

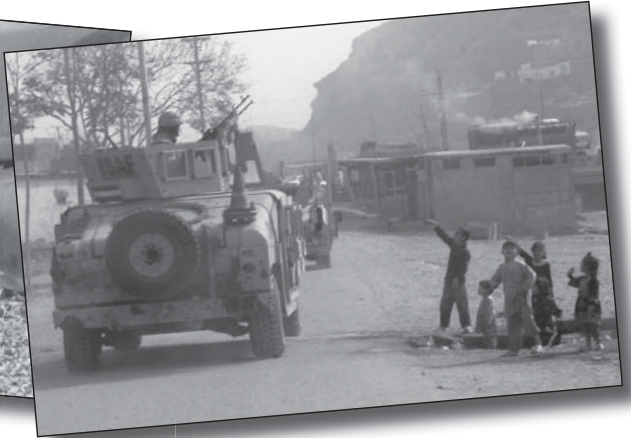
A MAGYAR HONVÉDSÉG
ÖSSZHADERŐNEMI PARANCSNOKSÁG
SZAKMAI-TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

SEREG SZEMLE

„FEGYVER, FEGYVER, FEGYVER KÉVÁNTATIK,
ÉS JÓ VITÉZI RESOLUTIO!”

(ZRÍNYI MIKLÓS)

**AZ MH ÖSSZHADERŐNEMI PARANCSNOKSÁG
SZAKMAI-TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA**

**AZ MH ÖSSZHADERŐNEMI
PARANCSNOKSÁG
SZAKMAI-TUDOMÁNYOS
FOLYÓIRATA**

AZ MH ÖSSZHADERŐNEMI PARANCSNOKSÁG SZAKMAI-TUDOMÁNYOS FOLYÓIRATA

Megjelenik negyedévente

VIII. évfolyam, 4. szám, 2010. október-december

Felelős kiadó:

Kovács József vezérőrnagy
az MH Összhaderőnemi Parancsnokság
parancsnoka

Szerkesztőség:

Postacím: 8000 Székesfehérvár,
Zámolyi út 2-6,
8001. Pf 151
Telefon: 22-542-811
Fax: 22-542-836
E-mail: seregszemle@regiment.hu
On-line: www.hm.gov.hu/seregszemle

Szerkesztőbizottság:

Elnök: Fucsku Sándor dandártábornok
Elnökhelyettes: Siposs Ernő Péter ezredes

Lapzárta: 2010. november 15.

HU ISSN: 2060-3924
Készült: 500 példányban

Tagok:

Dr. Böröndi Gábor dandártábornok
Dr. Görög István ezredes
Dr. Révész Gyula mk. ezredes
Szombati Zoltán mk. ezredes
Dr. Horváth Zoltán ezredes
Horváth Tamás alezredes
Koller József alezredes
Nagy Sándor mk. alezredes
Peszt Lajos alezredes
Sári Gábor alezredes
Dr. Torma Géza alezredes

Titkár:

Nagy Norbert őrnagy

Szerkesztőség:

Főszerkesztő: Berena Béla alezredes
Felelős szerkesztő: Dr. Földesi Ferenc

Nyomdai előkészítés, nyomás:

OOK-Press Kft., Veszprém
Fv.: Szathmáry Attila

AA folyóirat az MH ÖHP alaprendeltetéséből adódó kérdések katonai-szakmai fóruma. A szerzők szakmai véleményét a lap híven közli, azok tartalmáért a szerző felel! A szerkesztőség azonban fenntartja magának a jogot a cikkek rövidítésére, a szükséges nyelvi és formai javítások végrehajtására.

Kéziratokat a szerkesztőség nem őrizz meg és nem küld vissza. A megrendelés nélkül beküldött kéziratokat a lehetőségeink szerint gondozzuk.

A közölt tanulmányokban megjelenő vélemények nem feltétlenül azonosak az MH Összhaderőnemi Parancsnokság hivatalos véleményével.

TARTALOM

GYÖRI-BARCSA ANDREA:

A fegyveres erők feladatai a változó stratégiai koncepció tükrében.....7

WAGNER PÉTER:

Az afganisztáni nemzetközi fejlesztési együttműködés magyar eredményei
és tapasztalatai21

REZI ATTILA ÓRNAGY:

A gyakorlatok - és kiképzési rendezvények programjának helye
és szerepe a Magyar Honvédségben51

DR. LIPPAI PÉTER EZREDES – HOVÁNYI GERGELY HADNAGY:

Becsülettel helytállni75

ANTAL GÁBOR SZÁZADOS – SZABÓ KÁLMÁN SZAKASZVEZETŐ:

Rohamlövészek gyakorlati alkalmazhatósága87

SZTANKAI KRISZTIÁN FŐHADNAGY:

Kulturantropológusok a katonai műveletekben90

SZABÓ ISTVÁN SZÁZADOS:

Gondolatok a katonai életpálya modellről96

DR. JOBBÁGY ZOLTÁN ALEZREDES – STUMMER JUDIT:

A KatonaSuli programban rejlő lehetőségek
a Magyar Honvédség utánpótlásának biztosítása érdekében102

TÓTHNÉ ILYÉS EDIT:

Társadalmi kapcsolatok lehetősége a MH 5. Bocskai István Lövészdandárnál108

POLERECZKI LÁSZLÓ ZÁSZLÓS:

A varázslatos Mabey & Johnson113

KOLLÁR LÁSZLÓ ZÁSZLÓS:

A PTSZ-M láncaltapas úszó gépkocsi kialakulása115

BESENYŐ JÁNOS ÓRNAGY:

A nyugat-szaharai őslakosok függetlenségi harca Marokkó
és Mauritánia ellen 1976-1979.....129

DR. RÉVAI TAMÁS:

Az olasz-etióp háború történeti háttere, és a klíma, ruházat és felszerelés jelentősége.....144

DR. PAP GYULA EZREDES:

A közigazgatási bírságról.....149

GYÖRI-BARCSA ANDREA: A FEGYVERES ERŐK FELADATAI A VÁLTOZÓ STRATÉGIAI KONCEPCIÓ TÜKRÉBEN

„Egy Stratégiai Konceptió konszenzust tükröz, nem pedig megteremti azt”¹

A NATO fennállása óta rendszeresen felülbíráltja saját feladatait és céljait, a stratégiai környezetben beállt változásoknak megfelelően. Az első Stratégiai Konceptió is már ezt tükrözte, hiszen előkészületei már 1949 decemberében megkezdődtek², és máig ezt tartják a Szövetség második legfontosabb dokumentumának. Az elmúlt több mint fél évszázadban, a Szövetség és a világ is olyan jelentős változáson ment keresztül, melyet a NATO alapítói ugyan nem láthattak előre, de a változásokra adott válaszok mégis minden egyes - a NATO eddigi működése során kiadott - stratégiai dokumentumban tükröződtek.³

Már 2006-ban Brüsszelben, Jaap de Hoop Scheffer NATO-főtitkár, a biztonsági és védelmi fórumon foglalkozott az átalakulás gondolatával, és hangsúlyozta, hogy a NATO átalakítása egyáltalán nem arról szól, hogy „a világ csendőre” akarna lenni. Sokkal inkább, hogy - az átalakulás révén - képes legyen megvédeni tagjait az olyan globális veszélyektől, amilyeneket a terrorizmus vagy

a tömegpusztító fegyverek elterjedése jelentenek.⁴ Mialatt az észak-atlanti szövetség tevékenységei a stratégiai környezetben beállt változások hatására módosultak, az alapvető elvek, melyet a Washingtoni Szerződésben⁵ lefektettek, változatlanok maradtak, úgymint a kollektív védelem, a viták békés rendezése és a NATO védelmi jellege.

Az elmúlt év áprilisában megrendezett strasbourg-kehl-i csúcstalálkozóján döntést született a Szövetség új stratégiai koncepciójának kidolgozásáról, illetve a NATO vezetői jóváhagyták a „Nyilatkozat a Szövetség Biztonságáról” szóló dokumentumot, hogy ez által biztosítsák a NATO folyamatos megújulását. Ebben a nyilatkozatban is hangsúlyozták egy új Stratégiai Konceptió szükségességét,

4 http://www.hm.gov.hu/hirek/kulfoldi_hirek/a_szovetseg_jovoje_es_feladatai; 2008. március 14.

5 1949. április 4.; A Washingtoni Szerződés szerint a NATO alapvető stratégiai célja a tagállamok szabadságának és biztonságának őrzése politikai és katonai eszközökkel. A közös értékek, a demokrácia, az emberi jogok és a törvényesség alapján az igazságos és tartós békés rend biztosításán fáradozott Európában és ezt a hagyományt kívánja folytatni. A Szövetség működésének alapja a szuverén államok közös hozzájárulása és kölcsönös együttműködése a tagok biztonságának érdekében. A Szövetségi szolidaritás és összetartás biztosítja, hogy egyetlen szövetségesnek se kelljen saját nemzeti erejére támaszkodnia az alapvető biztonsági kihívások kezelésében, www.zmne.hu/dokisk/hadtud/DEAK-1.ppt. Letöltés ideje: 2009. október 9.

1 David S. Yost a kaliforniai Montereyben működő Haditengerészeti továbbképző iskola professzora

2 A NATO hadügyminisztereinek bizottsága dolgozta ki.

3 http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_56626.htm; Letöltés ideje: 2010. június 11.

amely már számol a biztonsági környezetben 1999 óta bekövetkezett radikális változásokkal⁶, valamint meghatározza az új stratégiai környezet főbb jellemvonásait, részletezi a Szövetség hozzáállásának elemeit a biztonság kérdéséhez és irányvonalakat jelöl ki a katonai erejének további alkalmazásához. Ez az új koncepció hivatott felkészíteni a Szövetséget a megváltozott biztonsági kihívásokra és irányítani annak jövőbeni politikai és katonai fejlődését. A Szövetség készülő stratégiáját vitára bocsátják,⁷ és az új Stratégiai Koncepciót a következő csúcstalálkozón fogják kiadni, hogy tükrözze az új és felmerülő biztonsági fenyegetéseket, különösen a szeptember 11-i terrortámadás óta.⁸

Ez a tanulmány a **NATO 2020**⁹ című dokumentum elemzésével igyekszik felvázolni a fegyveres erő - az új Stratégiai koncepció elkészültét követően - várhatóan érintő változásokat.

VISSZATEKINTÉS

A 90-es évek Európájában bekövetkezett változások - a Varsói Szerződés megszűnése, a Szovjetunió felbomlása - eredményeképpen kialakult új kockázati tényezők következtében megnőtt a NATO politikai és stabilizáló szerepe. Olyan haderőre, ill. stratégiai koncepcióra volt szükség, amely képes volt a kialakult új helyzethez alkalmazkodni. Az 1991. november 7-8-i római csúcstalálkozón elfogadott *Stratégiai Koncepció* már a biztonság széles megközelítésén alapult, a Szövetség jövőbeli szerepét meghatározó elveket és szempontokat, strukturái átalakításának szükségességét megfogalmazva.

Az 1990-es évek katonai stratégiája tehát megfelelt az akkori kihívásoknak. Erre a stratégiai koncepcióra alapozva fogadták el 1999 áprilisában, Washingtonban azt az új stratégiai koncepciót, amely (még) napjainkban is érvényben van. Ez a washingtoni stratégiai elképzelés az eddigi koncepciókhoz képest, több szempontból is az Egyesült Államok nemzeti biztonsági stratégiájához illeszkedik. Mivel az olyan globálisan jelentkező veszélyek, mint a terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek terjedése és a szervezett bűnözés az észak-atlanti térség biztonságát a korábbiakhoz képest nagyobb mértékben fenyegetik, a NATO tagállamok egy magasabb fokú együttműködésre kötelezték el magukat.

A washingtoni csúcstalálkozó óta több olyan esemény következett be,¹⁰ amely kapcsán olyan gyakran merült fel a kérdés, megfelelő stratégiai koncepcióval rendelkezik-e a Szövetség. Egyre növekvő fenyegetést jelent az energiabiztonság, a klímaváltozás, a törékeny és bukott országok generálta bizonyta-

6 Az 1999-ben született stratégiai koncepció a hidegháborút követő időszakban született, az akkori fenyegetésekre adott megfelelő válaszokat. 2001. szeptember 11-ét (9/11) követően azonban gyakran érte a NATO-t, illetve a Stratégiai Koncepciót az a vád, hogy már elavult, megújulásra szorul. Felmerültek olyan gondolatok is, melyek magát a Szövetség létét kérdőjelezték meg.

7 Ahogyan az elmúlt években is vita tárgyát képezte az a kérdés, hogy „Ideje e frissíteni a NATO Stratégiai Koncepcióját?” <http://www.nato.int/docu/review/2005/issue3/hungarian/debate.html>

8 http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_56626.htm; Letöltés ideje: 2010.június 11.

9 NATO 2020: Assured security; dynamic engagement. <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf>; Letöltés ideje: 2010. június 9.

10 Pl.: A 2001. szeptember 11-i Egyesült Államokat ért terrortámadás, majd ennek kapcsán indított afganisztáni és iraki háború

lanság, mely szintén negatív hatással bírhat. Ezért a NATO jubileumi csúcstalálkozóján a tagállamok képviselői szükségét látták megújítani a Szövetséget.¹¹

A megújulás folyamatának első lépéseként Anders Fogh Rasmussen NATO-főtitkár összehívott egy 12 főből álló szakértői csoportot,¹² melynek célja az új koncepciót érintő területek minél szélesebb meghatározása. A csoport terv szerint 2010. júniusig végzi munkáját,¹³ amikor elkészíti ajánlásait. Ezt követően az Észak-atlanti Tanács szoros felügyelete alatt megkezdődik az ún. „szövegészési” folyamat, hogy a végleges koncepció elfogadására, a 2010 végére tervezett lisszaboni csúcstalálkozón sor kerülhessen.

A SZÖVETSÉG CÉLJA ÉS FELADATAI¹⁴

A NATO elsődleges célja az, hogy megőrizze a szabadságot és a biztonságot minden tagállama számára, politikai és katonai eszközökkel, a demokrácia, az emberi jogok értékei, a törvény szabályainak megtartása, illetve az euró-atlanti régió stabilitásához és békéjéhez való hozzájárulás. Mindezek érdekében a NATO az alábbi biztonságpolitikai feladatokat látja el:

„*Biztonság*: célja egy stabil euró-atlanti környezet, amelynek alapja a demokratikus

intézmények növekedése és az elkötelezettség békés párbeszéd irányában, melynek során egyik ország sem érheti el célját fenyegetésekkel.

Konzultáció: hogy úgy működjön, ahogyan az a Washingtoni Szerződés 4. cikkelyében szerepel, egy alapvető transzatlanti fórum, ahol a Szövetség megbeszélheti az őt érintő kérdéseket.

Elrettentés és védelem: hogy bármilyen fenyegetés ellen fellépjen, amely a NATO tagállamokat éri, ahogyan az a Washingtoni Szerződés 5. és 6. cikkelyében szerepel.

Annak érdekében, hogy hangsúlyozza a biztonságot és stabilitást az euró-atlanti területen:

- *Krisis Menedzsment*: hogy készen álljon, minden egyes esetben - és mindig az egyetértés módszerével -, a Washingtoni Szerződés 7. cikkelyével összhangban, hozzájárulni a hatékony konfliktus megelőzéshez, és hogy aktívan részt vegyen a krízis menedzsmentben, amely magába foglalja a válsághelyzetre adott válaszokat.

- *Partnerség*: hogy támogassa a széleskörű partnerséget, az együttműködést és a párbeszédet más országokkal, az euroatlanti régióban, azzal a céllal, hogy az átláthatóságot növelje, a kölcsönös bizalmat és az együttműködésre való képességet a Szövetséggel.”

STRATÉGIAI LEHETŐSÉGEK¹⁵

Az 1999-es Stratégiai Koncepció bemutatja a stratégiai környezetet a század fordulóján, és felvázolta az előre látható biztonsági kihívásokat és kockázatokat. Hangsúlyozta, hogy a NATO fontos szerepet játszik az euroatlanti biztonság megerősítésében a hidegháborút követően. Hozzátette, hogy a

11 <http://www.nato.int/docu/review/2009/0902/090205/HU/index.htm>; Letöltés ideje: 2009.06.27.

12 GoE: Group of Experts. A csoport 2010. május 17-i keltezéssel készítette el elemzését, illetve ajánlását *NATO 2020* címmel.

13 2010. május 17-én a Madeleine Albright vezette csoport egy sajtótájékoztatón mutatta be, illetve adta át az Észak-Atlanti Tanácsnak.

14 http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_56626.htm; Letöltés ideje: 2010.június 11.

15 http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_56626.htm; Letöltés ideje: 2010.június 11.

Szövetség sikeresen képessé vált arra, hogy belső reformokkal és együttműködést segítő hozzáállással alkalmazkodjon a jelen helyzethez, és együttműködjön más országokkal és nemzetközi szervezetekkel. Ennek bizonyítéka, hogy a NATO nemcsak a békét tartotta fenn, - a II. Világháborút követő évtizedekben - hanem a Nyugat-Európában lezajlott integrációs folyamat alapjait is megteremtette, illetve amikor a Szövetséghez való csatlakozás lehetőségét kínálta a kommunista uralom alól felszabadult országok számára.¹⁶

Mialatt a hidegháborús fenyegetések mértéke lecsökkent, komplex, új veszélyek jelentek meg, melyek az euro-atlanti térség békéjét és stabilitását fenyegették.¹⁷ Ezek között szerepel a (gyakran hangsúlyozott) terrorizmus¹⁸, etnikai konfliktusok¹⁹, emberi jogok megsértése²⁰, politikai instabilitás,²¹ a gazdaság „törékenysége”, és a nukleáris, biológiai és kémiai fegyverek elterjedése és hogy ezekhez egyre könnyebb hozzájutni.

Bár a NATO katonai szövetség, így a katonai képességei elengedhetetlenül fontosak, de

az átalakulás/megújulás a Szövetséget nemcsak a katonai, hanem a politikai oldalán is érinti. A NATO-politika átalakulása azonban legalább olyan fontos, mint a katonai transzformáció. A szövetség politikai vitái, az új NATO- stratégia megfogalmazásának igénye, a globalizációs törekvések, a rigai csúcstalálkozó²² által jóváhagyott politikai iránymutatás²³ határozzák meg a szövetség katonai fejlődését.

Gyakran szűkítették le a NATO-t érintő változtatási igényeket pusztán katonai képességfejlesztésre, pedig az átalakítás ennél jóval több: kiterjed(t)²⁴ a NATO szervezétének és működésének szinte valamennyi területére. Ez még akkor is igaz, ha a figyelem – Lord Robertson híressé vált kijelentése a NATO lényegét illetően: *képességek, képességek és képességek* alapvetően a katonai oldalon nyer értelmet. Egy azonban bizonyosságot nyert, megfelelő erőforrások biztosítása nélkül a katonai képességek fej-

16 1999 március 12-én csatlakozott az első három volt szocialista ország a NATO-hoz: Magyarország, Csehország és Lengyelország

17 A Szövetséget fenyegető hagyományos agresszió rendkívül alacsony valószínűsége ellenére, egy ilyen típusú fenyegetés kialakulása hosszú távon fennáll. Az euro-atlanti térségen kívül létező nukleáris erők jelentős kockázati tényezővel bírnak a tagállamok számára. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm; Letöltés ideje: 2010. június 11.

18 Pl.: 2001. szeptember 1. New York, 2004. március 11. Madrid, 2005. július 7. London., 2010. március 29. Moszkva.

19 Pl.: A 90'-es években a koszovói válság, ruandai népirtás.

20 Pl.: Emberkereskedelem

21 Pl.: Szovjet utódállamok, Irán, Venezuela.

22 2006. november 28-29.

23 CPG: átfogó politikai iránymutatás. A CPG egy olyan magas szintű iránymutatást tartalmazó dokumentum, amely a NATO folyamatos átalakulásához biztosít kereteket, illetve politikai irányt, meghatározva az elkövetkezendő 10-15 évre a Szövetség képességével, tervezési rendszerével és hírszerzési tevékenységével kapcsolatos prioritásokat. Ez az a dokumentum, amely tartalmazza a NATO folyamatban lévő átalakulásával kapcsolatban elfogadott jövőképet és prioritásokat. <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue1/hungarian/art2.html>; Letöltés ideje: 2010. június 12.

24 A 2002-es prágai csúcstalálkozó eredményeképpen a legradikálisabb változások: az addig elképzelhetetlen mértékű bővítés, és a „Nyitott ajtó” politikája, NRF létrehozása, a prágai képességfelajánlási dokumentum elfogadása, a biztonsági struktúra és a döntéshozatali mechanizmus átszervezése, a Szövetség parancsnoki struktúrájának megújítása.

lesztése nem lehet olyan, mint amilyenek szeretnénk látni.

A BIZTONSÁGPOLITIKÁHOZ VALÓ HOZZÁÁLLÁS A 21. SZÁZADÁBAN²⁵

A NATO biztonsághoz való hozzáállása, az 1999-es stratégiai koncepció szerint (is), azon a széleskörű értelmezésén alapul, amely elismeri a politikai, gazdasági, társadalmi, és környezeti tényezők fontosságát, a védelem dimenziója mellett.

Azaz:

- a transzatlanti kapcsolat megőrzése
- a hatékony katonai képesség fenntartása, a Szövetség összes missziójában
- az európai képességek kifejlesztése a Szövetségben belül
- továbbra is hangsúlyozni kell a konfliktus megelőzést és a krízis menedzsmentet
- fenntartani a partnerséget, együttműködést és a párbeszédet
- a NATO kibővítése és további nyitottsága az új tagállamok felé
- a fegyverzetcsökkentés, a leszerelés és az atomsorompó-egyezmény támogatása

A SZÖVETSÉG HADEREJÉNEK IRÁNYELVEI²⁶

Az 1999-es Stratégiai Koncepció a Szövetség hadereje, ill. hadműveleti tervezői számára a NATO céljainak és feladatainak megfelelően dolgozta ki az irányelveket. Ez a stratégia ugyanakkor megköveteli a katonai képességek folyamatos fejlődését, mely nélkülözhetetlen a Szövetség minden misz-

ziójához, a kollektív védelemtől a békefenntartásig, illetve válságkezelő műveletekhez. Meghatározta továbbá azt is, hogy a Szövetség az előrelátható jövőben egy megfelelő összetételű nukleáris és hagyományos fegyver-arsenált tart fenn.

Ennek megfelelően szükségesnek ítélték egy jól képzett, jól felszerelt, jól irányított haderőt, amely kollektív védelmet tud nyújtani, gyors reagálásra képes vészhelyzetben, illetve a Szövetség területén túl is képes részt venni összetett hadműveletekben. Ugyanakkor Washingtonban a vezetők elfogadták a Védelmi Képességek Kezdeményezés²⁷ programját, amely a NATO haderejének 5 szükségletével foglalkozott:

- 1) Mozgékonyosság és telepíthetőség
- 2) Fenntarthatóság és logisztika
- 3) Hatékonyosság (az elvállalt feladatokban)
- 4) Túlélési képesség
- 5) Hatékony kommunikáció

Bár szükség volt a Védelmi Képességek Kezdeményezésre (DCI), - hiszen az intenzívebbé tette kapcsolatait a partnerországokkal - túlságosan sok kérdéssel foglalkozott ahhoz, hogy látványos eredményeket mutasson fel.

A NATO már az ezredfordulóra felismerte, hogy a biztonsági problémákat, konfliktus-

25 http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_56626.htm; Letöltés ideje: 2010. június 11.

26 <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf>; Letöltés ideje: 2010. június 9. p.38

27 DCI (Defence Capabilities Initiative), a NATO magas szintű programja a képességek javítására. „DCI olyan erőket és képességeket fog nyújtani, amelyekre a Szövetségnek sürgősen szüksége van azért, hogy meg tudjon felelni a XXI. század biztonsági kihívásainak, a jövőbeni többnemzetiségű műveletek hatékonyságának biztosításával a Szövetség küldetéseinek teljes spektrumában. A DCI célja az, hogy megkönnyítse a Szövetség számára olyan erők kialakítását, amelyek interoperábilisabbak, mozgékonyabbak, azonnal telepíthetők és magas szintű képességekkel rendelkeznek.” <http://www.nato.int/docu/other/hu/2000/p00-124hu.htm>; Letöltés ideje: 2010. június 9.

kat, és válságokat *ott kell megoldani, ahol felmerülnek*, ehhez a stratégiai felismeréshez alakította a katonai fejlesztési terveit. A *DCI katonai képesség-fejlesztési program lényegében azóta sem változott*. Bizonyos területeken szűkültek, a hangsúlyok eltolódtak – mint a terrorizmus elleni harc esetében, -összességében azonban az expedíciós jelleget szolgálta.²⁸

A haderő átalakítása: egy folyamatban lévő tevékenység. Elsősorban a limitált erőforrásoknak köszönhetően a NATO haderői lassan haladtak előre, hogy elérjék a korábban elfogadott célkitűzéseket. Azaz a rendelkezésre álló erőforrások és a lehetséges missziós vállalkások között hatalmas a távolság. Az elsődleges limitáló tényező, amely lassítja a katonai átalakulást, az európai védelmi kiadások és fejlesztések hiányában keresendő. Napjainkban ugyanis 26 európai NATO tagállamból csak 6 költi a GDP-jének 2 vagy több %-át ezekre a célokra,²⁹ igen kevés azon tagállamok száma, mely érte el azt a célt, hogy hadereje *bevethető és fenntartható* legyen. Ennek alapján azt is mondhatnánk, hogy teljes spektrumú katonai műveletre tulajdonképpen csak az Egyesült Államok képes.

A Szövetség azon elvárása, hogy a katonai kiadások 20%-át befektetésekre költse, csak a NATO tagállamainak kevesebb, mint felében sikerül (bár lassú javulás figyelhető meg). Különösen nagy a különbség az USA erői és a NATO többi tagállama között. Ez az erőeltolódás, ha nem foglalkoznak érdemben vele, a Szövetség kohézióját is alááshatja. Hozzájárul a problémához az a tény is, hogy az elmúlt 20 évben az európai védelmi kiadá-

sokat aránytalanul nagymértékben felemésztették a személyi és hadműveleti kiadások. Ez azt eredményezte, hogy az európai nemzeti haderőknek általában nem jut elég pénzük a hadseregük átalakításához.

Ezért az új Stratégiai Koncepciónak iránymutatást kell tartalmazni a NATO védelmi erők további átalakítására vonatkozóan. Az adott biztonsági környezetben és a pénzügyi források szűkössége ellenére, a NATO-nak szüksége lesz egy rugalmas, telepíthető, hálózatközpontú és fenntartható katonai haderőre, amely a Szövetség minden feladatának megfelelő és mindezt elérhető áron.

Ezek a feladatok magukba foglalják az

- az agresszió elleni elrettentést,
- a Szövetség területi védelmét,
- a stratégiai távolságokban nagy erőfeszítést követelő missziók biztosítását
- és felkészülést a széleskörű, kisebb bevetésekre

Az új Koncepciónak naprakésszé kell tennie az 1999-es Koncepció irányelveit, illetve ki kell egészülnie még egy sor kiemelt képességgel és katonai reformmal, amelyet majd a Szövetség vezetői elé kell tárnai a Lisszaboni Találkozón.

NATO katonai missziók. A következő évtizedben a NATO négy típusú központi, egymással szoros kapcsolatban lévő katonai misszióban fog részt venni, ezek a missziók teljesítik a következő feladatokat:

- Elrettentés, megelőzés és védelem bármilyen fenyegetés ellen, annak érdekében, hogy biztosítsák –az 5. cikkkellyel összhangban- minden NATO tagállam területi egységét és politikai függetlenségét.
- Együttműködés partnerekkel, és civil intézményekkel, hogy a Szerződés területét megvédjék a nem hagyományos biztonsági kihívások minden fajtájától.
- Bevethető és fenntartható expedíciós képességek a katonai hadműveletekhez a Szövetség területén kívül, amikor szükség

28 Szenes Zoltán: A NATO transzformáció hatása Magyarországra. http://www.mtahtb.zmne.hu/kozt_II_konf_Szenes_Z_ea.htm; Letöltés ideje: 2010. június 12.

29 USA, Egyesült Királyság, Franciaország, Portugália, Törökország, Görögország,

van arra, hogy megelőzzenek egy támadást a NATO tagországok területén illetve megvédjék azok érdekeltségeit

- Segítsen kialakítani egy stabilabb és békeesebb nemzetközi biztonsági környezetet, javítva az együttműködést a partnerek között, katonai és rendőri képzést nyújtva, összehangolva a katonai segítséget és együttműködve a kulcs országok kormányaival.

Hagyományos védelmi képességek: ha a NATO az említett feladatainak sikeresen eleget akar tenni, akkor meg kell állítani a jelenlegi meredek csökkenést a nemzeti védelmi kiadásokban, új reformokat kell bevezetni, növelni kell a teljesítményeket, és fel kell állítani egy rangsort az elkövetkező képességeiről. A Lisszaboni Találkozóra vár mindhárom kérdésben a döntések meghozatala, illetve még a csúcstalálkozó előtt egy egyértelmű sorrend felállítása arról, hogy mely képességek fejlesztése élvez prioritást. A védelmi preferenciák tartalmazzák az 5. cikkely biztosításához, illetve a katonai átalakulás céljaihoz szükségesek paramétereit.

AJÁNLÁS:

Az új Koncepciónak számolnia kellene, a többi kiemelt cél mellett, a következő hagyományos védelmi szükségletekkel:

- Biztosítékot nyújtani az 5. cikkelyben foglaltakkal kapcsolatban. Megnyugtítani a Szövetségeket, hogy az 5. cikkelyben leírtak megkövetelik a frissítést és fontos képzettség képességek megszerzését. A Szövetség kialakított egy „kielégítő katonai készenléti kritérium-rendszert”, hogy megfeleljen az 5. cikkelyben vállaltaknak, de még többet kellene tennie, azaz biztosítsa, hogy a gyakorlatban is készen áll. Ehhez szükség lesz jobb haderőtervezésre, előkészületekre a krízis/válság menedzs-

menthez, felszerelésre, megfelelő katonai gyakorlatra. Az ilyen gyakorlatoknak nem szabad provokatívnak lenniük, előre be kell őket jelenteni, és a szomszéd országokból érkező megfigyelők felé nyitottnak kell lenniük.

- El kell érni a bevetetőség és fenntarthatóság céljait. Katonai erőknél, melyet a NATO tagok vagy partnerek ajánlanak fel missziókhöz a NATO területén belül vagy azon túl, bevethetőnek és fenntarthatónak kell lenniük. Ennek elérhetőségéhez, a Szövetségeseknek katonai erejük nagyobb részét kellene úgy átalakítani, hogy ne (csak) az adott területi védelmi küldetéseket tudják ellátni. Ez annak tükrében is fontos, hogy a NATO egyre nagyobb szerepet vállal az afrikai kontinens problémáinak megoldásaiban is.³⁰
- Kiszélesíteni a NATO Reagáló Erő³¹t. Azaz fel kellene készíteni, hogy az 5. cikkelyben, illetve a nem az 5. cikkelyben foglalt feladatoknak is eleget tudjon tenni, ugyanakkor az 5. cikkellyel összhangban folytatott bevetések központi tényezőjévé kellene válnia.
- Tökét kell kovácsolni az 5. cikkely és az expedíciós bevetések közötti hasonlóságból. A NATO-t fel kell készíteni az 5. cikkelyben és a nem az 5. cikkelyben foglalt missziók végrehajtására. Hogy mindkét célt hatékonyan elérje, át kellene tekintenie mindkét típusú misszióját keresve a hasonlóságot. A legfőbb azonosság, hogy mindkét fajta művelethez jól felkészített erőkre és megfelelő eszközökre van szükség. A szembeötlő különbség az, hogy egy

30 Besenyő János: Új trend az afrikai békefenntartásban - Sereg Szemle, (MH ÖHP szakmai tudományos folyóirat) VII. évfolyam, 2. szám, 2009. április-június 54-62. oldal

31 NRF (Nato Response Force), a NATO több-nemzetiségű gyorsreagálású hadereje

komoly ellenség elleni művelet Európában természeténél fogva eltér attól, mint amikor egy távoli területen kell expedíciós erőket bevetni. Hogy mindkét esetre felkészülhessen, a NATO-nak teljesen ki kell használnia a kettő közötti átfedéseket.

- A C4ISR³²-t úgy kell értelmezni, mint a NATO operációs ragasztóját. A C4ISR képességek műveleti erővel kötik össze a NATO- és a nemzeti erőket egy nemzetközi irányítású, agilis és összetartozó egészé. A jövőbeni befektetések között kiemelt helyet kell kapniuk minden tagállam és a NATO listáján is. A Szövetségeseknek és partnereiknek hangsúlyt kell fektetniük a taktikai és műveleti nemzeti rendszerben való befektetésre, amely a NATO stratégia hadműveleti rendszerhez kapcsolja őket.
- Megerősíteni a Különleges Műveleti Csoport³³ képességeit/lehetőségeit. Már sokat tettek annak érdekében, hogy a tagállamok és partnerek Különleges Műveleti Csoportjainak képességei összhangba kerüljenek. Ennek része volt a NATO Különleges Műveleti Parancsnokság létrehozása. Ez a testület közös gyakorlatokat és doktrínákat hoz létre, és segíti a hírszerzési adatok megosztását. A strasburg-kehli találkozó deklarációjában lefektetetteknek megfelelően, az Észal-Atlanti Tanácsnak³⁴ mérlegelnie kellene, hogy a NATO Különleges Műveleti Parancsnokságát teljesen önálló parancsnoksággá nevezze ki.
- Naprakésszé tenni a Szövetséges Átalakítási Parancsnokságot³⁵. Szélesebb man-

dátumot, nagyobb jogosultságot és több forrást kellene kapnia. Mind az új transzformációs képességek, mind az új eredményességi mérték növeléséből nyernie kellene, valamint a hatáskörébe kellene utalni az alábbi NATO programokat:

- tapasztalatok összegyűjtése
- doktrínák
- gyakorlati képzés
- oktatás
- Átalakítani a NATO oktatását és gyakorlati képzését. Az ACT által vezetve, a NATO-nak ki kellene használnia az információs forradalmat, kialakítva egy folyamatos tanulási folyamatot a katonai és civil személyzet számára. A személyi állomány jelentik a NATO elsődleges javait és a naprakész tudás elengedhetetlen tényező emberei számára. A modern oktatási eszközök, melyek közé tartozik a távoktatás, csere(diákok), és vészhelyzetek szimulációja még jobba teheti a hadműveleti(operációs) és stratégiai ismeretet. A lehető legnagyobb mértékben kellene partner országok személyzetét és szervezeteit bevonni ezekbe a programokba.
- Javítani kell a tengeri szituációs felkészültséget.³⁶ Egy magasabb szintű tengeri szituációs felkészültségre van szükség a változó veszélyek között a NATO periferiáján,

NATO transzformációját irányítja

32 Azaz a vezetés, irányítás, híradás, számítástechnikai, hírszerzés, megfigyelés és felderítés interoperábilis képessége

33 SOF (

34 NAC (North Atlantic Council) A NATO legfőbb döntéshozó szerve.

35 ACT (*Allied Command Transformation*), a

36 Még ez év májusában Brüsszelben 49 NATO-tag és partnerállam vezérkari főnökei döntöttek arról, hogy 2012-ig meghosszabbítják az Afrika Szarvánál, az Ádeni-öböl térségében zajló kalózkodás elleni haditengerészeti ellenőrző műveletet (Operation Ocean Shield). Hangsúlyozták, hogy regionális kapacitás kiépítésre van szükség, illetve, hogy kizárólag haditengerészeti módszerekkel nem fékezhető meg a kalózkodás. http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=894&title=NATO_H%C3%ADrfigyel%C5%91_-_2010_m%C3%A1jus
Letöltés ideje: 2010. június 20.

Észak-Európában,³⁷ a Perzsa-öbölben, az Indiai-óceánon és más területeken.³⁸ A NATO-nak harmonizálni kellene befektetéseit olyan felügyeleti színtereken, mint a

- pilóta nélküli légjárművek³⁹
- tengeren alkalmas felderítőgép/helikopter⁴⁰
- szárazföldi radar
- felszíni és felszín alatti vízi járművek
- és robot-rendszerek.

A NATO-nak megegyezésre kell jutnia a speciális felügyeleti missziós területekben, amelyek az 5. cikkelyben leírtak védelmét szolgálgják, mint pl.

- védelem a jogellenesen megtámadott hajóknak
- tömegpusztító fegyverek terjesztése ellen
- terrorista cselekmények ellen

Reformok és hatékonyság:

Ha a NATO lépést akar tartani a meglévő fenyegetésekkel, gyorsabb ütemben kell fejlesztenie képességeit a mostaninál. A felzárkózást tovább nehezíti a jelenlegi, több, mint kedvezőtlen gazdasági helyzet. A legjobb és leginkább végrehajtható út, ha elkötelezi magát a hatékonyság és a reformok mellett.

AJÁNLÁS:

1. A Főtitkárnak a Lisszaboni Találkozóra egy olyan csomagot kellene kidolgoznia - melyet a kormányok vezetői elé tárhat -, amelyben a reformmal és a hatékonysággal kapcsolatos javaslatok egysúlyban

állnak. E csomag részeként a NATO-nak bízthatnia kellene:

- az új, multinacionális formációkat, amelyek egyesítik a parancsnokság és felügyelet egymásra utalt logisztikai és integrált civil-katonai összetevőit.
- Új, informális találkozókat, programokat különösen a különböző szintek között
- Növelni a NATO közös alapot és együttműködést a C4ISR-ben
- A logisztika(i problémák) közös megközelítése
- A további nemzeti specializációk fejlődése és koordinációja, és ritka képességek fejlesztése
- a lehetőségek felfedezése a további multinacionális beszerzési programokra
- egy NATO/EU védelmi ügynökség kialakítása
- közös pénzeszközök használata, olyan költségek esetén, amelyek bizonyos bevetettséghez kapcsolódnak, ezek között van az éves NRF gyakorlat, és
- a NATO parancsnoki struktúrájának további vizsgálata, azért hogy a költségeket csökkenteni lehessen és a haderő flexibilisebbé és bevethetőbbé váljon.

Átfogó megközelítés. Több évvel azt követően, hogy a széleskörű megközelítés elve, - mint az összetett biztonsági kihívásokra adható legjobb válasz - elfogadottá vált, a NATO azon erőfeszítései, hogy civil partnerekkel működjön együtt, nem valósult meg. Egy ilyen megközelítés gyakran megköveteli, hogy a NATO együttműködjön más szervezetekkel, akár vezető, akár támogató szerepben. A Szövetség 2006-ban kiadott Átfogó Politikai Iránymutatása⁴¹ úgy jellemzi a NATO hozzáállását a konfliktusokhoz, mint „a koherens és széleskörű alkalmazása a Szövetség különböző eszközeinek, hogy elérje a kívánt hatást”. A CPG azt is kijelenti, hogy a NATO

37 „High North”: Skandinávia és a Balti-tenger

38 Besenyő János – Kis Álmos Péter: Kelet-Afrika tengeri farkasai - A szómáliai kalózkok fénykora – Afrika Tanulmányok, 2009, III. évfolyam, 3-4. szám, 46-58. oldal

39 UAV: Unmanned Aerial Vehicles

40 MPA: maritime patrol aircraft

41 CPG : Comprehensive Political Guidance

„felé nem elvárás, hogy kifejezetten civil célokra képességeket fejlesszen ki.”, ehelyett inkább a partnereire támaszkodik. Bár elméletben igaz, ez a logika nem mindig valósul meg a gyakorlatban. A hatékony katonai-civil kapcsolat egy sor kemény munkát követel. A katonai és civil személyzet általában különböző szempontok szerint tervez, más rangsорт állítanak fel, illetve kérnek számon. Másként vesz fel és alkalmaz személyzetet és gyakran, még ha azonos nyelvet beszélnek is, nehezen értik meg egymást. Tulajdonképp a NATO ma nem úgy dolgozik együtt a civil szervezetekkel, ahogyan az szükséges lenne. Az új Stratégiai Koncepciónak ezzel a témával is foglalkoznia kell, miközben arra bátorítja az összes Szövetségest, hogy javítson azon a helyzeten.

AJÁNLÁSOK:

1. A NATO-nak minden szinten fel kell készülnie, hogy részt tudjon venni civil-katonai missziókban. Ehhez szükség van egy kis, civil tervező egységre, a NATO-n belül, amely fenntartja a kapcsolatot, információkat oszt meg, és szerepet vállal közös tervezésben a partner országokkal és szervezetekkel.
2. A NATO-nak naprakész megállapodásokat (és erről emlékeztetőket) kellene készíteni olyan kulcsfontosságú intézményekkel, mint az ENSZ, EU és az EBESZ, illetve az egyes nemzeti és regionális testületekkel és fő kormányokkal.
3. a NATO Védelem Tervező Gyakorlatának meg kellene határozni a civil képességeket –NATO vagy nem-NATO-, hogy azok bevethetőek legyenek a fő katonai erőkkel együtt, azonnali konfliktus utáni stabilizáló műveletekben.
4. a NATO-nak fel kell kérnie tagállamait, hogy nevezzenek meg olyan civil szakembereket, akiknek már van tapasztalatuk az

összetett (had)műveletekben, illetve akik elérhetők egy gyors bevetésre, missziókba, akkor, ha a partner országokból vagy intézményekből a kiképzett személyzet nem lenne elérhető. Ezeknek a civil tartalékosoknak fel kell készülniük, NATO kiképzés jóvoltából, hogy olyan területeken dolgozzanak, ahol a konfliktus melegágya található, és alkalmasak legyenek a helyi hatóságokkal és katonai erőkkel való együttműködésre, a biztonság és egyéb közösségi szolgáltatás biztosítása érdekében.

5. a NATO-nak igyekeznie kellene, hogy rendszeresen segítsen a lehetséges partnerek képességeit javítani, hogy megfékezék és reagáljanak a válsághelyzetekre: ezt - egyéb módszerek mellett - kiképzéssel, anyagi segítséggel, és stratégiai értékeléssel érhetnek el, korai figyelmeztetéssel és megelőzéssel megcélözva.

Nukleáris fegyver- és fegyverzet ellenőrzés. A NATO egy sor hagyományos és nukleáris fegyverre támaszkodik, amelyek célja az elrettentés a fegyveres támadások ellen. A fenyegetésekben bekövetkezett változás kiszélesítette az elrettentésről szóló elképzeléseket, és lehetővé tette, hogy a NATO drámai mértékben lecsökkentsen a nukleáris erők típusát, számát és szerepét. Ugyanebben az időben a világ vezetői - sok Szövetség nemzeteit is beleértve - kifejezték szándékukat, hogy egy olyan világ felé mozduljunk el, amely mentes a nukleáris fegyverek okozta fenyegetettségétől. Előre tekintve, a Szövetségnek fel kell készülnie mély konzultációkra a nukleáris fegyverek jövőbeni szerepéről az elrettentés-stratégiában.

Néhány szempont, melyek egy nagyobb globális nukleáris vita részei lehetnek:

- addig, amíg a nukleáris fegyverzet szerepe megmarad a nemzetközi kapcsolatokban, a Szövetségnek meg kellene hagynia a nukleáris fegyvereit, az elrettentés céljára,

- minimális szinten, - amelyet a jelenlegi biztonsági környezet megkövetel.
- a jelenlegi biztonsági körülmények között, némely amerikai előretolt rendszer megtartása európai területen,⁴² megerősíti a kiterjesztett nukleáris elhárítás és kollektív védelem alapelvét.
- széleskörű részvétel a nukleáris fegyverrel nem rendelkező Szövetségesek részéről, a transzatlanti szolidaritás és kockázat-megosztás elengedhetetlen jele. A nukleáris fegyverekkel nem rendelkező államok részt tudnak venni azáltal, hogy engedik, hogy területükön bevessék azokat, vagy nem-nukleáris-támogatás eszközeivel.
- a NATO-nak továbbra is biztosítani kell, hogy az európai területén lévő nukleáris fegyvereket abszolút biztonságos körülmények között tárolják.
- folyamatos párbeszéd szükséges a NATO és Oroszország⁴³ között a nukleáris észlelésről, elképzelésekről, doktrínákról, és az átláthatóságról. Ezek a megbeszélések közelebb kell, hogy vezessenek a további csökkenéshez, ill. ahhoz a lehetséges véghez, hogy ezek teljesen megszűnjenek.
- a NATO-nak újra fel kellene állítani a Speciális Konzultatív Csoportot a fegyverzet ellenőrzésért, azért hogy ez is a saját párbeszédét folytassa, minden, a nukleáris

- fegyverekkel kapcsolatos doktrínáról, új atomsorompóról, és a terjesztésről.
- a NATO-nak világossá kell tennie, hogy támogat minden erőfeszítést, amely a terjesztés megakadályozására irányul, illetve arra, hogy még jobban csökkentsek az atomfegyverek szerepét bármelyik ország védelmi doktrínájában, és hogy biztosítsák, hogy a nukleáris anyagokkal biztonságos körülmények között foglalkoznak.
- a NATO-nak jóvá kellene hagynia egy olyan politikát, amelyben lefektetik, hogy nem használnak vagy fenyegetnek nukleáris fegyvereket olyan államokkal szemben, amelyeknek nincs atomfegyverük és tagjai az Atomsorompó Egyezménynek, és be is tartja az egyezményt.

AJÁNLÁSOK:

1. Addig, amíg léteznek atomfegyverek, a NATO-nak folytatnia kell a biztonságos és megbízható nukleáris haderő fenntartását, széleskörben megosztott felelősségvállalással, a bevetetőséggel és a hadművelleti támogatással, a legalacsonyabb elvárható szinten, amit a mai biztonsági környezet megkíván. Bármilyen változás ebben a politikában, beleértve a NATO nukleáris bevetetőségeinek (fegyvereinek) máshol való felállítását Európán belül, úgy kell végrehajtani, mint a Szövetség többi létfontosságú döntését teljes egyetértéssel.
2. a NATO-nak nyitottnak kell lennie egy folyamatos párbeszédre Oroszországgal, a nukleáris észlelésről, elképzelésekről, doktrínákról, és az átláthatóságról, és össze kellene hívnia egy Speciális Konzultatív Csoportot, annak érdekében, hogy tájékoztassa és összehangolja nemzetközi párbeszédeit a nukleáris (fegyverekkel) kapcsolatos témakörökben.

42 Csehország és Lengyelország szerepeltek az amerikai tervekben, mint a kelet-európai rakétavédelmi rendszer alapjai

43 A 2002. májusi római csúcstalálkozón jön létre a NATO-Oroszország Tanács, mely a gyakori viták ellenére is jól kiépített, működőképes struktúra, amely a gyakorlati együttműködésre is képes. Ezt is jól példázza az a tény, amikor is 2004-es előkészítést követően, 2006-ban orosz fregattok is csatlakoztak a „Operation Active Endeavour” (OAE), a NATO tengeri terrortelhárító műveletéhez.

Ballisztikus rakétavédelmi rendszer. A Szövetség nagyobb szerepet kell, hogy játszon a növekvő ballisztikus rakétatámadási veszély elleni küzdelemben. Az új amerikai fokozatos, adaptív megközelítés a ballisztikus rakétavédelemhez, lehetőséget biztosít, hogy egy hatékony, széleskörű NATO-részvétellel kifejlesztett stratégiát dolgozzanak ki, amely hozzájárul az emberiség és a haderő védelméhez is. Az amerikai rendszer, amit a ballisztikus rakétatámadások ellen telepíteni fognak a Golf-öbölbe sokkal hatékonyabb lesz, mint amiket korábban elképzelték. Nem fordítják őket Oroszország ellen,⁴⁴ illetve nem fogják veszélyeztetni az orosz nukleáris elrettentést. A NATO rakétavédelmi rendszer is hozzájárul az elrettentéshez és a transzatlanti felelősség megosztáshoz, újra érzékeltetve azt az alapelvet, hogy a biztonság oszthatatlan, és lehetővé teszik a tényleges együttműködést Oroszországgal.

AJÁNLÁS:

A NATO-nak fel kell ismernie, hogy a területi rakéta védelem alapvető feladata a Szövetségnek. Ahhoz, hogy ezt elérje, a NATO-nak bele kell egyeznie, hogy növelje az Aktív Réteg Színterű Ballisztikus Rakétavédelmi Rendszert, hogy a NATO területi rakétavédelmi rendszerének irányító és kontroláló képességét fejlessze.

ÖSSZEZÉS

Bár az eltelt évtizedekben – a hidegháború végeztével – a világméretű háború(k) kitörésének kockázata minimálisra csök-

kent, az egyéb fenyegetések, új típusú kihívások eszkalálódását tapasztalhattuk meg. Megállapítható tehát, hogy a 21. század első negyedében sem zárható ki az államok közötti, illetve kisebb katonai-politikai koalíciók közötti háborúk. Belső (polgár-) háborúk, illetve fegyveres konfliktusok bekövetkezésének a valószínűsége is jelentős, a világ egyes térségeiben valószínűsíthetően tovább nő a polgárháborúk kitörésének veszélye, a megoldatlan társadalmi válságok miatt.⁴⁵ Az új típusú kihívások, fenyegetések új típusú megoldásokat igényelnek, melyek az eddigi katonai struktúrák és módszerek, koncepciók átgondolását igénylik. A szeptember 11-i terroristatámadás óta egyértelműen felerősödött az igény a kollektív biztonsági szervezet stratégiai koncepciójának az átdolgozására, hiszen a jövő háborúinak várható jellegét vizsgálva jelentkezett a fegyveres erők alapvető reformjának előkészítése és végrehajtása.

Az elkövetkező háborúkban és fegyveres konfliktusokban nem lehet majd azokkal a fegyveres erőkkel a feladatokat végrehajtani, illetve a feladatok végrehajtásában részt venni, melyeket a múlt háborúiban alkalmaztak, illetve készítettek fel. A jelenlegi fenyegetésekkel reálisan számoló államokban már megkezdtek, illetve befejezték az új nemzeti biztonsági stratégiák, koncepciók, illetve az új katonai (védelmi) stratégiák kidolgozását, amelyek már figyelembe veszik, a jövő háborúinak, fegyveres konfliktusainak jellegét és az abból adódó követelményeket is. Bár a korszerű katonai képességek ma még csak a legfejlettebb országok sajátossága jó példaként szolgálhatnak a Szövetség tagállamai, illetve partnerországai számára is.⁴⁶

A fenti elképzelést látszik megvalósítani az

44 Barack Obama elnök még 2009. szeptemberben bejelentette, hogy az eredeti európai rakétapajzsról, melyet Oroszország biztonsága elleni fenyegetésként értékelt. Helyette egy rugalmasabb, tengeri és szárazföldi telepítésű rendszer létrehozásáról döntött.

45 Deák János: Napjaink és a jövő háborúja, Hadtudomány, 2005/1.

46 Deák János: Napjaink és a jövő háborúja, Hadtudomány, 2005/1.

elmúlt napokban, Lengyelországban lezajlott találkozó, amikor Hillary Clinton amerikai és Radoslaw Sikorski lengyel külügyminiszter aláírta a 2008 augusztusában, George W. Bush amerikai elnök nevéhez köthető kötött rakétapajzs-megállapodás kiegészítő jegyzőkönyvét,⁴⁷ amely az azóta bekövetkezett változásoknak megfelelően módosult.⁴⁸ Külön hangsúlyozásra került, az orosz partnerekkel való együttműködés ténye is, mert „ez áll az érdekünkben.”⁴⁹ Az orosz fél megnyugtatására pedig lehetővé teszik számunkra az ellenőrzéseket.

A rakétavédelmi programmal természetesen nem csak az Egyesült Államok foglalkozik. A NATO főtitkár májusi sajtótájékoztatóján hangsúlyozta a kérdés fontosságát, amelyről – nevezetesen felvállalja-e a NATO a rakétavédelmi programot, mint szövetségi feladatot - Lisszabonban dönteni kell. Véleménye szerint: „Meg kellene tennünk, mert növekvő veszélynek vagyunk kitéve. Mert Európának hozzá kell járulnia saját védelméhez. És mert politikailag és katonai

szempontból is van értelme Oroszországgal tárgyalni a rakétavédelmi együttműködésről ... A NATO már építi azt a hadszíntéri rakétavédelmi rendszert, amely fegyveres erőit védi majd bevetések során. Annak az ára, hogy a rendszert kiterjesszük a katonákról az egész társadalomra, ... kevesebb, mint 200 millió Euro – 10 év alatt – 28 NATO tagállam között elosztva.”⁵⁰

Véleményem szerint - a konkrét számításokat alapul véve – Lisszabonban már nem a rakétavédelmi program szükségességéről döntenek, sokkal inkább, a terhek elosztásáról. Mind az elmúlt napok eseményei, mind az elkészült Koncepció-tervezet, arról tanúskodik, hogy az eddigi elképzelések a közeli jövőben valóra válnak, s bár az Új Stratégiai Koncepció még nem lépett hatályba, mégis az abban foglaltak szerint zajlanak az események.

Oroszország, a „régí új ellenség” ellenséges magatartása is csökkenni látszik a Szövetség, illetve a tagországok irányába, hiszen növekvő aktivitást mutat az NATO-Oroszország Tanács is a katonai együttműködés tekintetében az elkövetkező évre is. Az orosz-német jó kapcsolat is stabil alapokon látszik nyugodni. Miközben a nyugat-európai régió az elmúlt években Oroszországgal kapcsolatban újra használni kényszerült a „hidegháborús” jelzőket, és az EU-tagállamok, különösen az Egyesült Államok is azt várták, hogy Németország majd hidat épít Oroszország köztük, addig a német-orosz bilaterális kapcsolatok csaknem virágzásnak indultak. „Az Oroszországgal való üzlet előfeltételei a jó politikai kapcsolatok”⁵¹ - vélekednek a németek, azaz a zavartalan energiaáramlás (gáz) biztosítása,

47 Az Egyesült Államok 2015 és 2018 között SM-3-as légvédelmi rakétákat telepíteni Lengyelországba, hogy megvédje NATO-szövetségeseit egy esetleges iráni rakétatámadásoktól. Az SM-3-as rakéták alkalmasak a rövid- és közepes hatótávolságú ballisztikus rakéták megsemmisítésére.

48 A módosítások mindkét fél számára kielégítőnek bizonyultak, hiszen a lengyel külügyminiszter így nyilatkozott: „Az előző rendszer csak az interkontinentális ballisztikus rakéták ellen védett volna, de azok a rakéták, amelyek végül is telepítésre kerülnek Lengyelországban, az egész észak-atlanti szövetséget megvédi a különböző távolságokból és irányokból érkező támadásoktól”. http://nol.hu/kulfold/legvedelmi_raketakat_kap_lengyelorszag; Letöltés ideje: 2010. július 05.

49 http://nol.hu/kulfold/legvedelmi_raketakat_kap_lengyelorszag

50 http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=894&title=NATO_H%C3%ADrfigyel%C5%91_1_-_2010._m%C3%A1jus

51 http://kitekinto.hu/europa/2009/09/28/merkel_es_medvegyev_kulonleges_kapcsolat/ Letöltés ideje: 2009.09.28.

akár mások, így az európai szövetségesek kárára is. Az elmúlt években megromlott brit-orosz viszony is enyhülni látszik, erről tanúskodik a brit miniszterelnök⁵² és az orosz államfő⁵³ múlt hónapban, Kanadában folytatott személyes tárgyalása, hiszen hangsúlyozták a párbeszédet, a hatékonyabb és intenzívebb kapcsolatot és a szorosabb együttműködést.

Európában végre egy egységes kép kezd formálódni, ahol egyre kevésbé van helye a „szokványos konfliktusoknak”. Elérkezett a konzultációk és közös fellépések ideje az Európán kívülről érkező fenyegetések⁵⁴ leküzdésére. Ebben a készülő NATO Stratégiai Koncepció a fentiek értelmében megfelelő iránymutatásul szolgál. A katonai képességek tekintetében - a NATO tagországok közül – az Egyesült Államok az, aki a *képességek* tekin-

tetében a legirigyeltebb helyzetben van. Bebizonyosodott az is, hogy Oroszország is rendelkezik *képességek* azon típusaival, melyek nélkülözhetetlenek ahhoz, hogy a NATO-val együtt kezelje a 21. századi biztonsági kihívásokat. Amennyiben az Európai Unió teljesíti a *Headline Goal 2010*⁵⁵-ben vállaltakat, *képességek* tekintetében alkalmas lesz az új típusú kihívások kezelésére, a NATO támogatását élvezve. Ha nem is pontosan úgy, ahogyan azt Lord Robertson, egykori NATO főtitkár a NATO jövőjét elképzelte, de mégis megvalósulni látszik 3 prioritása.

52 David Cameron: „a tárgyalások következtében valóban lehetséges lesz, hogy új alapokra helyeződjön a két ország közti kapcsolat. Így alkalom nyílik arra is, hogy átbeszéljük azokat az ügyeket, amelyekben egyetértésben vagyunk, és azokat is, amelyek esetében még bizonyos problémák megoldásra várnak, hogy így egy erőteljesebb közeledés vehesse kezdetét”. http://kitekinto.hu/europa/2010/07/02/javulo_viszony_nagy-britannia_es_oroszorszag_kozott; Letöltés ideje: 2010. július 7.

53 Dimitrij Medvegyev: „Elszántak vagyunk a tekintetben, hogy egy hatékonyabb és intenzívebb kapcsolatot hozunk létre a két ország között. Remélem, hogy ez megteremti egy szorosabb együttműködés kereteit. Bizonyos területeken létezik már létezik ilyen típusú közös munka, ami hasznosnak bizonyult.” http://kitekinto.hu/europa/2010/07/02/javulo_viszony_nagy-britannia_es_oroszorszag_kozott; Letöltés ideje: 2010. július 7.

54 Az Egyesült Államok hírszerzése szerint Irán „akár több száz” rakétával lesz képes megtámadni Európát. http://kitekinto.hu/europa/2010/06/19/raketak_szazaival_allhat_szemben_europa; Letöltés ideje: 2010. július 7.

55 Az Európai Tanács 2004. június 15-én elfogadott katonai képességfejlesztési célkitűzése az EU számára. A dokumentumban a tagállamok vállalták, hogy 2010-re képesek lesznek a válságkezelési műveletek teljes skáláját lefedő gyors és határozott fellépésre. Az ehhez szükséges tagállami képességfejlesztési folyamatoknak elsősorban az interoperabilitást, valamint az erők bevetettségének és fenntarthatóságának követelményét kell szem előtt tartaniuk. http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/esdp/eu_kepessegfejlesztési_tev_ebvp.htm; Letöltés ideje: 2010. július 7.

WAGNER PÉTER: AZ AFGANISZTÁNI NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS MAGYAR EREDMÉNYEI ÉS TAPASZTALATAI¹

BEVEZETŐ²

Magyarország legköltségesebb és legkomplexebb nemzetközi szerepvállalása a 2006 őszén indított Tartományi Helyreállítási Csoport (Provincial Reconstruction Team, PRT) fenntartása és működtetése az észak-afganisztáni Baghlán tartományban.³ A Magyar Honvédség összes missziója közül az Afganisztánban állomásoztatott katonai kontingens a legnagyobb létszámú és a legveszélyesebb körülmények közt működő.⁴ A

nemzetközi fejlesztési együttműködési tevékenységre szánt – egyébként szerény – hazai büdzséből szintén a közép-ázsiai ország részesül a legnagyobb mértékben. A feladat nehézségét fokozza, hogy egy „hibrid”, civil–katonai misszióról van szó, amelyben több minisztérium és civil szervezet is részt vesz. A sikeres működés állandó koordinációt, párbeszédet és egyeztetést (esetenként vitát) kíván a szereplőktől Budapesten és a helyszínen egyaránt, miközben tevékenységünknek az afgán állam és a nemzetközi közösség elvárásaival is összhangban kell lennie.

Nemzetközi téren a magyar bürokrácia ilyen összetett feladattal még nem szembesült. A civil–kormányzati kapcsolattartás hagyományosan gyenge, a diplomáciai és fejlesztési tevékenység egymástól elkülönült, a nemzetközi fejlesztésekben való együttműködésünk csak az után indult el, hogy a csatlakozásra váró országok számára az Európai Unió elvárásként fogalmazta meg, hogy legyen OECD- és EU-konform fejlesztéspolitikájuk. Ennek köszönhetően jött létre 2002-ben a Külügyminisztériumon belül a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Főosztály (NFEF), és kezdődött el 2003-ban a donortevékenység.⁵

- 1 Másodközlés: Megjelent **MKI-TANULMÁNY-OK**, A Magyar Külügyi Intézet időszaki kiadványa, 2010/14
- 2 A tanulmány elkészítéséhez segítséget nyújtott Bokor Beáta, Tólli István, Bálint Gábor, Venczel Zoltán, Mátyus Sándor, ám a leírt gondolatok minden esetben a szerző véleményét tükrözik.
- 3 A katonai jelenlét tekintetében a Magyar Honvédség más feladatokat is vállal az afganisztáni rendezésben. A jelenleg kint állomásozó 340 katona kétharmada szolgál a Tartományi Helyreállítási Csoportban. A teljes létszámot 2010-ben 200 fővel fogja emelni a Honvédelmi Minisztérium, és ennek csak kis része kerül majd a PRT-hoz.
- 4 Ennek csak egyik eleme a kb. 240 főt számláló PRT. Ha fel lehet állítani egy veszélyességi sorrendet, akkor a sorban következő a mintegy 60 fős közös magyar–amerikai Művelési Tanácsadó és Összekötő Csoport (OMLT), amely egy 600-700 fős afgán zászlóaljat támogat, szintén Baghlán tartományban. A legveszélyesebb – 1945 óta az első kifeje-

zeten offenzív, támadó jellegű feladatokat végrehajtó – misszió a Különleges Művelési Csoport. A jelenleg 16 fős KMCS amerikai alárendeltségben, Wardak tartományban hajt végre feladatokat, például az ellenállás kiemelt vezetőinek elfogását.

- 5 „Magyar nemzetközi fejlesztési együttműködési (NEFE) politika”. *A Magyar Köztársaság*

E tanulmány afganisztáni szerepvállalásunknak csak a fejlesztési együttműködési részével foglalkozik. Miközben mindenki elismeri, hogy a helyzet megoldása nem lehet tisztán katonai, ezzel kapcsolatban sokkal több információ áll rendelkezésre. A fejlesztési tevékenységgel keveset foglalkozik mind a nemzetközi, mind a magyar szakirodalom.

Fontos megjegyezni, hogy véleményem szerint az afganisztáni fejlesztési együttműködés kategóriájába nem tartozik bele a Magyar Honvédségnek a civil–katonai együttműködés (CIMIC) kapcsán kifejlesztett tevékenysége, amelynek – annak ellenére, hogy esetenként fejlesztéssel is foglalkozik – elsődleges célja a katonai erők biztonságának növelése, nem pedig a hosszú távú, önfenntartó projektek kivitelezése. A Honvédelmi Minisztérium részéről a PRT számára biztosított CIMIC bűdzse jelentős: nagyjából egynegyede a fejlesztési költségvetésnek (évi 124–145 millió forint).

Az afganisztáni fejlesztések terén a Külügyminisztérium és a többi társszervezet az elmúlt években óriási erőfeszítéseket tett, és azt is figyelembe kell venni, hogy a NEFEFO gyakorlatilag minimális tapasztalat és gyakorlat birtokában kezdett e fejlesztésekbe.

A közép-ázsiai országban folyó munka számos, Magyarországnál sokkal tapasztaltabb, jobb emberi és hatalmasabb pénzügyi erőforrásokkal rendelkező nemzetet is térdre kényszerített az elmúlt években. Olyan nagy múltú szervezetek költöztek nemegyszer dollármilliókat hiábavaló, fenntarthatatlan programokra, mint az amerikai USAID, a brit DFID vagy a kanadai CIDA. A nemzetközi fejlesztési tevékenység „elitjéhez” tartozó holland, német vagy svéd minisztériumok és

szervezeteik projektjei között szintén vannak sikeresek és sikertelenek. Mint azt egyszer egy Afganisztánban sok éven át dolgozó külföldi szakember a szerzőnek elmondta, az elindult fejlesztési projektek 30–40 százaléka teljes kudarccal végződik, és gyakran nem a kellő előkészítés hiánya vagy az átgondolatlan végrehajtás miatt, hanem azért, mert egy posztkonfliktusos országról van szó, ahol minden bizonytalan. Alig vannak utak, nincs helyi kapacitás, amire építeni lehetne, a terepen dolgozó segélyezők gyakran felkészületlenek, és nem a helyi igényeknek megfelelően, kellő kulturális érzékenységgel hajtják végre a projekteket.

Mindezt azért fontos tisztázni, mert irreális az az elvárás, hogy minden baghláni magyar projekt sikeres és működőképes legyen. A szerző – interjúi, tapasztalatai és e háttér figyelembevételével kialakított – véleménye szerint, a 2007 és 2009 közötti teljesítmény szelid pozitívumot mutat. Pontosán képtelenség meghatározni az elért eredményeket és beazonosítani az elhibázott projekteket, mivel egyebek mellett az eddigi fejlesztési tevékenység helyszíni tapasztalatokra és hazai írott forrásokra épülő értékelése is hiányzik még.

A Külügyminisztériumnak az afganisztáni fejlesztési együttműködési tevékenységre 2006–2007-ben kialakított rendszere nem rossz. A Baghlán tartományban folyó szerepvállalásunk ezzel a megoldással is működik, a helyi szereplők, az afgán lakosság számára érezhető eredményeket képes felmutatni.⁶

Külügyminisztériuma, http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Nemzetkozifejlesztes/nemz_fejl/NEFE_politika.htm. Letöltés ideje: 2010. május 10.

6 L. „A NATO és Magyarország szerepvállalása az afganisztáni válságkezelésben”. *Külügyi Szemle*, No. 1. (2007). 91–120. o., <http://www.hiia.hu/letoltes.php?letolt=4189>; „Magyarország Afganisztánban: biztonság és fejlesztés Baghlán tartományban”. *Új Honvédségi Szemle*, No. 9. (2007), http://www.hm.gov.hu/hirek/kiadvanyok/uj_honvedsesegi_szemle/magyarorszag_afganisztanban, 2007. szeptember 10.

Korábbi tanulmányaimban bemutattam, hogy a magyar közreműködés (katonai és fejlesztési téren) miként illeszkedik a nemzetközi közösség erőfeszítéseéhez, milyen döntéshozatali rendszerben történik a PRT irányítása, illetve, hogy 2007 végéig milyen fejlesztési projekteket indított el a magyar Tartományi Helyreállítási Csoport.

E tanulmány célja, hogy – néhány új szempont bevonása és a legfrissebb eredmények áttekintése után – olyan javaslatokat fogalmazzon meg, amelyek még hatékonyabbá és eredményesebbé tehetik a magyar szerepvállalást, illetve amik egy hasonló nemzetközi kötelezettség esetén a misszió felállításától kezdve felhasználhatóak lehetnek. Szándékom tehát nem az eddigi eredmények leicsinylése, hanem – azok elismerése mellett – az elmúlt három év tevékenységének feldolgozása, a tapasztalatszerzés céljából.

A tanulmány első fejezetében a „hőskorszakot” mutatom be; azt hogy milyen körülmények között indult el a magyar szerepvállalás, és milyen kihívásokkal kellett szembeülnie a fejlesztések megtervezéséért felelős Külügyminisztériumnak. A második részben a PRT hazai irányítására létrejött tárcaközi (később kormányközi) bizottság tevékenységét ismertetem: milyen feladatokat hivatott ellátni ez a szervezet, és hogyan lehetne javítani a működését. A koordináció hiányosságának egyik apró jele, hogy az angol *Provincial Reconstruction Team* fordításaként a Külügyminisztérium a Tartományi *Helyreállítási* Csoport elnevezést használja, míg a Honvédelmi Minisztérium a Tartományi *Újjáépítési* Csoport nevet.⁷

A harmadik fejezet az eddig született kormányzati dokumentumok tartalmának elemzése alapján a PRT céljainak hiányára hívja fel a figyelmet. Az egyes hivatalos iratok

eltérően értelmezik a Tartományi Helyreállítási Csoport feladatait, ami tetten érhető a szerepvállalást értékelő megnyilatkozásokban is. Véleményem szerint, jelen pillanatban hiányzik az az egyetlen és legfontosabb dokumentum, amely úgy határozná meg a PRT tevékenységi körét, hogy abban ötvöződjenek a diplomáciai, fejlesztési és katonai feladatok, és e hármas összhangban álljon a nemzetközi dokumentumokban szereplő feladatokkal és elvárásokkal.

A negyedik rész a Baghlán tartományban eddig elköltött fejlesztési pénzek számbavétele. A Külügyminisztérium Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Főosztálya 2009 őszén hasznos forrásokkal segítette elő a tisztánlátást a kérdésben, ám e dolgozat szerzője még alaposabban és részletekbe menően igyekszik bemutatni az egyes fejlesztési projekteket, valamint kitekintésében megpróbálja a magyar anyagi ráfordítások mértékét az afganisztáni és baghláni viszonyokban elhelyezni.

Az utolsó előtti részben az addig feldolgozott adatokat a nemzetközi fejlesztési együttműködés hatékonysági szempontjai alapján igyekszem elemezni, hiszen – mint az a következtetéseimből ki fog derülni – ezen a téren még rengeteg tennivaló áll Magyarország előtt.

A tanulmány a javaslatokkal zárul, ahol a korábbi fejezetek tapasztalatait gyűjtöm egybe, és megpróbálok olyan ötleteket megfogalmazni, amelyek hatékonyabbá tehetik a Baghlán tartományban folyó magyar fejlesztéseket. A felsorolt tanácsok a döntéshozatalra, a felhasználható pénz mennyiségére és a fejlesztési koncepció átalakítására egyaránt vonatkoznak. Végrehajtásukhoz a magas szintű politikai akaratra, a közgazgatás részéről nagyobb figyelemre és erőforrásokra, és valamennyi résztvevőtől komolyabb szellemi erőfeszítésre egyaránt szükség van.

7 L. a tanulmányban hivatkozott minisztériumi forrásokat.

A MAGYAR PRT FELÁLLÍTÁSÁNAK ELŐZMÉNYEI ÉS NÉHÁNY NEMZET- KÖZI PÉLDA

Magyarország 2006. október elsejétől vette át Baghlán tartományban az – addig Hollandia által működtetett – Tartományi Helyreállítási Csoport vezetését. Ezt közel egyéves előkészítési időszak előzte meg. A kormány elvi döntése még 2005. július 13-án született, amit a különböző nemzetközi partnerekkel folytatott tárgyalások követtek.⁸ Ekkor már ismert volt, hogy Hollandia ki fog vonulni Baghlánból, és a dél-afganisztáni Uruzgán tartományban indít el egy másik PRT-t.

A PRT átvételéről a hivatalos döntés (a kormányhatározat) a 2006 tavaszán tartott parlamenti választások miatt késett, amit a művelet két főszereplője, a Honvédelmi Minisztérium és a Külügyminisztérium eltérő módon használt ki. A Szekeres Imre vezette minisztérium, a magyar szerepvállalás protagonistája, a kormányhatározat hiányában is elkezdte a misszióval összefüggő kihívások feldolgozását. A holland fegyveres erőkkel intenzív párbeszédbe és kapcsolatépítésbe kezdett a tartományi fővárosban levő katonai táboruk átvételével, illetve a PRT működtetésével járó feladatok ügyében. Ez a kezdeményező hozzáállás tette lehetővé, hogy hazánk a 2006. június végén elfogadott kormányhatározat után szinte azonnal meg tudta kezdeni a Kabulban állomásozó erők áttelepítését Pul-i Khumriba.

A Külügyminisztérium kevésbé volt aktív a kormányhatározat előtt. Számára három területen jelentett tennivalót a misszió: a PRT

részére diplomaták biztosítása, Kabulban nagykövetség létrehozása és a tartományi jelenlét idejére szóló fejlesztési stratégia megalkotása.

Mivel e döntések csak 2006 nyarán és őszen születtek meg, úgy tűnik, hogy a Külügyminisztérium a választások okozta több hónapos csúszást nem használta ki minél alaposabb előkészítésük érdekében.

Minden tartományi helyreállítási csoportban legalább egy, de néha több diplomata is dolgozik. Más országok a missziókban általában egy-egy politikai és fejlesztési tanácsadót (POLAD, ill. DEVAD) is biztosítanak a katonai vezetés mellé, hogy szakértelmükkel segítsék őket a helyi politikai helyzetben való eligazodásban, illetve ismereteikkel, kapcsolataikkal irányítsák a PRT fejlesztési tevékenységét (ott, ahol ez a PRT tevékenységének a része).

A PRT létrehozása automatikusan magával vonta egy kabuli képviselő felállítását is, mivel számos olyan testület működik a fővárosban (PRT Steering Committee, PRT Working Group), amelynek tagjai a PRT-ket működtető országok nagykövetei voltak.

Ezekben az – elsősorban koordinációs céllal létrejött – szervezetekben az információcsere és az egyeztetés érdekében szinte kötelező a részvétel. Más országok nagykövetségén általában fejlesztési szakemberek is dolgoznak, akik a PRT helyi szintű tevékenységét források felkutatásával, döntés-előkészítéssel, koordinációval stb. segítik. A nagykövetség létjogosultságának további fontos bizonyítéka, hogy a magyar PRT fejlesztési tevékenységének bővítését lehetővé tevő külső pályázati források megszerzésében kulcs szerepet játszott.

A Külügyminisztérium részéről a fejlesztési stratégia alapos kidolgozása lett volna a legfontosabb feladat, hiszen ez szabta volna meg a nem katonai segítségnyújtásunk irányát, és előre látható volt, hogy többéves idő-

8 „Jegyzőkönyv az Országgyűlés Külügyi és határon túli magyarok bizottságának kedden, 10 órakor az Országház főemelet 55. számú tanácstermében megtartott üléséről. Országgyűlés, KHTB-5/2007”. *Az Ország háza*, <http://www.parlament.hu/biz38/bizjkv38/KUB/0703131.htm>, 2007. március 13.

tartamra kellett volna tervezni. A tartományi helyreállítási csoportok egyik sajátossága és közös jellemzője épp abban áll ugyanis, hogy a katonai feladatok mellett fejlesztési tevékenységet is ellátnak. A rendelkezésre álló források elköltésének *eszköze* minden esetben ugyanaz: egy vagy több nem kormányzati, illetve kormányzati nem katonai szervezet (pl. fejlesztési ügynökségek, minisztériumok).

Am a fejlesztési tevékenység *módja* – a nemzeti gyakorlattal összhangban – államonként változik: van, ahol az a civil–katonai misszió belül (pl. az amerikai PRT-k), van, ahol mellette (pl. a német vagy holland PRT), és olyan is akad, ahol azon kívül, attól teljesen függetlenül történik (pl. a svéd PRT).

Az amerikai PRT-parancsnokok például saját felhasználású büdzsével rendelkeztek, aminek elköltéséhez igénybe vehették civil tanácsadók véleményét is. Mellettük ott működött a csoportban az USAID és a mezőgazdasági minisztérium képviselője is, akik a saját szervezetük büdzséjére támaszkodva fejlesztési projekteket végeztek úgy, hogy gyakran *for-profit* alapú szervezeteket bíztak meg a végrehajtással.

A német külügyminisztérium tíz diplomatát küldött a Baghlánnal északon határos Kunduz tartományban működő PRT-ba. Esetükben a fejlesztési feladatok szigorúan a nem katonai állami szereplőkre hárultak. A tevékenységeket a fejlesztésekkel foglalkozó minisztérium⁹ koordinálta, s végrehajtó szervezete a katonáktól fizikailag is elkülönülten, Kunduz város központjában hozott létre egy jelentős stábbal működő, saját bázist.¹⁰

Az Észak-Afganisztán több tartományáért is felelős svéd PRT esetében még tisztábban kerültek szétválasztásra a feladatok. A fejlesztési ügyekben illetékes Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA) a tartományi helyreállítási csoportjuktól teljesen függetlenül működik (a PRT nem is hajt végre ilyen jellegű feladatokat), tevékenységét nem koordinálja a katonai egységgel, viszont a kabuli nagykövetségen három, fejlesztésekkel foglalkozó diplomata is segíti a működését.¹¹ Az ország svéd vagy más nemzetiségű/nemzetközi NGO-kal hajtja végre projekteit.

Ez a néhány példa csak annak érzékeltetésére szolgált, hogy a katonai és a fejlesztési tevékenységek kezelése országonként változó, és e változatosság leginkább az egyes államok saját, korábban kialakított nemzeti gyakorlatának az afganisztáni viszonyok közötti leképeződése. Az azonban közös ezekben a példákban, hogy a tartományi helyreállítási csoportok valamilyen formában mindig folytatnak fejlesztési tevékenységet (ez az egyik sajátosságuk más, tisztán katonai missziókkal szemben), és a projektek tervezéséhez, irányításához és ellenőrzéséhez minden esetben jelentős számú fejlesztési szakember áll rendelkezésükre.

Talán nem éréktelen, hogy Magyarország a fenti hárommal szemben egy negyedik megoldást alkalmaz: a nem katonai szereplők (minisztériumok, NGO-k) a PRT-ban és azon kívül is folytatnak fejlesztési tevékenységet,

9 A minisztérium a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Minisztérium (Bundesministerium für Wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung; BMZ) nevet viseli hivatalosan.

10 Ez a végrehajtó szervezet a Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ). „Fünf

Jahre deutsche PRTs in Afghanistan: Eine Zwischenbilanz aus Sicht der deutschen Hilfsorganisationen”. *VENRO*, No. 1. (2009). 4. o. http://www.venro.org/fileadmin/Publikationen/Afghanistan-Positionspapier_PRT.pdf.

11 Interjú egy, a svéd PRT-nél működő amerikai USAID-képviselővel. Mazar-i Sharif, 2008. május 3.

ám maga a hadsereg is hajt végre ilyet – amire nincs példa a nemzetközi gyakorlatban.

E három feladattal a Külügyminisztérium csak azt követően kezdett érdemben foglalkozni, hogy megszületett a 2115/2006. (VI. 29.) sz. kormányhatározat, amely immár kormányzati feladattá tette a magyar PRT létrehozását és 2008 októberéig történő működtetését. Mivel ekkor már csak alig három hónapjuk maradt a misszió átvételéig, meglehetősen sietséggel láttak hozzá az alkalmas személyek kijelöléséhez, és elmaradt a megfelelő és alapos felkészülés is.

Költségvetési megfontolásokból (ami egyben a missziónak a minisztérium fontossági sorrendjében elfoglalt helyéről is jelzésértékűnek tekinthető) a minimum-megoldásban gondolkodtak, és csak a feladatok ellátásához legszükségesebb két diplomatát küldték ki.

Busztin György korábbi indonéziai nagykövet (politikai tanácsadóként) és Mátyus Sándor volt tajvani képviselővezető (kabuli ügyvivőként) 2006 szeptemberének első felében érkezett meg Afganisztánba. A fejlesztési stratégia még tovább várattott magára, csak 2008 elejére készült el, így az első évben még a nélkül indult el a munka.¹² A Fejlesztési irányelveket (I. később) ennek megfelelően, már az egy évvel korábban elkezdett gyakorlathoz igazították, amikor írásba foglalták.

A nem megfelelő előkészítés következtében nem határolták el pontosan a mindenkor PRT-parancsnokok és a POLAD tevékenységét és felelősségét. Az alapkérdést az jelentette, hogy a két személy egymás mellett tevékenykedik-e (mint a német példában láttuk),

vagy a civil diplomata a katonai parancsnok alárendeltje (I. amerikai példa). Ez kezdetben állandó súrlódásokhoz és felesleges feszültségekhez vezetett.

A Kabulba kijelölt diplomatának pedig minimális előkészületek után kellett megkezdnie működését. Egy hotelben szállásolták el, és a magyar követség azóta is egy, a német nagykövetségtől bérelt szobában működik. Bár ez utóbbi jó és költséghatékony döntésnek bizonyult, meghozatalára nem a tervezés, hanem a kényszer vitte rá a Külügyminisztériumot.¹³ Felajánlották egy DEVAD kirendelését, de azt Mátyus Sándor szakmai megfontolásokból elhárította, mivel szerinte egy fejlesztési szakember jobban hasznosulna a PRT-ban.¹⁴ Kiküldése a mai napig várat magára.

DÖNTÉSHOZATALI MECHANIZMUS A FEJLESZTÉSI TEVÉKENYSÉGBEN

A magyar Tartományi Helyreállítási Csoport irányítására a kormányhatározat egy tárcaközi bizottságot (TKB) jelölt ki, amelynek tagjai az egyes minisztériumok képviselői,

12 „Kormánybizottság alakult az afganisztáni magyar szerepvállalás összehangolására – a külügyminiszter nyilatkozata a bizottság első üléséről”. *A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma*, http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Nemzetkozi_fejleszt/mk_prt_afganisztan/PRT_bizottsag_080220.htm, 2008. február 20.

13 A magyar nagykövet 2010 elejéig – a rendelkezésre álló szűkös anyagi források következtében – egy közel húszéves páncelezott limuzinnal közlekedett, miközben Afganisztánban a helyi útviszonyok miatt mindenki terepjárót használt.

14 A nagykövet azt is megjegyezte, hogy a követség létszámának megduplázódása esetén ki kellett volna költözniük a német képviselőtről, ami a költségek megsokszorozódását jelentette volna. A követség elhelyezése (iroda és egy szállodaszoba) éves szinten kb. 60.000 euróba került. Egy új épület vásárlásához vagy bérletéhez ennek többszörösére, s (a váltásokat figyelembe véve, csak az őrzéséhez) legalább tizenkét magyar rendőr kivezényelésére lett volna szükség. E-mailben folytatott levelezés Mátyus Sándorral, 2010. április 1.

irányítója pedig a Miniszterelnöki Hivatal. A PRT sajátosságából adódóan, a misszióhoz saját fejlesztési együttműködési keret is szükség volt. Mivel ezt korábban nem terveztek be a Külügyminisztérium nemzetközi fejlesztési együttműködési (NEFE) keretébe, a 2007-es évre előirányzott 500 millió forintos büdzsét a MeH forrásaiból biztosították.¹⁵ A tárcaközi bizottság első ülésére 2006 nyarán, a másodikra novemberben került sor, s az utóbbin a Külügyminisztérium be is terjesztette a baghláni fejlesztésekre előirányzott keret felhasználására vonatkozó elképzeléseit.

Az elképzelések kialakítását nem előzhetette meg alapos tervezés és konzultáció, mivel a kormányhatározat elfogadása (2006. június) és a tervek lefektetése (2006. november) között mindössze öt hónap telt el (amit még csökkentett az augusztusi holtsezon, amikor is leáll a közigazgatás), és ez idő alatt nem volt mód a baghláni helyszíni tájékozódásra, a helyi igények, lehetőségek számbavételére. Bár 2005-ben sor került egy tényfeltáró útra, ám akkor a PRT helyszínének kiválasztásán volt a hangsúly, s nem a tartomány viszonyairól történő tájékozódáson.¹⁶

Ma sem tudni, milyen stratégia vagy elképzelés mentén alakult ki a Külügyminisztériumnak az a jelenleg is működő rendszerre, hogy az Afganisztán fejlesztésére szánt pénzek egy részét a minisztériumok között osztja szét, a másikat pedig – saját hatáskörben – magyar civil szervezetek számára teszi elérhetővé. Első alkalommal (2007-ben) az Oktatási Minisztérium kapott így lehetőséget iskolák felépítésére (de visszautasította), míg az Egészségügyi Minisztériumnak rendelők építéséhez nyújtott ez segítséget (akik éltek is a lehetőséggel). A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium mezőgazdasággal kapcsolatos, a Belügyminisztérium rendőrképzési, a honvédség pedig infrastruktúra-fejlesztési projektekre kapott keretet.¹⁷ A fejlesztési keret kisebbik részére, 150 millió forintra, az NGO-k pályázhattak – a késedelmes előkészítés miatt csupán 2007 tavaszán, azaz fél évvel a PRT elindulása után.

A pénzek elosztásának arányait csak annak szemléltetésére mutattam be, hogy a civil szervezetek jelentős összegeket kaptak a PRT fejlesztési tevékenységének végrehajtásához,

15 A 2005-ben elfogadott 2006-os költségvetésben az afganisztáni szerepvállalás – értelemszerűen – még nem jelent meg. L. „2005. évi törvény a Magyar Köztársaság 2006. évi költségvetéséről”. *Pénzügy yminisztérium Portál*, [http://www1.pm.gov.hu/web/home.nsf/\(PortalArticles\)/C995C53D68F95451C12570E50052AC3D/\\$File/norma.pdf](http://www1.pm.gov.hu/web/home.nsf/(PortalArticles)/C995C53D68F95451C12570E50052AC3D/$File/norma.pdf), 2005. december 19.

16 A delegációnak egy külügyminisztériumi, egy HM-es és egy MeH-es munkatársa volt, akik útjuk során meglátogattak egy-egy PRT-t Észak-, Kelet- és Dél-Afganisztánban. Feladatuk annak eldöntése volt, hogy – Magyarország lehetőségeinek figyelembe vételével – melyik régióban lenne képes a kormány egy PRT felvállalására. A Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Honvédség munkatársai tényfeltáró

céllal a kormányhatározat előtt több alkalommal is jártak kint Afganisztánban, ám ezek értelemszerűen csak a katonai kérdésekkel foglalkoztak.

17 A múlt rekonstruálásához hozzátartozik, hogy a második TKB-ülésen, 2009 őszén a titkári teendőket ellátó és a Miniszterelnöki Hivatal képviselő Nagy Károly főtanácsadónak volt egy saját fejlesztési javaslata. E forradalmi elképzelés lényege: a tartomány közigazgatásának és oktatásának fejlesztését segítő e-kormányzat létrehozása Baghlánban. A terv a teljes összeget, félmilliárd forintot erre az egy projektre összpontosította; tartalom- és infrastruktúrafejlesztés, olcsó laptopok nagy mennyiségű kiosztása képezte volna részét. Végül az ötletet érdemi vita nélkül utasították el a résztvevők, és került elfogadásra a Külügyminisztérium javaslata.

ám – az államigazgatási rendszer merevségéből adódóan – nem vehettek részt az annak irányításáért felelős szervezet munkájában (amint az látható lesz az FSZM munkájának bemutatásakor).

Ez nem azért lett volna fontos, hogy be tudjanak szólni a PRT vezetésébe. Erről nem is lehet szó, hiszen az a magyar kormány vállalása. Viszont rengeteg tapasztalattal rendelkeztek Afganisztánban – és általában a posztkonfliktusos területeken – végrehajtott segélyezési és fejlesztési feladatok tekintetében. Ezek ráadásul olyan speciális ismeretek voltak, amelyekkel szinte egyetlen minisztérium sem bírt. A Magyar Honvédség, az Egészségügyi Minisztérium, a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium közül egyik sem vett részt korábban olyan fejlesztési feladatban, ami olyan országban zajlott, ahol a háború épp csak véget ért. Az egyetlen kivételt a Belügyminisztérium, illetve a rendőrség jelentette, mivel a szervezet munkatársai már 2004 és 2006 között segítettek az afganisztáni rendőrségi felsővezetők képzésében.

A kormányhatározat fogalmazói nem gondoltak arra, hogy az afganisztáni szerepvállalásunknak nem állami szereplői is lesznek; ezt a hiányosságot azóta sem találta senki elég súlyosnak ahhoz, hogy változtasson rajta. Ezért a mai napig hiányzik az a fórum, ahol a civil szervezetek és a minisztériumok munkatársai megismerhetik és összehangolhatják tevékenységüket, kicserélhetik tapasztalataikat.

Így csak a Külügyminisztériumon múlik, mennyire valósul meg az információcsere és a koordináció. A terepen, Baghlán tartományban, a személyes ismeretségek révén idővel részben kialakultak a kapcsolatok, ám ezek eset- és személyfüggők, s nem pótolhatják az intézményesített egyeztető fórumot.

A Külügyminisztérium a helyi, tartományi szintű koordináció érdekében 2007-ben egy koordinációs iroda felállítására harmincmillió

forintos pályázatot hirdetett meg: a lehetőséget a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet (MÖSZ) nyerte el, amely a mai napig is folytatja ottani munkáját. Elsősorban a helyi nem katonai szervezetekkel (UNAMA, afgán és nemzetközi NGO-k) és néhány magyar minisztériummal (KüM, ÖM) tartanak kapcsolatot, de természetesen a Baptista Szeretetszolgálat munkatársával is kapcsolatban állnak. Sajnálatos módon, itthon tevékenységüknek semmilyen látható eredménye nincsen, mert a Külügyminisztériumba küldött jelentéseik a magyar NGO-szférához és a kutatókhoz nem jutnak el, holott, valószínűleg rengeteg hasznos információt tartalmaznak Baghlán tartomány helyzetéről és a fejlesztési lehetőségekről.

2007 októberében a tárcaközi bizottság kormánybizottsággá alakult.¹⁸ Az 500 milliós fejlesztési keret a MeH költségvetéséből átkerült a Külügyminisztériumba, s – talán ezzel összefüggésben – megszűnt a Miniszterelnöki Hivatal vezető szerepe is.¹⁹ Ezzel a kormánybizottság közös külügyi-honvédelmi

18 „Beszámoló a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Kormánybizottság számára: A Magyar Köztársaság 2007. évi hivatalos nemzetközi fejlesztési tevékenysége”. *A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma*, <http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/F4375B57-97CF-499E-997C-7EA5F3E58BE4/0/NEFEKKBbeszvegl.pdf>, 18. o. 2008. április 9.

19 A 2007-ben született magyarázatok szerint a Miniszterelnöki Hivatal vezető szerepére azért volt szükség, hogy kifejeződjön a misszió összkormányzati jellege. (Ez talán első látásra egyértelműnek tűnik, de ha figyelembe vesszük, hogy a PRT-ban közel 230 katona és csupán egyetlen civil személy volt állandó jelleggel, könnyen az a benyomása lehet bárkinek, hogy katonai misszióról van szó.) Az érvelés később szükségleten lett, és a kormánybizottsággá alakulás óta a Miniszterelnöki Hivatal is csak az egyik résztvevő az államigazgatás képviselői közül.

irányítás alá került, a fejlesztési feladatok, az előkészítés pedig csak a Külügyminisztérium hatásköre lett. A sajtóban megjelent hivatalos indoklás szerint a tárcaköziből kormánybizottsággá alakulás annak a jele volt, hogy magasabb szinte emelkedett a koordináció, ami által még hatékonyabbá válhat a fejlesztési tevékenység.²⁰

A kormánybizottság létrehozta a Fejlesztési Szakértői Munkacsoportot (FSZM) is, a civil fejlesztési projektek elbírálásának, a döntés-előkészítésnek, illetve a katonai és civil fejlesztési tevékenységek koordinálásának feladatával.²¹ Annak ellenére, hogy nem csak minisztériumok vettek részt az újjáépítésben, az FSZM tagjai csak az államigazgatás Afganisztánban érdekelt szerveinek alsó szintű képviselői közül kerültek ki, így kimaradtak belőle a civil szervezetek. Talán ennél is meglepőbb, hogy a fejlesztési tevékenység tervezésekor a HUN-IDA Magyar Nemzetközi Fejlesztési Segítségnyújtási Kht.-t sem vonták be. A szervezet 2004 és 2009 között a magyar kétoldalú fejlesztési együttműködési program végrehajtó szakintézménye volt, a Külügyminisztérium

szereződéses partnere.²² Az NGO-k mellett még ők rendelkeztek olyan szakembergárdával, friss nemzetközi tapasztalatokkal és kapcsolati rendszerrel, amely hasznos lehetett volna a baghláni fejlesztési tevékenység megtervezésekor.

A kormánybizottság, a TKB-hoz hasonlóan, évi négy rendes ülést tervezett, ahol leggyakrabban már csak az FSZM vagy a

KüM és a HM munkatársai által előkészített és egyeztetett napirend szerint hozták meg a döntéseket, érdemi viták nélkül. Már a TKB átalakulásakor sejteni lehetett, hogy a hivatalos kommunikációval ellentétben, a bizottság munkája nem lesz hatékonyabb attól, hogy államtitkárról miniszteri szintre helyezik a döntéshozást. A miniszterek még kevésbé érték rá az ülésekre, még kevésbé követték a szakpolitikai kérdéseket, és inkább csak politikai súlyuk tette őket szükséges jelenlevővé.

Mindezt igazolja, hogy 2009-ben már csak három alkalommal sikerült összehozni a kormánybizottságot, és az utolsó, októberi ülésen (az egyik társelnök-miniszter jelenléte nélkül) arról is döntés született, hogy 2010-től elég lesz évente kétszer megtartani a találkozót.

Nem lehet elégszer hangsúlyozni, hogy a jelenlegi irányítási rendszer legnagyobb hiánya, hogy nem vonják be a nem állami szereplőket, s még azok az NGO-k sem vehetnek részt a kormánybizottság vagy az FSZM ülésein, amelyek a fejlesztési programok aktív résztvevői. Így az egyes szereplők nem értesülnek egymás tevékenységéről, vagy csak félinformációkkal rendelkeznek a különböző projektekről, ami fölösleges rivalizáláshoz és párhuzamosságokhoz vezethet.

Mindez azt eredményezi, hogy a fejlesztésben részt vállalók programjai semmilyen módon sem kapcsolódnak egymáshoz. Lehet, hogy ez a helyi adottságok miatt egyébként sem volna lehetséges, de az is biztos, hogy még kísérlet sem történik rá. Az NGO-kat, a HUN-IDA-t és az elméleti fejlesztési szakembereket az előkészítési folyamat során sem kérdezték meg. Ez még mindig nem késő, bár legnagyobb szükség akkor lett volna rá, amikor 2007–2008-ban a fejlesztési elképzelések kialakítására került volna sor.

Összességében elmondható, hogy a döntéshozatali rendszer túlbürokratizált, a kormánybizottság létrejötte nem tette könnyebbé

20 „Kormánybizottság alakult...”, i. m.

21 „MH Tartományi Újjáépítési Csoport (MH PRT)”. *Honvédelmi Minisztérium*, http://www.hm.gov.hu/honvedseg/mh_tartomanyi_ujjaepitesi_csoport, 2008. december 9.

22 HUN-IDA Magyar Nemzetközi Fejlesztési Segítségnyújtási Kht., <http://www.hunida.hu/>. Letöltés ideje: 2010. május 10.

és hatékonyabbá a munkát. Azzal, hogy miniszterek elnökölik, csak még nehezebbé vált megszervezni az üléseket. A döntések így is előre megszületnek, az érdemi vita alacsonyabb szinteken történik. A miniszteri jelenlét (már ha ráérnek a miniszterek) nem generált nagyobb médianyilvánosságot és figyelmet a közvélemény részéről sem. A nem vezető minisztériumok a TKB-ból KBvá alakulás után is ugyanazokkal a személyekkel (általában szakállamtitkári vagy alacsonyabb szinten) képviseltették magukat.

MI A MAGYAR PRT CÉLJA?

Az Afganisztánban működő tartományi helyreállítási csoportok komplex civil-katonai feladatot hajtanak végre. A különböző tevékenységek összehangolására a nemzetközi szakirodalom a *3D (defence, development, diplomacy)* vagy az *átfogó megközelítés (comprehensive approach)* kifejezéseket használja. A PRT-k tevékenységének általában három pillére van: a katonai, a politikai/diplomáciai és a fejlesztési feladatok, bár előfordul, hogy valamelyik elem hiányzik. Az is bevált gyakorlat, hogy egy stratégiai irányelv vagy dokumentum foglalja össze az adott ország erőfeszítéseinek célját, rendelkezésre álló eszközeit, a feladatvállalás tervezett idejét (ami nem azonos a szerepvállalás törvényesen rögzített és bármikor meghosszabbítható időtartamával), a feladatban résztvevő szereplők körét, a feladatmegosztás módjait, a célok elérése érdekében szükséges koordinációt, együttműködést. E dokumentumok alaptétele minden esetben a PRT-t vezető nemzetek által feladatként 2005. január 27-én elfogadott megjelölés (*mission statement*), amely szerint: „A tartományi helyreállítási csoportok támogatni fogják az Afganisztáni Iszlám Köztársaságot autoritásának kiterjesztésében, annak érdekében, hogy segítsék egy stabil és biztonságos környezet kialakítását az

azonosított tevékenységi területeken, és hozzájáruljanak a biztonsági szektor reformjához és a helyreállítási erőfeszítésekhez.”²³

A tartományi helyreállítási csoportokban vezető szerepet játszó országok általában megalkották saját összkormányzati stratégiájukat, amelyek segítségével a szerepvállalás minden résztvevője pontosan tudja, hogy miért van jelen a misszióban, mi a szerepe, mik a rá és melyek a többi szereplőre háruló feladatok. A stratégiai olyan általános kérdésekre is választ ad, hogy miért van szükség a szerepvállalásra, milyen tényezők indokolják a (személyi, anyagi) erőfeszítések megtételét, *mit várunk el a szerepvállalástól*, és az minként illeszkedik az adott ország általános külpolitikai érdekrendszeréhez. Kanada kandahári, Hollandia uruzgáni vagy Norvégia Faryab tartományi tevékenységét ilyen stratégiai dokumentumok foglalják össze.²⁴ A hollandok stratégiájuk megalkotásakor figye-

23 „Provincial Reconstruction Teams (PRTs) will assist the Islamic Republic of Afghanistan to extend its authority, in order to facilitate the development of a stable and secure environment in the identified area of operations, and enable security sector reform and reconstruction efforts.” „ISAF Provincial Reconstruction Team (PRT) Handbook. Edition 4”. *cimicweb*, <https://www.cimicweb.org/Documents/PRT%20CONFERENCE%202010/PRT%20Handbook%20Edition%204.pdf>, 3. o. 2009. március.

24 Kanada és Norvégia esetét lásd az afganisztáni tevékenységüknek szentelt hivatalos weboldalon: „Canada’s Engagement in Afghanistan”. *Government of Canada*, <http://www.afghanistan.gc.ca/canada-afghanistan/index.aspx?lang=en>; „A Strategy for Comprehensive Norwegian Civilian and Military Efforts in Faryab Province, Afghanistan”. *Regjeringen.no*, http://www.regjeringen.no/upload/FD/Dokumenter/Strategy_Norway-in-Faryab-Afghanistan.pdf, 2009. május.

lembe vették az ISAF, a nemzetközi közösség és saját korábbi stratégiájuk iránymutatásait, és azokra alapozva jelölték ki az Uruzgán tartományban szerepet vállalók feladatait.²⁵

A stratégia birtokában azután konkrétan meg lehet határozni az egyes pillérek tevékenységét, azaz hogy mit és miért kell tenni a diplomácia, a fejlesztések, ill. a katonai műveletek terén. A pillérek saját stratégiai dokumentumai – az összkormányzati Afganisztán-stratégiát zsinórmértékül használva – részletesen is kifejtik a maguk feladatait és céljait, és eligazítják azokat, akiknek a feladata lesz a misszió sikerre vitele, és akik olyan világos irányelveket és útmutatást szeretnének, amelyek stratégiai szinten meghatározzák mindennapi tevékenységüket. Ilyen dokumentum hiányában az egyes pillérek keretében végzett feladatok könnyen koordinálatlanok, széttartók lehetnek. Az együttműködés esetlegessé, helyzetfüggővé válik, és elmaradhat a szinergia kiaknázása (ezzel a teljesítmény növelése) az adott feladat végrehajtásakor.

A Magyar Köztársaság afganisztáni tevékenységéhez nem készült ilyen dokumentum. Ha valaki feltenné a kérdést, hogy mi Magyarország célja Afganisztánban, hivatalos dokumentumot nem találna erről. Az egyetlen forrást a különböző miniszteri megnyilatkozások jelentik, amik a magyar PRT számára a nemzetközi közösség által a 2005 januárjában elfogadott feladatvállalás (*mission statement*) tartalmát jelölik meg követendő célként, ám ezt egyetlen hivatalos magyar dokumentumba sem foglalták bele. A 2115/2006. (VI. 29.) kormányhatározat – amely elsőként foglalkozik az afganisztáni szerepvállalással – nem tartalmaz semmit Magyarország ottani céljairól, pusztán kimondja, hogy a kormány egy Tartományi

Helyreállítási Csoportot hoz létre, vezető szereppel bízva meg a Miniszterelnöki Hivatalt, kijelöli a feladat végrehajtásában résztvevő minisztériumokat, és rendelkezik a tárcaközi bizottság létrehozásáról.

A Honvédelmi Minisztériumnak a PRT feladataival foglalkozó weboldala – érthető módon – csak a Magyar Honvédség tevékenységi körét tárgyalja. A felsorolásból kitűnik, hogy az ő feladatuk a tábor üzemeltetése és védelme, a tartományon átvezető kommunikációs vonalak biztosítása, a katonai jelenlét demonstrálása és az afgán biztonsági erők támogatása, illetve fejlesztési projektek végrehajtása.²⁶ A weboldal a fentiekén túl még sok részlettel szolgál a PRT tevékenységét illetően, de nem mond semmit az általános célokról.

A Külügyminisztérium részéről több olyan forrás is található, amely az afganisztáni szerepvállalással kapcsolatos. A honlapjukon olvasható „Magyar szerepvállalás Afganisztánban (ISAF, PRT)” rész leíró jelleggel mutatja be a nemzetközi hátteret, és finoman jelzi a fejlesztési prioritásokat.²⁷

Magyarország fejlesztési céljait, irányelveit sokkal alaposabban, valódi stratégia-ként foglalja össze a „Fejlesztési irányelvek a baghlani Tartományi Újjáépítési Csoport keretében 2008–2009-ben” című írás. Ez a

26 Az weboldal tartalmát folyamatosan bővíti a Honvédelmi Minisztérium (bár a dátum az első megjelenést jelző 2008. december 9.). A korábbi, rövidebb verzió (a szerző birtokában) nem tartalmazta a fejlesztési tevékenységre utaló mondatot. „MH Tartományi Újjáépítési Csoport...”, i.m.

27 „Magyar szerepvállalás Afganisztánban (ISAF, PRT)”. *A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma*, http://www.kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Biztonsagpolitika/Magyarorszag_a_NATOban/magy_szerep_afganisztanban.htm. Letöltés ideje: 2010. május 10.

25 „The Netherlands’ Approach to Its PRT Operations in Afghanistan?”. *Heinrich Böll Stiftung*, http://www.boell.de/downloads/worldwide/PRT_20.04.05.pdf, 2007. április.

stratégia azonban önállóan nem létezik, csak a Külügyminisztérium NGO-k számára kiírt pályázatának egyik mellékleteként.²⁸ Pedig kis átdolgozás után megfelelné az egyik pillér dokumentumaként.

A hazánk afganisztáni jelenlétével foglalkozó utolsó dokumentum a PRT-t irányító kormánybizottság által 2009. november 18-án – három évvel a PRT felállítása után – elfogadott „Magyarország afganisztáni szerepvállalása, középtávú stratégiai kitekintés”.

A kormányzati szférában Afganisztán-stratégiaként emlegetett mű²⁹ jár valóban a legközelebb ahhoz, hogy olyan alapidokumentummá válhasson, amely a korábban leírtak szerint, világosan lefekteti a magyar jelenlét céljait és eszközeit. Az iromány a politikai háttér felvázolása után röviden felsorolja, miért vállalja Magyarország ezt a kötelezettséget.

Ezt követően hármas (katonai, rendészeti, fejlesztési) felosztásban szól a célokról és az elkövetkező feladatokról.³⁰

A dokumentum először fogalmaz meg a magyar jelenléttel kapcsolatban később számon kérhető vállalásokat, amik lehetővé teszik majd a PRT tevékenységének független értékelését. A katonai célok megfogalmazása igen visszafogott: „*A katonai szerepvállalásunk célja, hogy elősegítsük a nemzeti, regionális és globális stabilitást és biztonságot, NATO-tagállamként teljesítsük szövetségi kötelezettségeinket.*” Az idézet egyben rámutat arra, hogy miért lenne szükség egy összkormányzati stratégiára. Az itt leírtak ugyanis szemben állnak azzal, ami a HM már idézett weboldalán található.

Egy katonai vezetőben ez mindjárt bizonytalanságot kelthet, amikor tegyük fel, a PRT vezetőjeként el kell döntenie, pontosan mi is a feladata. Az idézett mondatból az is leszűrhető, hogy katonai szerepvállalásunk kudarcot vallott, mert nem sikerült elősegíteni a stabilitást semmilyen szinten, sőt, a tartományban inkább romlott a helyzet, amióta ott van a magyar PRT.

A stratégia rendészeti komponensénél már határozottabban jelennek meg a célok: „*Rendészeti szerepvállalásunk célja, hogy hozzájáruljunk a fenntarthatóan és hatékonyan, afgán irányítással működő polgári rendőrségi és büntető igazságszolgáltatási struktúrák kialakításához... A helyi rendőri erők képességeinek fejlesztésével elősegítjük a tartomány és az egész térség biztonsági helyzetének javulását és az ennek tartós garانتálására képes rendészeti erő kialakítását.*” A feladatok ilyen pontos megfogalmazása révén (részben) mérhetővé válik a helyi afgán rendőrség körében végzett fejlesztési programok hatékonysága. Sajnos, a rendelkezésre álló információk és trendek ismeretében a rendészeti kontingens sem érte el a célját, nekik sem sikerült elő-

28 Az első, 2007-ben kiírt baghláni fejlesztési pályázatban még nem szerepelt, csupán a 2008-as pályázat mellékleteként jelent meg. „A Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának pályázati felhívása »Fejlesztési projektek megvalósítása az afganisztáni Baghlan tartományban a magyar vezetésű Tartományi Újjáépítési Csoport keretében« tárgyában. IX. sz. melléklet. Fejlesztési irányelvek a baghlani Tartományi Újjáépítési Csoport keretében 2008–2009-ben”. *A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma*, http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/70205BF0-D18D-406E-8AB7-A2A259367E8F/0/kum2008PRT_BAGHLAN.pdf, 29–36. o. Letöltés ideje: 2010. május 10.

29 „Elfogadták a magyar Afganisztán-stratégiát”. *HVG.hu*, http://hvg.hu/itthon/20091118_magyar_afganisztan_strategia, 2009. november 18.

30 „Magyarország afganisztáni szerepvállalása. Középtávú stratégiai kitekintés”. *A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma*, http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/534F1052-1EAF-4B89-8F2D-3B4DC651CF25/0/AFG_strat_1118.pdf, 2009. november 18.

segíteniük a biztonsági helyzet javulását, és mindeddig az annak megvalósítására képes rendészeti erő sem jött létre.

A fejlesztési együttműködési tevékenység céljait a következőképp határozták meg: „Szerepvállalásunk stratégiai célja, hogy hozzájáruljunk a szegénység tartós és fenntartható csökkentéséhez, az életkörülmények javításához, segítséget nyújtva a megélhetési lehetőségek megteremtéséhez (munkahelyteremtés) és növelve a rászoruló közösségek önfenntartó képességét. Szintén fontos irányvonal a helyi viszonyoknak megfelelő demokratizálódási folyamat elősegítése a „helyes kormányzás”, az emberi jogok és a nők társadalmi helyzetének javításának előmozdításával.” Ez kissé általános, s kevésbé lehet majd látni, hogy e területeken milyen mértékben történik előrelépés, ugyanakkor összhangban áll a korábban már idézett „Fejlesztési irányelvekkel”. A dokumentumok ilyen koherens egymásra épülésére van szükség ahhoz, hogy az erőfeszítések értelmet nyerjenek, és lehetőség legyen a hatékony működésre. Mivel a fejlesztési tevékenységek jelenleg is folynak az ellenzék által uralt baghláni területeken is, nehezebb megítélni az elért eredményeket. Éppen ezért érdemes lenne mielőbb megkezdenni, a már befejezett projektek külső, független szakértői értékelését.

A tizenhárom oldalas stratégiai kitekintésből gyakorlatilag e három idézett rész tekinthető csak stratégiai gondolatnak. A többi arról szól, hogy mit tesznek a magyar szereplők jelenleg, és mit szeretnének, mi lenne fontos a jövőre nézve. A mű legnagyobb hiányossága, hogy összefüggéseiben nem mond semmit arról, hogy Magyarország mit akar elérni Baghlánban; ahol a célról beszél, ott mindjárt szereplőkre bontja le a feladatokat. Így nem tudunk meg semmit arról, hogy az egyes résztvevők tevékenysége bármilyen módon hat-e, vagy kellene-e, hogy hasson egymásra.

A dokumentummal szemben a Magyar

Ökumenikus Segélyszervezet által megfogalmazott kritika más területre mutat rá: „... a stratégia nem tartalmazza az eddigi eredményeket, az eddigi munka hatásait, és nem nyújt világos alapot a jövőbeni munkához. A stratégia végső célja – szemben azzal, ami a dokumentumban áll – nem lehet csak a kivonulás feltételeinek megteremtése. Ennél konkrétabb célok szükségesek, mint például az, hogy Baghlán tartományban – ahol a magyarok ténykednek – milyen legyen az oktatási háló, vagy hogy mit akarunk elérni az egészségügyben és a mezőgazdaság területén néhány éven belül.”³¹

Kérdés az is, hogy a rendészeti tevékenység miért került külön kiemelésre, pedig a rendőrségi tevékenység teljes egészében a fejlesztési pénzekből valósult meg, projektjeik nagy része pedig szintén fejlesztési jellegű volt (írás-olvasás kurzusok, rendőrsrekonstrukció, továbbképzések magyar szakemberek helyszíni irányításával.) Ráadásul a bilaterális rendőrségi kapcsolatok 2010. január 1-jével megszűntek, így kérdés, hogy a stratégiai dokumentum milyen rendészeti tevékenységre gondol. Idén ugyanis a magyar rendőrök az Európai Unió rendőrségi missziójának tagjaként látják el feladatukat, az EUtól kapnak felszerelést, fizetést, azaz nem a magyar PRT nevében működnek.

Az is hiányossága a dokumentumnak, hogy egyáltalán nem reflektál a 2009-ben megváltozott baghláni biztonsági környezetre. A PRT legalább két járásból kiszorult, ott az ellenállók vették át az ellenőrzést. A növekvő ellenállás visszaszorítására több száz amerikai katona érkezett 2010 tavasza óta a tartományba, amelynek északi részén gyakor-

31 „Segélyszervezetek: A magyar Afganisztán-stratégia túlságosan általános”. *MTI*, <http://www.baptistasegely.hu/node/595>, 2009. november 25.

latilag folyamatosak a harcok.³² Úgy tűnik, mintha a „Magyarország afganisztáni szerepvállalása, középtávú stratégiai kitekintés” még akkor íródott volna, amikor a biztonsági problémáknak nem voltak látható jelei.

Sem a stratégiai kitekintés, sem más, hivatalos dokumentum nem foglalkozik PRT civil munkatársának, Magyarország és a Külügyminisztérium helyi képviselőjének (*Civilian Representative, CIVREP*)³³ szerepével; az ő feladatait vagy a vele szemben támasztott elvárásokat nem tartalmazza semmi. A jelenlegi képviselő saját szerepét igen tágan és kezdeményezően fogja fel: minél szélesebb körben megpróbál kapcsolatokat kiépíteni a helyi kormányzati szereplőkkel és az afgán NGO-val, igyekszik rálátással lenni a helyi politikai folyamatokra és fejlesztési lehetőségekre. De mindezt nem azért teszi, mert valamilyen kormányzati stratégia ezt a szerepet jelölte ki számára (hogy a saját eszközeivel tegyen a közös feladat érdekében), hanem azért, mert saját habitusa, korábbi diplomáciai tapasztalatai és nyelvtudása lehetővé teszi ezt a számára.

Magyarországnak tehát nincs olyan – a kormány által, azaz a legfelsőbb szinten jóváhagyott – dokumentuma, amely a szereplők együttműködésének hangsúlyozása mellett a stratégiai célokat is megfogalmazná, úgy, hogy abban minden érdekelt (kormányzati és nem kormányzati, katonai és civil) megtalálja a feladatát, és mindenki a közös cél ér-

dekében tegyen erőfeszítéseket. Viszont már léteznek olyan alacsonyabb szintű, ágazati „stratégiák” (l. KÜM: „Fejlesztési irányelvek”, HM: „MH PRT ideiglenes katonai szervezet alaptevékenysége”), amelyek az adott területek szereplői részére világos útmutatással szolgálnak. Ebből a keretből csak a politikai-diplomáciai tevékenységre vonatkozó elképzelések hiányoznak.

Amíg nem készül el a legfelsőbb szintű stratégiai dokumentum afganisztáni szerepvállalásunkról, addig mindenkinek más elképzelései lesznek Magyarország baghláni céljairól, s eltérően fogja magyarázni saját és a többi szereplő feladatát; a helyszíni munka fókusz nélküli tevékenység marad, ahol mindenki tisztességgel végzi ugyan a dolgát, de az erőfeszítések semmilyen vagy csak minimális kapcsolatban lesznek egymással, és a szinergikus hatások elmaradnak.

MAGYAR FEJLESZTÉSI PÉNZEK ÉS PROJEKTEK BAGHLÁN TARTOMÁNYBAN

Mint már említettem, Magyarország a Tartományi Helyreállítási Csoport átvételekor 500 millió forintban határozta meg azt a pénzügyi keretet, amelyet a tartomány fejlesztésére kívánt fordítani (valószínűleg már nem fog kiderülni, hogy miért pont ekkora összegről született döntés). Hogy tisztában legyünk a magyar erőfeszítések más PRT-khoz és a nemzetközi donorközösséghez viszonyított mértékével, röviden érdemes kitekinteni a nemzetközi fejlesztési tevékenység általános helyzetére.

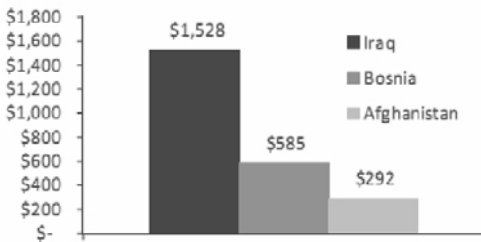
Keveseknek jelent újdonságot, hogy Afganisztán a világ egyik legszegényebb országa. Ez már a szovjet megszállás előtti években is így volt, és a helyzet azóta csak romlott. A Talibán mozgalom 2001-es bukása óta a nemzetközi közösség 62 milliárd dollárnyi támogatást (segélyt és hitelt) ajánlott fel az ország

32 L. pl. Wagner Péter: „Kilátás Camp Pannóniából”. *Élet és Irodalom*, Vol. 56. No. 11. (2010). 8. o.

33 A tisztség gyakorlatilag a korábban említett POLAD átnevezése, amire azért volt szükség, hogy mind az afgán partnerek, mind a PRT aktuális parancsnoka számára világossá tegye, hogy a kiküldött diplomata nem az utóbbi politikai tanácsadója (azaz, alárendeltje), hanem a Magyar Köztársaság nem katonai képviselője.

számára, amelyből eddig 36 milliárd dollárt költöttek el.³⁴ Ez az összeg első hallásra jelentősnek tűnik, de a viszonyítás érdekében érdemes két másik számmal összevetni.

1. ábra:
Az egy főre jutó segély mértéke
Irak (2003 óta), Bosznia-Hercegovina és
Afganisztán esetében

Forrás: Ministry of Finance, Islamic Republic of Afghanistan: „Donor Financial Review...”, i. m. 4. o.

Az ábrából látszik, hogy az egy főre jutó összeg az elmúlt húsz év másik két nagy posztkonfliktusos országának helyreállítási költségeihez képest igen szerény. A felajánlott segélyek tekintetében a legnagyobb donor az Egyesült Államok (27,3 milliárd USD), majd Nagy-Britannia, az Európai Unió és a Világbank következik (2,2–1,8 milliárd USD).³⁵

A fejlesztésre fordított összeget érdemes összehasonlítani a katonai jellegű költségekkel is. Eszerint az Egyesült Államok 2009-ben egymaga 43,2 milliárd dollárt költött a mintegy 50.000 katonája állomásoztatására.³⁶

34 Ministry of Finance, Islamic Republic of Afghanistan: „Donor Financial Review, Rep. 1388 (Nov. 2009)”. *United Nations Development Programme*, <http://www.undp.org.af/Publications/KeyDocuments/Donor%27sFinancialReview%20ReportNov2009.pdf>, 1. o. 2009. november.

35 Uo. 10. o.

36 Egy amerikai katona külföldi állomásoztatása

Afgán részről a hatalmas segélyek ellenére komoly kritika éri mind a segélyszervezeteket, mind a donorállamokat. Évről évre azt tapasztalják, hogy öt dollárból négy az afgán büdzsén, azaz az afgán kormány ellenőrzésén kívül kerül elköltésre. Hiába létezik tartományi szintre lebontott, nemzeti fejlesztési stratégia (ami gyakran nem jelent többet egy irreális, a valós igényeket alig tükröző kívánásgazdálkodás), a széttagolt és átláthatatlan segélyek folyósítása miatt gyakorlatilag nincs lehetőség a tervszerű, hosszú távú célokat szolgáló koordinációra és fejlesztésre.

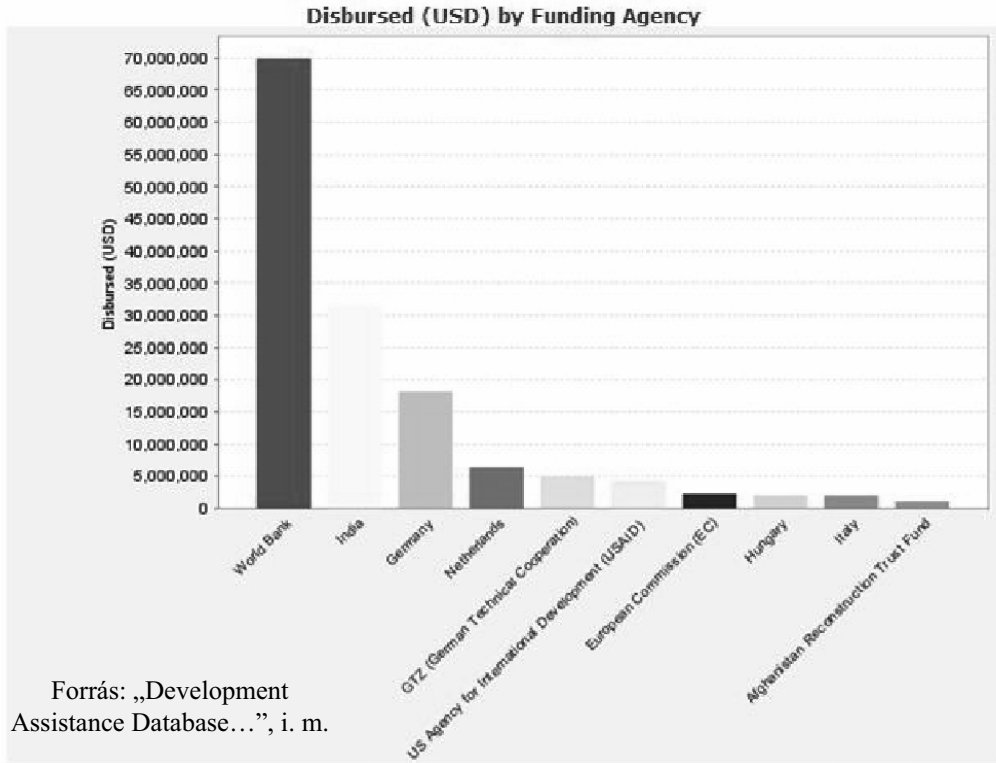
Hazánk Baghlán tartományra koncentrált, ezért érdemes áttekinteni, hogy a magyar fejlesztési hozzájárulások miként aránylanak a tartományra fordított más jellegű forrásokhoz.

Pontos, egybehangzó összegek természetesen nem állnak rendelkezésre; ahány szereplő, annyiféle összeg olvasható. A United Nations Development Programme (UNDP) által működtetett *Development Assistance Database Afghanistan* (DAD) adatai alapján 2001 és 2009 között 147 millió dollárt költöttek el Baghlánban (a felajánlott összeg 497 millió USD). Ez azt jelenti, hogy ez a forrással egyike a legjobban ellátott tartomány.³⁷ A felajánlott pénzekre vonatkozó DAD-listán az első tizben sem szerepelünk, ám magyar

évi 1 millió dollárba kerül, egy afgán katona kiképzése, felszerelése 12.000 dollár körül van. Az éves költségvetés egyébként azóta növekedett, mert 2010-ben további 34.000 amerikai katona érkezik Afganisztánba. „U.S. Spending \$3.6 Billion a Month in Afghanistan according to CRS Report”. *The Hill*, <http://thehill.com/blogs/blog-briefingroom/news/63121-crs-calculates-cost-of-us-troop-presence-in-afghanistan?page=2#comments>, 2009. október 14.

37 „Development Assistance Database”. *UNDP DAD Afghanistan*, <http://dadafghanistan.gov.af/rc?sessionid=1269012390118999>. Letöltés ideje: 2010. május 10.

2. ábra:
Baghlán tartományban elköltött összegek, a donorok szerint (dollárban)

részről magas a kifizetett pénzek aránya, így az ilyen jellegű összehasonlításban Magyarország a nyolcadik helyet foglalja el.

A Világbank vezető szerepét elsősorban az magyarázza, hogy ez az intézmény volt a fő finanszírozója néhány jelentős infrastrukturális beruházásnak, pl. az Üzbegisztánból Kabulba vezető magasfeszültségű vezetékhalózat megépítésének és a tartományt átszelő főút kiszélesítésének. Az is nyilvánvaló, hogy a DAD-adatbázisban az Európai Bizottságnál (EC) szereplő összeg azonos azzal a forrással, amelyet Magyarország saját önrész bevonásával költött el, és amelyek a hazai dokumentumokban is így szerepelnek.

A tartományban eddig elköltött pénzekről más adatot tartalmaz a NATO/ISAF által működtetett *Afghanistan Country Stability Picture* (ACSP). Az adatbázis kimutatása szerint Baghlán tartományban a donorok 111 millió eurót költöttek el (a PRT által végrehajtott projektek értéke az ACSP szerint 7,35 millió euró volt).³⁸

³⁸ „AfghanistanCountryStabilityPicture, Edition 18”. NATO Agency C3, <http://gis.nc3a.nato.int/ACSP/applogin.aspx?ReturnUrl=%2fACSP%2fIndex.aspx>. Letöltés ideje: 2010. május 10.

1. táblázat:

A PRT fejlesztési keret felosztása a résztvevők között 2007 és 2009 között (millió Ft)

	2007	2008	2009
Honvédelmi Minisztérium	75	75	72
Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium	45	30 14,4	89
IRM	120 + 20	96,52	92+13
ÖM	25	25	26,5
EüM	25	-	-
NFGM	15	-	6
OKM	-	20	30
Külügyminisztérium: NGO-k*	150	210	93
CIVREP	-	10+6,1	17,4
Egyéb/Tartalék	25	12,98	20,1
Összesen	500	500	459

* A segélyszervezetek számára a pályázatok 2007-ben 15, 2008-ban és 2009-ben 10 százalékos önrésszel írták ki. „Pályázatok, 2010”. *A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma*, http://kulugyminiszterium.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Nemzetkozi_fejlesztés/nemz_fejl/NEFEpalyazatok.htm.

Letöltés ideje: 2010. május 10. Forrás: A szerző saját összeállítása a Külügyminisztérium Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Főosztály éves beszámolóí, interjúk és sajtóhírek alapján.

Az említett összegekhez képest a magyar erőfeszítések szerénynek tűnnek. Magyarország 2007-ben és 2008-ban 500–500 millió, 2009-ben 459 millió forintot fordított a baghláni fejlesztésekre, és várhatóan ez utóbbi összeg marad 2010-ben is a büdzsé. A fejlesztési keret dollárban vagy euróban kifejezett értéke még nagyobb méretű csökkenést mutat, mivel a világgazdasági válság hatására 2008-tól jelentősen gyengült a forint. Sajnálatos tény, hogy miközben Afganisztán kapcsán a nemzetközi közösség erőfeszítéseinek növeléséről lehet hallani, Magyarország inkább csökkentette a fejlesztésekre szánt összeget.

Egy korábbi megegyezés értelmében a Honvédelmi Minisztérium a fejlesztési forrá-

sok 15 százalékát kapta. A Tartományi Helyreállítási Csoport rendelkezik a már említett CIMIC-kerettel, amit a szervezet olyan kis volumenű fejlesztési programok (kútfúrás, iskolafal-építés, csatornatisztítás) és segélyezések (élelmiszer-, ruhaosztás) lebonyolítására használt fel, ahol a cél a helyi lakosság, a járási elit jóindulatának biztosítása volt.³⁹

A fejlesztési keretből biztosított 75 (majd 72) millió forintot a PRT komolyabb, elsősorban infrastruktúra-fejlesztésre fordította. Így épült fel például a tartomány különböző pontjain hét rendelő és öt iskola is. A katonai vezetőknek a fejlesztési szakemberektől eltérő gondolkodásmódja miatt 2009-ig a PRT által épített rendelők közül mindössze egyetlenben kezdődött meg a gyógyító munka.⁴⁰ Később

39 Ez a CIMIC-keret évente 125 és 147,5 millió forint között változott az elmúlt három év során.

40 L. erről Bali József, a Honvédelmi Minisztérium szakállamtitkárának előadását. „Magyarország Afganisztánban – három év után. A civil-katonai együttműködés Baghlán tartományban”. *Magyar Külügyi Intézet*, <http://www.hiia.hu/index.php?menu=32&konferencia=6084>, 2009. október 16.

ezek a problémák nagyrészt megoldódtak, de az eset rávilágított arra, hogy mivel jár az, ha Afganisztánban túlságosan is ragaszkodunk a szerződések tartalmához és a másik fél által tett ígéretekhez.

A Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium 2007-ben a Hollandia által kezdeti sajtógyár-rekonstrukciót folytatta, 2008-tól mezőgazdasági és vízgazdálkodási projekteket hajtott végre. Mivel Baghlán tartomány egyike a viszonylag kevés, jó mezőgazdasági adottságokkal rendelkező vidéknek, a szektor támogatása kiemelkedően fontos. A mezőgazdasági termelés felfuttatása ugyanis egyben új munkahelyeket, további jövedelemforrást teremthet, ami általában is az afganisztáni rendezés kulcsa.

Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (IRM) kezdetben három, majd két rendőr kiküldését és állomásoztatását vállalta, akik egyrészt különböző fejlesztési programokat szerveztek, másrészt – kiutazó rendőrtisztek segítségével – rövidebb szakmai kurzusokat is tartottak az afgán rendőrség számára. A magyar rendőrök mellett idővel megjelentek az Európai Unió rendőrségi missziójának (szintén magyar) munkatársai is, így ötfős állandó rendészeti jelenlét is megvalósult a magyar PRT-ben. 2010-től várhatóan a két, PRT-keretből finanszírozott szakértő is átkerül az EU-misszióba, és annak keretében és forrásaiból fogják ellátni munkájukat.

Az Önkormányzati Minisztérium, az Egészségügyi Minisztérium, a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium, valamint az oktatási minisztérium 6–30 millió forintos tételekkel részesedik a PRT fejlesztési keretéből. Az ÖM részére 25 millió forintot különítettek el egy 2007-ben megnyílt, uniós fejlesztési forráshoz történt pályázása miatt.

A minisztérium az Ökumenikus Szeretetszolgálatot kérte fel végrehajtó partnernek, s az alpból sikeresen lehvívott összegekből a MÖSZ Baghlánban a helyi kormányzati inf-

rastruktúrát fejlesztette (l. erről később).

Az EüM 2007-ben egy rendelő felépítését vállalta, de miután rá kellett jönnie, hogy a végrehajtásra sem tudása, sem kapacitása nincsen, a pénzt a Honvédelmi Minisztériumnak utalta át. A HM aztán az eredeti terveknek megfelelően felépítette az egészségügyi intézményt. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium (OKM) 2008-tól különböző hazai oktatási intézményekben biztosít tanulmányi ösztöndíjat baghláni diákok számára. Teljes egyetemi képzésre eddig tizenheten érkeztek, akik várhatóan orvosi, mérnöki, közgazdász és politológiai tanulmányokat fognak folytatni.⁴¹ A felvételiztető a PRT civil képviselője és az OKM egyik munkatársa volt, majd a kiválasztott diákok a Balassi Intézetben kezdték meg első évben a nyelvi, azt követően pedig az egyetemi tanulmányaikat. Az NFGM jogelődje 2007–2008-ban nem tudta felhasználni a rendelkezésére álló keretet, így az összeg visszakerült a büdzsébe.⁴² Idén – a 2009-es évre biztosított forrás terhére – baghláni üzletemberek magyarországi látogatását szervezik, ám az ügyben semmilyen

konkrétum nem történt még idáig.⁴³

A Külügyminisztérium által felügyelt büdzsé tartalmazza a PRT-ban dolgozó civil képviselő (CIVREP) és a civil szervezetek számára biztosított forrásokat is. A CIVREP keretének nagy előnye, hogy azt kevés bürokráciával (azaz gyorsan), a helyben felmerülő igényekhez alakítva lehet felhasználni. Jó példa erre a legutóbbi program, amikor a *Roots for Peace*

41 Interjú a Ladányi Évával, az Oktatási Minisztérium szakmai főtanácsadójával. 2010. március 22.

42 Interjú Szabó Sándorral, az NFGM Befektetési és Védelemkoordinációs Főosztály vezetőjével. 2010. március 22.

43 Interjú Szilágyi Andrással a Nemzeti Fejlesztési és Gazdasági Minisztérium vezető főtanácsosával. 2010. március 22.

nevű amerikai civil szervezet 25 millió dollár értékben akart mezőgazdasági projektet indítani Észak-Afganisztánban, ám nem sikerült elég női önkéntest toborozniuk.⁴⁴

Ekkor, köszönhetően a női szervezetekkel meglévő jó kapcsolatának és a pénzügyi felajánlásnak, a CIVREP vállalta, hogy kifizeti Baghlánban a női jelentkezők önrészét (fejenként 40 dollárt). Ily módon 2009-ben ötszáz, 2010-ben további ezeröttszáz női résztvevője lesz a faültetési projektnek. Az összesen húsz ezer család számára tervezett program teljes „női kvótáját” Baghlánban töltik fel; mindez – leegyszerűsítve – annak köszönhető, hogy a PRT civiljei aktivista fellépésükkel, személyes kapcsolataik révén már képesek voltak beágyazódni a helyi afgán társadalomba, és rendelkeztek azonnal felhasználható, saját forrással.

A megpályázható keretből a legnagyobb összegeket minden alkalommal a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet nyerte el: 2007-ben 150 milliót (a teljes összeget), 2008-ban

ugyanannyit (210 millióból), 2009-ben 60 milliót (93 millióból).⁴⁵ A MÖSZ a leghoszszabb ideje (2002 óta) Afganisztánban tevékenykedő magyar szervezet, jelentős tapasztalatokkal és kapcsolatrendszerrel dolgozik. Egyszerre több tartományban is futnak programjai, és nemcsak a magyar, hanem EU-s és japán forrásokat is pályázott már meg sikeresen, így az eddig elköltött 8 millió dollár többségét is nemzetközi pályázatokon szerezték.⁴⁶ Ennek megfelelően, tevékenységi körük igen széles, főleg az oktatás és a mezőgazdaság fejlesztésére koncentrálnak, de ezen túl az infrastruktúra-fejlesztés, a jó kormányzás, a környezetvédelem és az egészségügy területén is vannak programjaik.⁴⁷

A Külügyminisztérium pályázatain szintén sikerrel induló Baptista Szeretetszolgálat eddig csak magyar forrásokból indított projekteket, egyébként nem prioritás számára Afganisztán. A szeretetszolgálat az egészségügy területére koncentrált: 2007-ben tíz

44 A Világbank által finanszírozott fejlesztési program keretében Észak-Afganisztánban 3000 hektáron terveztek gyümölcsfák telepítést, amihez faiskolák létrehozása, a résztvevők számára kertészeti és gyümölcs-feldolgozási tanfolyamok indítása is hozzátartozott. A jelentkezők tíz százalékának nőnek kellett lennie, ám ezt az arányt egyetlen tartományban sem sikerült elérni. Annak, hogy a női kvótát nem sikerült betölteni, két oka volt: egyrészt kevesen rendelkeztek a belépéshez szükséges 40 dolláros önrésszel, másrészt ebben a tradicionális országban nem szokás, hogy nők idegenekkel (többségében férfiakkal) lépjenek kapcsolatba. A magyar PRT civil képviselőjének beavatkozása következtében sikerült az egész programot Baghlánra koncentrálni, és az önrész biztosításával több millió dolláros külső forrást bevonni. Wagner Péter: „Keresd a nőt. Az afganisztáni magyar szerepvállalás”. *Volumen*, No. 8. (2010. február). http://www.globalbalance.hu/files/VOLUMEN_2010feb_04.pdf, 5. o. Letöltés ideje: 2010. május 10.

45 *A Külügyminisztérium által Dr. Gruber Sándor országgyűlési képviselőnek küldött tájékoztatás*. Ügyiratszám: 2066/Adm/KÜM/2008, 2008. január 31. „Pályázattal Osztály, 1091/POO”. *A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma*, <http://kulugyminiszterium.hu/NR/rdonlyres/72D1EF5D-18B4-4AFF-9172-F4CC4D981069/0/PalyazatieredmenyekBaghlan1208.pdf>. Letöltés ideje: 2010. május 10.

46 „Állami segélyek külföldre”. *HVG Hetilap*, No. 45. (2009). A cikk teljes terjedelmében elolvasható: <http://www.baptistasegely.hu/node/581>.

47 A Magyar Ökumenikus Segélyszervezet baghláni tevékenységéről a legátfogóbb bemutatást a szervezet weboldala nyújtja: http://www.segelyszervezet.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=165&Itemid=100&lang=hu. További információ található a MÖSZ éves beszámolóiban, amelyek szintén letölthetők a weboldalról.

bába képzésére 70 millió forintot nyert el (az összeget külső, görög forrás biztosította – l. később), 2008-ban 54 millió forintot kapott három mentőautó felszerelésére és a hozzájuk tartozó személyzet kiképzésére,⁴⁸ 2009-ben pedig 33 millió forintot a PRT fejlesztési keretéből – ebből tíz olyan ápolót képeznek majd, akik a program befejezése után maguk is részben oktatóként fognak dolgozni a tartományban.⁴⁹

A harmadik civil szervezet, a Demokrati-
kus Átalakulásért Intézet (International Centre for Democratic Transition, ICDT) csatlakozott a legkésőbb a baghláni programokhoz. A hazai demokratizálódási tapasztalatok átadásával foglalkozó intézmény a PRT fejlesztési keretéből 2007-ben hatmillió forintot kapott, míg a Külügyminisztérium az általános NEFE-keretből 32 millió forintot juttatott a számára.⁵⁰ Ebből a pénzből a DÁI Baghlán tartományból hozott Magyarországra választási tisztségviselőket, tartományi közgyűlési és parlamenti képviselőket, hogy felkészítést tartson számukra az Európai Választási Szakértők Egyesülete és a Századvég Intézet bevonásával.⁵¹

48 „Sikeres afgán mentős programot valósított meg a Baptista Szeretetszolgálat”. *A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma*, http://www.mfa.gov.hu/kum/hu/bal/Kulpolitikank/Nemzetkozi_fejlesztes/mk_prt_afganisztan/20091110_mentok.htm, 2010. november 10.

49 „Pályázatás Osztály, 1091/POO...”, i. m.

50 „Beszámoló a magyar nemzetközi fejlesztési együttműködés 2008-ban megvalósított tevékenységéről”. *A Magyar Köztársaság Külügyminisztériuma*, http://www.mfa.gov.hu/NR/rdonlyres/D2DB5DD4-42B2-4D3B-BB59-3F6808D15F03/0/Beszamolo_2008_KB_utan_modositott_vegleges_gya.pdf, 10. o. 2009. március.

51 Nyerki József: „Demokráciaépítés Afganisztánban – Baghlani Politikusok és Válasz-

A tanulmány írásának idején még semmilyen hivatalos információ nem látott napvilágot a 2010-es tervekről. Annyi biztos, hogy az éves keret ebben az évben is 459 millió forint lesz. A fejlesztési tevékenység talán legfontosabb változása a struktúráé. Tekintettel arra, hogy az IRM rendőri tanácsadói 2010 elejétől teljes létszámmal átkerültek az Európai Unió 2007-ben indult rendőrségi missziójába (EUPOL Afghanistan), a számukra allokált 90–100 millió forintos keret valószínűleg felszabadul. Az OKM és a Honvédelmi Minisztérium pedig feltehetőleg a korábbi kerethez hasonló összeggel folytathatják majd tevékenységüket, míg az FVM-hez kerülő és a Külügyminisztériumnál maradó keretösszeg mértéke nőni fog.

Annak ellenére, hogy ilyen sok szereplő érdekelt a PRT fejlesztési tevékenységében, együttműködésük és a közös munka koordinálása hiányzik. Hiába szerepelnek a PRT tevékenységére vonatkozó fejlesztési irányelvek között az „egymásra épülő projektek”, illetve a „rendszerelvű megközelítések” kifejezések,⁵² ha végrehajtásuk a gyakorlatban megakad azon a szinten, hogy mindössze a szereplők saját projektjei épülnek egymásra (ez természetesen üdvözölendő); a különböző magyar aktorok projektjei között semmilyen kapcsolat, szinergia nincsen.⁵³

Egy példával szemléltetve: hiába folytat a Földművelésügyi Minisztérium és a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet is mezőgazdasági projekteket, egymással nem találkoztak még, egymás tevékenységével kapcsolatban

tási Szakemberek képzése 2010/1”. *Jegyző és Közigazgatás*, <http://www.jegyzo.hu/democraciaepites-afganisztanbanbaghlani-politikusok-es-valasztasi-szakemberek-kepze-2010-1>, 2010. március 3.

52 „A Magyar Köztársaság Külügyminisztériumának pályázati felhívása...”, i. m. 31. o.

53 Uo. 31. o.

nincs pontos és hivatalos dokumentumokon alapuló információjuk – azaz a projektek nem kapcsolódnak össze. De ez a helyzet a HM és a Baptista Szeretetszolgálat egészségügyvel kapcsolatos projektjeivel is: azok sem kapcsolódnak össze, nincsenek összehangolva. Az afgán viszonyok között elképzelhető, hogy nincs is lehetőség a szinergia kiaknázására, de az is tény, hogy kísérlet sem történt rá.

A Külügyminisztérium erőfeszítéseinek köszönhetően, a PRT fejlesztési tevékenységéhez sikerült külső erőforrásokat is bevonni, s így a saját forrásokat harminc százalékkal megnövelni (amiben nincs benne a PRT civil képviselőjéről fentebb említett példa), ezért ez a terület valóban sikertörténetnek számít. A Görögországtól kapott pénzek megszerzésében a Külügyminisztérium Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Főosztálya játszotta a főszerepet, míg az Európai Bizottságtól és Japántól kapott források elérése a kabuli nagykövetség érdeme volt elsősorban.

Az Önkormányzati Minisztérium kapcsán már említett önrész tette lehetővé, hogy az Európai Bizottság által létrehozott, 10,3 millió eurós alappal rendelkező *Support to Provincial Governance*hoz pályázzon a magyar PRT. A két alkalommal is elnyert, 400.000 eurós támogatásból (ahol a pályázó és saját forrás biztosítója az ÖM, a végrehajtó, szerződéses partner a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet volt) Baghlán tartomány több járásában épült újjá a helyi közigazgatás infrastruktúrája, Pul-i Khumriban a tartományi fejlesztési tanács (*Provincial Development Shura*) számára készült egy épület, valamint 318 közigazgatási tisztviselő részesült angol nyelvi és számítógépes felhasználói képzésben.⁵⁴

54 A program különlegessége, hogy mindegyik járásra kiterjedt, még azokra is, amelyekben az ellenzék döntő befolyással rendelkezett. E-mail levelezés Bálint Gáborral. 2010. április 23. A részletekről l. az Európai Unió afganisztáni képviselőének sajtóközleményét („Press Release. EU and Hungary Support the Capacity Building of the Institutions of Local Governance in Baghlan Province”. *IOM International Organization of Migration*, http://www.delafg.ec.europa.eu/en/downloadable_documents/press_releases/PR_Support-Local-Governance-Baghlan-English.pdf, 2008. június 25.) és térképét („Support to Provincial Governance (SPG). Grant’s Activity Map”. *Delegation of the European Union to Afghanistan*, http://www.delafg.ec.europa.eu/en/downloadable_documents/PRTs/SPG%20Map.pdf, 2009. június 18.).

2. táblázat:

Magyar és külső források a Baghlán tartományban folyó magyar nemzetközi fejlesztési együttműködésben 2003 és 2009 között (forintban)

Forrás megnevezése	Forrás mértéke	Forrás	A fejjánlás eredeti formája és ideje
PRT fejlesztési keret*	1.762.000.000	68,84%	
Európai Bizottság (MÖSZ–ÖM)	216.520.000	8,46%	400.000 EUR (2008) + 400.000 EUR (2009)
Görögország	206.763.000	8,08%	500.000 EUR (2007) + 300.000 EUR (2009)
Japán (MÖSZ)	177.068.730	6,92%	172.000 USD (2008) + 803.000 USD (2009)
Japán (PRT/AKF)	188.858.340	7,38%	1.049.213 USD (2009)
Egyéb (ACT Alliance–MÖSZ)	8.476.612	0,33%	49.340 USD
Összesen:	2.559.686.682	100%	

* A táblázatban azért nem 1.459.000.000 forint (azaz a 2007 és 2009 közötti három PRT fejlesztési keretösszege) szerepel a PRT fejlesztési keret címszó alatt, mert 2007 előtt is voltak kifizetések, a Külügyminisztérium NEFE keretéből is történt átcsoportosítás, illetve más tárcák alkalmanként kiegészítettek a PRT keretből kapott összeget saját NEFE keretükből (pl. az Oktatási és Kulturális Minisztérium).

Forrás: A szerző saját összeállítása a PRT Atlasz és egyéb dokumentumok alapján.⁵⁵

Ugyanehhez az alaphoz a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet önállóan is pályázott 2009-ben, a Külügyminisztérium támogatásával. Az elnyert 400.000 euró körüli összegből egy új tartományi fogda (*detention centre*) megépítésére kerül majd sor.⁵⁶

55 A táblázatban közölt adatok eltérnek a *PRT Atlasz*ban találhatóaktól, mivel a szerző minden olyan jelentősebb forrást igyekezett összegyűjteni, amely 1) nemzetközi fejlesztési együttműködésre szánt pénz volt, 2) Magyarország juttatott a tartományba, 3) magyar közreműködéssel került a tartományba. A *PRT Atlasz* táblázata a 2007-es PRT-keretnél csak 150 milliót tüntet fel (mivel ekkora összeg került a Külügyminisztérium hatáskörébe), itt a teljes 500 millió látható. Az atlasz nem tartalmazta a japán Aga Khan Foundation pályázatán a HM közreműködésének köszönhetően elnyert összeget. A táblázatban szereplő tételek néhol forint pontosságúak, néhol kerekítettek.

56 Mivel a projekt kivitelezése még bizonytalan, nem szerepeltettem a 2. táblázatban. Az eddigi fogda egy bérelt épületben működött, amely

A Görögország által 2007-ben és 2009-ben felajánlott, összesen 800.000 euróból a magyar Külügyminisztérium irányításával kezdődött fejlesztési tevékenység. Az első pályázaton a Baptista Szeretetszolgálat nyert 70 millió forintot bábaképzésre, a fennmaradó összegből pedig a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium folytatott vízgazdálkodási projekteket. A második keretre a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet és a Baptista Szeretetszolgálat pályázott sikerrel az egészségügy, az oktatás és a nők helyzetének javítását elősegítő témákban.⁵⁷

viszont a tartományi fővárosban folyó építkezések miatt lebontásra került. A projektre vonatkozó információk forrása Bálint Gábor, a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet stratégiai igazgatója. Email levelezés Bálint Gáborral, 2010. április 23.

57 A MÖSZ 2010-ben az összegből részben egy orvosi rendelőt épít, részben a már említett *Support to Provincial Governance* alaphoz benyújtandó pályázathoz szükséges önrészt

Japán a *Grant Assistance for Grassroots Project* elnevezésű programja keretében három alkalommal nyújtott (kétszer 86.000, egyszer 803.000 dolláros) támogatást a Magyar Ökumenikus Segélyszervezetnek. „A 150 millió forint összértékű program keretében Puli-Khumri városában egy szakközépiskola, valamint egy hozzá kapcsolódó több mint 100 férőhelyes kollégium kialakítása és teljes felszerelése kezdődik meg. 2010 év végén az új 12 tantermes iskola elkészültével, több mint 18 tanár és 140 diák költözhet majd át a jelenleg bérelt romos és hiányosan felszerelt épületből.”⁵⁸ Japán ugyanennek a programnak a keretében az Aga Khan Foundation egyik projektjét is finanszírozza, amely a Honvédelmi Minisztérium/PRT szponzorálásával fog megvalósulni.⁵⁹ Mindegyik esetben a hangsúly Magyarország és Japán együttműködésén volt, és elsősorban ennek volt köszönhető a siker.

HATÉKONYSÁG A PÉNZEK FELHASZNÁLÁSA TERÉN

A 2007 óta folyó magyar fejlesztési tevékenységről máig nem készült olyan tanulmány, amely a segélyek hatékonyságát vizsgálta volna. Ebben a fejezetben a rendelkezésre álló források, a helyszínen és Budapesten végzett kutatások, illetve a tanulmány

fogja kifizetni. A Baptista Szeretetszolgálat a baghláni nőügyi igazgatóság kapacitásfejlesztését fogja végrehajtani. Interjú Bokor Beával, a Nemzetközi Fejlesztési Együttműködési Főosztály munkatársával. 2010. március 22.; *PRT Atlasz*, 3. o.

58 Fekete Dániel: „MÖSZ Japán által finanszírozott projektje”. *Biztonságpolitika és terrorizmus* (blog), <http://wagnerpeter.blogspot.com/2009/12/mosz-japan-atal-finanszirozott.html>, 2009. december 9.

59 *PRT Atlasz*, 4. o.

eddig leírt adatai kerülnek összefoglalásra és elemzésre.

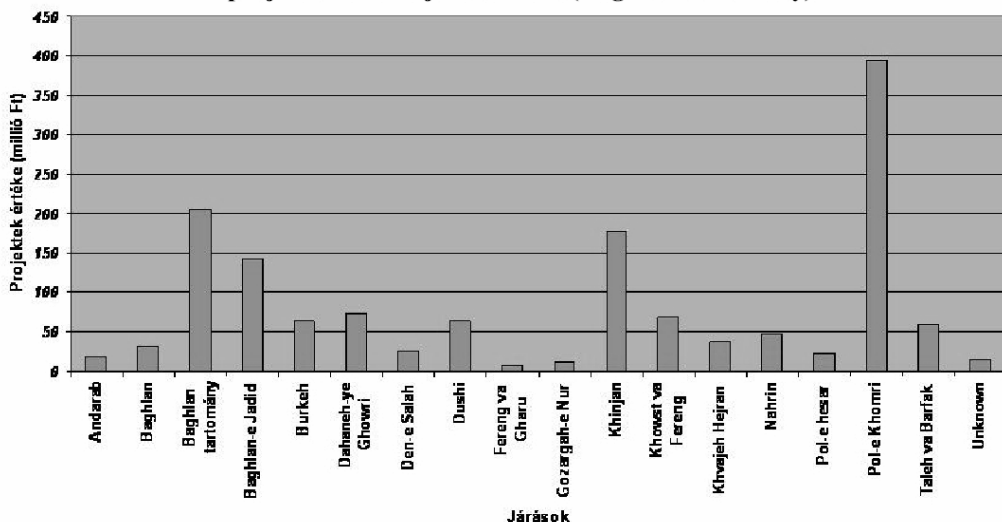
A PRT civil fejlesztési tevékenysége az elmúlt évek gazdasági nehézségei ellenére is viszonylag állandó forrásokkal számolhatott. Ebben kiemelkedő szerepet játszott, hogy a Külügyminisztérium és annak támogatásával a Magyar Ökumenikus Segélyszervezet a tartományi aktivitás fenntartásához jelentős külső erőforrásokat tudott igénybe venni. A PRT-ban működő civil képviselő – helyi beágyazottságának és a rendelkezésére bocsátott pénzügyi keretnek köszönhetően – szintén jelentősen hozzájárult a tartomány számára újabb források „megkötéséhez”.

Mindezek mellett, számos tényező nehezíti Magyarország baghláni középtávú fejlesztési tevékenységének kialakítását. Az egyik ilyen bürokratikus akadály a PRT működését szabályozó kormányhatározat. 2006-ban a magyar kormány két évre vállalta a Tartományi Helyreállítási Csoport működtetését. 2008 óta ezt egy-egy évvel hosszabbítják meg. Politikai-katonai szempontból mindenképpen érthető ez az óvatosság, ám a fejlesztés hosszabb távú tervezését lehetetlenné teszi. Mivel a kormányhatározat meghosszabbításától függ a PRT civil fejlesztési költségvetése, képtelenség olyan programokat meghirdetni és elindítani, amelyek két vagy több éven át tartanak. Márpedig a valódi fejlesztési programok általában ilyenek.

Ez az oka annak is, hogy egyetlen szereplő sem tudja, pontosan milyen összegekkel számolhat a következő évben. A 2007–2009-es időszakban az NGO szektor és az FVM támogatása évente változott, csupán a Belügyminisztérium (később Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium) és a HM pénzeinek aránya volt szinte konstans, holott a klasszikus fejlesztési tevékenységet nem ők végzik.

A Baghlán tartományban elköltött magyar fejlesztési pénzekről idáig a legátfogóbb képet a Külügyminisztérium Nemzetközi Fej-

3. ábra:
A projektek értéke járásokként (Baghlán tartomány)

lesztési Együttműködési Főosztálya által készített *PRT Atlasz* nyújtja. Bár a teljes dokumentum nem nyilvános, az abban szereplő táblázatok egy része elérhető az interneten.⁶⁰ Az ott található kimutatások más módszereket használnak, mint amit ebben a tanulmányban idáig követtünk. A Külügyminisztérium táblázataiban ugyanis megjelennek a Honvédelmi Minisztérium CIMIC-keretének projektjei is (a PRT-keretből végrehajtott 75, ill. 72 millió forintos projektekkel együtt).

Az eltérő vizsgálati szempont miatt részben más eredményeket fogunk látni, ám ezek érdemben nem befolyásolják a legfontosabb tanulságok leszűrését, és így is rávilágítanak a magyar fejlesztések jellegzetességeire.

60 A Magyar Külügyi Intézet 2009. október 16-án *Magyarország Afganisztánban – három év után* címmel szervezett konferenciát. Tomaj Dénesnek, a KüM Nemzetközi Fejlesztési Együttműködés Főosztálya vezetőjének előadásához készült prezentáció hét diát tartalmazott, amelyek a *PRT Atlasz*ba is bekerültek. A prezentáció letölthető: <http://www.hiia.hu/index.php?menu=32&konferencia=6084>.

Forrás: *Magyarország Afganisztánban – három év után* című konferencia, Tomaj Dénes főosztályvezető (KüM) előadása

A harmadik táblázatból kiderül, hogy a projektek közel egyharmada a tartomány központi járására, a tartományi székhellyel azonos nevű Pul-i Khumrira koncentrálódik.

E tendencia teljesen összhangban áll az Afganisztán más területein is tapasztaltakkal: a PRT-k által felügyelt fejlesztésekre nem biztos, hogy ott kerül sor, ahol szükség van rájuk, hanem ott, ahol ezt a PRT biztonsága indokolja, vagy ahol maga a biztonság lehetővé teszi (persze a két tényező gyakran összefügg). A partnerek jelentős része – a veszély elkerülése érdekében – távol tartja magát azoktól a területektől, ahol biztonságuk nem szavatolható teljes mértékben.

A tartomány olyan területein, amelyek nehezen megközelíthetőek vagy rossz a biztonság, alig vannak programok. Baghlán másik kulcsfontosságú járásába, a teljes lakosság majd felét adó Baghlán Dzsadidba (Baghlán Jadid) a fejlesztések alig egytizede jutott el

A magyar fejlesztési tevékenység egy másik fokmérője lehetne, ha ismernénk a Baghlánban és Budapesten elköltött pénzek arányát (a nemzetközi fejlesztési együttműködés egyik fontos szempontja ugyanis, hogy a donorország az általa felajánlott összegeket lehetőleg helyben költse el, ne pedig – nyíltan vagy burkoltan – a saját országában: továbbképzésekre, konzultások fizetésére stb.). Erről nincs pontos kimutatás, de a szerző becslése szerint és az 1. táblázatban szereplő összegek figyelembe vételével (azaz a HM CIMIC-keretének ismételt kihagyásával), az afgán tartományba a fejlesztési pénzek több, mint kétharmada jutott el.

A táblázatban szereplő összegeket csak viszonyítási alapként szabad tekinteni, hiszen hivatalos kimutatás a pénzek ilyen jellegű felhasználásáról nem készült. A feltüntetett adatok esetében figyelembe kell venni, hogy a személyi és dologi költségeket minden szereplő esetében a megadott összeg tartalmazza (ezek általában 15-20 százalékot tesznek ki), az IRM kivételével, ahol azok képezik a teljes költségek jelentős részét, ezért a „Baghlán tartományban” oszlopban szerepelnek.

A magyar fejlesztési tevékenységet egy szempontból mindenképpen össze lehet hasonlítani más PRT-k nemzetközi fejlesztési gyakorlatával (természetesen csak azok közül, ahol a PRT nem katonai szereplők be-

3. táblázat:

A 2007–2009 közötti PRT-keret (1,459 milliárd forint) megoszlása a kifizetés helyszínétől függően

	Baghlán tartományban	Magyarországon	Nem eldönthető
HM	75+75+72	-	-
FVM	45+30+14,4+89=178,4	-	-
IRM*	113,84	227,68	-
ÖM	25+25+26,5	-	-
EüM	25	-	-
NFGM	-	6	15
OKM	-	20+30	-
KüM–MöSZ	150+150+60	-	-
KüM–BSZ	33	54	-
KüM–DÁI	-	6	-
KüM–CIVREP	10+6,1+17,4	-	-
KüM – Egyéb/tartalék	-	-	25+12,98+20,1
Összes	1042,24	343,68	73,08

* A IRM esetében a szerző kétharmad–egyharmad arányban számolta a forrásokat, abból kiindulva, hogy az eredetileg kiküldött három rendőr éves személyi kiadása megközelítőleg 50 millió forintot tehetett ki, ami így esetenként meghaladta az éves büdzsé felét. A rövidebb kurzusokat tartó rendőri szakértők kiutaztatása (repülőjegy,apidíj) is ebből a keretösszegeből történt. Az IRM a keretéből Baghlán tartományban a rendőrség infrastruktúráját fejlesztette, írás-olvasás tanfolyamokat szervezett, és kisebb, a felszerelést érintő programokat folytatott a rendészeti misszió.

Forrás: a szerző saját számításai a résztvevőkkel készített interjúk és a hozzáférhető nyilvános dokumentumok alapján.

vonásával végzi azt), ez pedig az adott tartományra költött forrás mértéke. Az Európai Bizottság által kiadott 46 oldalas *Blue Book* a tagországok afganisztáni fejlesztésekhez való hozzájárulását tartalmazza.⁶¹

A volt kelet-európai országok közül – hiszen velük célszerű az összehasonlítás – még három rendelkezik PRT-vel: Lengyelország, Csehország és Litvánia. A dokumentum adatai szerint a magyar fejlesztési keret paritást mutat a másik három szereplővel, ami elégedettségre adhat okot. A többi aktív kelet-európai országnál (Szlovénia, Románia, Bulgária, Szlovákia) pedig 4-6-szor többet fordítunk fejlesztésre.

JAVASLATOK

Az alábbiakban megfogalmazott javaslatok célja, hogy egy hasonló szerepvállalás – civil–katonai vagy tisztán civil, komplex és *ad hoc* jellegű nemzetközi fejlesztési együttműködés – esetére hasznosítható ötleteket adjon. Azért *ad hoc* jellegű, mert Afganisztán is csak Magyarország nemzetközi szerepvállalása miatt került a Külügyminisztérium célországai közé. Az ott folytatott tevékenységüket más nem indokolja, és valószínűleg csak addig fog tartani, amíg a katonai erők is jelen lesznek az országban.

- Első lépésként szükséges egy olyan összefoglaló stratégiai dokumentum elkészítése, amely legalább középtávon megfogalmazza a magyar szerepvállalás okait, céljait és a rendelkezésre álló forrásokat. Ez a PRT esetében még mindig várat magára; időszerűsége semmit sem csökkent, hiszen az elmúlt hónapokban nemzetközi szinten a *PRT kon-*

ceptiója is egyre inkább megkérdőjeleződik, és a nemzetközi és afgán szereplők új módszereket és eszközöket keresnek a fejlesztési tevékenység végrehajtására.

- Magyarország komplex Baghlán-stratégiájának, azon belül is a fejlesztési együttműködési stratégiának a kialakítását olyan egyeztetéseknek kell megelőznie, amiken a kormányzati és a civil szektor egyaránt részt vehet. A döntés, a stratégia elkészítése természetesen a Külügyminisztérium feladata és felelőssége, de a megfelelő szakmai megalapozottság csak akkor érhető el, ha ehhez minden szükséges információ a rendelkezésre áll. A mai napig nincs olyan fórum, ahol a PRT fejlesztési tevékenységében érdekelt összes szereplő (nem kormányzati és kormányzati) rendszeresen vagy rendszertelenül találkozhatna, véleményt cserélhetne, vagy beszámolhatna a tevékenységéről.

- Az afganisztáni fejlesztések kapcsán megállapítható, hogy az a jelenlegi formájában óvatos elégedettségre adhat okot, ám még bőven vannak a hatékonyságot növelő tartalékok a rendszerben. Az elmúlt három év tapasztalatai azt mutatják, hogy Magyarország mind a szereplők, mind a szektorok tekintetében felaprózta az erőforrásait. 2009-ben a szűkös PRT fejlesztési keret kilenc szereplőn keresztül és öt szektorban (egészségügy, oktatás, mezőgazdaság, jó kormányzás, biztonsági szektor reformja) került felhasználásra.⁶² A nemzetközi közösség gyakorlatában számos példa van arra, hogy a jóval nagyobb forrással rendelkező országok is mertek választani, s fejlesztési tevékenységüket csupán bizonyos szereplőkre és szektorokra koncentrálni.

- A jövőben célszerű lenne újragondolni Magyarország afganisztáni fejlesztési stratégiáját, kijelölni azt a két-három területet, amelyre a saját forrásainkból koncentrálni akarunk (a külső források bevonása esetén ál-

61 „EUBlueBook 2009: The EU and Afghanistan”. *Delegation of the European Commission to the Islamic Republic of Afghanistan*, http://www.delafg.ec.europa.eu/en/downloadable_documents/EUBlueBookAfg_2009.pdf, 2009. november.

62 A részletekről l. az 1. sz. táblázatot.

talában kötöttek a lehetőségek). Ehhez ismereni kell a Baghlán tartományban tevékenykedő többi szereplő tevékenységét, erőforrásait és céljait, hogy fejlesztési tevékenységünkkel a lehető legnagyobb szinergiát érjük el.

- Akár koncentrálódik a jövőben a fejlesztési tevékenység, akár nem, a Külügyminisztériumnak a fejlesztések terén sokkal aktívabban és határozottabban kellene betöltenie a koordinátori szerepet (biztosítani, kötelezővé tenni a szereplők közötti párbeszédet, megkívánni, hogy a különböző szereplők programjai kapcsolódjanak egymáshoz). Ugyanígy határozottsággal kellene tevékenykednie a meglévő információk terjesztésén is; a szükséges ismeretekkel ellátania, tájékoztatnia

a civil szektor más szereplőit is, hogy azok akár újabb külső források bevonásával, akár a meglévő PRT-keretre pályázva, jelen lehessenek Afganisztánban (ez, természetesen, a Külügyminisztériumon és az NGO szektoron kívül egyetlen jelenlegi szereplőnek sem érdeke, épp ezért lenne fontos a minisztérium pro-aktív fellépése).

- A középtávú tervezéshez elengedhetetlen lenne a szakítás azzal a jelenlegi gyakorlattal, miszerint a PRT éves mandátumához köti a kormány a fejlesztési pénzek megítélését is. Bár elismerem, hogy a szerepvállalás katonai oldala miatt a misszió kényelmetlenné, politikailag vállalhatatlanná válhat a jövőben (elsősorban az esetlegesen emberéleteket követelő veszteségekre gondolok), a nemzetközi fejlesztési együttműködés sajátosságaira tekintettel mégis az a véleményem, hogy érdemes lenne a PRT fejlesztési keretét elválasztani az évente megújítandó kormányhatározattól, és egy külön dokumentumban 3-4 évre előre meghatározni és biztosítani a fejlesztésre szánt összegeket. Ez növelné a projektek tervezhetőségét, hatékonyságát és talán hosszabb távon a fejlesztések fenntarthatóságát is.

- Középtávon érdemes ugyanakkor figyelembe venni, hogy a nemzetközi gyakorlat Afganisztán segélyezését tekintve jelentős irányváltáson megy keresztül. A 2010 januárjában, Londonban megrendezett donorkonferencián a zárónyilatkozat elfogadásával a donorállamok kijelentették, hogy az elkövetkező két évben segélyeik ötven százalékát igyekeznek az afgán kormányon keresztül eljuttatni az országba.⁶³ Magyarország – amely részt vett a konferencián (és valószínűleg aláírta a dokumentumot) – esetében ez azt jelentené, hogy a 459 millió forint egy részét át kéne utálnia az afgán kormány részére, majd lobbiznia azért, hogy az összeget Baghlán tartományban költse el. Saját hatáskörben csak a fennmaradó összegről dönthetne.

- A PRT politikai és fejlesztési irányításához szükséges személyügyi feltételeken is lehetne javítani. A szerepvállalás kezdeti időszakában (2006–2007) a referensek szintjén gyakori fluktuáció volt megfigyelhető a Külügyminisztérium Nemzetközi Fejlesztési és Együttműködési-, illetve a Biztonságpolitikai és Non-Proliferációs Főosztályán (ide tartozik a PRT-val kapcsolatos politikai, külpolitikai koordináció). A helyzet stabilizálódott az utóbbi két-három évben, ami pozitív hatással volt a két főosztály tevékenységére. Jelenleg a NEFEFO-n Afganisztánnal (és másik hét ázsiai

országgal) egyetlen referens foglalkozik, miközben a közép-ázsiai országba irányul a legtöbb fejlesztési forrás, mégpedig a legbonyolultabb formákban. Továbbra is megoldatlan a PRT-be (vagy a nagykövetségre) küldendő fejlesztési szakemberek kérdése (jelenleg a CIVPOL felesége társadalmi munkában látja el ezt a feladatot Pul-i Khumriban).

63 „Afghanistan London Conference, Final Declaration”, *Voltairenet.org*, <http://www.voltairenet.org/article163783.html>, 2010. január 28.

- Az afganisztáni fejlesztési jelenlét megerősítésének önmagában, természetesen, nincs értelme; egy ilyen létszámnövelést érdemes lenne összekötni a PRT civil képviselőjének alaposabb bevonásával is, azaz a döntési szintet, az információáramlást közelebb vinni Baghlánhoz és azokhoz, akik állandóan jelen vannak a tartományban. Ebből a szempontból üdvözlendő fejlemény, hogy a Külügyminisztérium az éves fejlesztési keretből egyre több forrást biztosít a CIVPOL számára.

- A PRT tevékenységével kapcsolatos tájékoztatást, egy informális megegyezés értelmében a Honvédelmi Minisztérium végezte. Ez egyrészt azzal járt, hogy a fejlesztési tevékenységgel kapcsolatos hírek háttérbe szorultak, másrészt a civil–katonai misszió teljes egészében csak a katonák sikereiről szólt. Számos nemzetközi példát láthatunk az ideális egyensúly megtalálására, ahol mindkét kulcsszereplő (esetünkben ez a Külügyminisztérium és a HM) azonos súllyal vehet részt a szakszerű tájékoztatásban (nem propagandában). Csehország például saját weboldalt hozott létre a PRT-jával kapcsolatos tájékoztatás elősegítésére.

- Lassan időszerűvé válik a PRT tevékenységének egy független szervezet által elvégezendő értékelése. Egy ilyen, minden szereplőre kiterjedő és a hazai erőforrásokat, illetve a döntéshozatali mechanizmust is áttekintő vizsgálat teljesen összhangban állna a nemzetközi gyakorlattal, és óriási mennyiségű tapasztalat levonására adna lehetőséget. A Külügyminisztériumban ettől függetlenül is érzékelhető egyfajta fejlődési, tanulási folyamat, ám ez nem pótolhatja a független értékelés nyújtotta, rendszerszemléletű tapasztalatot. Az így azonosított eredményeket és hibákat értelemszerűen a jövőben fel lehetne használni a feladatok jobb végrehajtása érdekében, illetve a leszűrt tapasztalatokat a nemzetközi fejlesztési együttműködés más (jövőbeni) célországai esetében is alkalmazni lehetne.

- Szükséges lenne, hogy a Külügyminisztérium felső vezetése és a politikai elit azon része, amely érintett Afganisztán ügyében, több figyelmet szenteljen az ottani magyar szerepvállalásnak. Államtitkári és szakállamtitkári szinten 2006 óta nem történt helyszíni látogatás (a külügyminiszter csak egyetlen alkalommal járt kint, egy napra), és az Országgyűlés Külügyi és Határon Túli Magyarok Bizottságának egyetlen tagja sem volt még Baghlán tartományban. A magyar külpolitika (kormányzati és ellenzéki szinten egyaránt) retorikájában különös jelentőséget tulajdonít Magyarország afganisztáni szerepvállalásának, a tények azonban, sajnálatosan, ellentmondanak ennek.

- 2010 során tovább kellene gondolni a magyar szerepvállalás jövőjét. A jelenlegi események, a tartományban folyó állandó harcok a PRT értelmét kérdőjelezzik meg. A koncepció megszületésekor egyfajta békefenntartással egybekötött fejlesztésre alapult, és ennél többre (ennek katonai oldalára) jelenlegi állapotában a Magyar Honvédség nem is képes. Elképzelhető, hogy ebben a formájában feleslegessé válik ilyen létszámú katonai egység helyreállítási csoportkénti állomásoztatása. Ma már NATO-körökben általánossá vált az a gondolkodás, hogy a PRT-koncepció túlhaladott – ugyanis vagy a katonai (harc) vagy fejlesztési/kiképzési feladatokra kell koncentrálni. A jelenlegi, hibrid megoldásra egyre kisebb szükség van. Erre a kérdésre meg kell találni a magyar választ, a magyar álláspontot is – amely nemcsak adekvát, de költséghatékony is. A jól előkészített, időben meghozott politikai döntés a NATO-partnerek szemében is növeli szerepvállalásunk és elkötelezettségünk hitelességét.

- Végezetül – bár talán ezzel kellett volna kezdeni –, a PRT fejlesztési keretét mihamarabb vissza kell állítani az 500 millió forintos szintre (esetleg euróban vagy dollárban megadott összeghez kötni). 2009-ben, a pénzügyi

megszorítások idején az állami költségvetés minden területén 10 százalékkal csökkentették a kiadásokat.

Ez a fűnyíróelv, véleményem szerint, az afganisztáni szerepvállalás esetében nem működhet. Egy ilyen döntésnek ugyanis ott, ahol magyar katonák és civilek életveszélyben dolgoznak, komoly következményei lehetnek. A csökkentést tovább súlyosbította a gyenge forint, mivel a fejlesztési pénzek nagyobbik része devizában kerül elköltésre. 2006-ban az 500 millió forint még 2 millió eurónak felelt meg, 2009-ben ez, a 285 forintos középfolyammal számolva már csak 1,754 millió euró lett volna, ha nem

csökkent volna az összeg reálértékben is. Ha minden pénzt Baghlánban költöttünk volna el, devizában (ami, mint a 3. táblázat is mutatja, nem következett be), akkor a csökkenés 2009-ben nem 10 százalékos, hanem ennek duplája lett volna. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a Külügyminisztérium az elmúlt években komoly erőfeszítéseket tett a külső források bevonására, amik összegüket tekintve a PRT fejlesztési keret majdnem egyharmadát tették ki. Ez a siker még jelentősebb abban a kontextusban, hogy a KüM egy teljesen új, a NEFEFO számára ismeretlen területen tudott jelentős eredményt felmutatni.

REZI ATTILA ŐRNAGY: A GYAKORLATOK- ÉS KIKÉPZÉSI RENDEZVÉNYEK PROGRAMJÁNAK HELYE ÉS SZEREPE A MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

„Végtelenül fontos, hogy a katona - álljon bár a hierarchia magasabb vagy alacsonyabb fokán - ne első ízben tapasztalja a háború azon eseményeit, amelyek során először kerül a sebesülés vagy a zavarodottság állapotába; amennyiben ezekkel korábban akárcsak egyetlen alkalommal is találkozott, már meg is szokta őket.”

Clausewitz

BEVEZETÉS

A publikáció témáját a munkámból merítve választottam. Jelenleg az MH ŐHP szárazföldi hadműveleti és kiképzési főnökség gyakorlattervezői blokkjában dolgozom, mint gyakorlattervező főtiszt. A mindennapi munkám egyik alapidokumentuma a Magyar Honvédség Gyakorlatok-és Kiképzési Rendezvények Programja (továbbiakban a GYKRP).

A GYKRP nem más, mint egy tervezési okmány, amely a Magyar Honvédség nemzetközi és hazai gyakorlatainak rövid és középtávú programja jelentős anyagi forrásokkal van alátámasztva.

A GYKRP nem kis feladatot ró ránk, hiszen a programban meghatározott hazai és nemzetközi feladatok végrehajtása csak úgy végezhető el, – a tapasztalatok alapján – hogy folyamatosan nyomon követjük a tervezési események folyamatát, annak anyagi kihatásait és az esetleges változásokra gyors flexibilis megoldások kidolgozását kell elkészíteni és azt jóváhagyásra előterjeszteni.

Feladatunk a NATO és EU rendezvények, a két és többoldalú megállapodások alapján ter-

vezett gyakorlatok, illetve a nemzeti gyakorlatok, és a kiképzési rendezvények egységes elvek alapján történő tervezése és összehangolása. A tervezési folyamatot az elmúlt évek tapasztalatit felhasználva kell elvégezni.

Mindezek előzményeként meg kell említenünk az Európai Unió katonai képességfejlesztési célkitűzéseit és azok hatását a Magyar Honvédségre, melyek mentén kell mind a magyar, mind a nemzetközi gyakorlatokat tervezni és végrehajtani. Ezeket megelőző nemzetközi feladatokat meghatározó főbb csomópontok:

1992. NYEU (WEU) – Petersbergi nyilatkozat

- Petersbergi feladatok (humanitárius segítségnyújtás, békefenntartás, béketeremtés) 1992. Maastrichti szerződés
- EU Közösség > Európai Unió létrejötte
- NATO/EU kapcsolatok folyamatos erősödése (NATO szerepkutatás)
- Közös Kül- és Biztonságpolitika (CFSP) > második pillér 1999. Köln, EU csúcs
- EU katonai képességei fejlesztésének igénye
- A hitelesség alapja a közös külpolitika és az önálló haderő
- Európai Biztonság- és Védelempolitika (ESDP) kialakulás
- 1999. Washington, NATO csúcs
- NATO hozzájárulás az EU vezetésű műveletekhez (Berlin plusz)
- (C2, logisztika, tervezés, harctámogató képességek, szállítás ...) 1999. Helsinki, EU csúcs

- Önálló európai haderő létrehozásának szükségessége
- Új politikai és katonai szervezetek létrehozásának igénye (PSC, EUMC, EUMS)
- Lisszaboni egyezmény 2009.jan. 01. V. fejezet 2. szakasz 42-46 pontjai

A fent említett értekezletek, konferenciák, politikai csúcspontok rávilágítottak, hogy a környezeti elhelyezkedésünk, a globális és regionális szintű politikai, biztonsági szegmensek rendkívül fontosak és állandóan befolyásolják, feladatukra kényszerítik a katonai erőket mind a nemzetközi, mind a hazai szinteken. A kívánt készségek eléréséhez elengedhetetlen a felkészülés a közös (ki-)képzések az „együtt gondolkodás kialakítása”, amellyel meg tudjuk védeni magunkat vagy fel tudunk készülni korunk globális fenyegetettségeire.

Jelenleg az Magyar Honvédség legnagyobb költségvetésével rendelkező programja a GYKRP, ezért jelentős kihatással van a szervezet működésére. A téma aktualitását jelentősen felerősíti a jelen európai létünk, ami sok esetben már önmagában is kihívást jelent Európa palettáján.

Az elmúlt 1000 éves európai létünk igazolta, hogy hazánk sem maradhatott ki az Európában végbemenő folyamatokból. A magyar államszervezés a nyugat-európai államok létrejöttéhez képest fél évezreddel később indult meg. A nyugati társadalmak mind minta nélkül, saját útjukon haladva, szervesen fejlődtek, ezzel szemben a közép-európai államok, így Magyarország is perifériaként csatlakozott a nyugati modellhez. A nyugodt, belső fejlődés kivárása helyett, gyors modellkeresést kellett választani.

A történelmi múltunknak jelentős kihatása van a mai Magyarország fejlődésére, hovatartozásának irányultságára a globális Európa instabil világában.

A Magyar Köztársaságot – megelőző hosszú előkészítő tárgyalások után – 1999-ben a NATO, majd 2005 májusától az Európai Unió

is felvette a tagjai sorába. Mindkét döntést a magyar nemzet hozta referendum formájában.

A Magyar Köztársaság biztonságát szavatolta és szavatolja a NATO és az EU, ugyanakkor a nemzetközi szerződésekből adódóan számos kötelezettségnek kell megfelelni. Nem tehetjük meg a kötelezettségekben foglaltak elkerülését, mint: Az euró bevezetése, stabil gazdaság létrehozása, a támogatások célirányos felhasználása, a kötött honvédelmi kiadások fenntartása valamint a vállalt és felajánlott erők biztosítása a nemzetközi hadszíntéren. A gazdasági mutatók állandóan változnak, ennek ellenére törekedni kell, és fenn kell tartani a polgárokban a biztonságérzetet úgy, hogy szerződésben foglaltaknak megfelelően.

A Nemzeti Katonai Stratégia II. fejezetében a Magyar Köztársaság védelempolitikájának alapjai részben olvashatjuk: *„Hazánk a megváltozott, a kizárólagos területvédelmet meghaladó, de nem kizáró biztonsági környezetben is kész arra, hogy ellenálljon a határait, szuverenitását érintő esetleges fenyegetéseknek, illetve cselekvéseknek, akcióknak. A Magyar Köztársaság katonai védelme nemzeti ügy, mely két alappilléren nyugszik: a nemzeti önerőn és a szövetségi együttműködésen.”*¹ Valamint: *„A Magyar Köztársaság az Európai Unió és a NATO konstruktív tagja. A magyar védelempolitika fontos feladata az újonnan csatlakozott és az integrációra esélyes országok támogatása. Ezért stratégiai érdek a környező országokkal való két- és többoldalú katonai együttműködési formák bővítése, hatékonyságuk növelése.*

Európa és a világ biztonsága egyik fontos sarokkövének továbbra is a NATO-t tartjuk. Ezzel párhuzamosan egyre nagyobb súlyt

1 Nemzeti Katonai Stratégia, 1009/2009 (I/30) Kormányhatározat I. fejezet 23. pont, Budapest 2009.

helyezünk az Európai Unió biztonság- és védelempolitikájában való részvételre. Magyarország részesévé kíván válni az Európai Unió állandó strukturált együttműködésének. Hazánk érdeke az európai biztonság- és védelempolitika dinamikus fejlődése, amelyet az EU és a NATO közötti stratégiai partnerség jegyében támogat.”²

Felmerül a kérdés: Vajon alkalmas-e az MH GYKRP arra, hogy ezeknek a XXI. századi globális kihívásoknak megfeleljen, vagyis a kialakult plurális nemzetközi katonai helyzetben a NATO és más egységes katonai szervezetek együttműködési feltételeinek eleget tegyen?

A témaként választott MH GYKRP bemutatását elsősorban általánosságban terveztem, de ahogy elmerültem a kutatásban, kiemelésre került egy általam érdekesnek ítélt gyakorlat a WISE FORESIGHT 2008 magyar – román kétoldalú törzsvezetési gyakorlat (továbbiakban: WF 08).

A Gyakorlatok– és Kiképzési Rendezvények Programjának felépítése

A program alapvetően két részből áll az alábbi felosztásban:

I. rész: MH GYKRP Elvei 2009-2013

II. rész: MH GYKRP Access Adatbázisa 2009-2013

Az I rész: MH GYKRP Elvei az alábbi alfejezetekből áll:

Az 1. fejezet (szöveges formában):

- Tartalmazza az MH GYKRP fogalmát, rendeltetését, tartalmát, kapcsolatát más dokumentumokkal.

A 2. fejezet (szöveges formában):

- Meghatározza az MH gyakorlatai fogalmát, típusait; célkitűzéseit, kiválasztásuk, kialakításuk forrásait, alapelveit.

A 3. fejezet (szöveges formában):

- Ismerteti az MH GYKRP kialakításának folyamatát, a tervezet jóváhagyatási folyamatát.

A 4. fejezet (szöveges formában):

- Leírja a gyakorlattervezési ciklus elemeinek programozása, tervezése, a végrehajtása, az elemzés és az értékelés, valamint a jelentés feladatait és végrehajtóinak felelősségét.

Az 5. fejezet (szöveges formában):

- Foglalkozik az MH GYKRP költségvetési, pénzügyi kérdéseivel, a gyakorlatok költségvetési alapjainak kialakításával.

A 6. fejezet (szöveges formában):

- Meghatározza a 2009-2010-2011. évi gyakorlatok prioritásait.

A 7. fejezet (szöveges formában):

- A függelékekben összefoglalja a kidolgozó munka hivatkozásait; az MH gyakorlataival foglalkozó szervezeteket és jogköreiket; a gyakorlatok sorszámozása és fedőnévképzése szabályozásának elveit; a nemzetközi gyakorlatokra és kiképzési rendezvényekre történő kiutazás engedélyezésének szabályozását; a szakkifejezések és rövidítések jegyzékét.

A GYKRP I. RÉSZÉNEK TARTALMI LEBONTÁSA, ANNAK ELEMZÉSE ÉS BEMUTATÁSA.

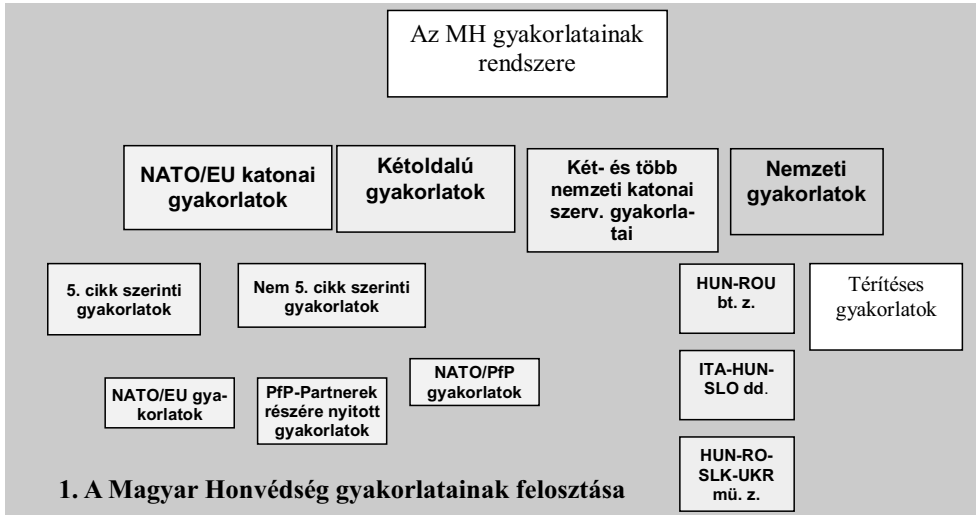
Az első fejezet az általános érvű megállapításokat, alapfogalmakat tartalmazza, hasonlóan az előző évek gyakorlatához. Eltérést nem találunk az előző évek tartalmi elemeitől.

A második fejezet az alábbi tartalomkörrel foglalkozik:

- A kiképzés fogalma
- Az MH kiképzési tevékenységeinek fogalma és típusai
- A Magyar Honvédség gyakorlatainak rendszere
- A Magyar Honvédség gyakorlataival szemben támasztott általános és sajátos követelmények

2 Nemzeti Katonai Stratégia 2009. 1009/2009 (I/30) Kormányhatározat I. fejezet 24. pont, Budapest 2009.

- Az MH gyakorlatainak célkitűzései
 - NATO, EU kiképzési rendezvények és gyakorlatok
- sét és az elfogadott műveleti szabványok (STANAG-ek) előírásainak alkalmazását;

Évről évre változnak a MH felajánlásai a nemzetközi szinten és változnak a feladataink a szövetségi rendszer keretein belül (Izd.: NRF) is. A GYKRP-ben rögzített projectek (amelyeket kóddal látnak el), meghatározó tényezői az MH összes alárendelt alakulatainak felkészítésében, amelyet az alapfeladatok mellett végre kell hajtani.

A következő felbontásban láthatóak azok a feladatok, amelyeket a szövetségi rendszerben vállalt felajánlások alapján kell végrehajtani:

A szövetségi (NATO/EU) gyakorlatok lehetővé teszik:

- az NATO Reagáló Erők (NRF) és a NATO/EU vezette missziókba való felkészülést;
- az MH által alkalmazott NATO/EU folyamatok és eljárások gyakorlását, illetve javítását;
- a parancsnokok és törzsek szövetségi környezetben való felkészítését és gyakoroltatását;
- a különböző szintű kötelékeknek a NATO Feladatjegyzék (NTL) szerinti felkészíté-

- az egyes új részterületek megismerését és a közös feladatok megoldását.

A két- és többoldalú, valamint multinacionális gyakorlatok tegyék lehetővé – A Szövetséghez tartozó országok vonatkozásában:

- A NATO/EU eljárások, tevékenységi formák, harcászati módszerek megismerését, gyakorlását;
- Különleges erők (hazai bázis által nem támogatott) kiképzési területek megismerését, gyakorlását;
- Két- és többoldalú közös feladatok előkészítését, begyakorlását, végrehajtását;
- Egyes szövetségi államokban alkalmazott harci-technikai eszközök megismerését, alkalmazásuk gyakorlását.

A nem szövetségi országok vonatkozásában:

- a NATO/EU eljárások begyakorlását a közös tevékenységek során;
- különleges kiképző bázisok közös használatát;

2009	January	February	March	April	May	June	July	August	September	October	November	December
 <p>Allied Command Operations (ACO)</p> <p>2009</p>	<p>NRF Movement and Logistics Database Building Training Event I</p>	<p>STEADFAST SHELTER</p>	<p>NATO CMC</p> <p>STEADFAST TEST</p> <p>STEADFAST NUMBER II</p> <p>STEADFAST NOON</p>	<p>CENTREFRONTAL FORCE/COMBINED ENDEAVOUR</p> <p>STEADFAST CATHODE</p> <p>STEADFAST NEXUS</p> <p>ABET FAST</p> <p>STEADFAST MOVE</p> <p>STEADFAST JUNCTURE</p> <p>STEADFAST HERVE</p>	<p>STEADFAST ILLUSIONMOUNTED</p> <p>BLADE</p> <p>STEADFAST NUMBUS</p> <p>ALLIED REACH</p>	<p>STEADFAST</p>	<p>STEADFAST</p>	<p>STEADFAST NUMBER I</p> <p>STEADFAST PYRAMD</p> <p>STEADFAST PINNACLE</p>	<p>NRF Movement and Logistics Database Building Training Event II</p> <p>STEADFAST INDICATOR</p> <p>ABLE STAFF</p> <p>NATO-Peosta TMD</p>			
 <p>Joint Force Command Brunssum</p> <p>2009</p>	<p>EWTP</p> <p>CAOC LIVEX</p> <p>NRF Air Component Commander Training</p> <p>NRF Maritime Component Commander Training</p> <p>JFC Commander's Conceptual Training I</p> <p>NRF Land Component Commander Training I</p>	<p>ISAF Operational Mentor & Liaison Team Training Event 09/01</p> <p>BRILLIANT SPECTACLE I</p> <p>CC Air Battle Staff Training</p>	<p>BRILLIANT MARINER</p> <p>BRILLIANT LEDGER I</p> <p>BRILLIANT DILIGENCE I</p> <p>JFC Brunssum BST COMET I</p>	<p>BRILLIANT PRELUDE I</p> <p>Regional Command South Training Event 09/01</p> <p>BOLD APEX</p> <p>BRILLIANT SWORD</p>	<p>BOLD MERCY</p>	<p>ISAF HQ Training Event 09/01</p> <p>BRILLIANT ARROW</p> <p>BOLD MINOTAUR</p>	<p>NRF Land Component Command Training II</p> <p>JFC Commander's Conceptual Training II</p> <p>ISAF Operational Mentor & Liaison Team Training Event 09/02</p>	<p>BRILLIANT PRELUDE II</p> <p>BOLD AVENTURE</p> <p>CC Land HQ Headquarters Commander's Conceptual Training</p> <p>BRILLIANT COMET II</p> <p>JFC Brunssum BST</p> <p>BOLD ASPECT</p>	<p>BRILLIANT SWORD II</p> <p>BOLD MOVE</p> <p>CC Maritime Battle Staff Training II</p> <p>BRILLIANT SPECTACLE II</p> <p>MIDAS</p> <p>BRILLIANT LEDGER II</p>	<p>BOLD LYNX</p>	<p>ISAF HQ Training Event 09/02</p> <p>Regional Command South Training Event 09/02</p>	

2. A NATO /ACO/ gyakorlatainak elosztása havi bontásban

- közös feladatokra történő felkészülést NATO/EU eljárások alapján.
A nemzeti gyakorlatok feladata:
- a szövetségi eljárások szerinti feladatok begyakorlását, továbbfejlesztését;
- a parancsnokok és törzsek részére a NATO/ EU eljárásokon alapuló nemzeti képességek kialakítását;
- a Magyar Honvédség kijelölt állománya különböző NATO/EU által vezetett feladatokban való részvételre történő felkészítését;
- az alaprendeltetésből adódó és az ehhez kapcsolódóan meghatározott műveleti

követelmények alapján végrehajtandó feladatok begyakorlását.

A térítéses gyakorlatok:

Feleljenek meg a hazai lő- és gyakorlóterek igénybevételét szabályozó utasításoknak és a környezetvédelmi előírásoknak. A GYKRP - n szereplő adatbázist a mindennapi gyakorlatban, az alábbi táblázatokban rögzítve vezetjük és pontosítjuk hónapról hónapra. Az alárendeltektől az iránytiszteken keresztül kapjuk meg az információkat és dolgozzuk fel:

2009	JAN	FEBR	MÁRC	ÁPR	MÁJ	JUN	
Szárazföld	MH ÖHP és 34.km.z. tö.ti-k	BRILIANT SPECTACLE 09/1 ???(É)		LOYAL LEDGER 09	CENTRIFUGAL FORCE 09	WISE FORESIGHT 09 (HU) 06.08-12.	
	NRF13 tö.ti-k/MOVCON Élm.elő-k	NRF13 VSF sz. Bio.lab.	GOLDEN MASK 09 (GER)	Bocskai Fokosa (TGYS)	V4 Katasztrófavéd ???/???	STEADFAST UNCTURE 09	
Légierő	IN & OUT 09	IN & OUT 09	NATINADS NEWFIP 09	ADTRAC 09/1(SLV)	LOGICAL DECISION 09	IN & OUT 09	
			BRILLIANT ARROW 09 ???(É)	PÁSZTÁZOTT LÉGTÉR I.	EUROPEAN ENDEAVOR 09 CPX (GER)	COOP ARCHER 09 (PpP)	
			LORD MOUNTAIN 09 (HU)	SPRING FLAG 09 (ITA)	LORD MOUNTAIN 09 (SLV)		
Ellenőrzés Taceval Creval		GAVIK PK-i átfogó	CROSS LANDING 09	LÉRAK HARCÁSZATI GYAKORLÁS	NATO FORCEVAL MISTRAL (RE-EVAL)	CKELMK PK-i átfogó	
Törzs felk.			BHK PK-i átfogó	NEMZETI CAPEVAL MISTRAL			
Pk-i. fogl.			Felk. Fogl. (Vez.elemek)	RLG. Tö.gyak (TVP, MTCS)	TECH. Tö.gyak (TVP)	RLG. Tö.gyak (TVP, MTCS)	
Egyéb			ÖHP PK	PKH-k	JAS-39 LÉGI JTÁNTÖLTÉS szervek	TECH. BEM 05.25.-29. MH 59.	
						DISSZEMLE	
	NK kötelezettség	NATO	Szárazföldi	Légierő	Összhaderőnemi	TACEVAL	EGYÉB

3. A 2009 évi. gyakorlatok felosztása havi lebontásban 1.

2009	JUL	AUG	SZEPT	OKT	NOV	DEC	
Szárazföld	NRF14 tö.ti-k/vizt.sz. HUMINT/CIMIC	HU/RO/SRB Katasztrófavéd ???/???	STEADFAST MOVE 09	BRILIANT LEDGER 09	STEADFAST INDICATOR 09	NRF14 HUMINT	
	SZIKLÁS OROM (RO)	LOGICAL RESPONSE 09 (BEL)	MLF kik 09/1 (SVN)	BRILIANT SPECTACLE 09/2	OLASZ-MAGYAR KÖZÖS KIK	STEADFAST JOINER 09	
Légierő	IN & OUT 09	IN & OUT 09	IN & OUT 09	BEVETÉSI IRÁNY 09	LOPAKODÓ HOLD 09	IN & OUT 09	
	OLASZ-MAGYAR LÉRAK	PÁSZTÁZOTT LÉGTÉR II.	TIGER MEET 09 (EU)	LENDÜLŐ KARD 09 (???)	POGGIO FOG 09	FLSC	
Ellenőrzés Taceval Creval	NEMZETI CAPEVAL GRIPEN ADX (2012)	LION EFFORT 09	NAEW/CROSS SERVICE	ADTRAC 09/2	SÁRARANY MEZŐ 09 (Szlovákia)	Szentesi Hidász	
Törzs felk.		LOG RENDSZ GYAK	JAS-39 LÉGI UTÁNTÖLTÉS	NEMZETI CREVAL 34/ 1. szd.	MH 59. PK-i átfogó		
Egyéb		REP.NAP		NEMZETI CREVAL 5/1. ZHCS	ÉGI ROHAM LANGOLO DOMB NEMZETI AIR MEDEVAC CAPEVAL		
					TECH. Tö.gyak (VVP)		
	NK kötelezettség	NATO	Szárazföldi	Légierő	Összhaderőnemi	TACEVAL	EGYÉB

4. A 2009 évi. gyakorlatok felosztása havi lebontásban 2.

A 2009 évi tervezésnél figyelembe kellett venni, a korábbi évek gyakorlatában már kialakult rendhagyó időpontokat. Ezek az előre ismert időpontok olyan gyakorlatok esetében fordulnak elő, amelyek már évek óta tartanak, pl.: „WISE FORESIGHT 2008”. román-magyar közös békefenntartó zászlóalj gyakorlat-sorozata. Prioritást élveznek azokkal a gyakorlatokkal szemben, amelyek a „tervezési lyukakba” újonnan bekerülő gyakorlatok, pl.: a „V4”, és a „TISZA 2009” gyakorlatok.

A **harmadik és a negyedik fejezet** az általános érvű gyakorlattervezési folyamatokat tartalmazza, **Gyakolattervezési Utasítás (Exercise Directive 75-3)** keretein belül, valamint a MH GYKRP kialakításának irányelveit és jóváhagyásának rendjét tartalmazza. Lényegi jelentős változást nem tartalmaz az előző évekhez képest.

Az **MH GYKRP 5. fejezete foglalkozik** a gyakorlatok költségvetési oldalával. A tervezési adatok itt fordulnak át az anyagi világba. Az előzetes 2009 évi. tervezések adathalmazát 2008. október 10-ig dolgozta fel a gyakorlattervezői blokk (a légierős és a szárazföldi komponensek együttesen), amelyben még nincs felső határ, anyagi korlát.

Az **első draft** (piszkozat) összeállításakor az előző év bázisszámait vesszük alapul, amely csak irányadó, hiszen az új gyakorlatok és kiképzési rendezvények felvételéhez szükséges, az előzetes költségvetés összeállítása, amely tartalmazza: a napidíjat, a szállásdíjat, az útiköltséget, és az egyéb konferenciával, gyakorlattal járó logisztikai költségeket.

Az első draft összeállításában bevonásra kerülnek szinte kivétel nélkül az összes alárendelt alakulat irányítisztszjei, hiszen a következő évek meghatározó aktuális befolyásolják ezek az irányszámok.

A felterjesztést követően elkezdődnek a visszacsatolások és az előljáró által meghatározott projectek visszatervezési folyamatai is. Sajnos a pénzügyi források végesek és sok esetben nem

fedezik az igényeket. Ezért a visszatervezők az alárendeltek bevonásával az igényeket, feladatokat időnként a felajánlások csökkentésével kell a keretszámokhoz igazítani. A második felterjesztés határideje, a tárgyév november 25. Amint látható a két változat nagyon szoros időkorláttal került előterjesztésre. A végső jóváhagyás – amelyet a honvédelemért felelős miniszter ír alá, – a tárgyévet követő év február 25-ig kerül engedélyezésre, hiszen az adott tárgy évi jóváhagyott honvédelmi költségvetés tükrében lehet ezt a programot elindítani.

A GYKRP pénzügyi alapját az alábbi szabályozók határozzák meg:

A Magyar Honvédség 2009-2018. közötti időszakra vonatkozó 10 éves stratégiai terv 4. számú melléklete, valamint a HM tárca 2009. (2010-2012.) évi részletes rövidtávú terve, amely figyelembe veszi a minden költségvetési év januárjában kiadásra kerülő, az adott évi intézményi költségvetési javaslatok elkészítésének és jóváhagyatásának rendjéről szóló jelenleg 3/2008. (HK. 4.) számú HM utasításban foglaltakat.”³

A gyakorlatok pénzügyi biztosítását a honvédelmi miniszter 98/2008. (HK. 19.) számú a nemzetközi gyakorlatok, rendezvények egyes költségvetési és pénzügyi kérdéseiről szóló HM utasítás és a 78/2002. (HK. 20.) számú HM HVKF intézkedés szabályozza.

A második változatban a 2009-i 128 különböző szintű nemzetközi gyakorlatot és nemzetközi felkészítési rendezvényt terveztünk **1.087,38 M Ft** (folyó ár) összköltséggel (az első tervezési változat 1.5 M Ft volt), melyből:

Nemzetközi gyakorlatok, gyakorlások	667,48 M Ft
Nemzetközi kiképzési, felkészítési rendezvényei	419,90 M Ft

3 A Gyakorlatok és Kiképzési Rendezvények Programja 5. fejezet. Az idézett HM utasítás csak az adott évre szól, hatálytalan 2008. 12. 31-től.

Az elkövetkezendő évek vonatkozásában a nemzetközi gyakorlatok és kiképzési rendezvények tervezhető (gördített) költségvetési előirányzatai részletes bontásban a következők:

Adatok eFt-ban

	Megnevezés	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
B510	Személyi kiadások	366498	376596	376596	376596	387247
	Munkaadókat terhelő járulékok	53142	54607	54607	54607	56153
	Dologi kiadások	268788	275340	294107	294107	294107
	Összesen	688428	706543	737192	737192	737192
D610	Személyi kiadások					
	Munkaadókat terhelő járulékok					
	Dologi kiadások	218788	225340	225340	225340	225340
	Összesen	218788	225340	225340	225340	225340
E510	Személyi kiadások					
	Munkaadókat terhelő járulékok					
	Dologi kiadások	164271	169005	169320	188936	209102
	Összesen	164271	169005	169320	188621	209102
I510	Személyi kiadások	3702	3804	3804	3804	3804
	Munkaadókat terhelő járulékok	558	593	593	593	593
	Dologi kiadások	11633	11815	11815	11815	11815
	Összesen	15893	16212	16212	16212	16212
	Személyi kiadások	370200	380400	380400	380400	391051
	Munkaadókat terhelő járulékok	53700	55200	55200	55200	56746
	Dologi kiadások	663300	681500	700582	720198	740364
	MINDÖSSZESEN:	1087380	1117100	1136182	1155798	1188161

5.A GYKRP 2009-2013 közötti költségvetési táblázata

Ez az első év, amelyben szerepel már a GRIPPEN project felkészítési rendezvények költségvetési oldala 4 év távlatában, külön project kódon.

	2009	2010	2011	2012
Gripen pótlólagos kiképzés	2 052,728	1 000,000	882,753	801,075
Személyi juttatások	40,000	0,000	20,000	20,000
Munkaadókat terhelő járulékok	5,800	0,000	2,900	2,900
Dologi kiadások	2 006,928	1 000,000	859,853	778,175

6. A 2009. évi Gripen pótlólagos kiképzés erőforrásigénye

A 2009. évi nemzeti gyakorlatok és kiképzési rendezvények erőforrásigénye **4.100,0 MFt** (az MH 2009-2013. évi MH Gyakorlatok és Kiképzési Rendezvények Programjában foglaltak szerint.) összköltséggel, melyből a 2009 - 2012. évi nemzeti gyakorlatok és kiképzések kiadási igényének összesített kimutatása csapat és központi bontásban az alábbiak szerint:

Költségek	2009	2010	2011	2012
Központi	3.939 MFt	5.399 MFt	6.306 MFt	6.402 MFt
Csapat	161 MFt	201 MFt	294 MFt	298 MFt
Mindösszesen:	4.100 MFt	5.600 MFt	6.600 MFt	6.700 MFt

7. A 2009-2012 évi tervezett erőforrások

„Az **MH GYKRP 2009. évi** nemzetközi és nemzeti feladatainak költségvetési előirányzatában az alább felsorolt tételek **nem szerepelnek**:

- Kiképzés- technikai fejlesztésekre tervezhető erőforrások (350,674 MFt értékben)
- Holland térítéses gyakorlat magyarországi ellentételezése (1 millió EURO értékben).
- Gyakorlatok és kiképzések elhelyezési biztosítására HM IÜ-nél 361,585 MFt elkülönített 2009. évi előirányzatot.”⁴

A költségvetési folyamatokat tekintve a keretszámok biztosítják a Magyar Honvédség kiképzésének maradéktalan végrehajtását.

Az MH GYKRP gazdasági fejezetéről még egy rövid összefoglalót kívánok tenni: Az MH GYKRP 2009. évi tervezési folyamatával párhuzamosan került feldolgozásra a 2008. évi végrehajtott gyakorlatok, rendezvények felhasználásainak elszámolása is, amely bázis számokat alapul tudtunk venni a következő év számításainál. Az alárendeltekől beküldött költségvetési tervek a jóváhagyottakhoz képeset az esetek 92% - n megtakarítást mutattak. A tárgyév során folyamatosan nyomon követtük az erőforrás-gazdálkodási osztállyal (J/8) együttműködve a felhasználásokat gördítve hónapról hónapra. Ahol az év során gond (financiális) merült fel úgy a pénzügyi átcsoportosításokkal (HM FLÜ engedélyével) orvosoltuk a problémát. A 2009. évi tervezéséhez korábban megkapott 2008. évi előzetes költség felhasználási engedélyek, költségvetési tervek keretszámai segítenek a jövő megtervezéséhez, mert a nemzeti felajánlások, vállalások ezen a „mezsgyén” kell, hogy mozogjanak. A következő fejezet foglalkozik a kiképzési célokkal és feladatokkal, amely ezen fejezetre épül.

A soron következő, 6. fejezet a kiképzés tervezésének prioritásával foglalkozik az alábbiak szerint: Az MH 2009-2010. időszakban a védelempolitikai céloknak megfelelően folytatódik a haderő fejlesztése és modernizálása.

Az MH fejlesztésének főbb feladatai:

- a) Az MH NATO-hoz történő transzformációjának kiteljesítése.
- b) A haderő professzionális és expedíciós jellegének erősítése.
- c) A vezetési rendszer racionalizálása.
- d) A kiképzés színvonalának növelése, feltételrendszerének javítása.
- e) A haderő nagyságrendjéhez igazodó, rugalmas képzési szerkezetű. hosszú távon fenntart-

4 A Gyakorlatok és Kiképzési Rendezvények Programja 5. fejezet.

ható és költség hatékonyan működtethető katonai oktatási-képzési rendszer kialakítása.

- f) Az önkéntes tartalékos rendszer kialakításának megkezdése.
- g) Az MH katonai szellemiségének formálása, a szolgálati kultúra megújítása, a parancsnoki és törzsmunka hatékonyságának növelése.

Az MH kiképzési prioritásai :

- a) A NATO repülő készenléti és a légi kutató-mentő szolgálatot ellátó állomány kiképzése
- b) A fegyveres készenléti szolgálatot ellátó kötelékek összekovácsolása.
- c) A nemzetközi biztonság erősítéséhez való hozzájárulást biztosító különböző műveleti feladatokra kijelölt állomány és kötelékek kiképzése és felkészítése
- d) A NATO és EU felajánlású, valamint a reagáló erők, illetve a két – és többoldalú megállapodások alapján működtetett szervezetek, kötelékek kiképzése
- e) Az MH által felajánlott új képességek kialakítását, a meglévő képességek szinten tartását és fejlesztését biztosító kiképzések végrehajtása
- f) A repülő és légvédelmi, valamint a szárazföldi csapatok összekovácsolása

A fő kiképzési célok 2009 -2010. évekre

Az MH kiképzésének fő célkitűzései, feladatai:

A fejlesztés és modernizálás feladatainak figyelembevételével az MH kiképzésének és felkészítésének fő célkitűzése **a haza védelméhez, a szövetségi és nemzetközi kötelezettségek teljesítéséhez és alkalmazásához szükséges képességeket, készségeket kialakító kiképzés végrehajtásával hozzájárulni az új kihívásoknak megfelelő, képesség-alapú, a nemzet biztonságát magas szinten szolgáló, professzionális haderő kialakításához.** A válságkörzetek rövid áttekintése után tudjuk számba venni, hogy milyen ké-

pességekre,- és ezzel kapcsolatosan milyen kiképzésre van még szükség:

Előretekintve 2016-ig a válságok elhúzó-dására, illetve növekvő számára lehet számítani, különösen a Közel-Kelet és Közép-Ázsia egyes részein, valamint Afrika ún. Szahara- alatti régiójában. Ennek megfelelően a válságkezelésbe bevonható erők és eszközök iránt támasztott igény nagy valószínűséggel növekedni fog.

A Nyugat-Balkán tekintetében, a Bosznia-Hercegovinában folyó EU vezette ALTHEA művelet egy éven belüli átalakításával számolunk, ami a nemzeti jelenlét jelentős csökkenésével fog járni. Az ALTHEA művelet nem végrehajthó profilúvá váló átalakításának koncepciója alapján a művelet létszáma a jelenlegi 2200 főről 200 főre fog csökkenni.

A koszovói államépítés folyamatának előrehaladtával a KFOR átalakítása – megfelelő politikai feltételek teljesülése esetén, - rövid időn belül megkezdődik. Az elképzelések szerint a jelenlegi 14 000 fős létszám 2010. január végére 10 000-re, majd újabb politikai döntést követően 5 000 főre, végül 2 500 főre fog csökkenni.

Afganisztán továbbra is a nemzetközi közösség figyelmének középpontjában áll, a rendezés irányába tett eddigi erőfeszítések ellenére a válság hosszú ideig tartó elhúzó-dására lehet számítani, ami további katonai erők telepítését is igényelheti.

A 2009. évben az ISAF fő feladata ezen a területen a megtartott afgán kormányválasztás és biztonságának garantálása volt, mind e mellett az afgán biztonsági erők kiképzése és mentorálása a jelen lévő nemzetközi közösség legnagyobb jelentőségű vállalkozása.

Afrika továbbra is az egyik legnagyobb kihívást jelenti a békefenntartás számára: a fejlődéshez elengedhetetlen a biztonság megteremtése, a fejlődés hiánya, az elmaradottság a konfliktusok egyik kiváltó oka. Az afrikai kontinensen továbbra is számítani kell

a jelenlegi válságok eszkalálódására, illetve újabbak kialakulására, ami további erőket és eszközöket igényel majd a nemzetközi közösgéttől.

A Kongói Demokratikus Köztársaság esetében az EU már két műveletet is vezetett (ARTEMIS I-II.), és jelenleg is folyik két polgári (EUPOL KINSHASA és EUSEC RD CONGO), a biztonsági szektor reformját támogató misszió. Az ország komplex biztonsági helyzete, amely a közéletet átfogóan érinti, beleértve a kül- és belbiztonságot, a közigazgatást és az élhető élet minden területét (az erős belga és francia érdekeltség miatt) jelenleg kialakulóban van, a stabilitás megszilárdítása a cél, de további műveletek végrehajtása sem kizárt.

A szomáliai konfliktus elhúzódása szintén jelentős kihívás elé állítja a nemzetközi közösséget, a térségre egyre nagyobb nemzetközi figyelem irányul. A szomáliai problémakör (éhezés, járványok, a sivatag miatti „lehetőségek” hiánya) tartós rendezése átfogó megközelítést igényel, amelyben a NATO, és EU és partnerországok fellépése nem elegendő az ország instabilitását eredményező kulcsproblémák megoldásához.

A fenti afrikai országok esetében a biztonsági szektor reformjának támogatása további erőfeszítéseket igényel majd a nemzetközi közösségtől.

Nem várható jelentős változás a Magyar Honvédség műveleti részvételét érintő többi, magyar részről kis létszámot (néhány fő katonai megfigyelő, szakértő) lekötő válságóc esetében. Várhatóan a több évtizede megoldatlan ciprusi konfliktus rendezését célzó erőfeszítések sem hoznak gyors áttörést, így változatlan nagyságú nemzetközi erő marad alkalmazásában.

Kevés az esély az izraeli-egyiptomi viszony olyan mértékű javulására, ami az MFO tevékenységének befejezését eredményezné.

Az iraki válság esetében ugyanakkor a lassú rendezési folyamat folytatódására számítunk, ami az ott működő nemzetközi erők csökkenését hozhatja magával.

Az **elkövetkező időszak fő feladata, ezeknek a nemzetközi színtereknek és feladatoknak az előrehelyezésével** a kiképzés színvonalának növelését biztosító, a haderő professzionális jellegének megfelelő kiképzési rendszer kialakítása és folyamatos korszerűsítése eredményeként biztosítani az MH alkalmazásához szükséges, illetve a fejlesztési tervekben megfogalmazott képességek elérését, valamint szellemiségének formálását.

2009. év kiképzési feladatai voltak:

Az ország-védelmi feladatok szövetséges erőkkel együtt történő végrehajtásához, a NATO és az EU részére felajánlott alegységek külföldi alkalmazhatóságához szükséges képességek fokozása mellett **2009. év fő feladata volt a haderő professzionális és expedíciós jellegének megfelelő kiképzési rendszer elemeinek bevezetése és működési tapasztalatainak gyűjtése.**

Az MH főbb kiképzési rendezvényei voltak a 2009. évben:

- a JAS-39 GRIPEN EBS HUN levegő-levegő feladatok ellátására kijelölt repülőgépezető állomány felkészítése és felmérése TACEVAL ellenőrzéssel;
- a kijelölt állomány felkészítése és a LENDÜLŐ KARD 2009 légvédelmi rakéta éleslövészet végrehajtása;
- a NATO repülő készenléti és a légi kutatómentő szolgálatot ellátó állomány kiképzésének folytatása és az elért kiképzettségi képességek szintentartása;
- a nemzetközi biztonság erősítéséhez való hozzájárulást biztosító különböző missziókba kijelölt állomány és kötelékek (PRT ISAF, KAIA, ÖBZ, KFOR szd, ALTHEA kötelék, EU HCS és NTMI) nemzeti és nemzetközi felkészítése;

- e) az **NRF 13-14.** váltásokba kijelölt erők kötelek nemzeti és nemzetközi felkészítése;
- f) a NATO részére felajánlott készenléti erőknek a készenlét idő alatti NATO elvek és eljárások szerinti nemzeti és nemzetközi gyakoroltatása;
- g) a NATO és EU felajánlású, valamint a reagáló erők kiképzése és képességeinek felmérése, illetve a két – és többoldalú megállapodások alapján működtetett szervezetek felkészítése;
- h) az MH által felajánlott új képességek kialakítását, szinten tartását és fejlesztését biztosító kiképzések végrehajtása;
- i) a felajánlott különleges erők teljes képességének elérése (FOC) és felmérése nemzeti és NATO CREVAL ellenőrzéssel;
- j) az évenként megrendezésre kerülő, magas intenzitású harctevékenység gyakorlását szolgáló, zászlóaljharccsoport gyakorlat végrehajtása (CFX/CPX);
- k) a BEVETÉSI IRÁNY 2009 parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat végrehajtása;
- l) az új képességekre és az új technikai eszközökre történő kiképzés folytatása;
- m) a repülő csapatok kiképzésének végrehajtása;
- n) a szárazföldi kötelek összekovácsolása.
- A nemzeti prioritások:**
- a) A repülő készenléti- és légi kutató-mentő szolgálatok kiképzése
- b) Missziós felkészítés, kiképzés (KRK, ÖBZ, ÖBSZ)
- c) NATO felajánlott és reagáló erők (KGYSZD, CRC, MISTRAL, PRT, GRIPEN, NRF, HRF) kiképzése és képességeinek felmérése
- d) EU felajánlású, valamint a két- és többnemzeti szervezetek (EU BG z., Magyar-Román Békefenntartó z., TISZA z.) felkészítése
- e) Képesség fejlesztés (Vízitisztító szd, VSF szd, Forg. Ír csop., KR, FP, ROLE 1-2, CIMIC, PRT, Nemzeti támogató elem)

f) Csapat kiképzés (repülő kiképzés – AN-26, MI-8, -17, -24, L-39, Jak-52)

A magyar-román közös békefenntartó zászlóalj 2008. évi gyakorlata - a „WISE FORESIGHT” 2008 bemutatása

A Magyar - Román közös békefenntartó zászlóalj az EU harccsoport része, 2008-ban ünnepelte 10 éves fennállásának évfordulóját. Az 1998-ban megalakult zászlóalj harccsoport közös parancsnokságú, évente a gyakorlat helyszínének megfelelően parancsnokváltással történik az irányítás. Az elmúlt évben Romániában, Arad térségében (DUD-TAUT) került végrehajtásra a gyakorlat, amely „WISE FORESIGHT 2008” (továbbiakban „WF 08”) elnevezést kapott.⁵

A „WF 08” gyakorlat előkészítése 2007 telén Romániában Bisztrícában kezdődött el. Az Indító Tervezői Konferenciát a gyakorlat előkészítését a NATO STANAG GYAKORLAT TERVEZÉSI ÚTMUTATÓ (EXERCISE DIRECTIVE 75-3) szerint került levezetésre. A hazai GYKRP erre a projectre a B102/08 kódon rögzített 30,000,000 forint fedezetet.

Az Indító Tervezői Konferencián az alapadatok kerültek rögzítésre, amelyek szerint a konferenciák időpontjai helyei gyakorlat helyszíne és a főbb tervezési aktusokban állapodtak meg a felek.

A tervek szerin 5 konferencia került végrehajtásra: Indító, Fő, és Végző Tervezői konferenciák (Romániában), MEL/MIL- INCIDENSEK összeállításának konferenciája (Magyarország – Hódmezővásárhely) és a

5 A 2009 évben kialakult globális gazdasági világválság eseményei befolyással vannak az elmúlt 10 év alatt kialakult közös gyakorlatokra és részvételre. A 2009-re tervezett közös gyakorlat a román fél távolmaradása miatt hiúsul meg. A román fél a 2009 évre tervezett gyakorlatok előkészítésére, objektív okokra hivatkozva nem jött el Magyarországra. Katonadiplomáciai úton értesítette a magyar felet, hogy 2009-ben távol marad a rendezvényektől.

gyakorlat Értékelő Konferenciája, amely egyben Zászlóalj parancsnoki átadás-átvétel is (Magyarország – Hódmezővásárhely).

A „WF 08” gyakorlat: törzsvezetési gyakorlat, egybekötve valós végrehajtással terepen.

A kétoldalú közös kiképzés az előző évek gyakorlatának megfelelően került lebonyolításra, a zászlóalj állománya már „összekovácsolódott” mindenki tudta a helyét a gépezetben. A feladatok és az események által az együttes munka még közelebb hozta egymáshoz a szereplőket. A beosztások az állománytáblák feltöltése már a a fő tervezői konferencián elvégzésre kerültek. Így a Végső Koordinációs konferenciára már az elkészült hatályos műveleti utasításokból (SOP-ból) felkészült mindenki a gyakorlaton betöltendő beosztására.

A felkészülés során a pénzügyi források rendelkezésre álltak, amelyek időarányosan felhasználásra is kerültek.

A gyakorlat 2008. november 03 – november 12. között végrehajtásra került a NATO direktíváinak megfelelően a korábban fenn említett helyszínen.

A gyakorlat és az előkészítési időszak mindvégig követte a NATO gyakorlattervezési útmutatóját, azonban a nemzeti sajátosságoknak is meg kellett felelni. A kiutazási okmányok, a költségvetési tervek, előzetes költség felhasználási tervek, az elszámolások rendje valamint az utijelentések megtételét mind –mind hazai szabályozó írja elő.

A gyakorlat elszámolását az MH 5. Bocskai István Lövészdandár 5/3 lövésszászlóalja hajtotta végre a gyakorlat zárását követően 30 nappal. A felterjesztett elszámolás a erőforrás gazdálkodási osztály útján terjesztette elő az MH Összhaderőnemi Parancsnokság Parancsnokának.

Az MH ÖHP parancsnoka a HM Fejlesztési és Logisztikai Ügynökségre küldi meg a gyakorlat elszámolását és a kifizetendő számlákat.

Gyakorlatban a folyamat 2-3 hónapot vesz igénybe. Figyelmet kell fordítani arra a tényre, ha a gyakorlat év végéhez van közel, legtöbbször nincs 2-3 hónap a normál ügymenetre.

A tárgyévben az elszámolási folyamatot be kell fejezni és nem húzódhat át a következő tárgyévre. A „WF 08” gyakorlat esetében is sürgősséggel kellett ügyintézni a pénzügyi teljesítéseket.

A 2009 év II. félévének kezdetén - a gazdasági recesszió miatt- az alábbi sarokszámok kerültek meghatározásra:

2010. évre terjesztett költségvetés: 1.1 Md Ft

2010. évre felterjesztett költségvetési igény:

2.543 Md Ft (Igény)

2010 évre jóváhagyott költségvetés:

786 047 e FT

2009. évben biztosított költségvetés: 1 Md Ft

2009. évben kapott költségvetés: 750 M Ft

2009. évben költségvetési tartalék: 250 M Ft

Prioritás	Gyakorlat	Tervezett költség	Megjegyzés
3	WISE FORESIGHT 2010	30 000 eFT	Román fél lemondta
3	BLONDE AVALANCHE 2010	15 000 eFT	2010-ben az ukránok rendezik. (EUBG gyakorlat)
4	SÁRARANY MEZŐ 2009	15 000 eFT	vv gyakorlat (éles harcanyag mentesítés)
4	V4 műszaki gyakorlat	5 000 eFT	Ez évben is csak a cseh és a magyar fél vett rajta részt. A lengyelek megfigyelők voltak, a szlovák fél lemondta.
5	EJE válogatott felkészítés	6 000 eFT	
3	Nemzetközi sportrendezvények	5 000 eFT	

8. A 2010. évben forráshiány miatt törlésre került szárazföldi nemzetközi gyakorlatok

A legfontosabb okmányok bemutatása – a kiutazási engedély

A nemzetközi gyakorlatok lebonyolításának előkészítésében a Magyar Honvédség szakemberei katonadiplomáciai úton vesznek részt. Minden területnek, legyen az műszaki, kiképzési, logisztikai, megvan a maga felelőse, jól képzett katona szakember, aki részt vesz, képviseli és előkészíti az adott szakterületen a gyakorlatot, együttműködve a nemzetközi illetve más nemzeti hadseregek katonáival. A kiutazások lebonyolításához szükség van bizonyos nyomtatványok, engedélyek, parancsok beszerzésére. Ezek közül három okmányt szeretnék részletesen bemutatni, melyek a **kiutazási engedély, az utijelentés és a pénzügyi okmányok**. Ezek nélkül elképzelhetetlen megvalósítani a nemzetközi gyakorlatoknak az előkészítését, lebonyolítását.

A **kiutazási engedélyt** emlitem elsőként. A kiutazási engedély nem más, mint egy parancs, amely jogalapot képez az engedélyen szereplő személy (ek) részére, hogy a Magyar Köztársaság határain kívül a meghatározott időben és helyen katonai szolgálatot lásson el.

A kiutazást az Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság Parancsnoka engedélyezi és a Honvédelmi Minisztérium Hadműveleti és Kiképzési Főosztály vezetője ellenjegyzí aláírásával. Természetesen, míg a kérelem aláírásra kerül, addig számos protokollon kell „átesni”. A rendezvény a tárgyévi MH GYKRP- ben szerepel, amely biztosítja az anyagi forrást korlátozva, vagy teljes mértékben. Az engedély mintája az MH GYKRP 3. függelék 7. számú mellékletében található.

A minta kitöltését a GYKRP fejezete ismerteti, a gyakorlat azonban azt mutatja,

hogyminden esetben a beérkezett okmányt pontról pontra át kell tekinteni. Ahogy a jogszabályok hónapról hónapra változnak, ahogy a DEVIZA osztálynál ellenőrzések során feltárt pontatlanságok visszacsatolást nyerne, ezeket mind figyelembe kell venni és az alárendeltek felől meg kell követelni a módosítások alkalmazását. Időnként nyitott és számunkra is zsebbenülő kérdésekkel találjuk szembe magunkat: ilyen például az üzemanyagkérdés.

Aki szolgálati gépkocsival utazik külföldre, csak tankoló kártyára tankolhat. Korábban beállítottuk a kiutazási engedélyekbe a kiutazók részére az üzemanyagköltséget. Most ez a költség kikerül a GYKRP rendszeréből.

Kérdés maradt, kell-e tervezni a 2009-12 időszakra ezt a jellegű felhasználást, és az így keletkezett maradványpénzt milyen célokra lehet, szabad felhasználni (HM FLÜ engedélyével), vagy mit kell ezzel a pénzügyi sorral kezdeni. Egy ilyen egyszerű változás egy egész lavinát képes elindítani, amelyre a jogalkotótól várjuk a megoldást.

KIUTAZÁSI ENGEDÉLY

A GYKRP-ban pontosan meg van határozva, hogy kiutazási engedélynek mit kell tartalmaznia. A nemzetközi gyakorlatokra és kiképzési rendezvényekre, illetve azok előkészítő rendezvényeire szóló **kiutazási engedélyt** a 26/2007. (VI. 20.) HM rendeletben, a 45/2005. (HK. 10.), illetve a 49/2006. (HK 11.) HM utasításokban meghatározott formában és tartalommal kell elkészíteni és engedélyeztetésre, ellenjegyzésre. A kiutazási engedélynek **tartalmaznia kell a gyakorlat, vagy a kiképzési rendezvény – az MH GYKRP szerinti – programazonosító-kód-számát (pl. A105/09).**

A **kiutazási engedélyhez (amennyiben az eltér az MH GYKRP-be betervezettektől)** felterjesztéskor **csatolni kell a kiutazás el-**

rendelését igazoló **háttéranyagot** (meghívó, korábbi jegyzőkönyv, Útjelentés stb.).

A legfontosabb okmányok bemutatása

Az útjelentés

A másodikként említett okmány az **útjelentés**, melyre az MH GYKRP csak a tartalmi követelmények szintjén utal, mintát nem tartalmaz a dokumentum formai követelményeit illetően. Minden gyakorlatnál a kiutazást követő 5. munkanapon belül jelentést kell tenni írásban az előjáró felé a külföldön történtekről. Ez valójában az útjelentés.

A jelentést a delegáció vezetője teszi meg, amely tartalmazza hol, milyen időtartamban, milyen rendezvényen vett részt a delegáció. Ott milyen jogkörben jártak el, volt-e felajánlás a nemzetközi együttműködés részére, van-e szükség állásfoglalásra, milyenek a tapasztalatok, és a végén egy összegzés a kint töltött idő alatt elvégzett közös munkáról és a felhasznált pénzügyi forrásokról (számlákkal mellékelve).

Az útjelentések számos információt is megadnak a további tervezésekhez, hiszen következő aktusok események helyszínei, időpontjai ekkor történnek rögzítésre. Továbbá a költségek felhasználásából látható, meddig lehet „nyújtózkodni”, az időarányosan felhasznált pénzügyi forrásainkkal hogyan állunk.

A pénzügyi okmányok

A pénzügyi okmányok közé tartoznak az előzetes költség felhasználási terv, költségvetési terv és az elszámolás.

A tervezés során a „WF 08” gyakorlatnál az indító tervezői konferenciát követően elindultak a költség felhasználási tervezések, mind a MH ÖHP J/7 (kiképzés), J/8 (erőforrás tervező) főnökségeken, valamint a végrehajtó MH 5. Bocskai István Lövészdandár erőforrás tervező részlegén.

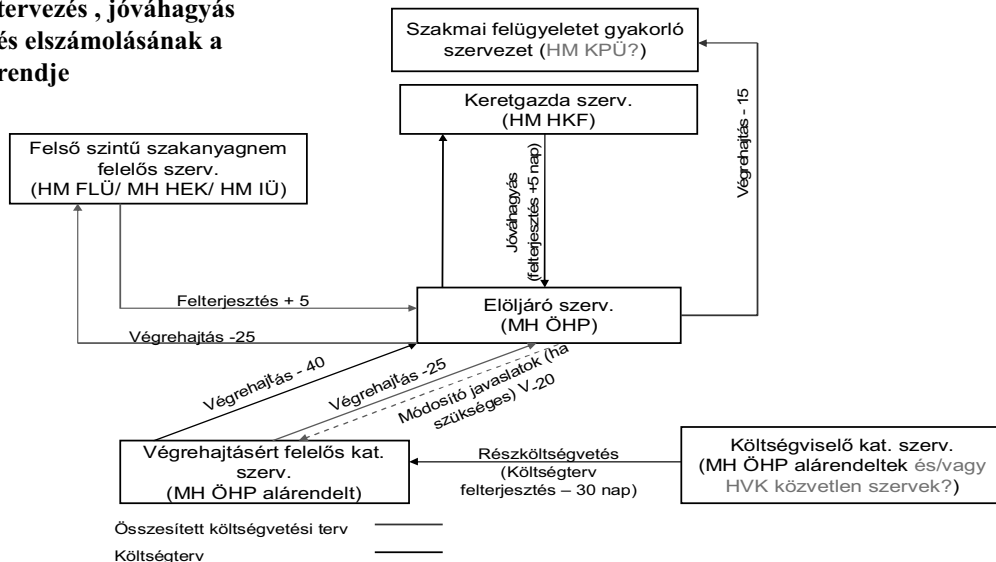
A központilag biztosított 30 millió forint felosztásra került (címrend kódozva lett), és a tervezés végén láthatóvá vált, hogy a forrás elégséges a feladat végrehajtására.

A költségvetési tervek felterjesztésre kerültek szolgálati úton a HM KPÜ-höz, ahol jóváhagyták és engedélyezték a címrend kódokról a felhasználást.

A gyakorlat végén a beérkező számlákkal elkészült a gyakorlat elszámolása a 30 millió forintról, ami felterjesztésre került. A MH KPÜ elfogadta a felhasználást és a gyakorlat projektkódját lezárta.

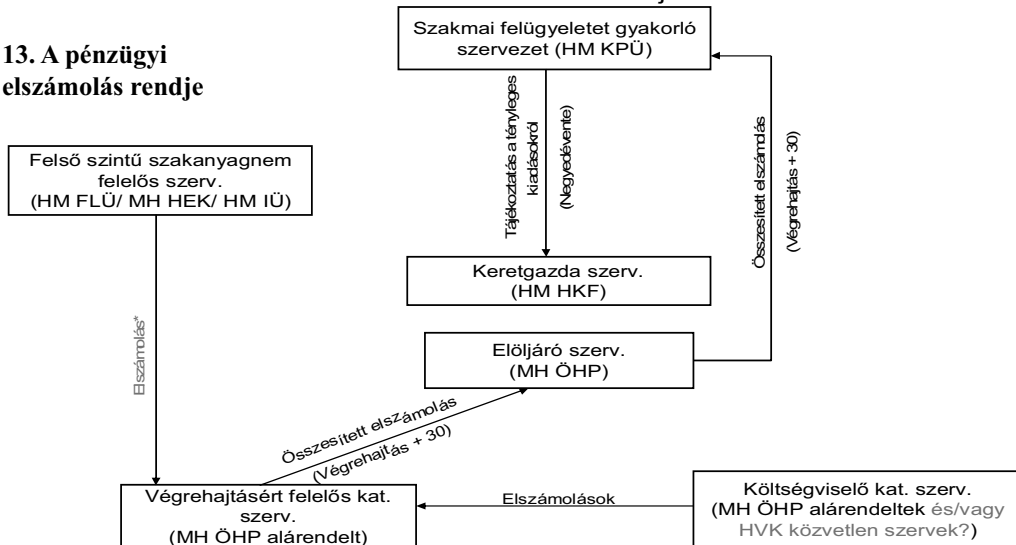
12. A költségvetés, tervezés, jóváhagyás és elszámolásának a rendje

Költségvetés tervezés és jóváhagyás

13. A pénzügyi elszámolás rendje

Az elszámolás rendje

* Az FLÜ-nél gyakran jelentkeznek kiadások a gyakorlatok kapcsán, ezért szükséges volna, hogy tájékoztassa ezekről a végrehajtásért felelős szervezet. Tudomásom szerint ez most nem történik meg.

Nemzetközi tapasztalatok

Az 2008. évben a gyakorlat tervezés kapcsán 21 nemzetközi projecttel voltam megbízva. A gyakorlatok előkészítésénél minden esetben a NATO gyakorlattervezési útmutatóját (EXERCISE DIRECTIVE 75-3) kellett alapul venni.

A gyakorlatok tervezéséhez a fenti okmány alapján az alábbi **folyamatlista** mutatja be a fő tervezési aktusokat és a hozzájuk kapcsolódó alfolyamatokat.

Folyamatlista a következőket tartalmazza:

Főfolyamat	Folyamatok, alfolyamatok
<p>A hazai és külföldi gyakorlatok, gyakorlatok és éleslövészetek tervezése és szervezése. Az eredmények nyilvántartása és a tapasztalatok alapján a felkészítési feladatok pontosítása.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A hazai és nemzetközi felkészítési és kiképzési rendezvények betervezése az MH GYKRP-be. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatok bekérése a törzs és alárendelt katonai szervezetektől. ▪ MH GYKRRP első tervezet összeállítása, 06.30-ig történő felterjesztése a keretgazda részére ▪ Az első tervezet pontosításainak végrehajtása ▪ MH GYKRP véglegesítése, felterjesztése a keretgazda részére 11.15-ig ▪ Az MH ÖHP szintű gyakorlattervezési rendezvények megtervezése, megszervezése és levezetése. (elrendelő parancs és a kiinduló adatok összeállítása és kiadása) <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rendezvények (GYTCS ülés, EXSPEC konferencia) végrehajtási rendjének megtervezése, megszervezése, előkészítése, berendelők, meghívók elkészítése kiadása ▪ Rendezvények végrehajtási feltételének megszervezése. ▪ Rendezvények végrehajtása, szükség szerint feljegyzés elkészítése. ▪ Elrendelő parancs, kiinduló adatok összeállítása, kiadása ▪ A kiutazáshoz szükséges okmányok elkészítése, referálása, megküldése a jóváhagyó elöljáró/szerv részére <ul style="list-style-type: none"> ▪ A megküldött kiutazási okmányok (kiutazási engedély, NATO menetparancs kérelem, gjmű határon túli igénybevételének engedélyezése, ausztriai átutazás engedélyezése, Hazai Nemzetközi Vendégfogadási Szolgáltatások igénylése) ellenőrzése, aláíratáshoz történő előkészítése

Főfolyamat	Folyamatok, alfolyamatok
<p>A hazai és külföldi gyakorlatok, gyakorlatok és éleslövészetek tervezése és szervezése. Az eredmények nyilvántartása és a tapasztalatok alapján a felkészítési feladatok pontosítása.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Részvétel az alárendelt katonai szervezet/külföldi partner által tervezett rendezvényeken, gyakorlatásokon és gyakorlatokon. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kiutazás előkészítése, szükséges okmányok, technika előkészítése; ▪ Gyakorlaton való részvétel, a beosztásból adódó feladatok végrehajtása; ▪ Úti jelentés előkészítése; ▪ Úti jelentés összeállítása, jóváhagyása ▪ Úti jelentés megküldése az érintettek részére. ▪ A végrehajtás során szerzett tapasztalatok beépítése a gyakorlatok, gyakorlatok tervezési folyamatába. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A gyakorlatok során szerzett tapasztalatok megküldése a tapasztalati blokk részére. ▪ A feldolgozási folyamat figyelemmel kísérése. ▪ A tapasztalatok bedolgozása a következő gyakorlatok tervezési, szervezési folyamatába.
<p>Részvétel az MH Gyakorlatok és Kiképzési Rendezvények Programjának kidolgozásában, valamint a napi- és költségvetési tervezésben. Tervezési adatok szolgáltatása a HM Hadművelési és Kiképzési Főosztály számára.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Tervezési alapadatok bekérése az alárendelt katonai szervezeteitől, a NATO MTEP és más két- és többoldalú megállapodásban résztvevő partnerektől. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A NATO SHAPE megküldi az MTEP-et. ▪ A nemzetközi szerződésekből adódó gyakorlatok összeállítása. ▪ Az alapadatok megküldésével bekérni a tervezési adatokat MH ÖHP és alárendelt katonai szervezeteitől ▪ Az MH GYKRP első tervezet összeállítása, köröztetése a törzsen belül, a prioritások figyelembevételével. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A beérkezett tervezési adatok ellenőrzése, az MH ÖHP és alárendelt katonai szervezetei felkészítési és kiképzési rendezvényeinek összeállítása. ▪ Az összeállított anyag köröztetése ▪ Bedolgozások figyelembevételével az MH GYKRP első tervezetének felterjesztése. (06.30). <ul style="list-style-type: none"> ▪ MH GYKRP tervezet megküldése a HM HKF részére.

Főfolyamat	Folyamatok, alfolyamatok
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Az MH GYKRP végső változatának felterjesztése. (10.31). <ul style="list-style-type: none"> ▪ MH GYKRP tervezet pontosítása; ▪ Ismételt köröztetése a MH ÖHP szerveinél; ▪ Véglegesített változat összeállítása; az alárendelt katonai szervezetek bevonásával ▪ MH GYKRP végleges változatának megküldése a HM HKF részére ▪ A következő évi határátlépéssel járó felterjesztése. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az MH GYKRP alapján a határátlépéssel járó gyakorlatok alapadatainak összeállítása; ▪ Az összeállított anyag megküldése a HM HKF részére; ▪ Összefoglaló jelentés a tárgy évi végrehajtott gyakorlatokról. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Adatok bekérése az MH ÖHP szerveitől és alárendelt katonai szervezeteitől; ▪ A bedolgozások alapján az évi hazai és nemzetközi gyakorlatokról készítendő jelentés összeállítása (01.01-09.30 közötti időszak) ▪ Bedolgozás megküldése az ált .blokk részére 09.15-ig; ▪ Adatok bekérése az MH ÖHP szerveitől és alárendelt katonai szervezeteitől; ▪ A bedolgozások alapján az évi hazai és nemzetközi gyakorlatokról készítendő jelentés összeállítása (10.01-12.31 közötti időszak) ▪ Bedolgozás megküldése az ált .blokk részére 12.15-ig;
<p>A gyakorlatok tervezői eseményei koordinálása</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A gyakorlat ütemtervének összeállítása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ GYTCS aktivizálása; ▪ A gyakorlat tervezési ütemtervének összeállítása; ▪ GYTCS ülésen az ütemterv véglegesítése, bedolgozása az elrendelő parancsba. ▪ A gyakorlattervezői esemény alapadatainak és végrehajtási rendjének összeállítása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tervezési esemény alapadatainak megtervezése ▪ A tervezési esemény levezetési rendjének összeállítása; ▪ A tervezési esemény biztosításához szükséges tevékenységek, anyagi-technikai eszközök tervezése ▪ Berendelők, meghívók köröztvények összeállítása, megküldése az érintettek részére..

Főfolyamat	Folyamatok, alfolyamatok
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A Levezetési terv összeállítása és jóváhagyása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A levezetési terv színopszisének összeállítása, felelősök, bedolgozók kijelölése; ▪ A LEVTERV megkörtöztetése bedolgozások céljából; ▪ A bedolgozások alapján a LEVTERV összeállítása; ▪ A LEVTERV Jóváhagyása, vagy felterjesztése jóváhagyásra. ▪ Berendelők, meghívók elkészítése és kiküldése <ul style="list-style-type: none"> ▪ Berendelők, meghívók körözüvények összeállítása, megküldése az érintettek részére ▪ Beérkező létszámok nyilvántartása, terem előkészítése, berendeztetése, technikai feltételek megteremtése és ellenőrzése <ul style="list-style-type: none"> ▪ Létszám összeállítása, pontosítása ▪ Jelenléti ív elkészítése ▪ A végrehajtás koordinálása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A tervezői események levezetése ▪ Feljegyzések elkészítése végrehajtás folyamán ▪ Feljegyzések elkészítése, és megküldése az érintettek részére. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Feljegyzések pontosítása, elkészítése ▪ Feljegyzés megküldése az érintettek részére.
<p>Az MH ÖHP parancsnok által levezetendő gyakorlatok kiinduló adatainak kidolgozása és kiadása, a gyakorlattervezői intézkedések és a gyakorlatok végrehajtási parancsainak kidolgozása.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Részvétel a gyakorlat elrendelő parancsnok által tervezett kiinduló adatok (EXSPEC) konferencián. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Részvétel az előljáró szerv által rendezett tervezési eseményeken; ▪ Bedolgozások, pontosítások végrehajtása;. ▪ A gyakorlatot elrendelő parancsnok parancsának és a kiinduló adatok tisztázása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az előljáró által készített okmányok véleményezése, módosító javaslatok megtétele; ▪ Felterjesztés; ▪ A gyakorlatvezető parancsának és a kiinduló adatok összeállítása, véleményeztetése és kiadása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az előljáró által kiadott parancs, kiinduló adatok vétele ▪ Feladat tisztázása; ▪ MH ÖHP PK parancstervezetének összeállítása, a kiinduló adatokkal; ▪ Parancstervezet körtöztetése; ▪ KTCSM ülésen történő megvitatása; ▪ Parancs véglegesítése, kiadása a végrehajtók részére.

Főfolyamat	Folyamatok, alfolyamatok
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A gyakorlat tervének összeállítása a bedolgozások alapján. A terv tervezeteinek és végső változatának kiadása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A gyakorlat terv színopszisének összeállítása, felelősök, bedolgozók kijelölése; ▪ A bedolgozások alapján a terv összeállítása; ▪ KTCSM ülésen a Terv pontosítása; ▪ Pontosítást követően a terv kiadása az érintettek részére; ▪ A gyakorlat tervezési aktusainak megtervezése, megszervezése és végrehajtása (ITK, FTK, VKK, KTCSM, MEL/MIL konferencia). <ul style="list-style-type: none"> ▪ Az alapadatok, a levezetés rendjének, az egyéb feladatok megtervezése, a tervezési esemény megszervezése; ▪ A berendelők, meghívók, körözhvények összeállítása, aláírása és megküldése az érintettek részére; ▪ A tervezési aktusokkal kapcsolatos okmányok előkészítése, vezetése (jelenléti ív, napirend, feljegyzés). ▪ A tervezési aktusok anyagának összeállítása, megküldése az érintettek részére; ▪ A jóváhagyott végrehajtási rend szerinti tervezés folytatása;
<p>Az alárendelt katonai szervezetek gyakorlatra készült okmányrendszerének véleményezése, és a gyakorlatok előkészítésének és levezetésének ellenőrzése. A tervezési folyamat segítése, a szakkövetelmények érvényesítése.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A jóváhagyásra felterjesztett okmányok köröztetése, véleményezés összeállítása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A felterjesztett okmány tanulmányozása; ▪ Köröztetése az érintett MH ÖHP szervek között; ▪ Vélemények, javaslatok összeállítása; ▪ Szükség szerint vélemények, javaslatok megküldése a felterjesztő részére, az újbóli javított változat felterjesztése céljából; ▪ Az okmány jóváhagyatása az MH ÖHP PK által; ▪ Megküldése az érintett katonai szervezet részére ▪ A tervezett ellenőrzések bedolgozása MH ÖHP éves ellenőrzési tervébe. <ul style="list-style-type: none"> ▪ A blokk éves ellenőrzési tervének összeállítása; ▪ A tervezett ellenőrzések megküldése az ált. blokk részére;

Főfolyamat	Folyamatok, alfolyamatok
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Egyéni ellenőrzési tervek elkészítése, jóváhagyása. <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ellenőrzés előtt az ellenőrzési terv/egyéni ellenőrzési terv elkészítése; ▪ Ellenőrzési terv/egyéni ellenőrzési terv jóváhagyatása; ▪ Ellenőrzés végrehajtása; ▪ Feljegyzés elkészítése az ellenőrzésről az ellenőrzött katonai szervezetnél; ▪ Bedolgozás az ellenőrzési jegyzőkönyvbe vagy önálló ellenőrzési jegyzőkönyv készítése, jóváhagyatása, megküldése az érintettek részére.

Az irányadó szabályozóval minden tervezési aktusnál találkoztam, mind a NATO tagállamok által szervezett rendezvényeken, mind a PFP (pl.:a Szerb haderővel közösen végrehajtott „BIG RIVER 2008” vagy a „TISZA 2009” gyakorlatok) tagállamok rendezvényein.

A tervezési folyamatokban a nemzeti sajtóságok is jelen vannak. A pénzügyi források biztosítása, nyomon követése nemzetenként változó struktúrájú. Ugyan úgy a jelentési rendszerekben is eltérés mutatkozik.

A porosz – orosz utas katonai struktúrák, hadikultúrák és az angolszász hadikultúrák átalakulóban vannak. A NATO és az EU szövetségi rendszerei igyekeznek egységesíteni a katonai rendszerek szerkezetét, főleg hadműveleti alkalmazás esetén. Az át-alárendelések (OPCON, OPCOM, TRANSFER OF AUTHORITY/ TOAs) megjelennek a történelmi „hagyományi kultúrák” kitételei.

Ezek a sajtóságok, nemzeti kitételek megnehezíthetik a közös kiképzést, felkészítést és a hadműveleti alkalmazáskor is jelenthet kooperációs problémát.

A „WF 08” gyakorlat konferenciái során mind a két fél egyenrangú partnerként vett részt a kidolgozó és előkészítői munkában. Az összeszokott egy évtizedes közös munka révén, már mind a két fél ismerte a másik képességeit és lehetőségeit, amelynek eredményeképpen a közös előkészítés már gördülékenyen zajlott le.

A közös zászlóalj már elérte az alkalmazási képességet és ezt a gyakorlat sikere is bebizonyította. A zászlóalj készenléti szolgálatot nem lát el, hiszen nincs sem politikai sem katonapolitikai felhatalmazása nemzetközi feladat ellátására közös kötelékben.

A következő évek egyik fő feladata, a megszerzett képességek fenntartása közös parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatokon. Mind ezek mellett a források függvényében valós feladat lesz a végrehajtás, terepen, szimulációs rendszer alkalmazásával.

A MARCUS szimulációs rendszer Várpalotán, a Bakony Harc kiképző Központban, negyven szimulációs tevékenységre kijelölt számítógépes munkahellyel működik. A MARS rendszerek, hét helyőrségben telepítve, helyőrségenként hat - hét számítógépes munkahellyel tudnak számítógépes gyakorlatok, gyakorlások levezetését kiszolgálni. A többi számítógépes szerverként, gyakorlatvezetői munkahelyként üzemel, több rendszer összekapcsolása esetén kapcsolattartó munkahelyre is szükség van. Összesen 82 - 89 számítógépes munkahely van, de a szolgáltató a meglévő létszámával csak harminchat, maximum negyven munkahelyet tud operátorokkal működtetni.

Ugyanakkor figyelembe kell venni, hogy egy időben, optimálisan három gyakorlat tervezésére van kapacitás. Az időben eltolt tervezések estén is, egyszerre, ideális körülmények között, négy MARS rendszeren lehet önálló gyakorlatot levezetni. Egy nagyméretű gyakorlat esetében több helyőrség összekapcsolásával, csak úgy vezethető le gyakorlat, ha nincs igénybe véve a MARCUS rendszer minden számítógépes munkahelye.

A „WF 08” gyakorlatot követően a „WF 09” gyakorlat előkészítésének időszakában a fent említett várpalotai lehetőségek figyelembevételével kellett tervezni a közös következő évi gyakorlatot.

Összefoglalva: A Gyakorlatok- és Kiképzési Rendszerek Programja a folyamatos biztonságpolitikai változásokat nyomon tudja követni. A benne lévő pénzügyi források felhasználásával, esetleges rugalmas átcsoportosításával ezek az aktuális, priorizált feladatok végrehajthatóak.

A priorizált feladatokat a NATO, EU vagy a Nemzeti kötelezettség vállalásból adódnak. A világban a bekövetkezett változásokra gyors és hatékony beavatkozásokra van szükség. Egy katasztrófa helyzetre (lásd.: CUNAMI délkelet Ázsiában) ugyan olyan felkészülésre van szükség mint egy válsághelyzet megoldására.

Az előre évekre megtervezett feladatok és a mögé helyezett pénzügyi forrás általános békefenntartó feladatokra, aszimmetrikus hadviselésre készít fel. A nem várt eseményeket a világ forgataga hozza magával, amelyekre képesnek kell lennünk időben reagálni.

ÖSSZEGZÉS

*„ Százból száz csatát megnyerni nem a legnagyobb ügyesség. Harc nélkül legyőzni az ellenséget az a legnagyobb ügyesség”
/ Sun ce hadvezér, 500 körül/*

A GYKRP a napi élet szempontjából (a kiképzési szegmensét figyelve) meghatározó szerepe van. A rövid távú tervezés elősegíti, hogy a meghatározott direktívát követve fel tudjunk készülni a társadalom, politika, és a honvédség legfelsőbb szintjének elvárásaira.

A rugalmasság jelen van a tervezésben, a felettes szakmai irányítóink mindenben a rendelkezésünkre állnak a kor változásai, igényei nagyon hamar jelen vannak a munkafolyamatokban is.

A GYKRP tágabb spektrumon vizsgálva nagyon jelentős szegmensét képviseli, mint költségvetési tétel, mint feladatrendszer. A feladatrendszer jelentős a MH működésében, hiszen az összes kiképzési esemény szerepel teljes bontásban részletezve az MH GYKRP Access adatbázisában.

Az adatbázisban szereplő tételek szinte kivétel nélkül megszólítja a Vezérkar állományától az alárendelt alakulatok teljes állományát, a meghatározó szerepét a mögöttes pénzügyi fedezet biztosítja hiszen az alakulatok, ezen költségek nélkül nem lennének képesek ilyen szintű kiképzéseken részt venni a saját költségvetésükből.

Jelen program sikeresen működik és képes a kor kihívásait a kiképzés területén napi pontossággal kezelni és sikeresen végrehajtani a benne foglalt projecteket.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. A MH 2008-2012 évi Gyakorlatok és Kiképzési Rendezvények Programja (Szerk.: HM HKF), Budapest 2007.
2. A nemzetközi gyakorlatok, rendezvények egyes költségvetési és pénzügyi kérdéseiről - a Magyar Köztársaság honvédelmi miniszterének 98/2008. (HK. 19.) számú utasítása
3. A nemzetközi kapcsolattartással összefüggő feladatok végrehajtásáról - a Magyar

- Köztársaság honvédelmi miniszterének 142/2007. (HK 1/2008) számú utasítása
4. Magyar Honvédség Összhaderőnemi Doktrína (Ált/27), MH DSZOFT kód: 113 Magyar Honvédség Kiadványa, Budapest 2007.
 5. Csapatpszichológia, (Szerk.: Dr. Aniszi Krisztián), Zrínyi Kiadó, Budapest 1993.
 6. Nemzeti Katonai Stratégia, Budapest 2009.
 7. Exercise directive 75-3. (10 october 2008), NATO SHAPE, EUROPE, Belgium 2008.
 8. Kommunikációkultúra, (Szerk.: Prof. Dr. Vincze Lajos) Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem kiadásában, Budapest, 2004.
 9. Kommunikációkultúra szöveggyűjtemény, (Szerk.: Prof. Dr. Vincze Lajos) Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kiadásában, Budapest, 2006.
 10. Deák János: A nemzeti katonai stratégia néhány aktuális kérdéséről, Hadtudomány, X. évfolyam, 3. szám, Budapest, 2000.
 11. A határátlépéssel járó csapatmozgások engedélyezésének kormányzati feladatairól szóló 190/2000. (XI. 14.) Korm. rendelet, valamint a hazai gyakorló- és löterek külföldiek által, térítés ellenében történő igénybeviteléről szóló 83/2001. (V. 18.) Korm. rendelet
 11. Magyarország és a NATO-tagság: a katonai integráció másfél évtizede 1989-2003 / Endresz Ernő (Szerk.: Vámosi Zoltán) TIT Hadtudományi és Biztonságpolitikai Egyesület, Budapest 2003.
 12. Fejlődés, versenyképesség, globalizáció (Szerk.: Szentés Tamás; közrem.: Bató Márk et al.) Akadémiai Kiadó, Budapest 2005.
 13. Szakutatisás a Nemzeti Támogató Zászlóalj és a nemzeti támogató elemek felkészítéséhez és műveleti területen történő alkalmazásához (közread.: a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság – Székesfehérvár) Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság, Székesfehérvár 2008.
 14. Útmutató a szolgálati könyvek és a főnökségi kiadványok kidolgozó munkáihoz és kiadásához: segédlet (Közread.: a Honvédelmi Minisztérium Hadművelési és Kiképzési Főosztály - átdolg. Kiad.) Budapest Honvédelmi Minisztérium Hadművelési és Kiképzési Főosztály, Budapest 2009.
 15. A katonai műveletek háttere, megvívásuk jellemzői napjainkban: egyetemi jegyzet / Bolgár Judit, Hajdú István, Szternák György; (Közread.: a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar Szárazföldi Művelési tanszék Budapest) ZMNE, Budapest 2008. - 175 p.
 16. Az Európai Unió gazdasága: minden, amit az EU gazdasági és pénzügyi politikáiról tudni kell / (Szerk.: Marján Attila; Balázs Péter et al.) HVG Kiadói Rt., Budapest 2006. - 862 p.
 17. Kézikönyv a különleges műveleti tervezéshez (Közread.: a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság Székesfehérvár) Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság, Székesfehérvár 2008. - 85 p.
 18. A Magyar Honvédség CIMIC-Psypops hadművelési és kiképzési követelményei (Közread.: a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság-Székesfehérvár) Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság, Székesfehérvár 2008. - 21 p.
 19. Sereg Szemle (Az MH ÖHP szakmai és tudományos folyóirata) VII. évfolyam 3. szám 2009 július-szeptember p.5. Huszár János ezd - Peszt Lajos alez. A kiképzés korszerűsítése.

ANTAL GÁBOR SZÁZADOS – SZABÓ KÁLMÁN SZAKASZVEZETŐ: ROHAMLÖVÉSZEK GYAKORLATI ALKALMAZHATÓSÁGA

„Az elmúlt idők háborúi bebizonyították, hogy azokban a hadseregekben, ahol nem fordítottak kellő figyelmet a katonák harctéri bevetések előtti pszichikai és fizikai felkészítésére, ott sokkal nagyobbak voltak az emberveszteségek. Különösen érvényes ez a megállapítás a harccselekmények kezdeti időszakára, amíg a katonák még nincsenek hozzászokva az új viszonyokhoz és sokkolják őket a drasztikusan megváltozott körülmények.”¹

Az elmúlt években a Rohamlövész tanfolyamot alig több, mint 50 fő végezte el. Mind, a Magyar Honvédség kötelékében szolgáló vagy szolgált tisztok, tiszthelyettesek, legénységi állományú katonák. Közülük mindenki végig csinálta az öthetes képzést, és mindenki megkapta a tanfolyam elvégzéséért járó diplomát. De sok olyan kiképezendő is volt, akik ugyan végigcsinálták a tanfolyamot, de csak oklevelet kaptak arról, hogy végig ott voltak a képzéseken. Ennek az oka az, hogy valamilyen követelménynek nem tudtak megfelelni. Nem teljesítettek megfelelően parancsnoki beosztásban, vagy esetleg nem tudták leg-

alább az elvárható minimumot produkálni az írásbeli teszteken.

Ezek a katonák – függetlenül rendfokozattól és beosztástól – jobban képzettebb, magasabb kvalitású, fegyelmezettebb harcosok lettek, akik képesek helytállni a parancsnokaik elvárásainak, képesek arra, hogy magabiztosan vezessék beosztottaikat, és a megkapott tudásanyagot tovább is adják nekik. A tanfolyam során olyan képzést kaptak oktatóiktól, amelyek megfelelnek a NATO által felállított követelményeknek, illetve bármelyik külföldi misszióban, képesek azonosulni a feljükk támasztott elvárásokkal, és képesek arra, hogy megfeleljenek azoknak. Képesek arra, hogy végrehajtsák feladataikat a legszélsőségesebb körülmények között is, a legjobb tudásuk szerint. Mert erre tanítottak és képezték ki őket. A „Rohamlövész” felvarrót csak az kaphatja meg a tanfolyam végeztével, aki képes arra, hogy elvonatkoztatson a zavaró tényezőktől, teljes szívvel és odaadással, a legnagyobb koncentrációval legyen képes a feladatai végrehajtására, legyen szó harci, vagy békefenntartó feladatról.

Lehet egy katona jó fizikumú vagy lehet magasan képzett szakmailag de az a plusz, ami elitté tesz egy katonát csak a hasonló képzéseken található meg. A magas fizikai és pszichikai terhelés alatti minőségi feladat végrehajtásra csak kevesen képesek. Ez a tanfolyam erre hivatott. Nemzetközi tapasztalatok alapján tervezték és hajtják végre olyanok akik Ranger-t, Special Forces -t végeztek. A katonák a megszerzett tudást, magabiztosságot, vezetői képességeket bármilyen feladat

1 Dr Lippai Péter ezredes: Pszichikai felkészítés a harcra a Bundeswehrben. Honvéd Altiszti Folyóirat 2004/4.

során tudják alkalmazni. A tanfolyamon olyan ismereteket sajátítanak el, melyek képessé teszik őket arra, hogy jó beosztottak és jó vezetők is legyenek, ha a helyzet úgy kívánja.

Az öt hét alatt a tanfolyamon fejlesztik a katonák döntéshozatali képességet, határozottságát, szakmai tudását, gyakorlati tapasztalatait és bajtársiasságát. Maga a képzés nem mennyiségi, hanem minőségi célt tűzött maga elé. Ezért van az, hogy 2002 óta összesen alig több, mint ötven fő végezte el megfelelő minősítéssel a kurzust. Csak így lehet a küldő parancsnok biztos abban, hogy felvarrót szerzett katonájának igazi „márka-jelzése” van.

Nem csak egy lövésztanfolyamról van szó, hanem egy egyedülálló minősítési rendszerről is. A csapatkohézió kialakítása, az együttműködési képesség fejlesztése az egyik legalapvetőbb momentum az öt hét alatt, hiszen nélküle a kiképzendők nem lennének képesek feladataik végrehajtására. Bár ők valószínűleg nem fognak többet ebben a formában együtt dolgozni, a tanfolyam után is képesek lesznek arra, hogy együttműködjenek magyar katonákkal vagy akár misszióban a közös nyelv ismerete esetén szövetséges katonákkal.

Azoknak, akik elvégzik ezt az öthetes tanfolyamot, nem csak „öt hét”-ként marad meg ez a képzés. A végzetek is állítják: – Egy életre szól!

Csak azok képesek megfelelni a felállított követelményeknek, akik eléggé motiváltak, határozottak és elhivatottak! A felvarró viselése kötelezettséggel és még több példamutatással jár. Példát kell mutatniuk társaiknak, és még komolyabban kell koncentrálniuk a feladatra, motiválni és segíteni társaikat a közös cél elérése érdekében. Mindezek mellett a parancsnok alappilléreinek kell lenniük, és ezáltal a lehető legjobban támogatni annak elgondolását és akaratát.

Mindezekkel természetesen nem azt jelenti, hogy a tanfolyamot elvégzettek minden katonai tudás és tapasztalat birtokában vannak. Ehhez egy élet is kevés lenne. Viszont az öt hét alatt megkapják az alapvető tudás- és tapasztalati anyagot kisaegység-szintű harcászattól, alegységvezetéstől, lökiképzéstől, tereptanból, stb. Mindezek csak az alapjai a katonai hivatásnak, és a tanfolyam elvégzése csak a kezdet, ugyanis szükséges az, hogy a végzett rohamlövészek is tovább fejlesszék ismereteiket és képességeiket azért, hogy profibb katonákká váljanak.

Minden hadseregnek megvan a saját tanfolyam-rendszere arra, hogy professzionális, a lehető legjobban képzett, nagy teherbírási, jól felkészült vezetőket és katonákat neveljen ki. Ilyen az amerikai hadseregnek az US ARMY RANGER SCHOOL, a portugál COMMANDOS tanfolyam, és még sorolhatnák rengeteg példát a hasonló képzésekre

akár a környező országok hadseregeiben is (horvátok, lengyelek, szlovének, románok). Mindnyájan törekednek arra, hogy az ilyen tanfolyamokkal, képzésekkel olyan katonákat neveljenek ki, akik képesek megfelelni a NATO elvárásainak, és megfelelnek a modern hadviselés harcászati követelményeinek.

A NATO és a szövetséges erők szempontjából az ilyen tanfolyamok megrendezése és lebonyolítása is nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a magyar katonákat még jobban elfogadják nemzetközi környezetben és elismerjék szaktudásukat, motivációjukat, és gyakorlati ismereteiket. Megítélésünk szerint hazánknak szüksége van erre és az ehhez hasonló tanfolyamokra, ha bizonyítani akarja elkötelezettségét a NATO és a szövetséges erők felé.

A magyar „Rohamlövész” felvarrót már a világ több pontján ismerik és elismerik. Hallottak róla a misszióban lévő bajtársainktól, akik a nemzetközi környezetben eltöltött idejük alatt megmutatták, hogy képesek tartani a lépést más országok hadseregeinek katonáival, képesek megfelelni a nemzetközi követelményeknek, ezzel bizonyítva, hogy rátermettek a feladat végrehajtására. Róluk a missziójuk befejeztével minden esetben elismerően szólnak parancsnokaik. A képzés általános jellemzőit, eredményeit még csak most kezdik elismerni szélesebb nemzetközi

körökben. Tudják, miről szól, mit kell végrehajtani ahhoz, hogy a katona a felvarrót viselhesse, és éppen ezért elismerik.

A kiképzendők a megszerzett tudást hazaviszik anyaalakulatukhoz és a lehetőségekhez képest tovább adják azt. Kiképzik beosztottaikat, segítik bajtársaikat, például énekel társaiknak és a feladataikra koncentrálnak. Mindezek mellett nyitottak lesznek az új ismeretek befogadására, és fejleszteni fogják saját képességeiket, törekszenek arra, hogy bővítsék ismereteiket, tudásukat.

Azt mondják, hogy a Magyar Honvédségben nagyon sok ember képes lenne végrehajtani ezt a tanfolyamot, mert megvan benne a

motiváció, az elhivatottság és az akarat, hogy jobb katonákká váljanak. Mi ebben biztosak vagyunk, és abban is, hogy az esélyt meg kell nekik adni erre, és ezáltal parancsnokaik egy képzetesebb, magasabb minőségű, értékesebb katonát kapnak vissza az öt hét után.

Véleményünk szerint nagy veszteség lenne, ha a tanfolyam megszüntetésre kerülne.

SZTANKAI KRISZTIÁN FŐHADNAGY: KULTUR- ANTROPOLÓGUSOK A KATONAI MŰVELETEKBEN

A kutatások nélkülözhetetlenek világunk fejlődéséhez, az áttörések megtalálásához mindig egy apró dolog szükséges, a befogadás képessége az új felé. A nyílt gondolkodás az intelligencia esszenciája. Az új alkalmazások integrálása egy rendszerbe sosem volt könnyű, elfogadni sem az, de szükséges.

A napjainkra már a kulturantropológusok, sokkal szélesebb körben alkalmazzák egyedi képességeiket, tudásukat, mint azt bárki gondolta volna e tudományág megteremtésénél. Megjárták Vietnámot, Burmát, Koreát, Irakot és Afganisztánt, olyan konfliktusokban vettek részt az antropológusok, ahová önként, civil végzettséggel senki sem, mert volna elindulni és mindezt azért, hogy hozzásegítsék a helyi lakosságot és a nemzetük hadseregét ahhoz, hogy a háborúban minél kisebb katonai-civil veszteséggel, a civil lakosság megnyerésével és támogatásuk elnyerésével befejeződjön a háború. Kémkedtek, képezték a katonákat, fegyvereket csempészték, életüket kockáztatva hatoltak be a dzsungelbe és mentették meg az ellenség elől

menekülő kollégáit, vagy közel két évtizeden keresztül kutattak a vietnámi hegyekben.

Ha eddig nem tudtuk mit jelentett a kulturális antropológia, akkor a következőkben megismerhetjük azok munkásságát, akik elkötelezettek annak a kapcsolatnak, amivel mi még csak most ismerkedünk, tehát az antropológia és a hadsereg együttműködésének. Az antropológia és a hadtudomány kapcsolata az Amerikai Hadseregben jelentős támogatást élvez és éppen ezért a modern hadviselésbe való integrálása megállíthatatlan. Bizonyára többen felteszik a kérdést – joggal -, vajon mi garantálja, hogy egy másik országban működő struktúra, a Magyar Honvédség rendszerébe sikeresen beintegrálható. A sajátos alapkonceptiót kell megértenünk és megtanulnunk alkalmazni, a saját szervezetünkre.

Működőképessé kell tennünk ezt a kiváló kapcsolatot, mert mint látni fogják, hasznos és nélkülözhetetlen. A magyar vonatkozású béketámogató műveletekben is kiválóan alkalmazhatóak az antropológusok és tudásuk; kulturális tanácsadóként, a katonai felderítésben, információszerezésben, missziós képzésekben, katonai felsőoktatásban, műveleti feladatoknál és a műveleti tervezésben egyaránt. Ha bepillantanak a kulturális antropológia módszertanába, képet kapnak szemléletmódjáról, be fogják látni, hogy a kultúraismeret és az abból

adódó speciális és komplex tudás (kulturális, vallási, néprajzi, történelmi, társadalomismereti, etikai) milyen hatékonyan segítheti a Magyar Honvédség mindennapi munkáját.

AZ ETNOCENTRIZMUS VESZÉLYE A HARCTÉREN:

1962-ben **Roberta Wohlstetter**¹ bebizonyította, hogy habár az amerikai kormány észlelte a japán flottát a Csendes-óceánon és rögzítette a beszélgetéseiket, mégis elképzelhetetlennek tartotta azt az „irracionális” támadást, amit a Pearl Harbour-i flotta ellen hajtottak végre a Japánok.²

Ez a példa is jól mutatja, hogy egy másik kultúra nem ismerése és az ebből fakadó hírszerzői hiányosságok hozzájárulhatnak olyan katasztrófához is, amely Pearl Harbour-ban történt. Ezzel megjelenik az „**Etnocentrizmus**” fogalma is, amikor az egyén vagy csoport, képtelen félretenni saját kultúrájának viselkedésmintáit és elképzelni a világot egy másik csoport szemszögéből. Ez különösen veszélyes lehet egy katonai vezetőnél, mert torzíthatja stratégiai gondolkodását és olyan feltételezéseket, következtetéseket vonhat le az ellenség viselkedéséről, melyek tévesek lehetnek és ennek következtében kockáztathatja katonái életét..

1 **Roberta Wohlstetter** az Amerikai Katonai Hírszerzés legfontosabb történésze. A legbefolyásosabb munkája a Pearl Harbor: Warning and Decision című könyve, melyről azt írják, hogy Donald Rumsfeld korábbi védelmi miniszter tanácsadóinak, illetve magának a védelmi miniszternek el kellett volna olvasniuk, mert olyan hírszerzői problémákról ír a könyvben, melyek hozzá segítettek volna az al-Kaida terrorszervezet Világkereskedelmi Központ és Pentagon elleni sikeres akciójának megelőzését.

2 *Roberta Wohlstetter*, Pearl Harbour *Warning and Decision* (Stanford, 1962), pp. 382-388.

Az amerikai kormány 2004-ben felismerte ez irányú hiányosságát, és együttműködésért kérte a társadalomtudományok képviselőit. Az együttműködés eredménye a **Human Terrain System (HTS)**.³

„Nem az a megoldás, hogy nagyobb csapatokat küldünk a dzsungelbe, hanem a szív és az elme megnyerése.....az ember”.⁴ - Field Marshall Gerald Templar⁵ (1953)

Gerald Templar arra utal, hogy a helyi kultúra megismerésével nyerhető meg a helyi lakosság támogatása.

KULTURANTROPOLÓGUSOK A 20. SZÁZAD KATONAI MŰVELETEIBEN:⁶

A történelem felfogásai bizonyítják a kulturális antropológia és a Hadsereg kapcsolatának hasznosságát. A történelem folyamán számos példa mutatja, hogy a kulturális ismeretek, milyen fontosak voltak a hadpolitikában. Nem céloz az Amerikai Hadsereg és a Magyar Honvédség bármilyen összehasonlítása, mindössze rá kívánok mutatni, hogy mennyire hasznos lehet egy empirikus tudó-

3 A **Human Terrain System (HTS)** társadalomtudósokat foglalkoztató csoport, mely aktívan részt vesz az iraki és afganisztáni katonai hadműveletekben. A HTS azért jött létre, hogy javítsa a katonai képességet a műveleti területen, hogy megértse az igen összetett helyi társadalmi-kulturális környezetet.

4 http://en.wikipedia.org/wiki/Gerald_Templar
Letöltés ideje: 2009. 10.23.

5 Gerald Templar a brit hadsereg parancsnoka volt, akinek a nevéhez fűződik a legnagyobb gerilla háborús győzelem Malajziában az 1952-54-es években.

6 Montgomery McFate, J.D., Ph.D.: *Anthropology and Counterinsurgency: The Strange Story of their Curious Relationship* =Kitekintő, 2009. 05. 12. <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mcfate.pdf>.

mány tapasztalata a katonai gondolkodásban. A kulturális antropológia erőssége éppen a gyakorlatiassága, a terepen töltött kutatómunka, a naprakész ismeretanyag.

A következőkben néhány jeles példán keresztül mutatom be, miként töltöttek be nélkülözhetetlen szerepet kulturanropológusok a 20. század katonai konfliktusaiban.

A gyarmati időszak:

A gyarmati időszak során került direkt kapcsolatba, tanult és képzett társadalomtudósokkal a hadpolitika és a hadsereg. Nagy-Britanniában a hirtelen fejlődés következtében az antropológia mélyen kapcsolódott a gyarmati politikához. Már 1908-ban antropológiai képzések indultak meg a Szudáni Polgári Szolgálat emberei körében. Ez a kapcsolat hamar intézményesült. 1921-ben az idegen kultúrák és nyelvek jobb megismerése miatt a gyarmati kormányok létrehozták a Nemzetközi Afrikai Intézetet, melynek Nigéria egykori kormányzója volt a vezetője. A szervezetnek **Bronislaw Malinowski**, egykori kiváló antropológus „Gyakorlati Antropológia” címmel megjelent könyve volt az ötletadója, mely azzal érvel, hogy „az antropológiai tudás elengedhetetlen ahhoz, hogy a gyarmati tisztviselők meg tudják oldani napi problémáikat, beleértve az idegen szokások megértését, az eltérő társadalmi intézményeket, a gazdaságot és nem mellékesen a „vad” jogot. Az antropológia hasznos tudomány, különösen hogy megértsék a hatalom dinamikáját az eltérő társadalmakban”. 1937-ben az Angol Királyi Antropológiai Intézet létrehozásával kívánták oktatni azokat a személyeket, akik fontos pozíciókat töltöttek be a gyarmati területeken és a tervezett reformokhoz szükséges volt megnyernie az emberek támogatását.

I. Világháború:

A távoli területek eltérő szokásai bizonyították, hogy az antropológia igen hasznos tudomány a kormány kezében. Habár számos antropológus dolgozott kémként az

első világháborúban is, mégis ki kell emelni az egyik leghíresebb Harvard-i régész, Edward **Morley-t**, aki felfedezte a guatemalai Naachtun ősi városát. 1916-ban, amikor a német ügynökök megpróbálták létrehozni egy közép-amerikai tengeralattjáró bázist, az amerikai ügynökségek nem tudtak információkat beszerezni a német ügynökök tevékenységéről és a helyszínről. **Morley** egy 10.000 oldalas hírszerzési anyagot állított össze a hírszerzésnek, miután „kutatást” végzett az adott területen és minden hajózható útvonaltól, a partvonal jellemzőiről, a megközelítésséről készítette el jelentését, melyet az amerikai kormány fel is használt.

II. Világháború:

A II. világháborúban az antropológusok szerepe lényegesen kibővült. Sok antropológus szolgált az **Office of Strategy Services-nél (OSS)**. Az intézmény a CIA és a különleges erők elődje volt, amelyben a társadalomtudósok teljes támogatást élveztek.

Carleton Coon, a Harvard Egyetem antropológus professzora marokkói ellenálló csoportokat képzett ki szabotázsakciókra, kihasználva az ellenfél gyengéit. Harcolt az Észak-afrikai Kasserine Pass csatában és Marokkó német megszállásakor fegyvereket csempéztet a francia ellenállásnak. Talán a leghíresebb antropológus, aki szintén az **OSS-nél** dolgozott, **Gregory Bateson** volt. **Bateson** brit állampolgár volt és hosszú éveket töltött

néprajzi kutatásokkal Új-Guineában. A II. Világháború elején nem találta helyét a British War Office-nál, ezért Amerikába ment és az OSS-nél állt munkába. Az Arakan hegységben, Burmában dolgozott, mint az ott állomásozó hírszerző egység civil tagja. **Bateson** tervezte és gyártotta a „fekete propaganda” (PSYOPS) rádióadásait, hogy aláassa a japán erők munkáit. 1945-ben önként mélyen behatolt az ellenség területére, hogy a japánok által foglyul ejtett, majd szökésben lévő OSS tagokat kimentse. Ezért a tettéért magas katonai kitüntetést kapott. **Bateson** volt az az antropológus, aki az „Új hadviselés technikájának” műveleti alkalmazását előre látta, és írta meg egyik jelentésében, hogy az Egyesült Államok többé nem támaszkodhat csak a hagyományos védelmi erőkre, hanem egy új hivatal létrejöttével kell az új hadviselési technikákat (pszichológiai, néprajzi, elemzői, stb.) beépíteni a kormányzati, katonai műveletekbe és ez által megteremteni a jövő hadviselését. Ez a szervezet lett a C.I.A.

Ruth Benedict⁷ kijelentette, hogy a „politikai vezetők vegyék figyelembe a különböző szokásokat a világ másik végén is. **Benedictet** kérte fel a Washingtoni Háborús Információs Iroda, hogy készítse el a japánok nemzeti karakter tanulmányát a II. világháborúban. Ez az elemzés később önálló könyvként is megjelent *Krizantém és kard* címmel 1946-ban. „Benedict kulturális relativizmusa a másokénál mélyebb éleslátáson alapszik, és már csak ezért is magában foglalja a lehetőséget, hogy nagyban hozzájáruljon a béke megteremté-

séhez a világon”⁸. **Mori Szadahiko**⁹ japán kultúrakutató.

Vietnámi háború:

1961 januárjában **John F. Kennedy** találkozott **Walt Whiteman Rostow**-al, a nemzetbiztonsági tanácsadóval, hogy megvitasák a nemzetet érintő biztonsági fenyegetéseket. Kennedy és Rostow megbeszélését egy olyan jelentés ösztönözte, melyet **Edward G. Lansdale** dandártábornok írt a vietnámi helyzetről. Kennedy elmondta, hogy „ez az egyik legrosszabb dolog, amit Eisenhower korábbi elnök örökölni hagyott számomra. Eisenhower sosem említette Vietnámot nekem. Beszéltem Laoszról, de Vietnámról soha”. **Lansdale**, szinte egyedül megakadályozta a Fülöp-szigetek kommunista átvételét és segítette Ngo Dinh Diem elnökké választását, az amerikai kormány által támogatott Dél-Vietnámban, majd, egy Fidel Castro politikai megdöntésére irányuló kísérletben is részt vett. **Lansdale** katona volt, de a Fülöp-szigeteki műveletek során alkalmazott antropológiai eszközöket, ismereteket is. Például a Huk lázadók elleni harcban a Fülöp-szigeteken, több kutatást végzett a helyi babonákról és alkalmazta a „psywar”-t, azaz a lélektani hadműveletet, ezzel jegyezve fel a történelem egyik legelső ilyen hadviselését. Ez a fajta lélektani művelet azt a hiedelmet célozta meg, hogy a helyi lakosság hisz az „asuang” létezésében, - európai megfelelője Drakula - vagyis a vámpírokban. Egy Huk járőrösvényen elrejtőzött katonák várták az arra járó lázadókat, és az utolsó embert elkapták, amit a többiek nem vettek észre. Mikor feltűnt nekik társuk

7 Ruth Benedict a XX. század egyik legkiemelkedőbb antropológusa volt. A történeti partikularizmus képviselője, aki maradandó téziseket fektetett le az antropológia történetében. Forrás: Hunfalvi Mária Kulturális antropológia című gyakorlati munkájából.

8 Ruth Benedict. 2006. A japán kultúra Krizantém és kard újrafelfedezése / Mori Szadahiko. - Egys. cím: The chrysanthemum and the sword. Budapest, Nyitott könyv, 7p

9 1932-ben született Kóbéban és az Ószakai Egyetemen szerzett PhD-t összehasonlító kultúrakutatásból

eltűnése, kutatni kezdték és rátaláltak az ösvényre addig már visszahelyezett holttestre. A halott nyakán két lyuk tátongott és a vér is eltűnt a holttestből, ezért úgy gondolták, hogy az „asuang” tette. Ezt a hiedelmet felhasználva kényszerítették a Huk lázadókat a terület elhagyására. A Huk lázadás és a gerilla hadviselés igazi szakértője Charles **Bohannan** százados (és társadalomtudós) társszerzője volt annak a jelentésnek, amely a gerillák elleni harcokat vizsgálta és javaslatokat tett a háború ütemezésére. Harcolt a japánok ellen Új-Guineában és a Fülöp-szigeteken a II. világháború idején is. **Bohannan** is hangsúlyozta a helyi kultúrák ismeretének fontosságát és azt az elképzelést, hogy a katonai képzések során ezt a tudást meg kell adni a katonáknak is, amellet, hogy társadalomtudósokat is alkalmaznak.

A vietnámi háború szörnyű hasonlóságot mutat a mai iraki és afganisztáni helyzettel. Vietnámban elkövették azt a hibát, hogy túlságosan bíztak haditechnikai fölényükben és nem törődtek a civil lakosság megnyerésével. **Gerald C. Hickey**, a Chichagoi Egyetem PhD hallgatójaként 1956-tól antropológusként dolgozott tizennyolc évig Vietnámban a háború befejeztéig. Megállapította, hogy a katonai vezetők gyakran figyelmen kívül hagyták a vietnámi társadalom kultúráját, és egyre inkább belevetették magukat a „hagyományos háborúba”, vagyis a minél nagyobb haderő bevetését, mellyel növelték és elmélyítették a konfliktust. **Hickey** túlélte egy rettenetes Vietcong éjszakai támadást a Nam Dong völgyi Special Forces táborban, 1964 júliusában. Továbbá részt vett a „Ban Me Thuot”-i csatában, 1968-ban. **Hickey** a hegyvidéki népek kultúráját tanulmányozta és közvetítő szerepet játszott az amerikai hadsereg, a saigoni kormány és a vietnámi hegylakó népek között. A hegylakók kultúrájának megértése segítette megoldani a konfliktust Saigonban, 1965-ben, és biztosította a szövetséget az

amerikai erők oldalán a háború végéig. Ő egy új és egyedi nézőpontot teremtett a harcászati kultúrában. **Hickey** volt az, aki **Bateson** után kiemelte a kulturális tudás fontosságát a háborúk során, valamint rámutatott azokra a hibákra, melyeket a katonai vezetés követett el a vietnámi háborúban, bízva technikai fölényükben. Több alkalommal írt jelentést az egyes területeken élő civil lakosok motivációjáról, érdeklődéséről, mentalitásáról, hitéről és érzelmeiről, de jelentését figyelmen kívül hagyták.¹⁰

Vietnám – hasonlóan Irakhoz és Afganisztánhoz – teljesen más hadműveleti tervezést igényelt a korábbi háborúkhöz, vagy a világháborúhoz képest. Nem lehetett a civil lakosság támogatása nélkül megvívni a harcokat. Ma már az amerikai hadsereg vezetése felismerte ezt a hiányosságát, és tanult is a múltban elkövetett hibáiból. Az etnocentrizmus végzetes lehet egy katonai vezetőnél.

ZÁRSZÓ:

Az adott műveleti területen a legfontosabb cél a helyi lakosság megfelelő megközelítése kell hogy legyen. A kapcsolatfelvételt követően a katonai jelenlét elfogadtatása nagy jelentőséggel bír.

Az amerikai kormány is felismerte, hogy a háború kulcsa a lakosság megnyerése és nem a haditechnikai fölény. Mít sem ér a legkemenyebb páncél, a milliókat érő felszerelés és a jól kiképzett katona, ha a lakosság támogatását nem élvezzi a hadsereg. Felelőtlenség lenne azt gondolnunk, hogy erővel és technikai fölényvel bármit meg lehet oldani ma Afganisztánban. Egy olyan háborús környezetben,

10 Gerald C. Hickey, *Window on a War: An Anthropologist in the Vietnam Conflict* (Lubbock: Texas Tech University Press, 2002), 99-101.

ahol minden napos a terrortámadás, nélkülözhetetlen az információ megszerzése, a lakossággal való együttműködés és a lakosság kultúrájának megismerésével a jó kapcsolat kialakítása.

A Magyar Honvédség Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ az első olyan szervezet a Honvédségen belül, amely tudatosan törekszik az adott missziós terület civil lakossága kultúrájának pontosabb megismerésére. Az elmúlt években több társadalomtudós is csatlakozott a Központ állományához, hogy segítse a katonák felkészítését, a kultúrák nagyobb fokú megértését a missziós területeken. Az idegen kultúra jobb megismeréséhez azonban lehetővé kell tenni számukra, hogy kiutazhassanak az adott kutatási területre és naprakész információt gyűjtsenek be empirikus eszközök segítségével. A terepen töltött munka elengedhetetlen, hiszen ne feledjük, a hadműveleti területeken az első kézből kapott információnak nagy szerepe van. Ezeket az információkat egy jól megalapozott

társadalomtudományi-kutatási stratégiával hatékonyabban állíthatjuk össze.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

- Montgomery McFate, J.D., Ph.D.: *Anthropology and Counterinsurgency: The Strange Story of their Curious Relationship* =Kitekintő, 2009. 05. 12. <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/milreview/mcfate.pdf>
- Ruth Benedict. 2006. *A japán kultúra Krizantém és kard újrafelfedezése / Mori Szadahiko. - Egys. cím: The chrysanthemum and the sword.* Budapest, Nyitott könyv, 7.
- Gerald C. Hickey, *Window on a War: An Anthropologist in the Vietnam Conflict* (Lubbock: Texas Tech University Press, 2002), 99-101.
- Roberta Wohlstetter. 1962. *Pearl Harbor Warning and Decision* (Stanford), 382-388.

SZABÓ ISTVÁN SZÁZADOS: GONDOLATOK A KATONAI ÉLETPÁLYA MODELLRŐL

A haderő alkalmazásának, alkalmazhatóságának eredményessége több, sok esetben egymással összefüggő, egymásra kölcsönösen hatást gyakorló tényező összességének eredője. Ezeknek a tényezőknek egyik alappillére a megfelelő létszámban, képzettségben és morálban mindenkor jelen lévő katonák megléte. Hazánk 2004 óta, a sorozás szüneteltetése mellett, az önkéntességen alapuló katonai szolgálatvállalás intézményével kívánja fenntartani és működtetni haderejét. Természetesen ennek érdekében több átfogó stratégiai lépést is meg kellett tennie a honvédelemért felelős vezetőknek. Ezek közül a legfontosabbak:

- Megfelelő „kínálattal” folyamatosan jelen kell lenni a munkaerőpiacon;
- Toborzás után ki kell választani, kiképezni és alkalmazni az önkénteseket (A sikeres toborzás érdekében mindenkor megfelelő létszámú toborzási tartalékkal kell rendelkezni);
- A határozott idejű alkalmazás után elő kell segíteni a kiválókat további elhelyezkedését;
- Minősített időszakok magasabb létszámigénye okán megfelelő létszámú kiképzett tartalékerő rendelkezésre állásának biztosítása.

A haderő feladatainak végrehajtásához elengedhetetlenül szükséges a megfelelő létszámú munkaerő megléte. A Magyar Honvédség meglévő munkaerő utánpótlási problémáinak kezelése tekintetében egyre inkább a kiszámítható katonai életpálya megalkotásának szükségessége válik elengedhetetlenné.

Többen a témával foglalkozók közül úgy gondolják, hogy ez egyszerű feladat. Csupán ki kell találni egy működő modellt, azt be kell vezetni, és egy varázsütésre megoldódik a jelenleg meglévő humánerőforrás problémák döntő többsége. A probléma véleményem szerint enél azért összetettebb gondolkodást igényel.

Számomra a téma vizsgálatakor a következő kérdések vetődtek fel legelőször:

- Valójában mi is az életpálya modell?
- Nem járhatóbb út inkább, hogy a honvédségnek illeszkednie kellene az egyéni életpálya modellekhez, a szervezetben lévőkhöz számára viszont karrier modell kialakításával biztosítani a kiszámíthatóságot?
- Minden katonának lehetősége lehet egy kialakított pálya modell alapján szolgálni?

Természetesen a felmerül kérdésekre megpróbáltam megfelelő válaszokat is találni. Ezek alapján az alábbi megállapításokat tettem.

ÁLTALÁNOSÁGBAN AZ ÉLETPÁLYA MODELLRŐL¹

Az életpálya tervezése, a személyes, személyre szóló életpálya modell a pályaválasztással kezdődik. Manapság egyébként talán az egyik legnehezebb dolog elindulni egy tervezett életpályán.

Ma a világon kb. 10 000 féle foglalkozást tartanak számon és több ezerre tehető a szakmai felkészülést és végzettséget igénylő foglalkozások száma. A pályák világában történő tájékozódás támogatása – az egyéni pályaaorientáció vezetése, szervezése – különböző elméleti megközelítéseken át realizálódhat.

Az elméleteket öt fő csoportba sorolhatjuk:

- a) pályaaalkalmasságra alapozó megközelítés,
- b) személyiség pszichológiai mozgására épülő elméletek,

¹ Dr. Szilágyi Klára munkája alapján

- c) a döntést, mint centrális mozzanatot kezelő elméletek,
- d) fejlődéselvet hangsúlyozó elméletek,
- e) szociokulturális meghatározottságra épülő elméletek.

1. Pályaalkalmasságra alapozó megközelítés

Ez az elmélet a pályaválasztást úgy fogja fel, mint egy lehetőséget arra, hogy a pályát választókat összerendezze a pályák világával. Ez a koncepció a következő feltételezéseken alapszik:

- minden ember személyiségjegyei egyéni fejlettségének megfelelően alkalmassá teszik őt egy pályára;
- az egy azonos pályán tevékenykedőket meghatározott, a pályára jellemző képességek és személyiségjegyek jellemzik;
- az egyéni pályasikert és a szakmai elégedettséget, a pályaalkalmassági követelmények és az egyéni alkalmassági jegyek megegyezőségének mértéke határozza meg;
- a pályaválasztás meghatározott időpontra korlátozott egyszeri esemény;
- egy pálya választása lényegében tudatos, racionális problémamegoldási és döntési folyamat (itt vagy maga a személy, vagy a pályalélektani szakember választja ki a legmegfelelőbb pályát).

2. A személyiség pszichológiai mozgására épülő elméletek

A motiváció szerepe, vagy az igények, az ösztönzések, az érdekek, az értékek súlya a pályaválasztási és munkaválasztási folyamatban különböző megítélés alá esik a különböző elméletekben. A pályakeresést és a pályán tanúsított magatartást irányító tényezők jelentőségére azok az elméletek világítanak rá, amelyeket összefoglalóan pszichodinamikai elméleteknek nevezünk. Ezeket általában a kora gyermekkori élmények, az élet minőségét meghatározó igények és a hajlamok együttes értelmezése jellemzi, amelyeknek

kölcsönhatása a személyiség egész kognitív felépítését kialakítják és szabályozzák. A pszichodinamikai elméletekben együtt tárgyaljuk a pszichoanalitikus szemléletű elméleteket, az igényszinttel kapcsolatos nézeteket.

3. A döntést, mint centrális mozzanatot kezelő elméletek

A döntéseméleti megközelítés megpróbálja a pályaválasztást, a pálya- vagy munkahely keresését választási és döntési folyamatokkal magyarázni, megvilágítani. Ezekben az esetekben a szakmai fejlődés egyéni életrajzi feltételeiből indulnak ki, és ezeket, valamint a társadalmi determinánsokat csupán a folyamat módosító tényezőiként értékelik. A döntéseméleti modell feltevéseit lényegében két kiindulási alaphoz dolgozták ki. Vagy a gazdasági döntésemélet alapján, vagy az igényszint és teljesítmény motivációelmélete alapján. A döntéseméleti modelleknek két nagy csoportját különböztethetjük meg: a zárt és nyitott döntési modellt. Zártnak nevezük azt a döntési modellt, amely azon a feltevésen alapszik, hogy a döntési szituáció világosan strukturált. Nyitott döntési modellek esetén abból indulunk ki, hogy a döntési alany a számára objektíve nyitva álló cselekvési alternatívák és azok következményein túl a cél eléréséhez szükséges összes információval nem rendelkezik.

4. Fejlődéselvet hangsúlyozó elméletek

A fejlődési modell a pályaválasztást, annak az időbeni kiterjedésében és életszakaszok szerinti tagolásban elemzi. A legjelentősebb képviselője ennek az irányzatnak D. E. Super. Super elméleti munkásságára az jellemző, hogy a klasszikus alkalmasságpszichológia felismeréseit és elveit fejlődéslelektani szemlélettel próbálja egyesíteni, és így a pályaválasztást meghatározó elmélet helyett a pályafutást meghatározó elmélet kidolgozására törekszik.

Super élethosszan tartó szakmai fejlődésre vonatkozó elméletével a fejlődéslélektanban ismert életpálya elemzésre vonatkozó feltevéseket fogadja el és ötszakaszos modellt vázolt fel. Super öt fő stádiumot különböztet meg, amelyek további kettő vagy három alfázisra oszlanak.

1. Növekedés stádiuma (születéstől 14 éves korig)
2. A felfedezés stádiuma (15-24 éves kor)
3. A megállapodás stádiuma (25-44 éves kor)
4. A fenntartás stádiuma (45-64 éves kor)
5. A hanyatlás stádiuma (65 éves kortól)

5. Szociokulturális meghatározottságra épülő elméletek

Az eddigi pályaválasztási elméletek tartalmi és metodikai gyengeségeinek és hiányosságainak kiküszöbölésére, illetve leküzdésére Kohli felvázolja „integrációs kísérletként” életpálya elméletét.

Más szerzőktől eltérően, az életpálya fogalmát „pozíciók élettörténeti egymásutánjaként” érti, „akár rendezett, akár nem”. Életpályája ebben az értelemben, azaz objektíve megállapítható egyéni magatartása, mindenkinek van, aki munkát vállal, tevékeny. Kohli elméletében központi jelentősége van az objektív és szubjektív életpálya közötti megkülönböztetésnek. Míg az első az egyéni életfolyás keretében a különböző pozíciók időbeli egymásutánja és kapcsolatok alapján a tényleges foglalkozási magatartást érinti, addig az ő közlése szerint a szubjektív életpálya „az egyik pozícióból a másikba való átkerüléssel kapcsolatos tapasztalatok szubjektív értelmezését és kialakulását jelenti, és ezáltal újra és újra a döntést is különböző pályalehetőségek között”.

A fent említettek után vizsgáljuk meg a karrier és karriertervezés fogalmát is.

A karrier és karriertervezés

Amikor karierről, karrier modellről beszélünk szükségessé lehet először meghatároz-

ni magát a fogalmat, amely mentén elképzelésünk felépülhet.

A **karrier** egy megálmodott életcél és annak megvalósulása, tudatos életpálya tervezés, célok elérése, mások szabadságfokának korlátozása nélkül. Meghatározó tényezői:

1. személyes képességek és családi erőforrások;
2. környezeti lehetőségek (társadalmi, gazdasági);
3. szándékok és törekvések (elvárások, vágyak, elképzelések).

Amennyiben a karrier sikeresnek mondható a következő alapvető összetevőkkel kell rendelkeznie:

1. A munka tartalma
2. Munkafeltételek
3. Munkabér és javadalmazás.

A szervezeten belüli karrierfelfogások és ez által a tudatos szervezeti karrier menedzsment megjelenése előtt hagyományosan a köznyelvben ranglétrának nevezett piramis alakú modellben megjelenített felfelé történő előrelépésekben teljesült. Ennek legnagyobb problémája talán, hogy a vezetővé válás sok esetben nem vagy csupán részben valósult meg. Leegyszerűsítve: egy egyébként kiváló elméleti és gyakorlati ismeretekkel felvértezett, de vezetői képességekkel nem rendelkező, azt megszerezni nem tudó vagy akaró munkatárs vezető szerepbe kényszerítésével a szervezet azonos időben két dolgozót veszített. Egy vezetőt és egy szakembert. A modern, szervezet által támogatott, az egyén és szervezet igényit is maximálisan figyelembe vevő és kielégítő karriertervezés megfelelő motivációt biztosít az egyén és megtartóerőt a szervezetre részére.

Az elméleti alapok tisztázása után a továbbiakban tekintsük át a magyar haderő tekintetében az életpálya és a karrier modellek alkalmazásának, alkalmazhatóságának lehetséges módjait.

A MAGYAR HADERŐ JELENLEGI HUMANERŐFORRÁS PROBLÉMÁITÓL A KATONAI ÉLETPÁLYA MODELLIG

A Magyar Honvédség, ahogyan a legtöbb önkéntességen alapuló haderő, folyamatosan kisebb-nagyobb létszámhiánnyal kénytelen feladatát elvégezni. Ennek okai szintén összetettek, de leginkább a munkaerő megtartása okoz fejtörést a szakembereknek. Számtalan elemzés, tudományos munka világitotta át az említett témát és talán a legtöbb esetben a kiszámítható életpálya, karrier meg nem létében látják a szerzők a probléma okát. Az átlátható katonai pályamodell szükségessége Országgyűlési Határozat szintjén is megjelent.

„a professzionális haderő követelményeinek megfelelő korszerű állományszerkezet, valamint a megfelelő állomány- és rendfokozati arány kialakításához kerüljön kidolgozásra a jelenlegi előmeneteli rendszerbe épülő hitelesebb, átláthatóbb pályakép és életpálya modell.”²

Néhány gondolatban vizsgáljuk meg az alábbiakban a katonai karrier jelenlegi lehetőségeit.

KARRIERLEHETŐSÉG A MAI MAGYAR HONVÉDSÉGBEN

A katonai pálya alapvetően minden szinten kínál előre lépési lehetőségeket, vagy ha úgy tetszik karriert az itt szolgálók számára. A jelenlegi rendszerben a beosztások és a hozzájuk tartozó rendfokozatok közötti felfelé irányba történő mozgás a hagyományos értelemben vett katonai karrier alapja. A honvédség lineáris szervezet révén jelen állapotában tehát a fentiekben már említett hagyományos modellt kínálja a szolgálatot vállalóknak. Annak ellenére, hogy az oldalirányba történő mozgás

lehetősége adott, az igazi karrierlehetőséget mégis leginkább a parancsnoki vonal nyújt, jelent. Az egyéni ambíciók és motiváció kielégítése bonyolult, mivel a különböző szintek közötti kisebb lépcsőfokok hiányoznak, a szinteken belüli oldalirányú mozgástér nem minden állománykategóriában és szakterületen megoldott. További probléma, hogy azokban a munkakörökben, ahol létezik ugyan az oldalirányú mozgási lehetőség, de az nem párosul motivációnövekedéssel, tehát gyakorlatilag leginkább a szervezet problémáinak megoldásában töltenek be szerepet ezek a pozíciók.

A struktúra felépítésének sajátosságai alapján kevés továbbá az olyan terület, amelyből az előrelépés nem vezetői pozícióba történik, így a hagyományos karrier modell kényszerű vezetővé válás problematikája szintén fellelhető. Tovább bonyolítja a helyzetet annak az egy, de inkább kettő generációnak a hiánya, akik üresen maradt pozícióját néha nem megfelelő kompetenciával és tapasztalattal rendelkező kényszerű vezetővé válással töltötték be a jelenleg szolgálók.

Ezáltal a generációs hiány egyre lejjebb tolódott és mára már leginkább az a jellemző (különösen a tiszti beosztások tekintetében), hogy az alsóbb vezetői szinteken keletkezett hiányok pótlása komoly erőfeszítéseket igényel. Mivel a fenti problémák következtében a életkorhoz is kapcsolódó előmeneteli rendszer eltorzult, valószínűleg csupán további kiáramlások árán lesz csak kezelhető a megmerevedett előmeneteli rendszer³.

A fentiek alapján gyakorlatilag néhány év alatt, a meglehetősen fiatal állomány bizonyos hányada sok esetben „mesébe illő” karrier befutására „ítéltetett”.

Ezeknek a problémáknak a kezelése véle-

2 Az Országgyűlés 51/2007. (VI. 6.) OGY-határozata a Magyar Honvédség további fejlesztésének irányairól.

3 Itt a rendfokozatban eltölthető maximális kivárási idők témakörét említeném, amely jelenleg rövid időn belül ismét generációk kiáramlását vetítel elő.

ményem szerint már nem lehetséges „tüneti módon” és módszerekkel, hanem csakis komoly strukturális beavatkozások árán. A téma aktualitását és kiemelt fontosságát nem lehet megkérdőjelezni. Ezt mi sem bizonyítja jobban, minthogy beiktatása utáni első interjúiban a legfontosabb feladatai között említette a honvédelmi miniszter.

„Az Orbán-kormány tárcavezetője szerint három legfontosabb feladata a Magyar Honvédség megerősítése, a katonák életpálya-modelljének bevezetése, valamint a Magyar Honvédség imázsának, közmegebecsülésének a réginél magasabb szintre emelése lesz.”⁴

Életpálya modell és/vagy karrier modell?

Munkám első részében, a klasszikus életpálya modellek áttekintése során már említettem, hogy véleményem szerint szükséges, beszélni az életpálya modellről a honvédség tekintetében. Hasonlóan szükségesnek tartom a karrier modell fogalmának áttekintését és megfelelő humán erőforrás stratégiában történő alkalmazását.

Mindemellett véleményem szerint szükséges a fogalmak szétválasztása és külön kezelése is. Az én értelmezésemben tehát az életpálya modell és a honvédség kapcsolata társadalmi szinten kell, megvalósuljon, vagyis a Magyar Honvédség kötelekében történő szolgálatvállalás a társadalom minél szélesebb rétegénél kellene, hogy megjelenjen életpályájának részeként. E gondolat alátámasztásához, megvalósulásához értelmezésem szerint a honvédelmi miniszter már idézett céljainak utolsó harmada teremthet megfelelő alapot: „...a Magyar Honvédség imázsának, közmegebecsülésének a réginél magasabb szintre emelése...”

A megvalósítás sarokpontjai véleményem szerint:

- Lehetővé kell tenni, hogy a társadalom, kiemelten a fiatalok, minél szélesebb rétege ismerje meg a honvédséget, kerüljön közelebb a szervezethez;
- A meglévő állomány részére, világos, tervezhető pályakép felépítése;
- A kiválók munkaerőpiaci reintegrációjának elősegítése.

A másik, hasonlóan fontos kérdéskör a **katonai karrier modell kérdésköre**. Véleményem szerint ez a fogalom a szervezeten belüli tervezhető pályakép alapja. Ez a pályakép azonban több különböző helyről, helyzetből indulhat, függően a belépés módjára, szintjére, az egyén által tervezett szolgálati idő hosszára. Természetesen csupán egy jól megtervezett és mind a munkáltatói mind a munkavállalói oldalról megfelelően teljesített lépések eredőjeként létrejövő karrier utak összessége eredményezheti a szervezet kívánt működését.

Mint azt már egyéb munkáimban is említettem véleményem szerint a szervezeten belüli karrier modell alapjául a Benkő Tibor altábornagy és munkatársai által elkészített modell, természetesen a mindenkori helyzetnek történő megfeleltetéssel, szolgálhat megfelelő alapul. A modell rendelkezik a megfelelő rugalmassággal, éppúgy figyelembe veszi az egyéni kompetenciákat, mint a magasabb ambícióval rendelkezők igényeit. Nagyon fontos eleme az állománykategóriák közötti szabályozott átjárhatóság, amely a legalsó szintre belépők számára is lehetővé tesz egy elfogadható karrierlehetőséget. A kimeneti pontok mindegyikénél jelentkezik a szervezet által biztosított plusz képesség, képzettség, amely a civil munkaerőpiacra történő visszailleszkedés megkönnyítését hivatott elősegíteni. Hiányosságaként említeném viszont, hogy nem minden esetben alkalmazkodik a honvédség jelenlegi létszámaihoz, állományarányaihoz.

4 http://www.honvedelem.hu/cikk/0/20307/hende_csaba_fogadas_hm.html.

KONKLÚZIÓ

Munkám során néhány gondolatban megvizsgáltam a napjainkban oly sokszor említésre kerülő katonai életpálya modell néhány számomra fontosnak ítélt sarokpontját. Ehhez elengedhetetlenül szükségesnek tartottam az életpálya modell és a karrier modell elméleti alapjainak vizsgálatát.

A meglévő elméleti modelleket vizsgálva úgy gondolom, hogy a Magyar Honvédség számára legelső célként jelentkezik, hogy **a társadalom minél szélesebb körének életpálya modelljében kapjon szerepet az önkéntes katonai szolgálatvállalás.** Amennyiben Super életpálya modelljét vesszük alapul akkor leginkább valahol a felfedezés és megállapodás stádiuma között kell, hogy helyet kapjon a honvédség kötelékében való szolgálatvállalás. Nem új keletű a dolog, mert ne felejtjük el, hogy a kötelező katonai szolgálat ideje életkorilag is valahová az említett életpályaciklusba kapcsolódott. Ezen a gondolatmeneten továbblépve sokan még jól emlékezhetnek arra is, hogy bizonyos értelemben talán elvárásként is jelentkezett a katonai szolgálat teljesítése a munkába állás, vagyis a pályakezdetés tekintetében. Véleményem szerint tehát leginkább **a fiatalok életpálya modelljébe történő kapcsolódási pont megtalálása a széleskörű tényleges kapcsolódás megteremtése az a cél, amely érdekében a haderőnek erőt kell kifejtenie.**

Más kérdés azonban, hogy a hosszú távra, egész életpályára, tervezett szolgálatvállalás tekintetében kisebb szeletekre, ha úgy tetszik karrier elemekre szükséges bontani a hadseregben eltöltött időt. Ez a pont lehet az, ahol én magam értelmezni tudom a közbeszédben életpálya modellnek nevezett, egyébként véleményem szerint karrier modellnek nevezhető elképzeléseket.

A katonai karrier modell tekintetében próbáltam rávilágítani, hogy létezik a jelenlegi

helyzetre egy kisebb átalakításokkal véleményem szerint kiválóan alkalmazható modell, amely csupán megfelelő szakmai áttekintésre vár.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. Vilner Péter-Jobbágy Zoltán: A toborzás és megtartás egyes kérdései nemzetközi összehasonlításban – Honvédségi Szemle, 2009/4. p.34-40.
2. Dr. Szilágyi Klára: Pszichológia - Egyetemi jegyzet GATE – Budapest 2004.
3. Kissné András Klára- Személyzetfejlesztés, mint motivációs eszköz - <http://www.hrportal.hu/hr/szemelyzetfejlesztes-mint-motivacios-eszkoz-20091207.html>
4. Az Országgyűlés 51/2007. (VI. 6.) OGY-határozata a Magyar Honvédség további fejlesztésének irányairól
Szűcs László :„A hazáért mindhalálig!”
Katonai tiszteletadással fogadták Hende Csabát a minisztérium előtt- http://www.honvedelem.hu/cikk/0/20307/hende_csaba_fogadas_hm.html

DR. JOBBÁGY ZOLTÁN ALEZREDES – STUMMER JUDIT: A KATONASULI PROGRAMBAN REJLŐ LEHETŐSÉGEK A MAGYAR HONVÉDSÉG UTÁNPÓTLÁSÁNAK BIZTOSÍTÁSA ÉRDEKÉBEN

Bár az országos közvélemény-kutatások azt mutatják, hogy a Magyar Honvédség társadalmi integrációja folyamatos és feladatait a lakosság fontosnak tartja, a társadalmat a Magyar Honvédséggel közvetlenül összekötő személyes szálak egyre lazábbak.

A Magyar Honvédség személyi állományának utánpótlása érdekében folytatott toborzó tevékenység sikere nagyban függ a lakosság folyamatos tájékoztatásától és a haderő számára fontos célcsoportok irányába folytatott kapcsolattartás minőségétől.

A sorkatonaság intézményének felfüggesztése két területen hozott fontos változást: egyrészt lehetővé vált a személyi állomány utánpótlása érdekében mindkét nem bevonása, másrészt az ismeretek átadása az eddigi 18-23 éves korosztály mellett a 14-18 évesek számára is lehetséges.

BEVEZETÉS

Az ország biztonságához és katonai védelméhez kapcsolódó, a hagyományos feladatokat jelentős mértékben átértékelő védelmi felülvizsgálat eredményeként 2003-ban bontakozott ki az önkéntes szolgálaton alapuló, expedíciós jellegű haderő képe. A Magyar Honvédség 2005 eleje óta teljes egészében hivatásos és szerződéses katonákból áll. Az áttérés alapjaiban változtatta meg a Magyar Honvédség működési jellemzőit és építkezési elveit.

A professzionális haderővé válás egy összetett folyamat, amely során a hivatásos és szerződéses katonákból álló Magyar Honvédség társadalmi integrációját szolgáló új mechanizmusok még nem szilárdultak meg teljesen. A katonai alapismereteket egy meghatározott korcsoportnak rendszerezett formában átadó kötelező katonai szolgálat intézménye béke időkben felfüggesztésre került. Ezzel

megszűnt annak a lehetősége, hogy a haza védelméhez szükséges ismereteket a fiatalok a katonai alapkiképzés és az azt követő sorkatonai szolgálat során szerezzék meg.

Bár az országos közvélemény-kutatások azt mutatják, hogy a Magyar Honvédség társadalmi integrációja folyamatos és feladatait a lakosság fontosnak tartja, a társadalmat a Magyar Honvédséggel közvetlenül összekötő személyes szálak egyre lazábbak. A katonai szolgálat során szerzett élmények fakulnak, a tapasztalatok átadásának lehetősége pedig egyre csökken.

A Magyar Honvédség személyi állományának utánpótlása érdekében folytatott toborzó tevékenység sikere nagyban függ a lakosság folyamatos tájékoztatásától és a haderő számára fontos célcsoportok irányába folytatott kapcsolattartás minőségétől. A sorkatonaság intézményének felfüggesztése két területen hozott fontos változást. Egyrészt lehetővé vált a személyi állomány utánpótlása

érdekében mindkét nem bevonása, másrészt az ismeretek átadása az eddigi 18-23 éves korosztály mellett a 14-18 évesek számára is lehetséges.

1. JELENLÉT AZ OKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBEN

A Honvédelmi Minisztérium 2008-ban az önkéntes tartalékos rendszer fejlesztésének megalapozása érdekében megkezdte annak teljes körű felülvizsgálatát. Az erről szóló jelentés alapján az Országgyűlés a 124/2008. (XII.3.) számú határozatában felhatalmazást adott és egyúttal feladatot is szabott a végrehajtó hatalom számára. Az öt párti egyetértéssel elfogadott jogszabály értelmében a Kormány a Magyar Honvédség önkéntes tartalékos rendszerének fejlesztéséhez kapcsolódó egyes ágazati feladatokról szóló 1032/2009. (III.17.) Kormány határozat g) pontja rendelkezett az alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézményekben az állampolgári/honvédelmi ismeretek szélesítését célzó program kidolgozásáról és bevezetéséről. A kormányhatározat a feladatot az oktatási és kulturális miniszter, valamint a honvédelmi miniszter együttes felelősségi körébe utalta.

Az önkéntes tartalékos rendszer fejlesztéséhez kapcsolódó feladatokról szóló 22/2009. (III.27.) HM utasítás 5. § (2) bekezdése szerint a HM Kommunikációs és Toborzó Főosztálynak 2009. szeptember 30-ig a HM Tervezési és Koordinációs Főosztállyal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemmel együttműködve kellett kidolgoznia és megküldenie az önkéntes tartalékos rendszer működési tapasztalatainak vizsgálatáról szóló 23/2008. (HK 7.) HM utasítás 3. § (1) bekezdésében meghatározottak szerint létrehozott bizottság részére az alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézményekben az állampolgári/honvédelmi ismeretek szélesítését célzó program tervezését.

A Honvédelmi Minisztérium – tekintettel a kapcsolattartás korlátozott lehetőségeire – megoldást keresett a fiatalok, elsősorban a közép- és felsőfokú oktatásban résztvevő diákok hatékony elérésére és a hazafias neveléssel összefüggő ismeretek átadására. A megváltozott feltételeknek megfelelő, a fiatal generáció megszólítására vonatkozó tervező és kidolgozó munka még az önkéntes haderőre történő áttérés előtt megkezdődött és a professzionális haderő bevezetésével szinte egy időben – a 338/2004. (XII. 18.) Kormányrendelet értelmében – a középiskolák tananyagában a Katonai alapismeretek tantárgy választható közismereti érettségi vizsgatárgy lett.

A 2005-2006-os tanévtől a tantárgy oktatását mindazon középfokú intézmények megkezdhették, amelyek azt nevelési és pedagógiai programjukba felvették és fenntartójukkal jóváhagyatták. A tantárgy anyaga és struktúrája a fiatalok érdeklődési területeit és a Magyar Honvédség működésének sajátosságait figyelembe véve került kialakításra. A négy évfolyamos képzésben 8 témakör 208 órában kerül oktatásra. A 9. és 10. évfolyamon heti egy, a 11. és 12. évfolyamon heti két órában szerepelt a tantárgy a kijelölt tematikában.

A tantárgy gondozásáért, írásbeli vizsgatételeinek kidolgozásáért és azok fejlesztéséért jelenleg a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem szakemberei a felelősek. A tantárgy akkreditációjának megújítása érdekében egy, a kor igényeinek és a tanulók elvárásaink egyaránt megfelelő tankönyv elkészült. Ugyancsak rendelkezésre áll a tantárgy keretterve, az oktatást segítő tanári kézikönyv nyomdai munkálatai pedig hamarosan megkezdődnek. A Katonai alapismeretek tantárgy alapvető szerepet játszhat a Magyar Honvédség érdekében folytatott toborzás és pályára irányítás területén.

Fontos megjegyezni, hogy a sorkatonai szolgálat megszűnése után ez az egyetlen

intézményes lehetőség a fiatalok hazafias nevelésére a Magyar Honvédség számára kiemelten fontos korosztály irányába. Alapvető katonai ismeretek átadásával nemcsak egy szabadon választható érettségi tantárgy áll a tanulók rendelkezésére, hanem egy lehetőség is a katonai élet sajátosságaival és szabályzóival való megismerkedésre. Ezen ismeretek birtokában sokkal megalapozottabban dönthetnek a katonai hivatás választásáról, vagy szerződéses katonai szolgálat létesítéséről.

Hasonló szándék vezérelte a Honvédelmi Minisztériumot a Honvédelmi alapismeretek tantárgy felsőoktatási rendszerbe való beillesztésekor is. A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem és a Pannon Egyetem rektorai által kötött szerződés alapján a tantárgy három kreditértékkel a 2007-2008-as tanévtől a Pannon Egyetemen választhatóvá vált. A bevezetés óta eltelt időszakban mind a tantárgyat oktató egyetemek száma, mind a tantárgyat választó hallgatók létszáma jelentősen bővült. A tantárgy alkalmas a polgári felsőoktatásban tanuló hallgatók számára az alapvető honvédelmi ismeretek távoktatás keretén belüli elsajátítására. A tananyag folyamatos átdolgozása és tartalmi korszerűsítése elvileg lehetővé teszi további egyetemek bevonását és a tantárgyat felvevő hallgatók számának növelését.

2. KATONASULI PROGRAM

A KatonaSuli program célja elsősorban a meghatározott korosztályok állampolgári és honvédelmi ismereteinek megalapozása és fejlesztése, és csak másodsorban a Magyar Honvédség toborzó tevékenységének indirekt segítése. A program alapjául a Magyar Honvédség katonai szervezetei és a különböző civil oktatási intézmények földrajzi elhelyezkedésének közös metszéspontjai szolgáltak. Az így kialakult Debrecen-Veszprém tengely mentén fekvő centrumvárosok első lépésben lehetővé tették két régióközpont kialakítását.

A Magyar Honvédség mindkét városban dandár-, illetve ezredszintű katonai szervezettel van jelen. A városok önkormányzataival a tantárgyak bevezetéséről (Veszprémben az egyetem rektorával, Debrecenben a dandár parancsnokával és az önkormányzattal) folyó tárgyalások sikerrel zárultak. A parancsnokok is nyitottak voltak az alap-, közép- és felsőfokú oktatási intézményekkel való együttműködésre, ahogy az intézményvezetők és a városvezetés is készen álltak a régióközpont kialakítására. A kelet-nyugati tengelyt kibővítve, további metszéspontok mentén országos szintű régióközpontok kialakítására van lehetőség Győr, Kaposvár, Szeged (Hódmezővásárhely), Kecskemét és Szolnok bevonásával.

A program népszerűsítését szolgáló www.katonasuli.hu honlap 2009 áprilisában indult és eredeti rendeltetése oktatási háttéranyagot biztosító felületként a Katonai alapismeretek és a Honvédelmi alapismeretek tantárgyak online támogatása volt. Mára azonban a honlap funkciója – a megújult Katonai alapismeretek tankönyv megjelenésével egyidejűleg – kibővült:

- Oktatási segédanyagként egy laktanya interaktív bemutatásán keresztül valódi fotókkal, filmbejátszásokkal a tankönyv fejezeteinek megfelelően a Katonai alapismeretek tantárgy anyagát látványossá és könnyen elsajátíthatóvá teszi. A tantárgy iránti érdeklődés felkeltése érdekében az új tankönyv fejezetei *html* formátumban a honlapon megtalálhatóak.
- Információs portálként a weboldal a folyamatos látogatottság fenntartása érdekében különböző – elsősorban a fiatalok érdeklődésére számot tartó – cikkeket közöl. A honlap közösségépítő szerepe keretében lehetőséget biztosít a honvédelmi, katonai téma iránt érdeklődő fiataloknak az egymás közötti interaktív kapcsolattartásra és véleménynyilvánításra is.

3. OKTATÁSI INTÉZMÉNYEK

A honvédelmi ágazat ifjúsáspolitikája elsősorban a 14-18 és a 18-23 éves korosztályokra épít. A fiatalabb generáció – az alapfokú oktatási intézmények tanulói – tanórán kívüli elfoglaltság keretén belül ismerkedhetnek meg a Magyar Honvédséggel. Játékos formában lehetőségük lenne különböző katonai szervezetek kitelepült személyi állományával beszélgetni, hatástalanított fegyverekkel megismerkedni. A laktanya látogatások és nyílt napok további lehetőséget biztosítanak egy-egy alakulat fegyvereinek és technikai eszközeinek megismerésére, élményanyag gyűjtésére.

A középfokú oktatási intézmények esetében egyértelmű cél a Katonai alapismeretek tantárgyat oktató középiskolák számának és a tantárgyat választó diákok létszámának növelése. A 2010-ben megjelent, tartalmában és külalakjában is megújult tankönyv ennek szellemében íródott. A kidolgozáskor alapvető szempont volt a professzionális haderő megismertetése, valamint a fiatalokra jellemző kíváncsiságra és kalandvágyra építve a hazafias nevelés elősegítése. A tantárgy tanrendbe való felvételének támogatása érdekében a Honvédelmi Minisztérium egy meghatározott példányszámot a tantárgy oktatását megkezdő középiskolák könyvtárának ajándékoz.

Azon középiskolák esetében, ahol nem áll rendelkezésre szakképzett óraadó tanár, a legközelebb eső katonai szervezet vagy toborzó iroda személyi állománya nyújthat segítséget. Az oktatás zökkenőmentességének biztosítása érdekében megoldást jelent még a rendelkezési állományban és nyugállományban lévő katonák, valamint a honvédelem ügyét támogató társadalmi szervezetek katonai állományának bevonása.

A katonai szervezet közelsége lehetőséget nyújt kihelyezett tanórák megtartására évente néhány alkalommal. A tankönyv fejezeteinek

megfelelően a diákoknak alkalmuk van arra, hogy előadások és gyakorlati foglalkozások formájában az iskolákban tanultakat gyakorlati ismeretek megszerzésével ötvözzék. A hivatásos és szerződéses katonáktól közvetlenül szerzett élmények többek között ráirányítják figyelmüket az egészséges életmód, a fizikai állóképesség, és a közösségerősítő bajtársiasság fontosságára is. A tantárgyat oktató iskolák osztályai kedvező feltételekkel részt vehetnének különböző országos és regionális rendezvényeken (pl: laktanyai nyílt napok, Repülőnap, Honvédelem Napja, stb.).

A középiskolákhoz hasonlóan a felsőfokú oktatási intézmények esetében is egyértelmű cél a Katonai alapismeretek tananyagára épülő Honvédelmi alapismeretek tantárgyat oktató egyetemek és főiskolák számának, valamint a tantárgyat választó hallgatók létszámának növelése. Bár ennek érdekében a tananyag korszerűsítése és átdolgozása folyamatos, a hallgatói létszám növekedésének a Kossuth Lajos Hadtudományi Kar kapacitása és lehetőségei egyelőre határt szabnak. A távoktatás folyamatos koordinálása és a hallgatók vizsgáztatásának végrehajtása meghatározott hallgatói létszám elérése után megköveteli a karon meglévő személyi és anyagi lehetőségek bővítését.

A hallgatók tantárgy iránti érdeklődésének felkeltése a korábbi évek gyakorlatához hasonlóan nem képzeltető el alkalmankénti aktív katonai jelenlét nélkül. Egyetemi „road show” keretén belül továbbra is szükséges rendszeres miniszteri előadások megtartása, amelyek egyben a Honvédelmi alapismeretek tantárgy egyik tanóráját is képezik. Fontos a Magyar Honvédség katonai szervezeteinek és a különböző fegyvernemek/haderőnemek, a szövetségi kötelezettségekből eredő és a Magyar Honvédség személyi állománya által sikeresen végrehajtott missziós tevékenység bemutatása. Ugyancsak kiemelt jelentőségű a Magyar Honvédségben a polgári felsőfokú

oktatási intézményekben megszerezhető diplomával betölthető beosztások és előmeneteli lehetőségek bemutatása, valamint a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetemen meglévő át- és továbbképzési lehetőségek felvázolása.

4. A KATONASULI PROGRAM KOMMUNIKÁCIÓJA

A katonai és honvédelmi ismeretek megszerzését lehetővé tevő tantárgyak népszerűsítése összehangolt programot és folyamatos kommunikációs tevékenységet követel meg.

A 2010 évre vonatkozó kommunikáció alapját a szaktárca – állampolgári/honvédelmi ismeretek szélesítésére vonatkozó – stratégiai célkitűzései képezik. Ezek között központi szerepet tölt be a már korábban említett 1032/2009. (III.17.) Kormányhatározat. Ugyancsak kiemelt jelentőségű a Katonai alapismeretek és a Honvédelmi alapismeretek tantárgyakat oktató intézmények és a tantárgyakat választó diákok számának folyamatos növelése, a program megvalósítását támogató lehetséges stakeholder-ek (pl. oktatási intézmények vezetői, pedagógusok, önkormányzatok) bizalmának megnyerése, továbbá a fiatal generáció társadalmi aktivitásának növelése a hazafias nevelés szervezetes oktatása keretében.

A fentebb említett stratégiai sarokpontok meghatározták a kommunikációs célkitűzéseket. Bármely árucikk, vagy szolgáltatás piaci bevezetéséhez hasonlóan, a KatonaSuli programot is termékként kellett a köztudatba átvinni és a célcsoportok körében elfogadtatni.

A 2010. évi kommunikációban a rendelkezésre álló források kisebb volumenű, két ütemben zajló kampány megvalósítását biztosították, illetve biztosítják az év második felében. Az alkalmazott ATL és BTL eszközök a fiatalok médiafogyasztási és életmódbeli szokásait veszik figyelembe: április-május hónapban banner-hirdetést helyeztünk el

két, kiemelkedő látogatottsági mutatókkal rendelkező közösségi portálon, az ország számos középiskolájában plakátok kerültek kihelyezésre, valamint a fővárosban élő fiatalok megszólítása érdekében metrókocsik utasterében hirdetések jelentek meg. Az év első felében elkészültek a KatonaSuli program kommunikációját támogató kiadványok és szóróanyagok. 2010. szeptemberben, a tanév kezdetén újabb banner kampányt tervezünk a program további népszerűsítése érdekében.

A kommunikáció természetesen nem nélkülözheti a www.katonasuli.hu honlap nyújtotta lehetőségeket. Hírt adunk a diákokat, pedagógusokat érintő információkról, a regisztrált felhasználók elektronikus hírlevelet kapnak.

A tavaszi időszak kiemelkedő eseménye volt a megújult Katonai alapismeretek tankönyv és az ezt támogató www.katonasuli.hu honlap bemutatója, melyre a fővárosi Stefánia Palotában több száz középiskolás diák és pedagógus részvételével került sor. A HM Tervezési és Koordinációs Főosztály munkatársai heti rendszerességgel fogadták el középiskolák meghívását és tartottak előadást az érdeklődő diákok számára a KatonaSuli programról.

Az év első felében végzett kommunikációs tevékenység eredményességét több tényező is alátámasztja:

- a médiában való jelenlét a tankönyv bemutatója után jelentősen megnövekedett (pl. interjúk, egyéb híradások); a tavaszi kampány hatására a www.katonasuli.hu honlap látogatottsága többszörösére nőtt és ez a tendencia a nyári szünet kezdetéig sem csökkent számottevően;
- bővült azon oktatási intézmények köre (Budapesten és vidéken egyaránt), ahol már a 2010/2011-es tanévtől megkezdik a Katonai alapismeretek tantárgy oktatását, továbbá figyelemre méltó azon iskolák köre is, ahol a tantárgy bevezetését fontolgatják.

ÖSSZEFOGLALÁS

A fiatalok hazafias nevelését szolgáló KatonaSuli program esetében politikai konszenzus van. A program a hazafias nevelés előtérbe helyezésével hozzájárul a szülőföld iránt érzett pozitív érzelmek kialakításához, a katonai szolgálatra való hajlandóság elősegítéséhez. A megszerzett ismeretek lehetővé teszik a hazai és nemzetközi biztonsági elemek és veszélyek felismerését, amely megnyugtató tudatot adhat az egyre erősödő globalizációban. A haza védelme, a szövetségi kötelezettségeknek eleget tenni tudó és akaró készségek és képességek kialakítása önkéntes és tudatos választás eredménye.

A tananyagok elsajátítása hozzájárul a fiatal generáció általános társadalmi aktivitásának növeléséhez. Az elméleti ismeretek elsajátítását színvonalas, a diákok elvárásainak és a kor követelményének megfelelő tananyagok biztosítják. A gyakorlati ismeretek megszerzéséhez az oktatási intézményhez közeli katonai alakulatok és tapasztalt szakemberek nyújtanak segítséget. A KatonaSuli program keretében elsajátított ismeretek biztos szakmai alapot jelentenek a katonai pályát választó diákok számára. A KatonaSuli program a Magyar Honvédség rendezvényein

való részvétel és a www.katonasuli.hu honlap közösségépítő szerepe lehetőséget nyújt új közösségek, baráti kapcsolatok kialakítására. Természetesen a helyi döntéshozók szakszerű tájékoztatása elengedhetetlen feltétele a KatonaSuli program sikerének.

A Honvédelmi alapismeretek tantárgy tananyaga nemcsak a felsőoktatásban használható, hanem további lehetőségeket is tartalmaz. A tantárgy felvételét feltételül lehetne szabni a honvédelem területén elhelyezkedni kívánó fiatal diplomások számára. Hasonló megfontolás alapján a tantárgy követelményeinek teljesítése kiválthatná a polgári felsőoktatásban végzett és katonai végzettséggel nem rendelkező tisztek számára kötelező 6 hetes katonai felkészítés elméleti részét.

Ez a Magyar Honvédség legfontosabb helyőrségeiben és alakulatainál működő számítógépes laborokban folyna, ahol a tananyag interneten történő elérése, a hallgatók tanulmányi tevékenységének nyomon követése és a tanfolyam végén az elektronikus vizsgáztatás biztosított lenne. A tantárgy felhasználható lenne még a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses tiszti állománya részére előírt át- és továbbképzési tanfolyamok, valamint a felsővezetői tanfolyamok során is.

TÓTHNÉ ILYÉS EDIT: TÁRSADALMI KAPCSOLATOK LEHETŐSÉGE A MH 5. BOCSKAI ISTVÁN LÖVÉSZDANDÁRNÁL

A társadalmi kapcsolatok építése és fejlesztése a MH 5. Bocsikai István Lövészdandárnál igen hangsúlyos feladatként jelenik meg. A civil szférával való kontaktus megteremtí a honvédség és a társadalom együttműködését, elősegíti a katonai hivatás elfogadottságát és mindenekelőtt toborzási célokra is felhasználható.

A kapcsolatok megteremtésének számtalan módja van egy katonai szervezetnél, így dandárunknál is. A következőkben a számos kapcsolatteremtő eszköz közül a sajtóval való kapcsolattartás fontosságát és a dandárunknál jelenleg formálódó, a honvédelem iskolai oktatásba való bekapcsolódását szeretném hangsúlyozni.

SAJTÓVAL VALÓ KAPCSOLATTAR- TÁS

A társadalmi kapcsolatok építésének egyik legfontosabb eszköze a dandárnál a sajtóval való kapcsolattartás. Debrecenben számos televízió, rádió és újság található, és a katonai szervezet minden alkalmat megragad, hogy a sajtóorgánumban megjelenjen.

A civil szférával való együttműködés fontos pontja a helyi és regionális sajtóval való kontaktus, amelynek elsődleges célkitűzése a helyi lakosság tájékoztatása a dandár tevékenységéről az országos, a helyi és a regio-

nális médián keresztül. A katonai szervezet külső kommunikációja hatékonyságának, folyamatosságának előmozdítása érdekében kapcsolatot tartunk a helyi és a katonai sajtó szerkesztőseivel, azok munkatársaival. Részükre hiteles, pontos írásos és képi információkat biztosítunk az alakulat tevékenységéről, feladatairól.

A dandár a sajtó munkatársai számára nyilvánosan kezel szinte minden lényeges feladatot. Sajtónyilvánosság érinti a rendezvényeket, gyakorlatokat, a missziós felkészüléseket, az előljárók, delegációk látogatását, ünnepeket. Rendezvényeinkre minden

alkalommal meghívjuk a helyi, megyei és az országos médiát. Részvételük számunkra igen hasznos, mivel általuk a társadalom pontos és naprakész információkat kap a lövészdandárról. Minden alkalommal, amikor újságíró érkezik a laktanyába, előzetesen felkészülünk a fogadásukra, a nyilatkozatások gördülékeny lebonyolítására, valamint a váratlanul felmerülő kéréseket is igyekszünk rugalmasan kezelni.

Háttéranyagokat készítünk a sajtó munkatársainak a közlendő információkról, egyrészt azért, hogy a katonai, szakmai kifejezéseket a média megfelelően használja, másrészt a civil lakosság számára érthető és hiteles képet alkosson az alakulathoz tartozó tevékenységekről.

Különböző rendezvények, projektek szolgálják még a honvédelem arculatának pozitív alakítását: toborzó rendezvények, nyílt laktanya napok, családi napok stb. A nyomtatott és elektronikus média felé érdeklődés esetén a lehető leghamarabb tájékoztatunk. Mindig vezetőket vagy az adott kérdéshez igazodva szakembereket, nyilatkoztatunk, egy-egy interjú esetében.

Online felületen honlapot üzemeltetünk, ahol törekszünk a gyors és pontos tájékoztatásra. A dandár saját honlapja a www.bocskaidandar.hu, ahol az alakulat bemutatása és a hírek mellett megjelennek különböző

aktuális tájékoztatók is, amiket a személyügy, pénzügy, lakásügy, jogi főnökség és a kiképzési főnökség tölt fel az oldalra. A rovatokon belül a katonák és a hozzátartozók egyaránt tanácsot kérhetnek a tábori lelkesztőtől és a pszichológustól, illetve megtalálhatják az ügyintézéséhez szükséges, letölthető nyomtatványokat is. A honlapon megtalálhatóak a kiképzési foglalkozásokon és rendezvényeken készült képek. A missziókban szolgálatot teljesítő kommunikációs tisztek együttműködésével az afganisztáni és koszovói missziók hírei is megtalálhatóak a weboldalon. Arra törekszünk, hogy az újdonságok mihamarabb felerősüljenek a honlapra, és ezért azt minél többen böngészhessék és azon értékes és érdekes információkat találjanak.

A dandárnál számos olyan eszközzel élünk, ami a tájékoztatáson túl segítheti a sajtókapcsolatokat. Ilyen például az újságírói vacsora, amit minden évben megrendez a dandár parancsnoka. Ezen a kötetlen hangulatú vacsorán alkalma nyílik a parancsnoknak, a helyi és regionális szerkesztőségek vezetőivel beszélgetni, és tájékoztatni őket a szervezet feladatairól, és a sajtónyilvános eseményekről.

A médiumok vezetői és a dandárvezetőség így kialakíthat egy bizalmasabb, jól működő kapcsolatot a helyi médiával.

Ide sorolhatók még azok a speciális sajtónapok, amelyek a kiképzési foglalkozások egy-egy dinamikus, látványos, újszerű elemét mutatják be.

Erre volt példa a tavaly nyáron megrendezett sajtónap, ahol a fotóriporterek és az operatőrök a 24. Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj helikopteres ereszkedés gyakorlatán készíthettek felvételeket földről és levegőből egyaránt. Ezeket - a sajtó számára igazán érdekes - kiképzési napokat az újságírók mindig nagy érdeklődéssel fogadják.

A sajtóval való együttműködés fontossága a XXI. században talán nem is szorul magyarázatra. Segítségével megismertethetjük és elfogadtathatjuk üzeneteinket a társadalommal. És miért szükséges, hogy elfogadtassuk a Magyar Honvédség, azon belül is a csapatok munkáját? A honvédelem és a hazafiság a társadalom és a nemzet életében jelentős szerepet tölt be. Az ország határainak védelme, a szuverenitás fenntartása mellett a hadsereg sok egyéb más feladatot is végrehajt. Ahhoz, hogy teljesíthesse ezeket, a nemzetnek el kell fogadnia és teljes mértékben támogatnia kell a honvédelmét. Ehhez azonban arra van szükség, hogy a polgárok ismerjék és elismerjék a katonai hivatást, tiszteljék a katonákat.

Az emberek a véleményalkotás folyamatában képet formálnak a honvédségről. A társadalom azon tagjai, akik nem részei (vagy nem voltak részei) egy katonai szervezetnek, mindig egy külső inger alapján formálnak képet a katonákról és a katonai szervezetekről, és ez a sztereotípiá folyamatosan változik.

A társadalom honvédségről alkotott képe a sorkatonai szolgálat megszűnésével fokozatosan átalakult. Az önkéntes, professzionális honvédség 2004 november óta tartó „pályafutása” során a civil társadalom egyre kevesebb, úgynevezett „első kézből” származó in-

formációhoz jut a katonaságról. Korábban a családokban szinte minden generációból volt olyan férfi, aki kapcsolatban volt a hadsereggel, megtapasztalta annak pozitív és negatív hatásait egyaránt.

Ám az elmúlt hat év alatt a magyar társadalomban is nagymértékű változások mentek végbe, és ezzel együtt a katonai hivatásnak a társadalmi legitimitása is megváltozott. Már nem úgy és abban a formában fogadják el az állampolgárok a honvédelmet, mint körülbelül 10 vagy 20 évvel ezelőtt. A sajtókapcsolatok fenntartása, és további építése tehát fontos láncszem a honvédség és a társadalom között.

HONVÉDELMI NEVELÉS

Három éve született egy megállapodás a MH 5. Bocskai István Lövészdandár és a derecskei I. Rákóczi György Gimnázium és Rendvédelmi Szakközépiskola között, melynek keretében az érdeklődő diákok honvédelmi ismeretekkel gazdagodhatnak. Az együttműködési megállapodás aláírása után az 1. lövészzászlóalj katonái oktatták a tanulókat, majd a koszovói szerepvállalásuk miatt az 5/24. Bornemissza Gergely Felderítő Zászlóalj kapta ezt a feladatot.

A múlt évben az együttműködés kiszélesedett és a debreceni középiskolák is csatlakoztak a közös munkához.

Jelenleg a derecskei iskolában előre megtervezett tanítási rend alapján dolgoznak a katonák a gyerekekkel. A 11. évfolyamon tanulók heti két órában, a végzősök pedig heti négy órában tanulnak honvédelmi ismereteket, ez összesen évente 70, illetve 120 órát jelent. Elméleti és gyakorlati oktatásban egyaránt részesülnek, és összesen három fő téma köré csoportosítjuk a tananyagot: löelmélet, tereptan és alaki foglalkozás. Ezeket a témákat komplex jelleggel oktatjuk. Például a löelmélethez kapcsolódó tanmenet mindent tartalmaz

a fegyver-anyagismerettől egészen az alap lögyakorlatok végrehajtása során szerzett tapasztalatokig. A hallgatók készség szinten elsajátítják a fegyver szét- és össze-szerelését, fegyverkarbantartást, a lögyakorlatok végrehajtásához szükséges biztonsági rendszabályokat, valamint a lögyakorlatok végrehajtásának rendjét. Emellett pedig olyan részletességgel ismerik a szolgálathoz szükséges dolgokat (például alegység ügyeletes kötelmei, honvédelmi ünnepek lefolyási rendje, tiszteletadás szabályai, tájoló használata, térképismeret, stb.), hogy mindenképpen többlettudással fognak rendelkezni, ha bekerülnek egy katonai iskolába, vagy akár a csapathoz.

Az első „honvédelmi” tanév végén túlélőtábort szervezünk nekik, ahol a gyakorlatban próbálhatják ki a tanteremben hallottakat. Megtanulnak sátrat építeni, megtanulják, hogy mi az őrség, stb. Megismerik a NATO, és a hazai katonai szervezetek felépítését is.

Az idei érettségi vizsgákon a honvédelmi ismeretek tantárgyból érettségizetőként részt vett Horváth Béla százados is, aki a tanórákon is oktatta a diákokat. 2010-ben a végzős osztályban 17 fő közül 11 készül katonai pályára. Sikerült olyan példát mutatnunk nekik, amivel felkeltettük az érdeklődésüket a Magyar Honvédség felé. A siker egyik alapja az is, hogy nem csak a tananyag száraz átadása történik, hanem törekszünk arra, hogy érdekessé tegyük az órákat, többek között ezért szeretik nagyon a gyerekek a gyakorlati foglalkozásokat.

A honvédelmi nevelés eszközével szintén közelebb kerülhetünk a társadalomhoz. Egyrészt azért, mert pályaaorientációs céllal a jövő generációja első kézből kap információt

a katonai szolgálatról, másrészt a gyerekeken keresztül elérjük a családokat és a gyerekek közvetlen környezetét. A közös laktanyai programokon a gyerekek – adott esetben a szülőkkel közösen – képet kaphatnak a katonák mindennapjairól, a munkakörülményekről, és tájékozódhatnak a Magyar Honvédségben belüli lehetőségekről.

Jelenleg, sajnos, nem vehetik figyelembe sem az iskolai felvételik (nemzetvédelmi egyetem, szentendrei tiszthelyettes-képző), sem a toborzó irodák, ha olyan iskolában végzett a jelentkező, ahol honvédelmi nevelés, oktatás van. Ezzel szemben talán szerencsés lenne felépíteni egy olyan koncepciót, amely valamilyen pluszpontban, vagy előnyben részesítené ezeket az egyéneket. Ha meg lenne ez a lehetőség, akkor az a tanulókat még jobban motiválná. Nagyobb eséllyel kerülnének be ugyanis olyanok a rendszerbe, akik előképzettséggel rendelkeznek, és ebből kifolyólag talán a szolgálathoz való vonzódásuk is magasabb fokú a átlagnál. Nem az utcáról sétálnak be a továbbképző intézményekbe és a csapatokhoz, hanem tisztában vannak vele, hogy mi várhat rájuk a katonai szolgálatuk alatt.

A honvédelmi nevelés kapcsán kialakuló együttműködésünk az iskolákkal, és a városi vezetőségekkel nagyban elősegíti a honvédelem és a társadalom egymáshoz való közeledését. Jó hírünket viszik akár a gyerekek, akár a pedagógusok. Személyes tapasztalatokat szerezhetnek a katonai szervezet működéséről és munkakörülményeiről.

2010 őszétől egyre több iskola kapcsolódik be a honvédelmi nevelésbe. Immár 6 szakközépiskolában oktatják a honvédelmi ismereteket, amiből érettségizhetnek is a diákok, 28 általános iskolában pedig honvédelmi szakkörre járhatnak a gyerekek.

A társadalmi kapcsolatok kiépítésében a fent említett feladatokat kiemel-

ten fontosan kell kezelni, ugyanis a sajtó és a gyerekek oktatásán keresztül közelebb kerülhetünk a társadalomhoz. Időnként előnyös lehet, például amikor a diáktábor egy napját tesszük sajtónyilvánossá, vagy a szakkörökről biztosítunk interjúkészítési lehetőséget. Tapasztalataim szerint ezeknek az eseményeknek valódi hírértéke van, hisz egyrészt a közelmúltban nem igazán volt jellemző a közoktatásban a

honvédelmi nevelés megjelenése, másrészt a helyi sajtó kíváncsi mind az ifjúságra, mind a katonák feladatvégzésére.

Összességében úgy gondolom, hogy a honvédelmi nevelés és a sajtókapcsolatok lényeges eszközei annak, hogy a honvédség és társadalom közelebb kerüljenek egymáshoz.

POLERECZKI LÁSZLÓ ZÁSZLÓS: A VARÁZSLATOS MABEY & JOHNSON

Megvallom őszintén gondolkoztam, hogy megírom-e ezt a cikket, hiszen számos előjáróm, barátom sokkal, nagyobb tapasztalattal bíró kollégám ragadott már tollat, hogy publikáljon a következő témában. Mégis úgy gondolom, hogy akár tisztelegve előttük vagy csak némi egészséges szakmai irigységgel tekintve rájuk, (mivel ők missziós küldetésben nagy elismerést szerezve maguknak és hazánknak ismerték meg és sajátították el a gyorsépítésű híd építését, karbantartását, üzemeltetését és nem utolsósorban a bontását) megírom ezt a cikket mivel fontosnak tartom, hogy minél több katonai ismerje meg ezt a remek képességet.

Nem túlzom, ha azt mondom, hogy a műszakiak voltak az elsők a magyar honvédségben akik megismerkedtek a Mabey & Johnson LTD által kifejlesztett gyorsépítésű híd építésével, üzemeltetésével. A Mabey & Johnson Universal egy nagyon jól átgondolt viszonylag gyorsan telepíthető nagy (80T) teherbírású kevés fenntartási karbantartási munkát igénylő híd.

Csak néhány szóban szeretném megismertetni a vállalatot önökkel. A 161 éves Mabey csoport mintegy 14000 fővel rendelkező Chepstow kisvárosban székel. A Mabey Bridge csoport része és mintegy 400 alkalmazottal és évi £70 milliós forgalma jelentős bevételhez juttatja a városkát. A vállalat kezdetekben vasúti hidak tervezésével és építésével foglalkozott. A II világháború során Donald Bailey gondolatai egy új típusú híd megteremtése körül járt. A 40-es évek körül elkészültek a tervek, amelyet bemutatott felettéseinek, a tervek elnyerték a katonai vezetés tetszését. A híd tesztelése sikeres volt ezt követően 1942-ben Észak Afrikában alkalmazták először, gyakorlatilag ez az év tekinthető a javarészt vasból készült gyorsépítésű hidak születésnapjának. A sikeres alkal-

mazásoknak köszönhetően számos hidat építettek többek között 1944-ben a D-napon és a későbbi hadműveletek során, amikor a híd építésének gyorsasága rendkívül fontos volt. Nem csak az amerikai hadsereg, hanem a Mabey csoport érdeklődését is felkeltette ez a merőben új és gyors technológia. A cég végül is a Bailey alapokon indult el de az anyagminőség tekintetében magasabb követelményrendszernek megfelelő terméket alkotott. A vállalat termékpalettája széles, hiszen a hagyományait megtartva a vasúti hidak, még mindig jelentős részét képezi a csoportnak, de természetesen készülnek normál vagy úszó hidak, szélerőművek. A termékkatalógus pedig a logisztikához már régen hozzátartozó szolgáltatásokkal is bővült, szállítás, kivitelezés, karbantartás stb. Ma már a világ számos területén bizonyított a Mabey és a gyártástechnológia és a minőségbiztosítás is megfelel a kor követelményeinek.

A híd jogosultságát mi sem bizonyítja jobban mint az, hogy a NATO békeműveletek során leggyakrabban alkalmazott ideiglenes gyorsépítésű híd.

A szerkezetet a terület viszonyosságainak függvényében néhány nap alatt lehet telepíteni. Természetesen a gyors szakaszerű telepítéshez és a biztonságos üzemeltetéshez jól felkészített szakállományra van szükség. Az első kiképzett állomány magas szintű munkáját a Brit hadsereg vezetői is elismerték így nem véletlen, hogy a Magyar katonák 7 hidat köztük Dobojban a mintegy 157 m hosszú és 60t teherbírásút építettek.

A híd megfelel az MSZ által előírt közúti terhelésű hidakkal szemben támasztott követelményeknek illetve rendelkezik az Integrated Management Systems which are certified to **ISO 9001:2000**, **ISO 14001** and

OHSAS 18001. Terhelhetősége függ a híd kialakításától /egy vagy két sávos/ valamint a feszítávótól. Mivel sok esetben több mázsás elemeket kell összeépíteni a rögzítésre csak minősített kötőelemek használhatóak, az építésnél pedig szükséges daru és targonca.

Miután a katona megtekintette a híd építésére vonatkozó rövidfilmet megfelelő mentorállás mellet nekikezdhet a hidelemek összeépítésének. Természetesen azért mégsem olyan egyszerű az építés mivel felelősséggel kell lenni egy ilyen építmény iránt, megfelelő szintű mérnöki képesítéssel rendelkező személynek kell irányítani a munkafolyamatokat. A mérnöki képesítés sem mindig elegendő, ha nem rendelkezünk nagy pontosságú geodéziai és egyéb precíziós műszerekkel. Abban az esetben, ha rendelkezésre áll a szaktudás és a műszerezettség határozott irányítás mellett elkezdhető a híd építése. A híd építése sokkal rövidebb időt vesz igénybe, mint a megfelelő hely statikai vizsgálatok, a hídtengely kijelölése, amely már inkább mérnöki ismerteket követel. A híd építése viszont rendkívül egyszerű bárki számára gyorsan elsajátítható.

Az első lépések a cölöpözés vagy máglyák megfelelő magasságú és távolságú telepítése, elhelyezése ezt követően egy kereszttartó került a máglyákra, amelyhez két panel került rögzítésre. A híd pedig a megadott instrukciók szerint egyre hosszabb lett. Az örömmünk nem csapott az egekbe, amikor is megtudtuk, hogy a híd első elemei nem a híd járófelületét képezi az csak arra szolgál hogy a túlpartra átvezessük a mi kis hidunkat, ezt követően ez a rész elbontásra van ítélve. Az igazi hídépítés csak ezután kezdődött mikor is a kereszttartókat nem csak a csavarok, csapok hanem különböző áthidalókkal is stabilizáltunk. A váz elkészítését követően lefektetésre kerültek a közlekedő panelek, amelyek felső része apró kőzetekkel volt ragasztva és a normál közutak burkolatát idézte. A panelek rögzítése süllyesztett csavarokkal történik és, hogy biztonságosabb legyen a híd a teljes hosszában kerékvetők kerülnek

rögzítésre. A szerelés gyakorlatilag mindig egy bizonyos területen kerül végrehajtásra, ha pedig a hely kevésnek bizonyul néhány markos legény vagy leány oldja a görgőket és tovatolja a már több tonnás hidat.

Az időjárás tekintetében nem volt túl szerencsés a hetünk, de szerencsésnek mondhatom magamat, hogy ilyen szélsőséges időben katonatársaimmal és a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Bólyai János Katonai Műszaki Kar harmad-és negyedéves hallgatóival válllvetve, Dr. Hubina István nyá. okl. mk. ezredes és Dénes Kálmán okl.mk. őrnagy szigorú irányítása mellet dolgozhattunk a hídon.

Azt gondolom természetes, ha egy tanfolyamon lévő katona kicsit tovább gondolja a képzést és megpróbálja beleilleszteni saját környezetébe a tanultakat. A Mabey esetében is sokan eljártak a gondolattal, hogy hogyan és legfőképp melyik alegységünk tudná hasznosítani ezt a képességet. Sajnos azt tudjuk, hogy sok millióra lenne szükség, ha ezt a képességet meg akarnák teremteni a honvédségben. A Mabey család nem olcsó mulatság ráadásul ezeket az elemeket tárolni szállítani építeni egy olyan technikai parkot foglal magában ami megint csak súlyos milliókat jelent. Mindenesetre az Alacsonyvízi Hidépítő Századnál történő rendszerezéssel ha még csak gondolati szinten is de foglalkoztam. A dél-szláv misszió rámutatott arra, hogy mennyire fontosak a hidak legyen az huzamosabb időn keresztül üzemelő kétsávú közúti vagy akár épp egy gyalogosforgalmat ellátó fa hidacska. Az alacsonyvízi század az egyedüli amely rendelkezik azokkal az eszközökkel amelyek részét képezték az SFOR technikai parkjának. A folyók leküzdését a csapatok utánpótlását vagy csak az élet normalizálása érdekében a híd sok esetben létfontosságú. Az alacsonyvízi képesség lehetővé teszi, hogy ne egy méregdrága hidat hagyjunk hátra hanem, akár helyszíni fakitermelésből készített hidat. Ugyanakkor, ha nagyterhelésű hidat kell építeni a Mabey lehetősége egy jóval gyorsabb telepítést valósíthat meg.

KOLLÁR LÁSZLÓ ZÁSZLÓS: A PTSZ-M LÁNCTALPAS ÚSZÓ GÉPKOCSI KIALAKULÁSA

A PTSZ-M lánctalpas úszó gépkocsiról, mint az árvízvédelmi munkálatok „igavonó” technikai eszközéről, már sokat lehetett hallani, olvasni és látni rendkívüli alkalmazhatóságát. Sokak számára hihetetlenül hangzik, de ezek az „öszvérek” már több mint harminc éve rendszeresítve vannak a Magyar Néphadsereg, későbbiekben a Magyar Honvédség technikai eszközparkjába. Alaprendeltetési feladatai ellátása mellett, a különböző katasztrófavédelmi feladatban - árvízvédekezés vagy hómentési feladat- elsőként jelentek meg, hogy segítséget nyújtsanak a bajbajutott állampolgároknak. A kialakulásához hosszú folyamat és két jelentős technikai forradalom volt szükséges.

De mindenekelőtt fontos tennünk egy kis történelmi túrát. Folyókon, keskeny tengersorosokon a jó úszó átúszhat, de a hadsereg csak akkor válthat partot, ha a leküzdendő víz sekély vagy átgázolható. Legenda szól egy menekülő szarvasról, amely a folyóparton futva a gázló helyét ismerve a medren átrohant, megmutatva az alkalmas átkelőhelyet. Az ókori és középkori hadvezérek lehetőleg próbálták elkerülni a vízi akadályokat, mivel a művelethez megfelelő előzetes felderítésre volt szükség, azaz a terepet ismerni kellett. Sok esetben az időjárás oldotta meg ezt a problémát. Például a Magyarországra betört mongol seregek csak a tél beálltával nyomultak át a Dunántúlra.

Az időszámításunk előtti XIX. Században az asszír csapatok úszótömlőkre hasalva kelték át a Tigrisen és az Eufráteszen. A római műszaki csapatok a tömlők alkalmazása mellett előszeretettel alkalmazták kerek, vessző-

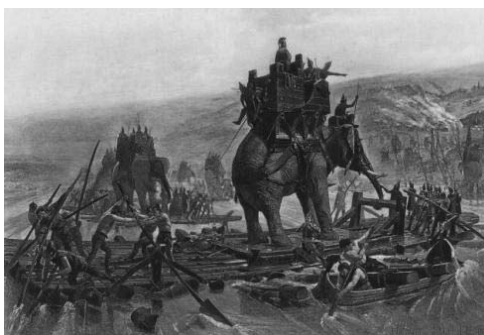
ből font, vízhatlan anyaggal bekent „gufa” nevű vízi járművet, amit a Tigrisen és az Eufráteszen a mai napig alkalmaznak. Továbbá Julius Caesar hadseregében tömlőtutajok és szétszedhető, favázás, bőrrel bevonható úszó-járművek is voltak.

Régi történelmi leírásokban olvashatjuk, hogy a lovas katonák a lovaik hátán ülve átúsztattak a megáradt folyókon s partot érve indultak harcba. A lovas katonák a felszerelésükkel együtt a lovuk sörényébe kapaszkodva vonszoltatták át magukat. Ez az eljárás a maga nemében veszélyes művelet volt, hiszen a hátsó lábaival kapálódzó ló súlyos ütést mérhetett a lovasára. Későbbiek során az átúsztatás helyett, a lovast és a felszerelését csónakon, kompon szállítva és a lovat a vízi alkalmatlanság mellett úsztatva könnyebben tudtak átkelni az akadályokon. A kalandozó magyarokról jegyezték fel, hogy Észak-Itáliában a Brenta vizén átkelve rohanták meg és verték szét Berengár király nyugodtan éjszakai csapatait, de sajnos 1241-ben Muhinál a Sejbán kán csapatai is folyón átkelve kerítették be IV. Béla székérvárát. A vízen járás,

a vízi közlekedés és szállítás egyik ősi és általános eszköze a csónak. Hazai folyóinkon és állóvizeinken főként a halászok használták többféle változatát és különböző méretű típusait. A csónak és a vele részben azonos

jelentésű hajó, bodonhajó, illetve bődönhajó szavunk eredendően egy darab fatörzsből kimélyített, első vagy mindkét végén hegyes vízi járművet jelöl. A 19. század második felétől az egyetlen fatörzsből kivált csónakot, bődönhajót fokozatosan felváltotta a ladik, mely deszkákból bordázatra épült. A csónak, hajó és ladik elnevezésbeli megkülönböztetése következetes, használóik körében nincs jelentésbeli átfedés. Az utazók, vagy akár a vonuló csapatok sok helyen találkozhattak és kelhettek át a vízi akadályokon kötéllel átvontatott kompokkal. A megrakott kompot, a komp kezelőszemélyzete, más néven

révészek, egy a folyó felett kifeszített kötél mentén, a kötelet húzva és megragadott csákllyákkal ráségítve vontatták át.

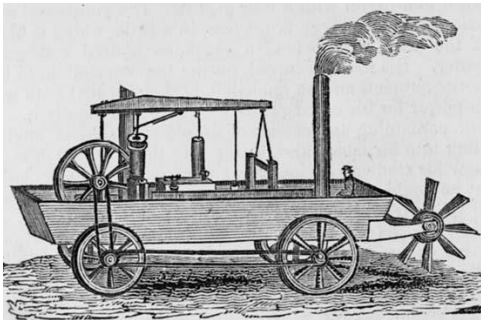
A vízi szállítás növekvő igényeit – főként a távolsági kereskedelem folyóvíz árával szembeni irányultságát tekintve – már nem elégíthették ki sem az ereszkedő tutajok, sem a különböző méretű evezős csónakok, ladikok. Szükség volt mind nagyobb, s a szállítandó árunak leginkább megfelelően megépített hajókra. E hajótestek építéséhez tanulsággal szolgálhattak a rómaiak pannóniai hadi- és szállító hajói, valamint a középkor udvari és hadászati hajói; például a bárkák, sajkák, naszádok, melyeket többnyire evezőkkel hajtottak, de vitorlát is használtak, s alkalmasszerűen emberi vagy állati erőt alkalmazva a folyók partjáról vontatták a nagyobb testű hajókat.

A katonai csapatok mind a középkorban mind későbbi évek során már széleskörűen alkalmaztak fakerekes, ló vontatta járműveket. Sok esetben roskadásig hadianyaggal megpakolt szekerek átszállítása nehézségeket okozott a kor hadvezéreinek. Sok esetben a helyszínen harácsolts vagy összeállított átkelő alkalmatlanság csak ritkán volt alkalmas nehézségek, szekerek szállítására, valamint alkalmazásuk nagy problémát jelentett. Továbbá, a már megépített jármű átszállítása, más vízi akadályon történő alkalmazása sok esetben rendkívüli nehézséget okozott vagy egyszerűen nem volt lehetséges. Minden seereg törekedett, arra hogy a folyóakadályok

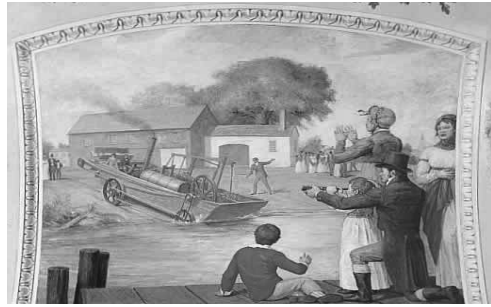
leküzdésére szolgáló járművei, anyagai mindig kéznél legyenek. A kor hadvezérei által támasztott követelmények úgymint, a szükséges úszó alkalmatosságoknak könnyűeknek és szárazon nagyobb nehézség nélkül is szállíthatónak kellett lenniük. Ennek az új szemléletnek valamint az első gőzgép feltalálásának köszönhető, hogy megjelent az első gőzgép által hajtott vízi jármű.

Spanyolországban a 16. században már kísérleteztek gőzzel hajtott hajóval. Másfél-száz évvel később 1707-ben Denis Papin, aki Marburgban és Kasselben volt matematikatanár, gőzgéppel működő csónakot készített. A halászok félték attól, hogy megzavarja a halakat, ezért összetörték a művet. A 18. században több angol szabadalomról tudunk. Ezek a gépek a vitorlás hajókat segítették volna, szélcsendes időben, a kikötőbe való behaladásnál és az elindulásnál. 1802-ben William Symington készítette el az első, gyakorlatilag is használható gőzhajtású csónakot, 1807-ben pedig Robert Fulton használta fel Watt gőzgépét először sikeresen hajó hajtására.

Az első gőz által hajtott kétéltű jármű, az „Orukter Amphibolos”(a görög, jelentése: „a kétéltű kubikos) az amerikai származású Oliver Evans alkotta meg 1805-ben. Ez egy kerekekkel ellátott uszály, ami képes volt mind szárazföldön mind vízen gőzzel hajtva közlekedni. A feltaláló Philadelphiai Egészségügyi Tanács által a helyi kikötő kitaka-

rítására meghirdetett pályázatra építette. A kikötőben felhalmozódott hordalék a folyami hajózás akadályozása mellett továbbá többen gondolták úgy, hogy ez okozhatja a sárgalázat. Evans a probléma megoldására alkotta meg az „Orukter Amphibolos-t,” ami nem volt más, mint egy mederkotrásra alkalmazható gép. A bőrszij meghajtású, négy fakeréken guruló 9 méter hosszú és 3.7 méter széles 17 tonna súlyú úszóalkalmatosság. Maga a jármű nem volt más, mint egy hajótestbe épített nehéz 5 lóerő teljesítményű vas kazánból álló gőzmozdony, és egy kémény. A szerkezet

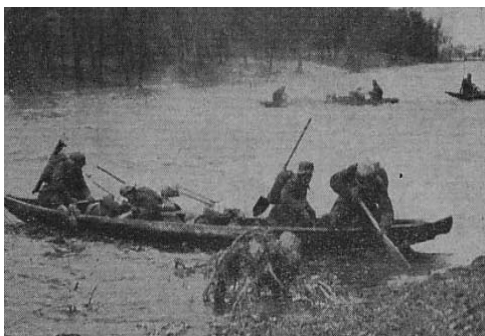
képes volt húsz tonna teherrel másfél mérföld távolságot megtenni a Philadelphia főterétől Schuylkill folyóig. Műszaki rajzok, tervezési dokumentációk sajnos nem maradtak fenn. Az egyetlen bizonyíték Oliver Evans saját maga által elkészített leírások, amelyek ellentmondásosak, és valószínűleg túlzottak.

Oliver Evans (1755 szeptember 13 – 1819 április 15) walesi származású családban született Newportban, Delaware államban.

14 éves korától bogárnár mester mellett volt tanonc. Legfontosabb találmánya, az automatizált őrlő malom, amely serleges felvonók, szállítószalagok, és arkhimédészi csavar segítségével

vel folyamatosan, emberi beavatkozás nélkül képes volt az ömlesztett anyagmozgatására. 1792-ben költözött Philadelphiába, Pennsylvania államba. A második legfontosabb találmánya egy nagyobb teljesítményű nagynyomású gőzgép, s éveken át foglalkoztatta a gőzhajtású kocsik gondolata. Oliver Evans a találmányával megmutatta a világnak, hogy nemcsak az iparban és mezőgazdaságban alkalmazhatók sikeresen a gőzhajtású eszközök, hanem a közlekedésben is. De az igazán a gőzgép által meghajtott kételtű járművek fejlesztése, kialakítása csak 1899 után kezdődött meg. Az 1920-as évekig az általános kételtű jármű alapjai a fa- vagy fémkerekek felhelyezése egy gőzgéppel meghajtott tengelyre és e szerkezet beszerelése egy hajótestbe.

Az első és második világháború jelentősen ösztönözte a katonai alkalmazású úszó gépkocsik fejlődését. Továbbá a kialakulásában nagy szerepet játszott harcászati-hadművelési előnyök leghatásosabb kiaknázása. A hadszíntereken tömegesen megjelent nehézkes mozgású lánctalpas és gumikerekes technikai eszközök önálló menetben nem voltak képesek a különböző vízi akadályok és más nehezen járható terepszakaszok leküzdésére. Ez a súlyos probléma szükségessé tette az olyan önjáró átkelési eszközök kifejlesztését, amelyekkel a harcjárműveken átkelő lövészeket közvetlenül támogató harci technikai eszközöket késedelem nélkül átszállíthatta.

Ezt a feladatot hivatottak a műszaki eszközök között megtalálható úszó gépkocsik, önjáró kompok teljesíteni. A rendeltetésük az élőerő és a könnyű haditechnikai eszközök szállítása szárazon és vizen. Ezen a technikai eszközök általános jellemzői közé tartozik a mind az utakon, mind a terepen, mind a vizen gyors és stabil mozgás, kiépített kikötőhíd nélküli be és kirakodás és a teljes gépesítésből eredően nagyfokú élőerő megtakarítás és nagyfokú átkelési teljesítmény (minimális építési és átkelési idő).

Az úszó gépkocsik az élőerő és a különféle haditechnikai eszközök- elsősorban tüzérségi lövegek és szállító-vontató járművek- átszállítására alkalmasak. Eredetileg a tengerészgyalogság, tengeri deszantok partra szállító eszközeiként fejlesztették ki őket, s csak később váltak a folyóátkelések eszközeivé. Az úszó gépkocsi előnyös tulajdonsága hogy előkészítő művelet nélkül képes az azonnali partváltásra és a legtöbb esetben a part berendezése nélkül lép a folyóba és tér vissza a szárazföldre. Ezzel a megoldással igen értékes akadályokat nem

ismerő szállítójármű típus jelent meg a szárazföldi csapatok felszerelésében mivel az első lépcsőkben átkelő csapatok lőszerutánpótlása-, mint az egyik legfontosabb és legnagyobb tömegű hadianyag- készedelem nélkül követheti a harcoló csapatokat.

A II. Világháború előtt és alatt a harcoló felek hadiipara is kifejlesztette a számára megfelelő az átkelési műveleteit támogató és a nehezen járható terepszakaszok leküzdésében segítő technikai eszközét. A német hadiipar által tervezett és gyártott kis terepjáró-szerű négykerékű jármű Schwimmwagen-t és a lánctalpas Landwasserschlepper-t.

A LAND-WASSER-SCHLEPPER

1935-ben a német hadsereg mérnökei, a könnyű folyami vontatóhajó terveiből alakították ki a Landw Land-Wasser-Schlepper-t (vagy LWS). Rheinmetall – Borsig (Düsseldorf) cég által épített lánctalpas járószerkezetű, két kormányal és két hátsóhajtású hajócsavarral ellátott úszóalkalmatosságban egyedülálló technikai megoldást alkalmaztak a kor mérnökei. A zárt alagútban (csatornában) kerültek elhelyezésre a hajócsavarok. Ez a kialakítás védte meg a propellert a különböző mechanikai sérülésektől a vízre szállás közben. A háború kitöréséig 21 Land-Wasser-Schlepper készült el, ezeket a partraszálló utász zászlóaljához (Landungs-Pionierbatallion) osztották be. A fejlesztés kezdetekor nem voltak igazán sürgető tényezők, de mindez megváltozott 1940-re,

amikor a „Seelöwe” (Oroszlánfóka) hadművelet, vagyis az Anglia elleni tengeri invázió tervezése megkezdődött. Franciaország elestével a kontinensről kiszorultak a szövetséges erők, mindössze a szűk Csatorna választotta el a két ellenséges haderőt.

A körülmények tehát ideálisak voltak a német haderő számára egy invázió megvalósítására. És egy ilyen hadműveletben nélkülözhetetlenek a kételtű partraszálló járművek. A Land-Wasser-Schlepper megfelelő volt a célra, habár nyugodt vízi akciókra lett kifejlesztve, nem a háborgó, viharos, La Manche csatornára. Az LWS programot ekkor felgyorsították, a vontatókat tengeri átkelésre alkalmassá kellett tenni. 1941-re azonban a fejlesztéseket leállították, mert a partraszállás immár nem volt kivitelezhető, a „Seelöwe” elnapolásra került. A Land-Wasser-Schlepper nagy hátránya volt, hogy páncélzattal nem rendelkezett, ami meglehetősen kellemetlen partraszálló akciónál. A páncélzat nélküli kételtű vontató csak úgy szereplehetett eredményesen, ha a partraszállásnál nem kellett jelentős ellenállással számolni. Erre pedig csak a legkritikább esetben került sor. A meglehetősen nehézkesen, esetlenül mozgó jármű kiváló célpontot nyújtott az ellenségnek. Éppen ezért újragondolták az LWS szerkezetét. A struktúráját érintetlenül hagyták, ellátták könnyű páncélzattal, és a jól bevált Panzer IV-es futóművét és felfüggesztését építették be a Panzerfahre (PzF) névre keresztelt járműbe.

Műszaki adatok:

- Motor:
Maybach HL 120TRM 11867 cm³ tizenkét hengeres, 300 lóerős benzinmotor
- Hossz: 7. 68 m
- Szélesség: 2. 34 m
- Magasság: 2. 65 m
- Tömeg: 17 tonna
- Legnagyobb sebesség:
Közúton: 35 km/h
Vízen: 12 km/h

A LAND-WASSER-SCHLEPPER-II (LWS-II)

1942-ben a A Land-Wasser-Schlepper egy továbbfejlesztett prototípusa jelent meg a német csapatoknál, a LWS II. A Panzer IV harckocsi alvázára szerelt, lánctalpas úszó

gépjármű kisméretű páncélozott vezetőfülkével, hátsó rámpával kialakított fedélzettel rendelkezett. A LWS-II-t úgy építették, hogy képesek legyenek közre fogni és vontatni egy harckocsit vagy egyéb rakományt, szállító uszályt. Az PzF tehát már inkább kompé-ként funkcionált, mint sima vontatóként. A

technikai eszköz szállítóképessége elérte a 24 tonnát. Alkalmazására a II. világháború során a keleti front ütközeteiben került sor. Ez a technikai eszköz tekinthető a mai napig rendszerben álló orosz gyártmányú PTSZ-M alapjának.

Műszaki adatok:

- Motor:
Maybach HL 120 TRM 11867 cm³ tizenkét hengeres, 300 lóerős benzinmotor
- Hossz: 8. 25m

- Szélesség: 2. 80m
- Magasság: 2. 50 m
- Tömeg: 17 tonna
- Sebesség: 45km/h
- Páncélzat: 14, 5mm
- Hatótáv:
Szárazföldön: 350 km
Vízen: 200 km
- Személyzet: 3 fő

A VW SCHWIMMWAGEN

Az „úszó autó”, egy öszkerék-hajtású kétéltű autó, amelyet mind a Wehrmacht és mind a Waffen-SS csapatai alkalmazták a

második világháború műveleteiben. VW Schwimmwagen 166 volt a legnagyobb számban gyártott kétéltű autó a történelem során. A gyártó Volkswagen cég 1942-1944 között 15, 000 darabot gyártott ebből a négyhengeres, léghűtéses 4 sebességű 25 lóerős autóból.

Műszaki adatok:

- Hossz: 382. 5 cm
- Szélesség: 148 cm
- Magasság: 161. 5 cm
- Tömeg: 910kg

FORD GPA

Ford és Bantam vállalat 1941 márciusában építette meg az első 4500 darab QMC negyedtonnás könnyű kétéltű gépjárművet. Az előzetes tesztek alapján a kétéltű ugyanolyan

jól úszott a vízen, mint közlekedett a szárazföldön. Később a híres jachtépítő Sparkman & Stephens cég tervezői tervezték meg a 1200 kilogrammos kételtű dzsip végső formáját. A GMC DUKW kételtű gépjármű rendszerbe állítása után a legtöbb Ford GP elajándékozásra került Oroszországnak a kölcsönbérleti program keretében, majd 1943-ban végleg leállították a gyártását.

Műszaki adatok:

- Motor:
RWD / 4x4 soros Ford GP 2199 cm³ négyhengeres 60 lóerős benzinmotor
- Hossz: 4. 62 m
- Szélesség: 1. 63 m
- Magasság: 1. 75 m
- Tömeg: 1. 613 tonna
- Sebesség: 45km/h
- Hatótáv:
Szárazföldön: 350 km
Vízen: 200 km

GMC DUKW

A Duck (kacsa) néven ismert DUKW először 1942-ben jelent meg. A típus lényegében egy átalakított 6x6-os GMC teherautó volt, amelynek testét csónak formájúra képezték ki. Az egyszerű kialakítású járművet alkalmazni, karbantartani könnyű volt. Több mint 21 ezer példány készült belőle a háborúban, és a szövetségesek összes hadserege szolgálatba állította. A típust arra tervezték, hogy

a hajókról közvetlenül a partra tegye ki az utánpótlást, valójában azonban csapatokat, vagy könnyűtüzérséget szállítva mélyen a szárazföld belsejébe is eljutott. Annak ellenére, hogy korlátozott volt a terhelhetősége, és erősebb hullámlásban kiszámíthatatlan teljesítményt nyújtott, a DUKW robusztus

és megbízható jármű volt, amelyre gyakran hivatkoztak úgy, mint a szövetségesek egyik háborúnyerő fegyverére. A kétéltű jármű több Földközi-tengeren, Atlanti-óceánon folyó műveletben is bizonyíthatta alkalmazhatóságát. Jelentős szerepet játszottak a normandiai partraszállásban ahol partraszállók feladata nem volt egyszerű. Heves német tűzben kellett kijutniuk a kétéltű szállítójárművekkel a partra és vissza a partközébe horgonyzó hajóig. A szövetséges csapatok a D-napon jelentős, bár a korábban becsültnél alacsonyabb veszteségeket szenvedtek.

Műszaki adatok:

- Motor:
GMC Modell 270 91,5 lóerő teljesítményű benzinmotor
- Hossz: 9, 75 m
- Szélesség: 2, 51 m
- Magasság: 2, 69 m
- Súly: 9097 kg
- Legénység: 2 fő
- Fegyverzet: az alap változatnak nincs
- Sebesség:
úton 80 km/h;
vízen 9, 7 km/h
- Hatótáv: 120 km

1931-32 az amerikai Ford Motor Company segítségével a Nizhny Novgorodban épült

meg a GAZ (Горьковский автомобильный завод) gépgyár. A II. világháborút megelőzően orosz hadsereg számára égetően fontos volt a megfelelő terepjáró-képességgel rendelkező technikai eszközök rendszeresítése. 1938-ban, ebben a gépgyárban elkezdődhetett az orosz hadsereg számára a négykerékűhajtású technikai eszközök fejlesztése és gyártása. Az első, az orosz hadsereg követelményei szerint épített prototípus GAZ-61 néven gördült le a gyártósorról. A kölcsönbérleti törvény (az 1941. március 11-én hozott jogszabály) le-

hetővé tette az USA számára fegyverek és egyéb hadianyagok szállítását szövetségeseinek, elsősorban Nagy-Britanniának és a Szovjetunióknak. Ezzel az USA végképp feladta korábbi, az 1935-ös és 1937-es semlegességi törvényekben rögzített álláspontját. E törvény keretében a második világháború alatt Kanada, Nagy-Britannia és az Egyesült Államok nagy mennyiségű katonai anyagokat továbbítottak - dzsipeket, teherautókat, és a kételtű járműveket (a 6x6 DUKW és a 4x4 Ford GPA)- Oroszországba. Az utóbbiak segítették az orosz hadsereget a folyókon történő átkelési műveletekben. A háború után Oroszország úgy döntött, hogy két hasonló saját gyártmányú jármű fejlesztésébe kezd. Nehéz tárgyalások után végül sikerült megszerezniük a licencet a Ford Motor Companytól és a GAZ gépjárműgyárban elkezdődhetett a sorozatgyártás. Így épülhetett meg a BAV-485, amely egyenértékű az amerikai DUKW kételtű gépjárművel, és 1952-től GAZ 46 MAV, amely szintén egyenértékű a Ford GPA típussal. Az utóbbi szükséges is volt mivel a modell gyártását az amerikai fél leállította 1943-ban.

GAZ-46

A szovjet hadsereg kötelékébe 1950-es években GAZ-46 MAV (малый автомобиль водоплавающий, kis úszó gépjármű) néven került rendszeresítésre. A négy-kerék meghajtású kételtű katonai járművet, a Szovjet Hadseregen kívül a Varsói Szerződés több tagállama is alkalmazta. Az oroszok elégedettek voltak a GPA képességeivel és kisebb módosítások után elkezdődhetett a gyártás.

Műszaki adatok:

- Motor:
M20 típusjelű 55 lóerő teljesítményű 2112 cm benzínmotor

- Hossz: 5,00 m
- Szélesség: 1,73 m
- Magasság: 1,80 m
- Súly: 2480 kg
- Legénység: 2+3 fő
- Fegyverzet: az alap változatnak nincs
- Sebesség:
úton 90 km/h;
vízen 9,7 km/h
- Hatótáv: 500 km

BAV 485

A BAV 485-t (большой автомобиль водоплавающий) a II. világháború alatt a „Lend-Lease program” keretében a Szovjetunióba szállított 586 darab amerikai DUKW lemásolásával fejlesztették ki. 1950-ben in-

dult a tervező munka a dnyipropetrovszki DAZ gyárban. Az eredeti típusjelzése ennek megfelelően DAZ-485 volt. A DAZ gyárban azonban nem indult be a járműgyártás, ezért a gyártást 1951-ben áthelyezték a moszkvai ZiSZ gyárba ahol 1962-ig folyt a sorozatgyártása. A típusjelzése ZiSZ-485 lett. A ZiSZ gyár 1956-ban ZiL-re történt átkeresztelése után a típusjelzés ZiL-485-re változott, a hadseregben pedig BAV-nak nevezték. A járművet a Szovjet Hadseregben kívül a Varsói Szerződés több tagállama is alkalmazta. A Magyar Néphadsereg állományába NUG (nagy úszó gépkocsi) néven, mint első deszant átkelő jármű került rendszeresítve.

A jármű külső, úszó teste ugyan az amerikai DUKW típuson alapul, a ZiL-485 kifej-

lesztésénél a szovjet ipar által már gyártott járművek, így a BTR-152 és a ZiSZ-151 részegységeit használták fel. A 6×6-os kerékelrendezésű alváz és a felfüggesztés a ZiSZ-151 tehergépkocsiból származik. A szovjet változat nehezebb, motorja pedig erősebb volt, mint az amerikai modellé. További jelentős különbség, hogy a szovjet változat hátsó része a rakodás megkönnyítése érdekében lenyitható volt. Terepen összkerék meghajtással, közúton hátsókerék meghajtással tudott közlekedni. A járműbe kerülő víz eltávolításához két vízszivattyúval szerelték fel. A rakodótérben 28 felfegyverzett katona számára volt hely. Terhelhetősége vízen 3, 5 t, szárazföldön 2, 5 t, így szállíthatott akár egy 122 mm-es D-30-as tarackot is.

Műszaki adatok:

- Motor: 5555 cm³-es 81 kW (110 Le) teljesítményű, hathengeres ZiL-485 benzinmotor
- Hossz: 9540 mm
- Szélesség: 2485 mm
- Magasság: 2600 mm
- Tömeg: 7050 kg
- Legnagyobb sebesség: Közúton: 60 km/h
Vízen: 8-9 km/h
- Hatótávolság: 510 km

acél propeller biztosította. A járműbe kerülő víz eltávolításához kettő, 400 l / min teljesítményű fenékvíz szivattyú szereltek be.

LUG LÁNCTALPAS ÚSZÓ GÉPKOCSI (K-61 GPT, GSK)

A második háború után a gumikerekes kételtű gépjárművek továbbfejlesztése mellett egyre jelentősebb szerepet kapott a jobb gázlóképességű, nehezebb terepszakaszokat jobban leküzdő lánctalpas kételtű gépjárművek családja.

A gumikerekes BAV-485-nél jóval nagyobb szállítóképzettségű, páncélzat nélkül

épített, acél vízzáró úszótestű lánctalpas kételtű úszó gépkocsit 1954-ben állították hadrendbe a Szovjet Hadseregben, Varsói Szerződés több tagállamán kívül a Harmadik Világ több hadseregében. A kialakítása során a kezelőszemélyzet a gép elején kapott helyet. Az erőátviteli egységek a deszanttér alatt az úszótestbe süllyesztve kerültek elhelyezésre. A lenyitható rámpával szerelt nagy hátsó felület volt a deszanttér, amely lehetővé tette a 50 felfegyverzett katona elhelyezését, 5 tonnás vízi és 3 tonnás szárazföldi terhelhetőséget. A vízi meghajtást kettő, zárt alagútba elhelyezett, háromágú

Műszaki adatok:

- Motor: JAZ-206 180 lóerős diesel motor
- Hossza: 10. 0 m
- Szélessége: 3. 0 m
- Magassága: 1. 9 m
- Tömege: 9. 0 t
- Sebessége: Szárazföldön: 35 km/óra, Vízen: 11 km/óra,
- Hatótávolság: Szárazföldön: 300 km, Vízen: 8-10 üzemóra,

PTSZ-M

A Szovjetunióban gyártott közepes lánc-
talpas úszó gépjármű (среднего десантного
транспортного средства, *közepes úszó szállító jármű*) az 1960-as évek közepén a K-61 modernizációja során alakult ki a megnövelt teherhordó képességű, nagyobb sebességgel közlekedő pótkocsit is vontatható kételtű úszó gépjárműcsalád (PTSZ, PTSZ-M, PTSZ-2).

Elődjétől eltérően ezt a járművet már zárt vezetőfülkével és ponyvával lefedhető nagyobb deszantterrel alakították ki. Ezzel a vízi átkelési képességeket prioritásként kezelő Szovjet Hadseregben a gépesített szárazföldi egységeknél az úszóképes harcjárművek mellett a szállító alakulatok is nagy teljesítményű úszóképes járművekhez jutottak.

A PTSZ-M 1965-ben került rendszeresítésre a Magyar Néphadsereg csapatainál. A napjainkban is rendszerben álló széles alkalmazhatóságú technikai eszköz mely az alaprendeltetéséből adódó feladatai mellett rendkívül hasznos és szinte nélkülözhetetlen a különböző katasztrófa-helyzetek elhárításában. A megjelenését, az átkelési teljesítmények fokozása és az úszóeszközök hidrodinamikai stabilitásának javítása és az a követelmény hogy az átkelő eszközök hadműveleti területen előforduló szélsőséges vízjárási viszonyok mellett is biztonságosan alkalmazhatóak legyenek, tette szükségesé. Továbbá fontos követelmény még bármilyen előkészítő művelet nélkül alkalmasak legyenek a vízen való közlekedésre.

A PTSZ-M fegyverzet nélkül került rendszeresítésre. A két személyes, nem páncélozott vezetőfülke hermetikusan zárható, ABV-fegyverek elleni védelemmel (szűrőberendezéssel) ellátott. A fülke tetején két búvónyílás található. A járműbe R-113 vagy R-123 típusú rádiót építettek. A járműnek leereszthető a hátsó része, mely egyúttal a rakodás során rámpaként is szolgál. A jármű közepén a rakodótér alatt elhelyezett dízelmotorból a kipufogógázokat a jármű két oldalán, található kipufogónyílásokon keresztül vezetik ki. A jármű járószerkezete a gépjármű elején elhelyezett lánc meghajtókerekekkel és torziós tengelyekre helyezett hat kettős gumifelületű futógörgőkkel került kialakításra. A jármű szárazföldön botkormányval, vízen kormánykerék által vezérelt kettő hajólapáttal kormányzott. A járműbe kerülő víz eltávolításához kettő, különböző teljesítményű vízszivattyút (400 l / min és 4000 l / min) szereltek be. A PTSZ-M-be gázolaj tüzelésű kályhát építettek, amellyel a vezetőfülke és a rakodótér is fűthető volt. A rakodótéren a Szovjet Hadseregben rendszeresített tipikus tehergépkocsikból (pl. Ural-469, vagy Ural-4320) egy darab helyezhető el, teher nélkül, illetve maximálisan 70 felfegyverzett katona befogadására képes.

PTSZ-M műszaki adatok:

- Motor típusa:
V-54 V12 hengerelevezésű 215 lóerős
dízelmotor
- Hossz: 11,50 m

- Szélesség: 3,30 m
- Magasság: 2,65 m
- Üres tömeg: 17 700 kg
- Maximális terhelés:
Szárazföldön: 5 t
Vízen: 10 t
- Szállítható személyek száma: 70 fő
- Személyzet: 2 fő
- Hatótávolság: 300 km

PKP

A teherszállító képesség növelésére kifejlesztették a PKP kétkerekes, úszóképes utánfutót. A PKP egy kétkerekű, egytengelyes,

csónaktest-formájú kételtű pótkocsi lehajtható feljáróval került kialakításra. A vízi stabilitás növelésére, az utánfutóra kettő kihajtható műanyaghabbal töltött úszótet (úszóponthoz) szereltek.

PKP műszaki adatok:

- Hossza: 10. 3 m
- Szélessége: 2. 82 m
- Magassága: 2. 2 m

- Tömege: 3. 6 t
- Szállító kapacitása vízen és szárazföldön:
5. 0 t

PTSZ-2

A PTSZ-M továbbfejlesztett változatát, a PTSZ-2-t 1980-as évek során rendszeresítették a Szovjet Hadseregben. Az MT-T nehéz láncfalpas tüzérségi vontató alvázára, a T-64 harckocsinál alkalmazott járószerkezetet épült. Erre az alvázszerkezetre került kialakításra a Magyar Honvédségben rendszeresített BAT-2 bulldózer. A forgatónyomatékot a T-72 MBT harckocsi 720 lóerős turbófeltöltős V-64-4 motorja biztosítja. A vezetőfülke könnyen páncélozott, hermetikusan zárható, ABV-fegyverek elleni védelemmel (szűrőberendezéssel), légkondicionáló berendezéssel és automata tűzoltó berendezéssel ellátott. Továbbá beépíthető még a műholdas navigációs rendszer. A többcélú alkalmazását biztosítja a vízsugaras hajtómű, az automatikus vezérlésű csőrőberendezés, csónaktest tengervíz elleni védelemmel történő kialakítása és a felszerelhető tololap. Ez utóbbi alkalmazásával képes önállóan kialakítani a megfelelő lejtőszögű le és feljárót mind folyóparton és mind tengerparton egyaránt. Az új kialakítású, megnövelt deszanttér (8,3 × 2,6 m) hidraulikusan működtetett feljáró szerkezettel került kialakításra. A Magyar Néphadsereg nem rendelkezett és a Magyar Honvédségben sem került rendszeresítésre ez a technikai eszköz.

PTSZ-2 műszaki adatok:

- Hossz: 12 m
- Szélesség: 3, 30 m
- Magasság: 3, 17 m
- Maximális terhelés:
Szárazföldön: 5 t
Vízen: 12 t
- Maximális sebesség:
Szárazföldön: 60 km/óra
Vízen: 12,9 km/óra

- Üres tömeg: 24200kg
- Szállítható személyek száma: 70 fő
- Személyzet: 2 fő

Természetesen a lánctalpas úszó gépkocsi kialakulása során minden egyes fegyvernem előíranyozott követelményeinek megfelelően kialakított változata, típusa jelent meg. E technikai eszközök a rendszerben lévő PTSZ-M elődjével párhuzamosan specifikusan modernizálódtak a kor, az új hadszíntéri követelményeknek, doktrínáknak megfelelően. A technikai fejlődés, a technikai eszközök modernizációja egy véget nem érő folyamat. Minden rendszeresítésre került eszköz-nél elkerülhetetlen az újabb típusú, fejlettebb

változat hadrendbe állítása vagy más, hasonló paraméterekkel rendelkező technikai eszköz beszerzése. Különösen a PTSZ-M esetében, mivel a gyártó ország már leállította a technikai eszközök és a pótkatrészek gyártását. Így, napjainkban az üzemképesség fenntartása, a szükséges alkatrészek utánpótlása egy nehézkes, akadozó folyamat. Lassan elkerülhetetlen lesz a három évtizedes szolgálatban lévő PTSZ-M helyett, egy modernebb „igavonó” technikai eszköz beszerzése, amely az elődjéhez hasonlóan az alaprendeltetési feladatai maradéktalan ellátása mellett szintén segítséget nyújthat minden bajbajutott állampolgárnak a különböző katasztrófavédelmi feladatokban.

BESENYŐ JÁNOS ŐRNAGY: A NYUGAT-SZAHARAI ŐSLAKOSOK FÜGGETLENSÉGI HARCA MAROKKÓ ÉS MAURITÁNIA ELLEN 1976-1979

A legtöbb magyar embernek semmit sem mond a Nyugat-Szaharai Demokratikus köztársaság neve, sem pedig Nyugat-Szahara és csak alig páran emlékeznek halványan a történelmi tanulmányaikból a Spanyol-Szahara névre. Mint a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem doktorandusz hallgatója a nyugat-szaharai kérdés vetületeit (hatása Európára, ezen belül hazánkra, gazdasági, politikai, biztonságpolitikai és egyéb téren) illetve az ENSZ által vezetett békefenntartó misszió (MINURSO) tevékenységét vizsgálom. A témaválasztásban az is közrejátszott, hogy 2003-2004 folyamán békefenntartó katonaként magam is a területen szolgáltam, illetve az afrikai kontinensen évek óta itt tevékenykedik egy kis létszámú magyar katonai kontingens a Világszervezet irányítása alatt.

Azt látni kell, hogy a megváltozott magyar biztonság-politika tükrében a mediterrán térség és benne Nyugat-Szahara szerepe jelentősen felértékelődött, részben azért mert azok a szervezetek (Európai Unió és a NATO), amelyeknek hazánk is a tagja fokozott érdeklődést tanúsítanak a régió irányában. Ennek vannak gazdasági és biztonsági (terrorizmus előretörése a Maghreb régióban, migráció, csempészet, stb.) vetületei is, amelyek Magyarországot is érintik, ezért szeretnék a témával kapcsolatosan több információt megosztani az olvasókkal.

Nyugat-Szaharát északról Marokkó, délről és keletről Mauritánia, nyugatról pedig az Atlanti-óceán határolja. A terület többnyire alacsony fekvésű, sík, homokos és erősen köves vidék, néhány alacsony hegygel a déli és az

észak-keleti részeken. Azonban ezek a hegyek ritkán érik el a 400 méteres magasságot. A legalacsonyabb pontja a tengerszint alatt 55 méterrel fekvő Sebjet Tah, míg a legmagasabb pontja egy 721 méteres hegy, amelynek nincs hivatalos neve. A legszélesebb körben ismert neve ennek a vidéknek Nyugat-Szahara, azonban sokan „Spanyol-Szahara” néven emlegetik, de jó páran hallották már a Saharai Arab Demokratikus Köztársaság kifejezést is. Az őslakos saharáviak az arab nyelv hasszanija dialektusát beszélik amelyet, a területet a XIII. században elfoglaló makuil arab törzsek használtak, de mostanában a marokkói megszállás következtében a marokkói nyelvjárást is egyre szélesebb körben használják. A saharáviak többsége ugyan muzulmán vallású, de nagyfokú tolerancia jellemzi őket, amit az is mutat, hogy a közöttük élő kis létszámú keresztény (római katolikus) közösség zavartalanul gyakorolhatja a hitét.¹

Az itt élők között igen magas a gyerekhalálási ráta, ami megközelítőleg 18%, a népesség növekedése alig 2,8 % és az itt élők várható élettartalma pedig éppen csak eléri a 40 évet. Az őslakosok többsége írástudatlan, alig 15% tanul meg közülük írni és olvasni. Amióta a spanyolok megszállták a területet (1884), azóta nem volt tartós béke ezen a földön. Először a spanyolok és a franciák vetélkedtek a területért, később pedig a függetlenné váló környező országok igázták le az itt élőket.

1 János Besenyő: Western Sahara, pp. 36.

A szaharai területek egy részét a korábbi gyarmatosító spanyolok távozása után a marokkói hadsereg 1975. november végére megszállta.² Erre válaszul a helyiek 1976. február 27-én, Bir Lahlou település közelében, Ait Ben Tiliben egy menekülttábor főterén, kikiáltották a saját független államukat.³ Az ünneplő tömeg előtt felhúzták az új állam fekete-fehér-zöld zászlóját (baloldalán vörös háromszög, a fehér mezőben vörös félholddal és ótágú csillaggal), majd El-Vali a Polisario vezetője sajtótájékoztatót tartott. A tájékoztatón az alábbiakat nyilatkozta: „*a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság kikiáltása népünk akarátát fejezi ki, és összhangban van az ENSZ, valamint az Afrikai Egység Szervezete Alapokmányával. Készek vagyunk harcolni több generáción keresztül is, mivel a marokkói királynak az a szándéka, hogy meghosszabbítsa a háborút.*”

1976. március 5-én Ahmed Baba Miszke az Algírban ismertette az első nyugat-szaharai kormány összetételét. Az első állam, amely elismerte az új országot Madagaszkár volt, és azóta még másik 83 állam követte.⁴ A függetlenség kikiáltása azonban nem sok változást hozott, mivel a terület elfoglalását a marokkói hadsereg folytatta. Az addigra a Nyugat-Szahara nagy részét elfoglaló szövetségesek 1976. április 14-én hivatalosan is aláírták a terület felosztásáról szóló szerződést, amelyben a két ország közötti új államhatár helyét is feltüntették.⁵

A térképen látható a Madridi Egyezményben a marokkói és mauritániai kormányok között felosztott terület:

Marokkó kapta meg a két legnagyobb várost, El-Aaiunt, Smarát és a foszfátbányákat, így az addig meglévő területeit megközelítőleg 35%-al megnövelte.⁶ Míg Mauritánia bár megkapta Villa Cisnerost és egy igen jó halászati adottságokkal rendelkező hosszú partszakaszt, a számára juttatott területen a sivatagi homokon kívül mást nem talált.⁷ Azaz a területet felosztó szerződés egyértelműen a marokkóiaknak kedvezett.

Az új állam kikiáltása után az ENSZ főtitkára úgy döntött, hogy újra elküldi Olaf Rydbeck svéd ENSZ diplomatát a lehetséges megegyezés elősegítésére. A főtitkár 1976. március 25-ei nyilatkozatában ismertette a delegáció célját, ami az volt, hogy kikérje a marokkói és a mauritániai kormányok véleményét az ENSZ közgyűlés 3458. számú határozatáról. A tervezett látogatás erős ellenérzéseket váltott ki a marokkói közéletben, és amikor a svéd diplomata meglátogatta a Tinduf környéki menekült táborokat március 31-én, komoly feszültség jött létre az ENSZ és Marokkó között.⁸

1976. április 4-én Ahmed Laraki marokkói külügyminiszter arról értesítette az ENSZ főtitkárát, hogy külön megbízottja a továbbiakban nem jogosult küldetésének folytatására Rabatban.⁹ Röviddel ezután a mauritániai

2 David J. Dean: The Air Force Role in Low-intensity Conflict, pp. 33

3 John Damis: Conflict in Northwest Africa-The Western Sahara Dispute, pp. 36

4 <http://www.arso.org/03-2.htm> (letöltés ideje: 2010. 08.17.)

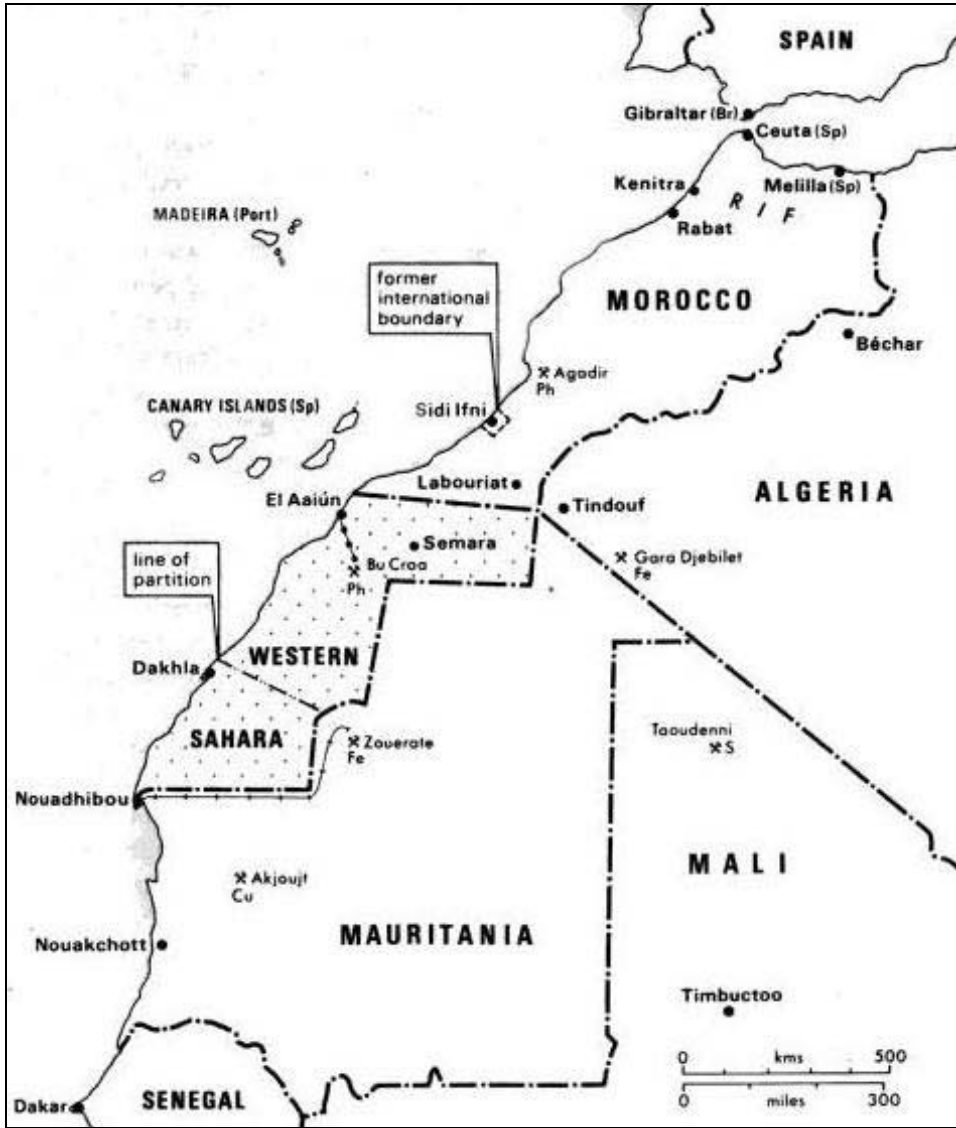
5 Martin Ira Glassner, The United Nations at Work, pp. 268

6 Anthony H. Cordesman: A Tragedy of Arms, Military and Security Developments in the Maghreb, pp. 60

7 David J. Dean: The Air Force Role in Low-intensity Conflict, pp. 36

8 Igaz Levente: Egy elfelejtett válság politikai háttere: Nyugat-Szahara, pp. 91

9 Richard Lawles and Laila Monahan: War and Refugees, The Western Sahara Conflict, pp.109

Forrás: Ieuan LL Griffiths: An Atlas of African Affairs, pp. 93

kormány is közölte, hogy a diplomata látogatása jelenleg időszerűtlen. Ezután a főttkár maga kezdett tárgyalásokat az érintett államok ENSZ nagyköveteivel, de nem sok eredményt tudott elérni.

A Polisario újra elkezdte a harcokat. A május 20-ai offenzívaként ismert támadásorozat május 11-én csúcsosodott ki, amikor összehangolt támadást indítottak El-Aaiun, Smara, Bou Kra, Bir Moghrein és Chinguetti

ellen, illetve megrongálták a foszfátszállító szalagrendszert.¹⁰ A támadás megindítása előtt a szaharáviak közleményben figyelmeztették a foszfátbányákban és a mauritániai vasérc bányákban dolgozó külföldi állampolgárokat, amennyiben nem hagyják el a területet ellenségként kezelik őket. A mauritániai vasérc bányákban ekkor több mint 280 jól képzett francia szakember dolgozott a COMINOR (Comptoir Minier du Nord) alkalmazásában, akiknek a biztonságát a mauritániaiaknak kellett volna szavatolniuk. Az érintettek nem vették komolyan a terrorista fenyegetésként beharangozott figyelmeztetést, így komoly meglepetést keltett, amikor a Polisario egységei 1976. június 8-án a reggeli órákban megtámadták Mauritánia fővárosát, Nouakchottot.¹¹

A kb. 600 főből álló katonai egység több mint 1000 kilométert tett meg észrevétlenül az ellenséges terepen, ami komoly terepismetről és a helyi lakosság támogatásáról tanúskodott. A támadás majd egy órán keresztül tartott, a kiszemelt objektumokat (beleértve az elnöki palotát is) aknavető és géppuskatűzzel árasztották el. A helyi csapatok egy része elmenekült ugyan, azonban a szaharáviak a győzelmet nem tudták kiaknázni, mivel vezetőjük, El-Vali Musztafa Szajed maga is elesett a támadás folyamán.¹² A támadással egyidejűleg a Polisario az északi területen katonai akciókat hajtott végre Tan-Tan, Jdiria és Guelta-Zemmour ellen is. A szaharáviak ekkor már taktikát váltottak, ugyanis rájöttek, hogy a gépesített és korszerű technikával felszerelt marokkói egységek ellen nem tudják

a még birtokukban lévő településeket hatékonyan védelmezni, és áttértek a számukra már ismertebb és nagyobb sikereket hozó gerilla hadviselésre. Mivel mind a dél-marokkói, mind a mauritániai területeken is éltek szaharáviakkal rokon törzsek, szinte minden támadás során számíthattak a helyi lakosság egy részének támogatására. A Polisario néhány százfős egységei így viszonylag könnyen mozoghattak nemcsak a megszállt, de a velük szembenálló ellenséges államok területein is. A marokkóiak a városokat és a spanyolok által átadott erődöket szilárdan kézben tartották, bár az utánpótlási vonalaik állandó támadások alatt voltak.

A két ország közül a gyengébbik a belső gazdasági és etnikai feszültségekkel is küszködő Mauritánia volt, ezért a Polisario az általuk megszállt területeken nagyobb aktivitást fejtett ki, mint a marokkóin.¹³

A mauritániaiak által elfoglalt területre Ould Daddah elnök 1976. január 15-én egy számára megbízható veterán politikust, Hamoud Ould Abdel-Wedoudot nevezte ki kormányzónak.¹⁴ Az új kormányzó megkezdte a terület közigazgatási átszervezését, azt Tiris el-Gharbia néven önálló régióvá formálták Dakhla központtal.¹⁵ A mauritániaiak az új régiót további négy körzetre osztották fel (Dakhla, Awsard, Tichla és Argoub). Három katonai körzetet alakítottak ki, hogy az elfoglalt területeket szilárdabban az ellenőrzésük alá tudják vonni. Az első körzet parancsnokságát Awsard városban hozták létre, a parancsnoka az a Viah Ould Mayouf ezredes

10 David J. Dean: *The Air Force Role in Low-intensity Conflict*, pp. 42

11 John Damis: *Conflict in Northwest Africa-The Western Sahara Dispute*, pp. 84

12 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 244

13 Neil Clough: *Western Saharan Conflict: Prolonged Conflict and Prospects for the Future*, pp. 7

14 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 241

15 Virginia McLean Thompson, Richard Adloff: *The Western Saharans, Background to Conflict*, pp. 269-272

lett, aki a terület megszállását előkészítette és a Polisario elleni harc fő irányítója volt. A második körzet parancsnoksága Zouerat városba települt és a parancsnokának Ahmed Ould Bouceif alezredest nevezték ki, aki Mauritánia észak-keleti területeit felügyelte. Hozzá tartozott Bir Moghrein és Ain Ben Tili is. A harmadik körzet parancsnokságát Dakhla központtal hozták létre, vezetésével pedig Ahmed Salem Ould Sidi alezredest bízták meg.¹⁶

Ez időtájr a befejeződött a szaharai menekültek táborokban történő elhelyezése, így a szaharáviak megkezdheték a két megszálló ország gazdasági intézményeinek szisztematikus rombolását.

A Polisario a szaharai arab hagyományok szellemében és a kiképzettség és megfelelő nehéz fegyverzet hiányában gerilla akciókat (ghazzi) szervezett. A Land Roverekkel és könnyű kézfegyverekkel felszerelt egységeik (kataeb) több száz kilométer megtétele után váratlanul megjelentek, majd a gyorsan kivitelezett támadások után el is tűntek.¹⁷ Mivel a mauritániai sivatag majd kétszer akkora, mint Franciaország, a helyi hatóságok rendelkezésére álló katonai és rendőrségi erők elégtelenek voltak a terület ellenőrzésére. A felkelők által indított támadások a bou craa-i foszfátbányákból kitermelt foszfát elszállítását ellehetetlenítették (1976-79 között a Fosbucraa cég 1.722 billió peseta veszteséget szenvedett a támadások következtében), a mauritániai vasércbányákat a kikötővel összekötő vasútvonalat pedig folyamatosan megromgálták, ezzel súlyos problémákat okozva a mauritániaiaknak, akiknek fő bevételi forrását a vasérc

jelentette.¹⁸ A mauritániai politikai vezetést a támadások ugyan megdöbbenették, de úgy gondolták a hadsereg vezetésében gyorsan végrehajtott személycserékkel még orvosolható a helyzet. Így a vezérkari főnököt azonnal elmozdították beosztásából és helyére az addig a második katonai körzetet vezető Ahmed Ould Bouceif alezredest nevezték ki. Ekkor fogalmazta meg a mauritániai vezetés első kritikáit a marokkói hadsereg tevékenységével kapcsolatban is, mivel azt várták, hogy a marokkóiak ellenoffenzívát indítanak a Polisario egységei ellen. Ők azonban védekezésre rendelkeztek be, és nem üldözték a sivatagba visszavonuló szaharáviakat. Így történt, hogy a Polisario fegyveresei a marokkóiak által megszállt zónából indítottak támadást a mauritániai Nema és Tisitt települések ellen. A fokozódó támadások miatt a mauritániai hadsereg létszámát 17 000 főre növelték (ebből 10 000 fő volt a fekete kisebbséghez tartozó tiszt, tiszthelyettes és katona, ami később komoly feszültséget hozott létre a hadseregen belül és több lázadáshoz is vezetett), és korszerűbb fegyvereket vásároltak.¹⁹ A frissen toborzott katonák kiképzését a francia segítséggel létrehozott Atar városi katonai kiképzőközpontban felgyorsították, de számottevő sikereket még ezek után sem értek el.²⁰

1976. augusztus 24-én ebben a sikeres katonai helyzetben tartották meg a Polisario III. Kongresszusát, ahol a sajtó képviselői mellett már több hivatalos állami delegáció is képviseltette magát (Benin, Algéria, Bissau-Guinea, Líbia stb.). A kongresszuson résztvettek a volt Dzsemma tagjai és a PUNS

16 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 242

17 David J. Dean: *The Air Force Role in Low-intensity Conflict*, pp. 42

18 Tony Hodges; *The Roots of a Desert War*, pp. 243-244

19 Toby Shelley: *Endgame in the Western Sahara*, pp. 43-44

20 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 246

(Szaharai Nemzeti Egységpárt) főtítkárhelyettese is. A tanácskozás alatt elfogadták a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság első alkotmányát, amely a Szaharai Ideiglenes Nemzeti Tanács által februárban közzétettek véglegesítését jelentette. Ekkor választották meg a minisztertanács vezetőjének a Polisario új vezetőjét, Mohamed Abdelazizt. Bár a tanácskozáson résztvevők a katonai harc további folytatásáról döntöttek, elhatározták, diplomáciai offenzívába kezdenek, hogy bemutassák a valós helyzetet a világ számára. Ennek következményeként a Szaharai Arab Demokratikus Köztársaság külügyminisztere, Hakim Brahim még a Szocialista Internacionálé genfi kongresszusán is részt vett, mint megfigyelő. Mivel az új állam számára minden diplomáciai kapcsolat rendkívül fontos volt, így politikai irányultságtól függetlenül minden állammal igyekezett kapcsolatokat létesíteni szélesebb körű elismertetése céljából.

A SADR képviselői, mint hivatalos küldöttség résztvettek az Afrikai Egység Szervezete XIII. Csúcsértekezletén Port Louisban (Mauritius), ahol 29 afrikai ország szavazott a nyugat-szaharaiak önrendelkezési joga, függetlensége és területi integritása mellett. A szavazás hatására Marokkó bejelentette tevékenységének felfüggesztését a szervezetben. Az algériai segítséggel elindított diplomáciai offenzíva hozott bizonyos sikereket, ugyanis a nyugat-szaharai államot 1977. első felére már 9 afrikai ország (Algéria, Angola, Benin, Burundi, Bissau-Guinea, Madagaszkár, Mozambik, Ruanda és Togo) ismerte el.²¹

Természetesen ennek hatására fokozni próbálták a katonai támadások hatékonyságát is, így a felkelők 1977. május 9-én ismételten megtámadták a mauritániai Zueratot. A város közel 1000 fős helyőrség és egy 60 km

hosszú 3-5 méter mély szögesdrótkerítéssel is megerősített árokrendszer védelmezte. A városban közel 250 francia bányász (köztük katonai tanácsadók is) tartózkodott családostul, a SNIM (Société Nationale Industrielle et Minière) vállalat alkalmazottaiként. Bár a biztonságukért felelős szakember, Jean-Charles Eudeline többször is javasolta a családok evakuálását, javaslatait elutasították. A támadást hajnali 5 órakor összehangolt aknátűzzel kezdték meg a gerillák. A támadás kb. négy órán keresztül tartott, ez alatt a villamos erőmű, az üzemanyagtartályok és a bánya berendezései súlyos károkat szenvedtek olyannyira, hogy egy időre a termelést is le kellett állítani. A csata folyamán két francia szakember meghalt, hatot pedig foglyul ejtettek a támadók. Ezek után a francia személyzet nagy részét és a családtagjaikat (összesen 449 főt) azonnal hazaszállították Franciaországba.²² A termelés leállítására komoly károkat okozott a mauritániai gazdaságnak. Mauritánia ekkor már csak a Marokkóval megkötött katonai egyezmény (1977. május 13.) által biztosított katonai segítséggel (kb. 10 000 jól kiképzett és felszerelt katona állomásozott mauritániai területen)²³ és a Szaúd-Arábia, Kuvait és az Egyesült Arab Emírátságok pénzügyi támogatásából tudta a nyugat-szaharai helyzetből adódó problémáit orvosolni.

A frissen megérkezett marokkói segélycsapatok jelenléte ellenére a Polisario egységei ismételten megtámadták Nouakchottot, majd a sikeres támadás után veszteségek nélkül vonultak vissza. A támadások kiváltották Franciaország tiltakozását, a francia külügyminiszter, Louis de Guiringaud Algériát vádolta a támadások megszervezésével, és a foglyul

21 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 307-308

22 John Mercer: *The Sahrawis of Western Sahara*, pp. 13

23 Richard Lawles and Laila Monahan: *War and Refugees, The Western Sahara Conflict*, pp. 101

ejtett franciák azonnali átadását követelte. Az algériai vezetés a francia vadakat hivatalos nyilatkozatban utasította el.

A franciák ekkor egy 200 fős katonai egységet küldtek a főváros biztosítására, majd november végétől a dakari légibázisról a „Lamantin hadművelet” keretén belül Jaguár típusú harci gépeket irányítottak a nagyobb mauritániai települések védelmének megerősítésére.²⁴

A kialakult mauritániai helyzet komolyan aggasztotta a franciákat, ugyanis a terület, mint néhai gyarmatuk továbbra is az ő katonai és gazdasági érdekszférájukba tartozott. Annak ellenére, hogy Mauritánia a függetlensége elnyerése után kihangsúlyozta a franciáktól való különállását (saját pénznem az ouguiya bevezetésével és a vasérc bányák államosításával), mégis ezer szállal kötődtek néhai gyarmatosítójukhoz. Miután a Polisario egységek az ország fővárosát is megtámadták, a megijedt elnök azonnal a francia vezetéshez fordult sürgős katonai segítséget kérve. Rövidesen megkötötték a két ország közötti új katonai segélynyújtási és együttműködési szerződést, majd a franciák tizenöt katonai kiképzőt küldtek az Atari katonai akadémiaúra a mauritániai tisztek kiképzését elősegítendő.

Azonban ezek a lépések még inkább felbátorították a gerillákat, akik újabb két francia bányai szakembert ejtettek foglyul. Az akkori francia elnök, Giscard d'Estaing azonnal egy váltásábtábot hozott létre az elnöki palotában a helyzet mielőbbi megoldására. A váltásábtában helyet kapott Yvon Bourges, védelmi miniszter, Robert Galley, a fegyveres testületek közötti együttműködési miniszter, Guy Méry tábornok, a francia hadsereg vezérkari főnöke, és Louis de Guiringaud az elnök képviselőjében. A stáb

tagjai az Elysée palota alatti harcálláspont (COA-Centre Operationnel des Armées) termekben, a hadsereg és a titkosszolgálatok szakértőinek bevonásával azonnal megkezdték a lehetséges tervek kidolgozását. A vezérkari főnök a nagy rizikófaktorra és a kutatás nehézségeire hivatkozva elvetette a francia túsok kommandós akcióval történő kiszabadítását, amit kisebb vita után a többi résztvevő is elfogadott. Ezek után Méry tábornok azt javasolta, hogy kezdjenek tárgyalásokat a túsok szabadon bocsátása érdekében, azonban egyidejűleg rendelkezjen csapatokat Mauritániába a francia érdekek védelmére. A tábornok által felvázolt tervet a jelenlévők elfogadták, és azonnal megkezdték a kivitelezését.²⁵ A szenegáli Oukkam repülőtéren állomásozó francia szuperszonikus vadászgépek egy részét készütségbe helyezték, mivel azok alig 50 perc alatt elérhették Nouakchott térségét. A bázison települt 1300 francia katonából álló egységet pedig további 300 fővel megerősítették. November elsején éjszaka a gyorsreagálású erőkből álló egység, Michael Forget tábornok vezetésével megérkezett a szenegáli bázisra, majd a tábornok néhány napon belül 60 speciális kiképzettségű katonájával áttelepült Mauritánia (Atar) területére. Az Ouakkami bázis vezetését Huret ezredes vette át, aki a „Lamantin hadművelet” logisztikai biztosításáért is felelt. Forget a megérkezése után azonnal megkezdte a kommunikációs vonalak kiépítését Ouakkam és a mauritániai támaszpontok között. A francia tengerészet által biztosított Breguet-Atlantic gépek közben felderítő járőrözéseket hajtottak végre Mauritánia fölött. Bár ezeket a gépeket eredetileg tengeralattjárók felderítésére használták, képzett legénységükkel fontos elemét képezték a hadműveletnek. A franciák emellett nagy hatótávolságú Mirage-4 típusú

24 Anthony G. Pazzanita and Tony Hodges: Historical Dictionary of Western Sahara, pp. 151-152

25 John Mercer: The Sahrawis of Western Sahara, pp. 13

felderítőgépeket is használtak a kevésbé ismert területek feltérképezésére és fotók készítésére. A gépeket az Ouakkami bázis kérésének megfelelően a franciaországi Bordeaux városából indították.

A felderítések célja az volt, hogy lokalizálják és megfigyeljék a Polisario egységek mozgását, majd tájékoztatást adjanak az elmentámadásra felkészült mauritániai katonai és csendőri egységeknek, illetve a francia vadászgépeknek. A marokkóiak a hadműveletet segítő további 600 katonát küldtek a mauritániaiak által elfoglalt területekre, ahol rövidesen 1200 marokkói katona tartózkodott és még további egységek érkeztek Marokkóból. 1978 januárjában már 2400 katona állomásozott Zouerat-Nouadhibou térségében, 600 katona az akjouji vasércbányánál és további 2800 fő Tiris el-Gharbia területén. A marokkói légierő még három F-5 típusú vadászgépet is telepített Nouadhibou repülőtérre, hogy azok a közös hadműveletben részt vehessenek.²⁶

Úgy tűnt, hogy ilyen erővel a Polisario katonái nem vehetik fel a versenyt, ezért a mauritániai vezetés újraindította a vasúti forgalmat az ekkor már egy hónapja nem üzemelő Nouadhibou-Zouerat vasútvonalon. A szaharáviak azonban már az első szállítmányt megtámadták és foglyul ejtették a francia mozdonyvezetőt, a szállítmányt kísérő mauritániai katonákkal együtt. A felbőszült franciák november 25-én további négy Jaguár típusú harcirepülőgépet irányítottak át a Touli bázisukról Mauritániába, hogy részt vegyenek a Polisario egységek elleni válaszcsepásokban. Ez a fajta harcirepülőgép sokkal jobb és korszerűbb volt, mint a marokkóiak által használt Northrop F-5 típusú gépek. A francia hadsereg 1971-ben állította hadrendbe ezeket a nagy-hatótávolságú gépeket, amelyek

egyenként, két 30 mm-es gépágyúval és föld-levegő rakéta elleni zavaró rendszerrel voltak felszerelve. Az Ouakkami bázison ekkor már 6 Jaguár, 2 KC-135 F, 2 Breguet-Atlantic és 4 Noratlas típusú gépet állomásoztattak a franciák. A Jaguárokat először december 2-án vetették be a vasútvonalat, Boulanour helység mellett megtámadó gerillák ellen, majd december 12-én Zouerat város környékén.²⁷ A támadások következményeként a Polisario felajánlotta a Mauritániában foglyul ejtett franciák szabadon engedését, ennek ellenére a franciák tovább folytatták a támadásokat. Ekkor a Polisario az ENSZ akkori főtitkárával, Kurt Waldheimmel tárgyalásokat kezdett, majd december 23-án feltételek nélkül szabadon bocsátották a franciákat.²⁸ A francia vezetés ugyan folytatni szerette volna a hadműveletet, azonban a SADR sajtókampánya és több emberjogi szervezet tiltakozása miatt végül utasították a vezérkart a csapatok visszavonására. Innentől kezdve bár továbbra is segítették a Mauritániai kormányt, tevételesen már nem vettek részt a Polisario elleni harctevékenységekben.²⁹

A francia légitámadásoktól már nem fenyegetett gerillák azonnal felújították a mauritániai célpontok (vasútvonal, bányák stb.) elleni támadásokat, amelyek elősegítették az ekkor már komoly gazdasági és belpolitikai gondokkal küzdő Mauritánia kilépését a nyugat-szaharai konfliktusból. A „Lamantin hadművelet” ugyan sok kárt okozott a gerilláknak, megállítani mégsem tudta őket, sőt a tapasztalatokat feldolgozva, kisebb csoportokra osztódva továbbra is támadták

26 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 251-253

27 John Mercer: *The Sahrawis of Western Sahara*, pp. 13. oldal

28 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 254-255

29 David J. Dean: *The Air Force Role in Low-intensity Conflict*, pp. 43

a mauritániai célpontokat.³⁰ Az 1977-1978. években támadásaikkal megbénították a közlekedést, és lehetetlenné tették a mauritániai költségvetés jelentős részét biztosító vasércbányászatot.

A COMINOR vállalat tulajdonában lévő 26 mozdonyt (egyenként 1 millió dollár értékűek) teljesen működésképtelenné tették, javításuk több hónapig tartott, a vezetők egy része pedig megtagadta a munkavégzést az állandó életveszélyre hivatkozva. Az 1977-es évben a vállalat 150 vonatjáratot kellett, hogy töröljön, amely 22 millió dollár bevétel kiesést okozott az országnak, ami az éves vasérc export 18%-t jelentette. A vasérc bányák raktáraiban majdnem egy millió tonna vasérc várt a Nouadhibou kikötőjébe való elszállításra, amit a vasúti szállítási kapacitás hiányában a kormány nem tudott értékesíteni. Így az ország amellet, hogy a világ legszegényebb országai között tartották számon, még azzal is szembesült, hogy a gazdaságának alapját biztosító vasérc bányászat szinte megszűnt a gerillák akciói következményében.³¹

Persze nem csak a háború következményében gyengélkedett az ország gazdasága. Az 1973-ban kirobbant nemzetközi olajválság is hátrányosan érintette az olajkincsekkel nem rendelkező, így azt vásárolni kénytelen országokat, közöttük Mauritániát is.

Azon kívül 1976-óta folyamatosan esett a vasérc ára a nemzetközi piacokon az acélipari válság miatt. Mivel a réz világpiaci ára is nagyon alacsony volt, az ország Akjoujban lévő rézbányáiban a réz kitermelése már annyira veszteségessé vált, hogy azokat nem érte meg működtetni, így a bányákat 1978 májusában bezárták. A bánya bezárások nyomán még

több ember vesztette el az addig biztos munkáját.³²

Ezen az ábrán a mauritániai vasérc export akkori helyzetét láthatjuk:

	1974	1975	1976	1977	1978
kitermelés (m.tonna)	11.9	8.6	9.4	7.5	7.1
export (m.tonna)	11.7	8.7	9.7	8.4	6.5
export (m. USD)	123.5	137.6	153.7	127.0	93.4

Forrás: Világbank

A következő ábrán az ország kereskedelmi mérlegének alakulását követhetjük nyomon: (Az értékek billió ouguiyában értendők)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978
export	6.4	9.2	8.0	9.1	8.2	7.5
ebből a vasérc	4.6	5.9	6.2	6.9	5.7	4.6
Import	6.9	11.1	13.3	18.1	17.7	16.3
deficit	0.5	1.9	5.3	9.0	9.5	8.8

Forrás: Világbank

30 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 257

31 John Mercer: *The Sahrawis of Western Sahara*, pp. 15-16

32 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 259

Annak ellenére, hogy az országban több olyan terület is található, amely alkalmas a földművelésre, a kezdetleges termelési eszközök használata és az évek óta tartó aszályos időszak miatt Mauritánia élelmiszeripari termékekből is behozatalra szorult (élelmiszer fogyasztásának csak alig 60 %-át termelte meg ebben az időszakban).

A következő táblázat adatai a gabona termelés alakulását mutatják be az 1973-1978 közötti időszakban:

	1973-74	1974-75	1975-76	1976-77	1977-78
gabonafélék (tonna)	50.000	45.000	36.000	21.000	14.000

Forrás: Mauritániai központi bank

Annak ellenére, hogy a kormány bevételei jelentősen csökkentek, a katonai kiadásokat 1976-ban közel 50%-al emelték, (1.2 billió ouguiyáról, 1.8 billió ouguiyára) majd 1977-ben további 26 %-al, ami a kormány összes kiadásainak közel 30%-át jelentette.

A költségek emelkedését valamennyire mérsékelte, hogy Szaúd-Arábia a fegyvervásárlások egy részét átvállalta és a franciáktól vásárolt fegyverek ellenértékét segélyként biztosította az ország számára.

Hogy a kormány többletbevételhez jusson, 1976-ban egy új, speciális adófajtát vezettek be, amit találóan csak szolidaritási adónak neveztek el.³³ Az új adó bevezetése a lakosság számára komoly terhet jelentett és a mauritániai katonák és a civilek élet-színvonala olyan mélyre zuhant, mint még előtte soha és egyre többen kezdték nyilvánosan is hangoztatni a kormány és az

államfő tevékenységével kapcsolatos aggályait.³⁴

A kormány csak újabb marokkói segélycsapatok behívásával tudta a rendet fenntartani, de ezzel a gerillákat megállítani nem lehetett és a hadsereg vezetőinek bizalma is megrendült az elnök Marokkóval való szövetségi politizálásában.³⁵ Az országban kialakult pánikot jól mutatja, hogy a mauritániai politikai vezetés 1978 májusában újra a francia légierő támogatását kérte a fővárost támadás alá vevő gerillákkal szemben.³⁶ A francia külügyminiszter, Louis de Guiringaud az általa összehívott sajtótájékoztatón sietett leszögezni, hogy a francia harcrepülőgépek a mauritániai kormány felkérésére Mauritániában és nem Nyugat-Szaharában hajtottak végre harci cselekményeket. Ennek ellenére a Polisario sajtó nyilatkozatában azt állította, hogy a francia gépek Oum Dreyga (Nyugat-Szahara) közelében hajtottak végre támadást és nem pedig mauritániai területen.

Mauritániának nem csak gazdasági nehézségekkel kellett szembenéznie, hanem a fekete bőrű kisebbség (a Wolof, a Soninke, a Peuls és a Toucouleuts törzsek) problémájával is.³⁷ Az ország lakosságának a 25%-a tartozott ide, akik közül többnyire a városokban élő értelmiség, a hadsereg tisztjeinek és katonáinak jó része és a földműveléssel foglalkozók kerültek ki.³⁸ A fekete kisebbség komoly

34 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 263

35 Richard Lawles and Laila Monahan: *War and Refugees, The Western Sahara Conflict*, 101

36 Toby Shelley: *Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony?* pp. 19

37 Anthony H. Cordesman: *A Tragedy of Arms, Military and Security Developments in the Maghreb*, pp. 60

38 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 263

ellenérzésekkel figyelte a mauritániai vezetés arabizálási törekvéseit, és amikor 1966-ban kötelező lett az arab nyelv használata az állami oktatásban, tömegtüntetések törtek ki Mauritánia egész területén.

Ez a probléma a mai napig sem oldódott meg teljesen, ezért is történhetett meg, hogy 1987-88-ban a hadseregből elbocsátott majd 500 fekete bőrű tiszt, lázadást robbantott ki, amelyben mind az arab tisztok, mind pedig az ő részükről többen meghaltak. A fekete kisebbség kérdése miatt majdnem háború tört ki a szomszédos Szenegállal is. Ezért a hadsereg fekete bőrű tisztjei az akkori helyzetet kihasználva, 1978. július 10-én résztvettek az addigi elnök Mokhtar Ould Daddah megbuktatásában.³⁹

A vértelen hatalomátvételt a márciusban frissen kinevezett vezérkari főnök Mustafa Ould Mohamed Salek szervezte, így ő kapta meg az államfői és a miniszterelnöki posztot is.⁴⁰

Salek 1961-ben kezdte katonai szolgálatát, részt vett Nouakchott 1976. júniusi védelmében, majd a 3. katonai körzet parancsnokának (Atar régió) nevezték ki. Ebben a beosztásban elnyerte a hadsereg vezetőinek bizalmát és többük barátságát is, így a puccs ideje alatt a hadsereg teljes egészét maga mögött tudhatta.

A változásoknak Marokkó nem örült, azonban a Polisario július 12-ei hatállyal egyoldalú tüszzünetet jelentett be Mauritániával szemben. Mivel Mauritánia területén közel 10 000 marokkói katona állomásozott, az ország új vezetője még rendkívül óvatosan fogalmazott július 14-ei rádióbeszédében:

„Az új kormány célja a háború mielőbbi

befejezése a nép érdekeinek figyelembevételével, a testvéri marokkói királysággal egyetértésben.”⁴¹

A kormány új gazdaságpolitikát hirdetett meg, elkezdte a mezőgazdaság fejlesztését a külföldi tőke bevonásával és támogatta a magánkezdeményezések keretén belüli beruházásokat is.

Salek bejelentette, hogy támogatná az ENSZ határozatoknak megfelelően, az általa megszállt Tirisz El-Gharbija (Rio de Oro új mauritániai neve) területén a szabad népszavazás megszervezését. Ugyanakkor felkérte a marokkói kormányt csapatai kivonására a mauritániai területekről.⁴²

Ennek ellenére a két ország 1979. január 12-13. között tartott megbeszélésein több egyezményt ratifikáltak, megállapodtak egy közös fejlesztési bank, közös tengerhajózási és halászati vállalat létrehozásáról, illetve a bányászati, lakásépítési, közúti és oktatási együttműködés fejlesztéséről. 1976. január 6-án az egyre türelmetlenebbé váló Polisario vezetőség felszólította a mauritániai vezetést a hivatalos béketárgyalások megkezdésére.⁴³

Mivel a fegyverszünet a marokkóiakra nem terjedt ki a saharávi csapatok január 4-én átlépték a történelmi és valós határként szolgáló Draa folyót, és megtámadták a marokkói Assa városát. Bár a marokkói csapatok nem szenvedtek komoly vereséget, II. Hasszán másnap összehívta a Nemzetbiztonsági és Nemzeti Területvédelmi Tanácsot. Néhány nappal később pedig panaszslevelet küldött Nimeri szudáni elnöknek, aki ekkor az Afrikai Egység Szervezete soros elnöke volt. A sikeres határmenti rajtaütés után a saharáviak megindították a volt

39 John Mercer: *The Sahrawis of Western Sahara*, pp. 20

40 Virginia McLean Thompson, Richard Adloff: *The Western Saharans, Background to Conflict*, pp. 274-276

41 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 68

42 Uo. pp. 271

43 Uo. pp. 267

algériai elnökről elnevezett „Bumedien of-fenzívát.”⁴⁴

Az első támadást az Laayountól alig 10 kilométerre lévő Lem Szijed település közelében hajtották végre (1979. január 16-17.). A csata két napja alatt két nagyobb marokkói hadoszlopot semmisítettek meg. Ez volt az első eset, hogy páncélos erőkkal is rendelkező, motorizált marokkói egység szenvedett vereséget a nyugat-szaharai katonáktól. A Polisario közleménye 600 halott, 250 sebesült, és 51 fogságba esett marokkói katonáról és tisztről szólt. Zsákmányoltak 4 páncélozott harcjárművet, 60 terepjárót és megsemmisítettek 7 harckocsit, 96 teherautót, 1 F-5-ös vadászgépet és 4 helikoptert.

Az algériai elnök, Bendzsedid Sadli felbuzdulva a nyugat-szaharaiak sikerein február 24-én szintén kérte Ould Saleket a béketárgyalások mielőbbi megindítására.

A Polisario január 28-án újra behatolt a marokkói területre egy kb. 1200 főből álló 200 terepjáróval és korszerű fegyverekkel felszerelt egységgel. A nyugat-szaharaiak megtámadták, és néhány órára elfoglalták a Dél-Marokkó központjában lévő Tan-Tan városát, ami logisztikai központ és a marokkói légierő egyik bázisa is volt. A sikeres rajtaütést követően a támadók a foglyul ejtett marokkói katonákkal visszavonultak a sivatagba. Az, hogy több mint 500 kilométert tettek meg észrevétlenül a marokkói hadsereg által ellenőrzött területen már a nemzetközi sajtó érdeklődését is felkeltette, így bár a marokkóiak tagadták a támadás tényét, a világ értesült róla.⁴⁵

Mauritániában 1979. április 6-án új kormányt iktattak be, amelynek az elnöke Ahmed Ould Buceif alezredes lett, aki a Marokkóval

való szorosabb együttműködésre törekedett. Azonban május 27-én, amikor a CEDEAO (Centre Economique du Development de l’Afrique de l’Ouest), azaz a Nyugat-afrikai Gazdasági Fejlesztési Központ értekezletére indult, leszállás előtt a repülőgépe a tengerbe zuhant. A katasztrófát a gépen levők közül senki sem élte túl. Utódja azt a Mohamed Khuna Ould Haidalla alezredes lett, aki Buceif kormányában a hadügyi tárca birtokosa volt. Az új miniszterelnök még megválasztása napján bejelentette az addigi államfő Salek ezredes lemondását és Mohamed Mahmud Ould Ahmed Luli alezredes kinevezését a helyére.⁴⁶

Az új vezetés már inkább hajlott a békés megegyezésre főleg az után, hogy a Polisario egyik egysége július 12-én megtámadta a mauritániai hadsereg által megszállva tartott nyugat-szaharai terület legdélebbi helyiségét, Tislát, ahol a helyi prefektust és több katonát is foglyul ejtettek.⁴⁷

A támadás megdöbbentette a mauritániai vezetést és a mielőbbi béketárgyalások megkezdésére ösztönözte őket. Mauritánia következő lépése mégis a teljes világot megdöbbentette, amikor az Afrikai Egység Szervezetének 16. csúcserkekezletén képviselője megszavazta a tűzszüneti megállapodást és a függetlenségről szóló népszavazást Nyugat-Szahara területén. A határozatot az afrikai országok kétharmada, azaz 33 ország szavazta meg, így elutasították a marokkói álláspontot. A marokkói küldöttség tiltakozásként az ülészak befejezése előtt elutazott Monroviából.⁴⁸

A monroviai határozat után augusztus 5-én Algírban Mauritánia és a Polisario (mint a

44 David J. Dean: *The Air Force Role in Low-intensity Conflict*, pp. 44

45 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 285

46 Virginia McLean Thompson, Richard Adloff: *The Western Saharans, Background to Conflict*, pp. 285

47 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp. 274

48 Uo. pp. 275

nyugat-szaharai nép képviselője) aláírták a békeszerződést, ami alapján Mauritánia elismerte a Polisariot és visszavonta minden területi követelését Nyugat-Szaharával kapcsolatosan.⁴⁹

A békekötés bejelentése után a marokkói király, bár fogadta a mauritániai kormányfőt, Mohamed Khuna Ould Haidallát, már a válaszlépéseket tervezte.

Augusztus 10-én Mohamed Ould Bah Ould Abdelkader alezredes, a mauritániai légierő volt főparancsnoka, a Szabad Mauritániai Tisztek Bizottsága nevében egy Marokkót támogató közleményt adott ki. A közleményről tudomást szerzett mauritániai delegáció tagjai a tiszteletükre adott vacsoráról utaztak vissza Nouakchottba. A bizottságot órák alatt felszámolták, így a katonai puccs lehetőségét elhárították.

A szerződés aláírása utáni napon öt Hercules C-130 típusú gép érkezett Dakhlába, több száz marokkói katonával a fedélzetükön. A katonák hivatalosan a dakhlai helyőrségben szolgáló marokkói csapatok felváltására érkeztek, de valójában a város fontosabb épületei körül táboroztak le. Bár a mauritániai helyőrségparancsnoknak gyanús volt a szövetségesek viselkedése, de mivel nem akarták az amúgy is feszült helyzetet élezni, nem reagáltak a történetekre és a mauritániai csapatok számára sem rendeltek el készültséget.

Augusztus 11-én este a marokkói kormány négy minisztere érkezett Dakhlába, ami akkor Tirisz El-Gharbija közigazgatási központja volt. A többségben lévő és a zairei Sába tartományból kivont 750 ejtőernyőssel és más csapatokkal is megerősített egységek rövid időn belül elfoglalták a várost, amit a mauritániai helyőrség tétlenül szemlélte.⁵⁰ A

marokkóiak néhány napon belül elfoglalták a teljes mauritániaiak által megszállt területet, majd a dakhlai kádit és tizenhat törzsből összeszedett 360 nyugat-szaharait Rabatba vitték, ahol azok augusztus 14-én hűségesküvet tettek a király számára. Az elfoglalt területet pedig Ved Ed-Dahab néven azonnal Marokkóhoz csatolták.⁵¹

A mauritániai kormány nem mert fellépni a marokkóiak ellen, mivel az ország több településén is marokkói csapatok állomásoztak és elegendő fegyveres erővel sem rendelkezett. Ezért Mauritánia ugyan nyilatkozataiban elítélte a terület megszállását, ellene nem tudott mit tenni. Az ország vezetői augusztus 20-án jegyzéket intéztek a Világszervezethez és kérték, hogy a megkötött békeszerződést tekintse úgy, mint a Mauritániai Iszlám Köztestársaság semlegességének bizonyítékát a nyugat-szaharai konfliktusban.⁵² Majd pedig november 27-én tiltakozó jegyzéket nyújtottak be az ENSZ Biztonsági Tanácsához, amelyben Marokkót a területi szuverenitásuk megsértésével vádolták. A világszervezett nyomására Marokkó végül december 26-án kivonta az utolsó csapatait is Mauritánia területéről (Bir Moghrein, Zouerat).

Ezek után a kapcsolat a két ország között igen feszültté vált és még a diplomáciai kapcsolatokat is megszakították egy időre. A mauritániai vezetők olyannyira tartottak egy lehetséges marokkói támadástól, hogy a kormány segítséget kért Franciaországtól. A francia katonai vezetés rövid egyeztetés után egy újabb 150 fős katonai különítményt küldött a mauritániai főváros védelmére október végén. Azonban a marokkóiak nem törődtek a korábbi szövetségeseikkel, hanem minden erejükkel azon voltak, hogy megszilárdítsák

49 David J. Dean: *The Air Force Role in Low-intensity Conflict*, pp. 42.

50 Toby Shelley: *Endgame in the Western Sahara*, pp. 44

51 Tony Hodges: *The Roots of a Desert War*, pp.276

52 John Mercer: *The Sahrawis of Western Sahara*, pp. 20

Forrás: Andrew Boyd, Joshua Comenetz: An Atlas of World Affairs, pp. 124

hatalmukat az újonnan megszerzett területek felett.

A következő térképen látható a mauritániaiaktól elfoglalt területekkel megnövelt Marokkói Királyság:

Erre válaszul, a viszályban hivatalosan már nem érdekelt mauritániaiak csendes be-

letörődéssel, egyfajta logisztikai bázisként engedték használni a területüket a Polisario gerillái számára.⁵³

⁵³ Virginia McLean Thompson, Richard Adloff: The Western Saharans, Background to Conflict, pp. 292

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Anthony G. Pazzanita and Tony Hodges; Historical Dictionary of Western Sahara (2. kiadás, Metuchen, N.J., Scarecrow Press, 1982.) ISBN: 9780810814974, 431 oldal

Anthony H. Cordesman: A Tragedy of Arms, Military and Security Developments in the Maghreb, Greenwood Publishing Group, 2002, ISBN: 9780275969363, 315 oldal

David J. Dean; The Air Force Role in Low-intensity Conflict (Air University, Air University Press, Maxwell, Air Force Base, Alabama 36112-5532, 1986 októbere, ISBN: 1-58566-014-0, 127 oldal

Igaz Levente: Egy elfelejtett válság politikai háttere: Nyugat-Szahara, Kül-Világ-a nemzetközi kapcsolatok folyóirata, III. évfolyam, 2006/1, 79-95. oldal, <http://epa.oszk.hu/00000/00039/00008/pdf/igaz.pdf> (letöltés ideje: 2010.08.17)

János Besenyő: Western Sahara, Publikon Publishers, Pécs, 2009, ISBN: 978-963-88332-0-4, 197 oldal

John Damis; Conflict in Northwest Africa-The Western Sahara Dispute (California, Hoover Institution Press, Stanford University, 1983), ISBN: 9780817977818, 196 oldal

John Keegan: World Armies, Facts on File, 1979, ISBN: 9780871964076, 843 oldal

John Mercer: The Sahrawis of Western Sahara, Minority Rights Group, Report No. 40. 1979. London, Bib. ID: 1139325, 24 oldal

Martin Ira Glassner, The United Nations at Work, Greenwood Publishing Group, 1998, ISBN: 9780275959449, 351 oldal

Neil Clough: Western Saharan Conflict: Prolonged Conflict and Prospects for the Future, Air Command and Staff College, Air University, Maxwell Air Force base, Alabama, 2008, AU/ACSC/Clough/AY08, 31 oldal

Richard Lawles and Laila Monahan: War and Refugees, The Western Sahara Conflict,

Pinter Publishers, London and New York, 1987, ISBN 0-86187-900-7, 201 oldal

Richard Lawles and Laila Monahan: War and Refugees, The Western Sahara Conflict, Pinter Publishers, London and New York, 1987, ISBN 0-86187-900-7, 201 oldal

Toby Shelley: Endgame in the Western Sahara, What Future for Africa's Last Colony? Zed Books, London&New York, 2004, ISBN: 1 84277 340 2 Hb, 215 oldal

Tony Hodges; The Roots of a Desert War (Lawrance Hill & Company, 1983.), ISBN: 9780709912958, 388 oldal

Virginia McLean Thompson, Richard Adloff: The Western Saharans, Background to Conflict, Taylor & Francis, 1980, ISBN: 9780389201489, 348 oldal

DR. RÉVAI TAMÁS: AZ OLASZ-ETIÓP HÁBORÚ TÖRTÉNETI HÁTTERE: A KLÍMA, RUHÁZAT ÉS FELSZERELÉS JELENTŐSÉGE

Az olasz-etióp háború volt az első olyan gyarmati háború a történelem folyamán, amelyben a gyarmatosító ország tömegpusztító fegyvereket alkalmazott a védtelen etióp lakossággal szemben. A háborút az olaszok gépekkel vívták, így tömegméretekben kipróbálhatták az új típusú eszközöket. El kell ismerni, hogy az olasz haditechnika és taktika több tekintetben is megbukott. Az olasz hadászatot az jellemezte, hogy a tervezett támadási szakaszon, tüzéségi előkészítés után, amelyet bombázókkal végeztek, könnyű harckocsik nyomultak előre. Ezeket követte a bennszülött lakosságból álló gyalogság, amely a közelharcot megvívta, s csak utánuk jelentek meg az olaszok, hogy a terepet megszállják. A hadjárat célja az etióp haderő zömének megsemmisítése volt egy döntő ütközetben, s ezt követően a főváros elfoglalása. Az olaszok nem tudták kicsikarni a döntő ütközetet, és ugyanakkor veszteségeik egyre nőttek. Az olaszok problémái a szállítóeszközöknél, ruházatnál kezdődtek, mivel azok általában nem tudtak megbirkózni a tereppel és a klímával.

BEVEZETÉS

Olaszország vezetői az I. Világháborút követő béketárgyalásokon ugyan a győztesek asztalánál ültek, az antant két fő hatalma, Franciaország és Anglia azonban másodrendű szövetségesként kezelte őket. Az olasz érdekeket és követeléseket alig vették figyelembe, a gyarmatok újrafelosztásánál pedig csak értéktelen területeket kaptak, és a sértődöttség és a megalázottság jó táptalajt nyújtott a politikai szélsőségek előretörésének. A nyár végére az olasz hadsereg teljes létszámát kb. 1 millió főre emelték. Szeptember 1-től kezdve Olaszországban korlátozó jellegű pénzügyi és gazdasági rendelkezéseket léptettek életbe.

Az angolok a készülődés hatására jelentős flottaösszevonást hajtottak végre a Földközi-tengeren. 1935 szeptemberére Olaszország befejezte a háborús előkészületeket, míg Hailé Szelasszié megpróbálta megoldani Etiópia védelmének megszervezését.

TÖRTÉNETI HÁTTÉR

Etiópia 1,5 millió négyzetkilométer kiterjedésű és 9 millió lakost számláló feudális császárság volt. Elmaradottságát az is mutatta, hogy egy keskeny nyomtávú vasúttal rendelkezett, mely Addisz Abebát Francia Szomália fővárosával, Djibouti kikötővel kötötte össze. A császár mindenekelőtt Nagy-Britannia és az Egyesült Államok segítségét szerette volna megszerezni, különféle koncessziók és érdekeltségek biztosításával. Azonban ezek a próbálkozások sem vezettek eredményre és a Standard Oil az amerikai kormány szóltotta fel egy etióp koncesszió felmondására, nehogy az olaszok érdekeit sértsék és a háború kirobbantására okot adjanak. Anglia még ekkor is a Népszövetség egybentartását tartotta szem előtt, és az Európai erőegyensúly fenntartását. Olaszországban sem volt egységes a háború megítélése. Sokan úgy gondolták, hogy a nehéz terep, a rossz tánpótlási lehető-

segek, a nem megfelelő ruházat, felszerelés, és a várható szívós ellenállás miatt túlságosan nagy véráldozatot követel.

Mussolini két okot nevezett meg az Etiópia elleni háború megkezdésére:

- az olasz túlnépesedés megoldása
- a határincidensek megnövekedése

Mindkét ok csak reprezentatív célt szolgált, és nem egyébről volt szó, mint egy terjeszkedésre beállított nagyhatalom hódító törekvéséről, amit Mussolini a faszizmus mentalitásának megfelelően indokolt a régi kolonialista hagyományokra is támaszkodva. Mussolini a „Nagy Olaszország” megteremtéséért, a Római Birodalom feltámasztásáért indult harcba. A hadjárat elhatározásakor Mussolini azt hitte, hogy az afrikai kirándulást francia támogatás és angol semlegesség mellett hamar befejezheti, mivel egy modern hadsereggel lényegében nem rendelkező, a technikát nem ismerő nép elleni háború elsőprő győzelemmel kecsegtetett. 1935. október 3-án, a hajnali órákban az olasz csapatok két szakaszon átlépték az etióp határt, és az olasz lapok közölték, hogy az etióp csapatok megkezdtek az ellenségeskedést, amire az olasz hadsereg védekezni kényszerült.

Hailé Szelasszié, a Négus szintén északon csoportosította főerőit, és az volt a terve, hogy a küzdelmet csak az ország belsejében veszi fel, amikor az olasz hadsereg utánpótlási vonalak már hosszúra nyúlnak. A rasok azonban nem engedelmeskedtek a Négusnak, ezért az olasz hadsereg Asmarából kiindult főerői már az első napokban sikereket értek el: október 6-án elfoglalták Aduát, 8-án Makallét, majd október 15-én az etiópok szent városát. A Négusnak sikerült serege legnagyobb részét összevonnia, az olasz támadást Makalle mellett megállította.

A villámháború terve csődöt mondott, és De Bonót leváltották, és Badoglio vezérkari főnököt nevezték ki az olasz hadsereg főparancsnokának. 1935 december közepétől

január közepéig az abesszinek lendültek támadásba, és az olasz expedíciós hadsereg Makelle térségében válságba került. Az olaszok védelmi állásokba vonultak vissza, délen Graziani Harra felé elért előrenyomulását az etiópok megállították, és Mogadishu elfoglalását tervezték.

1936 januárjában az olaszok ismét magukhoz ragadták a kezdeményezést, és a déli fronton Graziani elfoglalta Negellit. Az északi fronton Badoglio megállította az etióp támadást, és támadásba lendült. 1936. március 31-én Hailé Szelasszié az Adangi-tónál kétségbeesett ellenállást kísérelt meg. Április 15-én elesett Dessye, és a Négus elhagyta a fővárost. Május 3-án Djiboutiból Palesztinába menekült. Május 5-én Badoglio bevonult Addisz Abebába és Graziani pedig május 8-án Harrarba. 1936. május 9-én a Fasiszta Nagytanács határozata Etiópiát Olaszország királyának szuverenitása alá helyezte, aki felvette az Etiópia császára címet, és így Etiópia Olaszország gyarmata lett.

KLÍMA

Abessziniának, noha a forró égövön van, mérsékelt és kellemes éghajlata van, aminek magas fekvése az oka. Három éghajlati övet különböztetik meg. Ezek : a Kvolla a legmelegebb, mely magában foglalja Abessziniának azokat a részeit, amelyeknek magassága nem több 1800 méternél. 28° C évi középhőmérséklettel, délszaki növényzettel; a Vojna-Dega 1800- 2000 méter között szubtropikus klímával és növényzettel. Évi középhőmérséklete 20° C.

A 2500 méternyinél magasabb területek a középhőmérséklet körül vannak. Észak-Abesszinia alacsonyabb vidékein áprilistól szeptemberig esőzések vannak, a magasabb vidékeken az esőzés júliustól októberig tart. Dél-Abessziniában az esőzés két évszakon át tart, és esik itt júliustól szeptemberig és feb-

ruártól márciusig. A dús nyári esőzés folytán nyáron a meleg alacsonyabb, mint nemcsak tavasszal, hanem télen és ősszel is. Abesszinia legmelegebb része a Vörös tenger partján van, és Maszua évi középhőmérséklete 30.3°C, az év legmelegebb hónapjában pedig 34.8°C. Abesszinia lakosságának egészségi állapota az Abesszín-magasföld kedvezőbb éghajlatának köszönhetően jobb volt, mint a többi trópusi országé, azonban kiépített egészségügyi rendszer nem volt. A leggyakoribb betegségek közé a galandférgesség, a lepra, a malária és a rühösség tartozott, és az alapvető higiéniai járványügyi rendszabályokat sem tartották be.

A ruházatot illetően a napközbeni meleg hőmérsékletre és a hűvös éjszakákra kell elkészülni. A hőmérséklet Addis Ababában és Dorzeben a magasság miatt nem kifejezetten trópusi, a reggelek és az esték nagyon hűvösek, és mivel közel esik az Egyenlítőhöz, mindenképpen fontos az erős napvédő krém használata, felhős időben is, valamint a magasabban fekvő területeken, ahol ugyan hűvösebb az idő, de a napsugárzás nagyon erős. Sivatagi rovarok és moszkítók fordulnak elő gyakran. Moszkítók főként az esős vidékeken vannak, sivatagi legyek pedig a száraz, porosabb helyeken fordulnak elő. Különösen kora este és korán reggel van sok ezekből a rovarokból. Ezekben az időszakokban különösen ajánlott rovarriasztó és megfelelő védőruha használata.

Az I. Táblázatban Addisz Abeba klímátáblázata látható napjainkban. Hónapok	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Napsütéses órák száma	7	7	6	6	5	4	2	2	4	7	8	7
Nappali hőmérséklet°C	23	24	25	25	25	23	20	20	21	22	23	22
Éjszakai hőmérséklet°C	6	7	9	10	9	10	11	11	10	7	4	5
Csapadékos napok száma	2	4	6	9	7	15	25	23	18	4	1	1

Addisz Abeba klíma táblázata napjainkban a Budavartours adatai alapján módosítva.

A ruházat kiválasztásánál fontos szempont, hogy megfeleljen a hőmérséklet, a szélsőséges, időjárási körülmények: eső, szél és a fizikai aktivitás szintjének és időtartamának. Ezen a tényezőket mind figyelembe kell venni, annak érdekében, hogy a katonai szolgálat során termelődő hőmennyiség és a verejtékezés mértéke szabályozható legyen. Ha a munka üteme túl gyors, vagy a védőruházat nem megfelelően kiválasztott túlzott mértékű verejtékezés léphet fel. A hőkomfort érzése kiemelt jelentőségű a katonai szolgálat során. A katonák hőérzete nincs közvetlen kapcsolatban a léghőmérséklettel. A meghatározó tényezők közé a személyi faktorok (egészség, pszichológiai és szociológiai tényezők), levegő hőmérséklete, a levegő mozgása, a relatív páratartalom (izzadás), a hőszigetelő védőruházat, valamint a fizikai aktivitás szintje sorolható.

ETIÓP HADSEREG FELSZERELÉSE ÉS RUHÁZATA

A primitív földművelést űző, pásztorkodó etióp lakosság törzsi kötelékekben élt, és igen gyenge védelmi képességekkel rendelkezett. Hadifelszerelése is elavult volt, és a 450 ezer katonai kiképzésben eddig nem részesült férfit a tartományfőnökök (rasok) csoportokba osztották. A katonák többségét lándzsával és elöltöltős puskával szerelték fel, míg az ún. császári gárda, mely mintegy 7 ezer főből, 6 gyalogzászlóaljából, egy lovas osztagból és műszaki egységekből állott, 150-200 golyószóróval és géppuskával és néhány löveggel bírt.

A háború folyamán ugyan a gárda létszámát négy zászlóaljjal növelték, de ereje még így sem érte el egy modern gyaloghadosztály szintjét. Az egész etióp hadsereg mintegy 2000 golyószóróval és géppuskával, 50 ágyúval, 7 repülőgéppel, 120 nehézgéppuskával, és néhány I. világháború korabeli angol harc-

kocsival rendelkezett. A Potez 25 típusú kétüléses repülőgépet bombázásra lehetett használni.

Az etióp hadsereg katonájának, ún. „selfegna-nak” ruházata gyapotból készült, mely egész testét és fejét is elfedte, és a katonák részére a klímának megfelelő komfortérzetet biztosított. Az etiópiai kalapot „tukulnak” nevezték. Érdekes volt, hogy az etiópiai hadsereg vezetői gyakran európai ruházatot viseltek.

OLASZ HADSEREG FELSZERELÉSE ÉS RUHÁZATA

Az olasz expedíciós hadsereget három hadtestre osztották, 5 dandárból és 15 jól felszerelt hadosztályból, vagyis mintegy 200 ezer katonából és 7 ezer tisztből állott. A gyalogságot 6000 géppuska, 150 modern harckocsi, 700 löveg, és 300 repülőgép támogatta, és a háború során a hadsereg létszáma 400 ezer főre nőtt, és Olaszországban kb. 800 ezer embert tartottak fegyverben.

A hadsereg ruházatába a „Sahariana” elnevezésű szolgálati zubbony, kheki színű sort is beletartozott. A ruházat színe általában kheki volt, de szürkés-zöld is előfordult. Az olasz hadsereg libiai csoportjai a fejükön finom fezt viseltek, melyet „Takiának” neveztek, míg az Eritreai –Szómáliai csoport fején „Tarbusc” fezt volt látható. A „Fute” a hagyományos szómáliai viseletet jelentette. Az olasz hadsereg ruházata a klíma szempontjából összehasonlítva az etióp hadsereg ruházatával kevésbé biztosított komfortos viseletet.

Bár az olasz támadás északon Eritreából, délkeleten pedig Olasz Szómália irányából egyszerre indult meg, az olasz emberi és anyagi erők javát, 14 hadosztályt és a dandárokat De Bono parancsnoksága alatt északon, Eritreában összpontosították. A stratégiai elképzelés szerint gyors győzelemre, villámháborúra számítottak.

A támadás megindításának pillanatában Olaszország még nem fejezte be teljesen a csapatok és a felszerelés és ruházat szállítását Kelet-Afrikába, és három hadosztálynak bennszülöttek, kettőnek pedig úgynevezett feketeingesek voltak a tagjai. Az afrikai olasz erők a hadviselés akkor legmodernebb eszközeivel, harckocsikkal, gyorsan mozgó, páncélos autókkal, repülőgépekkel voltak felszerelve. Az olasz haderő három nagy csoportra tagolódtott. A Líbiában állomásozó erők parancsnoka Balbo tábornagy, az Eritreából támadóké De Bono tábornok, a Szomáliából megindulóké Graziani tábornok volt. Az egész afrikai operációt De Bono tábornok irányította. Az olaszok főként elsősorban technikai volt, és mindaddig ez volt a legnagyobb szabású gyarmati vállalkozás. A katonák számát tekintve tehát nagyjából azonos erők álltak egymással szemben. Harci feltételeik azonban nagyon eltérőek voltak. Az etiópok egyetlen előnye a helyismeret volt, ami a hegyes, erdős területen a gerillaharcmodorban jól megmutatkozott.

ÖSSZEFOGLALÁS

A olasz-etióp háború egyik következményként azt lehet megállapítani, hogy kialakultak a második világháború katonai táborai. Egyértelműen meg lehet állapítani, hogy elsődleges szempont mindig az európai béke, és status quo megtartása volt, akár minden áron. Továbbá az olaszok "dicsőséges" előrenyomulása előrevetítette második világháborús eredményeiket, taktikájuk elavultságát, technikai lemaradásukat. Az olasz-etióp háború tipikus példa volt az európai nagyhatalmak politikai céljainak megvalósítására, valamint az első világháború óta kifejlesztett új fegyverek kipróbálására is ideális terepet nyújtott.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Abesszinia-Nagylexikon. <http://www.nagylexikon.info/Abesszinia>. (letöltve:2010. VII.21).

Hegyi Gergely. Az olasz-etióp háború. <http://vilaghaborus.lapok.hu/keret.cgi?/olaszetiop.htm> (letöltve: 2010.VII.21).

Kis Aladár: Olaszország története 1748-1968. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975, 193-195. ISBN 9630502399

Klíma táblázatok Budavartours nyomán <http://www.budavartours.hu/klima/> (letöltve: 2010. VII.21).

Kulturális Etiópia: Addis Abbabától délre (Különlegesség) http://www.panaco.hu/utak/Kulturalis_Etiopia_Addis_Abbabatol_delre/tudnivalok.asp

(letöltve: 2010. VII. 20.)

Nicolle D, Rugelli R: The Italian Invasion of Abessinia 1935-36.(ed Johnson L). Military Publication. Men-at-Arms, 43- 44, 2001. ISBN 1 85532 692 2

Ormos Mária: Háború Etiópia földjén. Kossuth, Bp., 1970.

Az olasz-etióp háború. Évfordulók: 317-323, 1985. (szerk. Gárdos Miklós)

Révai Tamás: Védőruházat szerepe a hőkomfort kialakításában. Sereg Szemle. VIII. évfolyam, 1. szám, 132-133, 2010.

DR. PAP GYULA EZREDES: A KÖZIGAZGATÁSI BÍRSÁGRÓL

A közigazgatási bírság, pontosabban a közigazgatási bírság kiszabására irányuló közigazgatási eljárás 2008-ban kétes népszerűsége miatt a magyar lakosság körében, főleg azon gépjárművezetőknél, akik az általuk tulajdonolt gépkocsikat nem a megengedett sebességhatárokon belül vezették. Történt ez amiatt, hogy a magyar jogalkotó megirigyelte a holland hatóságok joggyakorlatát, miszerint a nyugati országokban, ezen belül Hollandiában a gyorsítottakat mindössze le kell fényképezni, majd a jogszabály szerinti bírságot behajtani, ezzel megregulázva a re-nitens állampolgárt.

Az objektív felelősségi rendszert Magyarországon 2008. január 1-jével vezették be, azt követően, hogy az Országgyűlés elfogadta a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény 20-21/B. §-ainak módosítását, amely gyakorlatilag rendszeresítette a közigazgatási eljárás eredményeként kiszabott közigazgatási bírság intézményét. Ennek a módosításnak az volt a lényege, hogy a különböző – tehát nemcsak a sebességkorlátozás jelentős túllépése – szabálysértések megvalósítói ellen, nemcsak a szabálysértési eljárást folytatja le a hatóság, hanem egy erre a célra létrehozott szerv nagy összegű (30 ezertől 300 ezer forintig) közigazgatási bírságot szab ki az alapeljárás szankciója mellett. A tettes személye ebben a rendszerben lényegtelen, a hatóságnak nem kell törekednie az elkövető személyének beazonosítására és e tekintetben a cselekmény bizonyítására, hanem elegendő a hatósági nyilvántartásban szereplő üzembentartót megbírságot. Amennyiben az üzembentartó ki tudja magát menteni az objektív felelősség alól, tehát meg tudja nevezni

a tetteket, akkor a tényleges elkövető fizeti a közigazgatási bírságot.

A Kormány megalkotta a törvény fenti szakaszainak végrehajtására vonatkozó rendeletét, ebben különböző eljárási szabályokat nevesített, illetve meghatározta azokat a szabálysértéseket, amelyek miatt közigazgatási bírság kiszabásának van helye. Lényeges dolog megemlíteni azt, hogy nemcsak a sebességtúllépést sújthatja közigazgatási bírsággal a hatóság, maximális mértékét tekintve 300.000,-Ft-ig, hanem egyebek közt a vasúti átjáróban megvalósítható szabálysértéseket, illetve a megállás, várakozás tilalmára, valamint a behajtás tilalmára és a kötelező haladási irányra vonatkozó szabályok megsértését is. Különösen súlyos szankció alá esik a védett természeti területen történő engedély nélküli közlekedés is, ekkor a jogszabály még kategorikusabb, hiszen a hatóság az elkövetőt enyhébb esetben 150.000,-, súlyosabb esetben 300.000,-Ft bírsággal sújtja, a mérlegelés lehetősége nélkül.

Az előzőekben részletezett jogszabályok elfogadása és hatályba léptetése nagy felháborodást váltott ki egyes jogvédő szervezetek, illetve a lakosság jelentős része vonatkozásában is, hiszen azzal érveltek, hogy szabálysértés vagy bűncselekmény alapos gyanúja esetén a hatóságnak kötelező meghatározott eljárás keretében a tetteket megállapítani és csak azt sújthatja szankcióval, aki az adott jogellenes magatartást bizonyítottan megvalósította. Ez lenne a „szubjektív felelősség”, de ezt a fogalmat a hatóságok nem alkalmazzák, nincs a köztudatban, azonban a személytelen felelősséget a jogalkotó objektív felelősségnek titulálta. A jogosnak vélt felhábo-

rodást követően számos beadvány érkezett az Alkotmánybírósághoz és a már hatályos rendelkezéseket minden ízében támadták a panaszosok. Az Alkotmánybíróság szokásához és gyakorlatához híven nem sietett eldönteni az objektív felelősség körében felmerült kérdéseket, azt alaposan körbejárta, majd az előző évben kiadott határozatában néhány apró eljárási kérdés megsemmisítésén kívül a hatályos rendelkezéseket érintetlenül hagyta. Ennek megfelelően hatóságok a hiányosságokat kiküszöbölték és tovább folyt a „pénzbeszedési akció”, illetve az elkövetők így nevezték el a hatóság részéről jogszerűen kiszabott és beszédett közigazgatási bírságok jelentős mennyiségét. A szakértárca ebben az időszakban élt is a lehetőséggel és különböző statisztikákat hozott a közlekedésben résztvevők tudomására, amely szerint a közigazgatási bírság jogintézménye, illetve annak alkalmazása egyértelműen javította a közlekedési morált, csökkentek a halálos közlekedési balesetek, tehát általában jótékony hatást gyakorolt a magyar közúton közlekedő állampolgárokra. E tekintetben a vélemények erősen megoszlanak, főleg azok véleménye negatív, akik olyan cselekmény miatt kaptak 90-100.000,- Ft bírságot, amely jogellenes magatartás egyébként sem gyakorolt túlságosan jelentős hatást a közlekedésre. Példaként említhető az, amikor az elkövető egy 30 km/h-s sebességkorlátozás hatálya alatt 50 km/h sebességgel hajt és még a környezete számára sem tűnik fel a sebességkülönbség.

Természetesen, mint minden jogszabályi változás a közigazgatási bírság jogintézménye is jelentős hatást gyakorolt a Magyar Honvédség működésére. Itt csak azokat a cselekményeket kell számba venni, amelyeket a különböző állomány- és rendfokozati kategóriájú katonák szolgálati tevékenység közben vagy szolgálati gépjárművel valósítanak meg. A törvény ugyan lehetőséget ad arra, hogy az egyes tárcák vezetői rendeletben külön szak-

ági szabályozást hozzanak létre, de az Igazságügyi Minisztérium ezt a kezdeményezést elutasította. A külön szabályozásnak az lett volna a lényege, hogy a meglehetősen rövid időn belül nyilatkozatban történő felelősség átvállalást ne kelljen a honvédségi gépkocsi vezetőknél alkalmazni, hanem a gépjármű menetlevele és egyéb okmányok alapján lehessen azonosítani az elkövető személyét és a közigazgatási bírságot áthárítani. A honvédség rendszerében a közigazgatási eljárásról az MH Logisztikai Ellátó Központ parancsnoka – mint a honvédségi gépjárművek üzemben tartója (tulajdonosa) - értesül a kizárólagos eljáró hatóságként nevesített Vas Megyei Rendőr-főkapitányságtól. A katonai szervezet parancsnoka az üzemben tartótól (MH LEK) értesül a szabálysértésről és 8 napon belül meg kell állapítania az okmányok alapján az elkövető személyét, el kell érnie, hogy az elkövető nyilatkozzon az objektív felelősségről, és ha ez sikeres, tájékoztatni kell az üzemben tartót, aki a hatóság részére megküldi a két tanúval hitelesített nyilatkozatot. Ha az előzőekben felsorolt összes eljárási cselekmény 8 napon belül realizálódik és a nyilatkozatot jogi és alaki szempontból vizsgálva a hatóság elfogadja, akkor a Magyar Honvédséget mentesítik a közigazgatási bírság alól és kiszabják azt az elkövetőnek.

A jogszabályok hatálybalépését követően, 1988. január 1-je óta, összesen 341 eset miatt indult közigazgatási eljárás és ezek eredményeként a hatóság a Magyar Honvédség vonatkozásában több mint 12 millió forint közigazgatási bírságot szabott ki. Ennek az összegnek jelentős része a honvédség nyakán maradt, mivel az elkövetők nem vállalták az objektív felelősséget. Érdekes információ az, hogy a magasabb beosztású és rendfokozatú elkövetők szinte minden esetben vállalják a gyorsajtás miatti közigazgatási bírság megfizetését, azonban a szerződéses állomány tagja vagy nem nyilatkozik az objektív fele-

lösségről, vagy olyan alaki hibát vét a nyomtatványon, hogy a hatóság nem fogadja el azt, ezt követően pedig nincs további bizonyításra lehetőség, a közigazgatási bírságot véglegesen kiszabják a Magyar Honvédség részére.

Jogosan vetődik fel az az igény továbbra is, hogy aki elkövette a szabálysértést, az vállalja a felelősséget, vigye el a balhét és fizessen a jogellenes magatartása miatt. Az előzőekben azonban említettem, hogy a közigazgatási eljárásban nem folytat a hatóság széles körű bizonyítást, mivel az objektív felelősség abban áll, hogy ha nincs elkövető vagy az nem hajlandó vállalni a felelősséget, akkor az üzembentartó kénytelen vállalni azt. Megítélésem szerint az időközben felgyülemlett közigazgatási bírságot a honvédségnek teljesítenie kellene és a tényleges elkövetőket az állományilletékes parancsnok által elrendelt káreljárásban kellene felkutatni és teljes kártérítésre kötelezni. A szabálysértés miatti fegyelmi eljárás ekkor ugyan nem folytatható le, de a honvédség rovásán nem maradna olyan pénzügyi kár, amelyért konkrét személy a felelős.

A szabálysértési ügyek elbírálását egyéb iránt a rendőrség jelentősen megkönnyítette az utóbbi időben, hiszen az internet segítségével mindenki meggyőződhet a saját maga által elkövetett szabálysértés ügyében folytatott közigazgatási eljárásról, mivel a hatóság az első értesítéskor megküldi az ügy számát és az elkövetés eszközének (személygépkocsi vagy egyéb közlekedési eszköz) rendszáma együttes alkalmazásával a rendőrség honlapján minden adat megtalálható, még a szabálysértés elkövetésekor készített jó minőségű fénykép is. Néhány esetben a fényképfelvétel megtekintésekor az elkövető személye is jól felismerhető, illetve az is megállapítható, hogy a sebességtűllépés idején más szabálysértést is megvalósított, nevezetesen vezetés közben telefonált vagy a biztonsági övet nem kapcsolta be. Ez együtt már három szabály-

sértés, amelyek miatt akár külön szankciót is lehetne alkalmazni. Lehetséges, hogy nem mindenkinek van arról tudomása, hogy a bevezetőben említett törvény szövege szerint a közigazgatási eljárás eredményeként kiszabott bírság mellett a szabálysértést is el kell bírálni a szabálysértési törvény és a Szolgálati Törvény rendelkezései alapján, de ekkor már pénzbírság nem alkalmazható. Ilyen esetben a katonák ellen fegyelmi eljárást kell indítania a parancsnoknak és erkölcsi jellegű fenyítést alkalmazhat, amely egyéb joghátránnyal is járhat. Rögtön felháborodhatunk, hogy a katona ezen a téren is kettős szankcióval sújtható, és ez nem lehet más, mint egy szintiszta alkotmányellenesség, de az alkotmányjogi panasznak egyebek között ez is tárgya volt, azonban az Alkotmánybíróság döntése szerint nem jogellenes ezen joggyakorlat.

Mint ahogyan a Magyar Honvédség jogalkalmazásában is vannak hiányosságok, az elkövető kilétének megállapítása terén, úgy a civil életben is adódnak ilyen jellegű problémák. A köztudatban széles körben elterjedt, hogy a hatóság nem képes behajtani a közigazgatási bírságot a külföldi rendszámú, ennek megfelelően külföldi tulajdonú vagy telephelyű gépjárművekkel megvalósított szabálysértések esetén. Álláspontom szerint ez nem jelenthetne lehetetlen feladatot, azonban a kijelölt hatóság eljárása ezzel bonyolódik, ezért elképzelhető, hogy nem minden esetben éri szankció azokat, akik ilyen rendszámot használnak jogosan, esetleg jogtalanul. Az objektív felelősségi rendszernek kézzel fogható és látható bizonyítéka az, hogy a rendőrség egyre ritkábban alkalmazza a sebességmérést követő közvetlen ellenőrzést, ezáltal az elkövető személyének megállapítását, hanem a többi közlekedő jármű közül sem színében, sem típusában nem eltérő sebességellenőrző gépkocsit alkalmazva sorban regisztrálja a gyorshajtókat, majd a hivatalos eljárás eredményeként megküldi az

illetékeseknek a közigazgatási bírságról szóló több tízezer forintos csekket. Az bizonyosan megállapítható, hogy a szigorúbb rendelkezések következetes betartásának van jótékony hatása a közlekedőkre, és az is biztos, hogy ha általában nem javul a közlekedési morál, de az állampolgárok beazonosítják azokat a helyeket, ahol a rendőrség gyakran szokott sebességellenőrzést folytatni és megtanulják a rendőrségi járművek rendszámát. Ekkor azonban féltő, hogy csak az adott útszakaszon tartják be a közlekedési szabályokat és a töb-

bi szakaszon tombolják ki magukat a közúti terminátorok.

Összegezve a fentieket, a közigazgatási bírság jogintézménye még fiatal ahhoz, hogy egyértelműen lássuk jótékony, vagy netán ellenkező irányú hatását, de eddigi pályafutása alatt „tiszteletet” ébresztett az autós társadalom tagjai körében. Az igazi cél azonban az kellene, hogy legyen, miszerint a közlekedés terén is az önkéntes jogkövető állampolgárok uralják a terpet, ezzel a jó példával ösztönözve a többi, a jelenlegi drasztikus hatásági szankciók helyett.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Györi-Barcsa Andrea, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, PhD hallgató

Wagner Péter, tudományos kutató, Magyar Külügyi Intézet

Dr. Lippai Péter ezredes, MH 5. Bocskai István Lövészdandár, Debrecen, törzsfőnök (pk.h.), a PRT 9. váltás parancsnoka

Hoványi Gergely hadnagy MH 5. Bocskai István Lövészdandár, Debrecen, szakaszparancsnok, a PRT 9. váltás sajtófelelőse

Rezi Attila őrnagy, MH Összhaderőnemi Parancsnokság, Székesfehérvár, szárazföldi hadműveleti és kiképzési főnökség, főtiszt

Antal Gábor százados, MH Béketámogató Kiképző Központ, Szolnok

Szabó Kálmán szakaszvezető, MH 5. Bocskai István Lövészdandár, helyőrségtámogató parancsnokság, Hódmezővásárhely

Sztankai Krisztián főhadnagy, MH Civil-katonai Együttműködési és Lélektani Műveleti Központ, CIMIC értékelő és kapcsolattartó csoport, Budapest, értékelő tiszt

Szabó István százados, MH 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki ezred, Szentes, beosztott tiszt

Dr. Jobbágy Zoltán alezredes, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, szárazföldi műveleti tanszék

Stummer Judit köztisztviselő, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, kommunikációs és rendezvényszervező osztály

Tóthné Ilyés Edit közalkalmazott, MH 5. Bocskai István Lövészdandár, Debrecen, főelőadó

Polereczki László zászlós, MH 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki ezred, Szentes, szakasztiszthelyettes

Kollár László zászlós, MH 37. II. Rákóczi Ferenc Műszaki ezred, Szentes, vezénylő zászlós

Besenyő János őrnagy, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, PhD hallgató

Dr. Révai Tamás főorvos, Szent János Kórház, Budapest

Dr. Pap Gyula ezredes, MH Összhaderőnemi Parancsnokság, Székesfehérvár, jogi és igazgatási osztály, osztályvezető

Cikkek, tanulmányok közlési feltételei (technikai információk a kézirat elkészítéséhez)

A szerzők a cikkek szövegét A4-es lapokra, azok egy oldalára gépeljék (30 sor, egy sorban 62 leütés), másfeles sortávolsággal. A kézirat terjedelme lehetőleg ne haladja meg a 20-22 gépelt oldalt (max. 40 ezer karakter). A cikkek alap betűtípusa a Times New Roman, mentési formátuma pedig .rtf vagy .doc legyen. Amennyiben tanulmányukat fotókkal, ábrákkal kívánják illusztrálni, azokat ne a szövegbe beágyazva, hanem mellékelve küldjék be, formátuma pedig .jpg legyen. Kérjük, hogy a szövegszerkesztés során törekedjenek a helykímélésre, a szöveg szétesésének elkerülésére és a tipográfiai visszafogottságra.

A szerzők a beküldött cikkhez, tanulmányhoz készítsenek 10-12 soros annotációt, amely hűen tükrözi az írása tartalmát. Külön mellékelten lapon (vagy a kézirat végén a hivatkozások után) tüntessék fel teljes nevüket, katonai rendfokozatukat (amennyiben van), valamint irányítószámmal ellátott lakcímüket, munkahelyi címüket, esetleg telefonszámukat.

A cikkeket, tanulmányokat, véleményeket, javaslatokat és olvasói leveleket közvetlenül a Sereg Szemle folyóirat szerkesztőségének címére (8000, Székesfehérvár, Zámolyi út 2-6. Postacím: 8001 Pf.: 151.), vagy Dr. Földesi Ferenc felelős szerkesztő belső levelező (INTRANET: FFOGAVBB@hunmil.local), illetve e-mail címére (seregszemle@regiment.hu) küldjék el.

A szerkesztőség a kéziratokról – folyóiratunk szakmai színvonalának emelése érdekében – véleményt kér egy vagy két, a témában jártas szakembertől.

A cikk elfogadása esetén a kézirat közlési ideje 3-6 hónap, tekintettel a folyóirat negyedévenkénti megjelenésére. A beérkezett írások megjelenési idejének, sorrendjének meghatározása a felelős szerkesztő illetékességi körébe tartozik.

Szerkesztőség

2010 az aktív öngondoskodás éve!

www.hnyp.hu

Az önkéntes nyugdíjpénztári
ágban a HM és az MH
állományába tartozók
részére a munkáltatói
támogatás mértéke újra:

4%

Mi mindent megteszünk
megtakarításainak gyarapításáért.

Tegyen meg Ön is mindent
az aktív öngondoskodás terén!

“HONVÉD” Nyugdíjpénztár